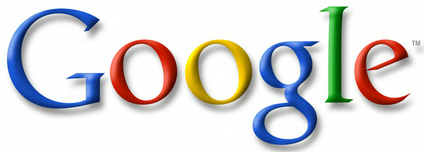
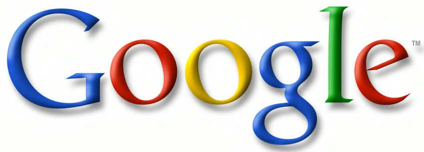

DE GENEESKUNDIGE SCHOO[L]

TE MIDDELBURG,

HARE LECTOREN EN LEERLINGEN

1825 TOT 1866.

DOOR

Doctor J. C. DE MAN,

Oud-Lector.

GEDRUKT BIJ

D. G. KRÖBER Jr,

TE MIDDELBURG.

1902.

Den Heer J. de Visser
Rust. Gener
Leiden

2dh $\frac{59}{a}$

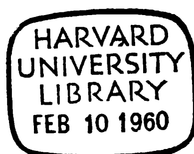
DE GENEESKUNDIGE SCHOOL TE MIDDELBURG,

HARE LECTOREN EN LEERLINGEN.

1825–1866.

VOORWOORD.

De hierna volgende bladzijden hebben geen wetenschappelijk doel en bezitten zelfs niet veel geschiedkundige waarde, omdat Middelburg geen *Salerno* of *Cordova* is geweest, de behandelde mannen geen *Doctores Orientis et Occidentis* en de schrijver geen *Plutarchus*. Men gelieve ze dus slechts te beschouwen voor hetgeen ze zijn, de tijdverpoozing in ledige uren van iemand, die toch niet altoos geheel werkeloos wil zijn. Egoistisch, als de mensch is, heeft mij voor mij zelven het „Meminisse jucundum" tot het verzamelen aangespoord. De inhoud moet ook wel tengevolge hebben, dat het werkje geen lectuur voor de theetafel zijn kan of een aangename afleiding voor anderen; het is een legger voor hen die de School van verre of van nabij hebben gekend en die misschien ook eenigszins nuttig in de toekomst kan zijn.

Het vignet vertoont het nu niet meer bestaande *Werkhuis*, waarvan de zes ramen links aan de School behoorden, terwijl in den hoek de toegang was tot den *Hortus*. In dat gebouw werden de meeste lessen gegeven, de overige in het *Oude Gasthuis* en in de reeds

in onbruik zijnde Chirurgijns-Gildekamer; van de laatste bestaan geen afbeeldingen. Ware deze te verkrijgen geweest, dan had ik ze met den gevel van het Gasthuis bij mijn werk gevoegd.

In de beschrijving heb ik met geen sier of zwier over die lokalen gesproken, doch het spijt mij toch, dat het Provinciaal Bestuur of dat der Gemeente er niet wat meer voor hebben overgehad. Ik heb mij ook maar bepaald tot een kort overzicht zóo van de School zelve als van het Onderwijs, doch gemeend iets te mogen zeggen over min of meer met de School in betrekking gestaan hebbende personen, bij wijze van toevoegsel aan de „Levensberichten" vroeger uitgegeven. Van de leerlingen heb ik gezegd wat ik wist, maar niet alles, gedachtig aan het „De mortuis nil nisi bene."

De geboorte- en inschrijvingscijfers zijn ontleend aan de nog aanwezige registers, voor zoover die bestonden. De datums van de bevordering, of van het eindexamen bij de Prov. Gen. Commissie, aan jaarboekjes of officieele lijsten; in de eene zoowel als in de andere zijn wel eens fouten geslopen. De cijfers van overlijden eindelijk zijn ontleend of aan het Tijdschrift der Maatschappij voor Geneeskunde of aan bijzondere opgaven, of ook wel aan den Burgerlijken stand.

Hoe luttel ook de waarde van mijn arbeid zij, heb ik het toch gewaagd tot den druk te besluiten en het boekje aan te bieden aan vrienden en bekenden, omdat het mij wil toeschijnen, toch van eenig belang te zijn,

doordat er een afgerond en afgesloten deel in behandeld wordt van het Medisch verleden van Middelburg en Zeeland. Zooveel ik vermocht dit verleden of wel de geschiedenis van mijn geboorte-grond op te helderen, was steeds het doel van bijna al mijne Bijdragen op verschillend en schijnbaar zóo zeer uitéénloopend gebied. Daaruit verklare men mijn Dilettantisme bij onderwerpen buiten mijn vak.

Indien mijne vrienden en bekenden mijne „School" eene plaats willen afstaan in hunne Boekerij zal ik voor moeite en uitgaaf genoegzaam beloond zijn.

Dr J. C. DE MAN.

Middelburg, Augustus 1902.

DE GENEESKUNDIGE SCHOOL TE MIDDELBURG, HARE LECTOREN EN LEERLINGEN.

1825—1866.

De Provinciale school. 1825—1854.

OPRICHTING.

Toen Nederland het voorrecht had genoten een nieuwe Geneeskundige Staatsregeling te ontvangen en er tevens in de behoefte was voorzien van het Hooger Onderwijs, waarvan het Geneeskundige een hoofddeel uitmaakte, dacht men ook weldra er over voor een betere opleiding te zorgen van de Heelmeesters of zoogenaamde Chirurgen, die toen voor verre weg het grootste deel niet meer deden aan het vroegere „Barbieren", waardoor zij, na ook in het laatste min of meer wetenschappelijk te zijn geëxamineerd, het recht ontvingen, „de bekkens uit te hangen".

Met het ophouden der gilden, had ook dit opgehouden, terwijl het in Duitschland nog volop in zwang was.

Nederland, ik bedoel het noordelijk deel, had wel oudtijds groote Chirurgen voortgebracht, voornamelijk door Amsterdamsch onderwijs gevormd en deed dat nog, doch men zag niettemin duidelijk in, dat onze Chirurgen bij de Fransche collega's achter stonden, en dat men in een stad van eenige beteekenis niet kon volstaan met lokaal onderwijs: men moest zich buitenlands oefenen en operatiën bijwonen, waartoe vooral Parijs werd uitgekozen.

Veel meer intusschen beoogde men, behalve eene op meer plaatsen beschikbare opleiding voor Apothekers en voor Vroedvrouwen, het allereerst de zoo noodige hulp op het platteland.

Er waren in ons land vele plaatsen zonder geneeskundige hulp, vooral in sommige minder rijke provinciën, b.v. in Drenthe, Noord-Brabant, Limburg en in de grensgemeenten; daarin moest nu in de eerste plaats worden voorzien.

Bovendien woonden op vele dorpen, òf gewezen Scheepsheelmeesters, die zich aan boord verkeerde gewoonten hadden eigen gemaakt, òf gewezen Officieren van Gezondheid, die vaak hun stand eer aandeden, maar ook dikwerf niet.

De vroegere examens van de Chirurgijns Colleges en Departementale Commissiën waren goed genoeg, maar het was bekend, dat men in dien tijd van „Meester Maarten Vroeg" er wel eens de hand mede lichtte, wanneer de een of andere Ambachtsheer om een „Meester" verlegen was.

Men deed dus een uitmuntende daad, door ook voor de niet altoos hulp uit een stad betalen kunnende landlieden te zorgen, een hulp die vaak te laat kwam.

Maar verkeerd was het hun den langen, voor Doctor en lijder eenigszins kwestenden titel te geven van Plattelands heelmeester. Heelmeester, dat wil zeggen Chirurg, was eveneens een verkeerde naam. Hun beroep was wel is waar „heelen", maar in het dagelijksch gebruik vatte men Heelmeester als Chirurg op, terwijl toch iedereen wist, dat Chirurgie ten plattelande slechts een zeer ondergeschikte rol speelde.

Het resultaat was intusschen, dat een Koninklijk besluit, scholen tot stand riep en maakte dat in Zeeland en wel te Middelburg een dergelijke school werd opgericht.

Er waren behalve deze nog zes scholen, te weten: Amsterdam, Rotterdam, Haarlem, Alkmaar, Hoorn en Maastricht. Ook te 's Bosch heeft men het plan gekoesterd maar niet volvoerd.

Het kwam mij niet ongepast voor, daar ik door mijn vader steeds met die School in eenige betrekking heb gestaan en schier alle leerlingen heb gekend, te beproeven het een en ander van die School zelve op te schrijven, en tevens het levenslot der kweekelingen, zoover dat mij bekend is, op te teekenen.

Vergissingen zijn hier mogelijk, vooral omtrent de data.

Ik wensch dit opstel in de volgende orde te bespreken:

1. Koninklijke besluiten en gevolgen.
2. Commissie van Bestuur.
3. Lectoren.
4. Lokalen.
5. Onderwijs.
6. Leerlingen.
7. Finanties.
8. Opheffing.
9. Korte biographiën der Leerlingen.

Ook omtrent personen die met de School in betrekking hebben gestaan, wensch ik iets mede te deelen en splits hierbij de School in een Provinciale van 1825—1854 en in een stedelijke van 1854—1866, en vergun mij, als grondslagen der school, de een weinig verkorte Koninklijke Besluiten mede te deelen, waarnaar deze zijn ingericht geweest.

1. KONINKLIJKE BESLUITEN.

Het Koninklijk Besluit van 6 Januari 1823 en een later van 17 Mei 1824, dat de oprichting regelde van scholen tot aankweeking van Heelmeesters en Vroedvrouwen en dat van toepassing was op Zeeland, eindelijk het voor het Latijn geamplieerde van 17 December 1828, bevatten onder meer de volgende bepalingen: Dat met verwijzing naar een decreet van 2 Juli 1806 en naar vele latere rapporten tot 27 November 1822, wordt bepaald dat er voor opleiding van Vroed-

vrouwen moet worden gezorgd en dat de aspirant Heelmeesters verplicht worden de scholen te bezoeken, behoudens dispensatie.

Waar reeds scholen bestaan, moeten deze opnieuw worden geregeld. In andere steden, waar men dit verlangt, zullen scholen, door tusschenkomst van Gedeputeerde Staten worden opgericht, met toelage van Provincie of Stad, doch zonder bezwaar der Schatkist.

Deze scholen zullen, behalve het oppertoezicht der betrokken ministers, onder toezicht komen der Provinciale Geneeskundige Commissiën; deze houden aanteekening van alles, ook van het gedrag der leerlingen. Daarop worden de leervakken opgegeven en bepaald, dat, waar Hoogescholen zijn, deze daarmede in verband moeten komen. De Cursus moet omvatten een driemaal 's weeks herhaalde les van één uur, gedurende zes maanden. De zomer vacantie duurt twee maanden. Het onderwijs wordt gegeven door de practici in de gasthuizen en zoo mogelijk kieze men gepromoveerden. Voor het onderwijs zal, zoo noodig, een jaarlijksche toelage worden gegeven. Zoo gemelde Gasthuisbedienaars niet beschikbaar zijn, zullen anderen onder den titel van Lector of Professor worden benoemd, met een jaarwedde van *f* 200 tot *f* 500 en deze zullen ook in de Gasthuizen moeten practiseeren.

Hun benoeming heeft plaats door den Minister van Binnenlandsche Zaken uit eene door Gedeputeerde Staten goedgekeurde voordracht van de Prov. Commissie.

Het onderwijs moet vier jaren duren. Apothekers worden niet geëxamineerd zonder twee jaren aan een School te zijn geweest.

Voor Vroedvrouwen duurt de tijd twee jaren, afzonderlijk voor haar drie uren 's weeks onderwijs.

De vereischten voor leerlingen zullen zijn: 1°. 16-jarige leeftijd en voor Vroedvrouwen 20—30; 2°. Gezond en geschikt gestel; 3°. Behoorlijk kunnen lezen en schrijven en voor de Heelkundigen hunne gedachten geregeld in

schrift te kunnen uitdrukken en 4°. Bewijs van goed gedrag. Voor hen, die vóór 12 Maart 1818 werkzaam zijn geweest, mag de studie korter duren.

Vroedvrouwen door gemeenten geplaatst, zullen zoo mogelijk een lokaal in de school voor huisvesting ontvangen, of anders in een nabijzijnd lokaal en er zal, als het getal toeneemt, een Meesteresse-Vroedvrouw inwonen.

Ieder half jaar een examen, aftenemen door de Lectoren maar in bijzijn van een lid van Ged. Staten, een lid van het Stedelijk Bestuur en een lid van het Bestuur van het Gasthuis en van de Prov. Geneesk. Commissie. Die reeds tevoren onderwijs genoten, kunnen na examen van eenige lessen worden ontslagen.

Bij hun definitief examen moeten de Heelkundigen de Latijnsche taal zoo verre machtig zijn, dat zij de Pharmacopea kunnen vertalen.

De Vroedvrouwen moeten twaalf verlossingen hebben bijgewoond. Zij zullen bij haar eindexamen een elementair boek ontvangen en enkele werktuigen, zoo men dit goedvindt.

Reglementen worden gemaakt door Ged. Staten en goedgekeurd door de Prov. Commissie en door den Minister.

De laatste ontvangt een jaarverslag. De scholen mogen giften of legaten aannemen.

Uit het Koninklijk Besluit van 17 Mei 1824 werd voor de school van Zeeland vastgesteld:

Dat er een school te Middelburg zou zijn. De kosten komen ten laste van de Provincie, behalve een toelage van *f* 300 van de Stad. Deze laatste en de Armbesturen zorgen voor een lokaal voor zwangeren en voor andere lokalen.

Alles wordt geregeld door een Commissie van Bestuur, te benoemen door den Gouverneur. Zij bestaat uit een lid van Ged. Staten, een lid der Stedelijke Regeering,

den Voorzitter en twee leden der Prov. Commissie en één Regent van de Godshuizen.

Zij dient hare begrooting in aan Ged. Staten, zoo ook haar rekening.

Er worden instructiën ontworpen. De Lector in Therapie ontvangt *f* 500, de overigen *f* 400.

De cursus moet met 1 Januari en 1 Augustus ingaan.

Vrouwelijke leerlingen in een lokaal gehuisvest betalen jaarlijks *f* 150.

Het jaarlijksch schoolgeld mag, zoo dat geordend wordt, twintig gulden niet te boven gaan.

Verdere bepalingen betreffen de verpleging van zwangeren en de hulp van Stads-Vroedvrouwen.

De Lector in theoretische Heelkunde zal les mogen geven, òf ten zijnen huize, òf in 't gasthuis. Voor de praktijk mag hij driemaal 's weeks met zijn leerlingen de Godshuizen bezoeken, zelfs op de uren, waarop de Stads-Chirurgijns dáár zijn, maar zij mogen in tegenwoordigheid der lijders de ziekten niet beoordeelen. Zij worden uitgenoodigd bij operaties in de gestichten.

Verder wordt op gewone wijze geregeld het onderwijs voor de pharmaceuten en het gebruik van den tuin.

Het Koninklijk Besluit van 1824, werd door de Staten ter algemeener kennis gebracht, onderteekend door den Griffier der Staten Van der Heim. Het besluit werd geamplieerd den 6 Augustus 1840, en toen geteekend door den lateren Griffier der Staten Van Visvliet, loco-Griffier. Het betrof de bepaling dat er vast onderwijs in het Latijn zou worden gegeven voor de mannelijke leerlingen, die geen bewijs konden leveren van daarin bekwaam te zijn.

De regeling zou plaats hebben in overleg met de Curatoren der Latijnsche school. Natuurlijk behoorde toen tot de vereischten om als leerling te worden toegelaten, ervarenheid in de eerste gronden van het Latijn.

Voor toelating bij dat onderwijs, werd slechts de leeftijd van 15 jaren geëischt, terwijl men 16 jaren moest tellen om bij de Heelkunde te komen. Om de Gymnasia niet te kort te doen, werd besloten, dat men, evenals daar, jaarlijks *f* 40 zou betalen. Die som moest betaald worden door de aanstaande Heelmeesters, zoolang zij niet tot de lessen over praktische Heelkunde waren toegelaten en door de pharmaceuten.

De scholen konden komen in de Provinciën en Gemeenten die het wenschten.

Zoo kwam dan voor Zeeland en voor Middelburg, bovengenoemd besluit tot stand, waarin vooral in het oog liep, dat het Rijk geen geld zou geven en dat de leeraren den titel van Professor konden verkrijgen.

Toen dit alzoo door de Hooge Regeering was vastgesteld, verzocht de Provincie Zeeland, de stad Middelburg gehoord, voor zulk een instelling in aanmerking te mogen komen en sloeg men de handen aan het werk.

Na de noodige besprekingen, was dus de eerste, van het Gewestelijk Bestuur uitgegane bepaling, de benoeming eener Regelings-commissie.

2. EERSTE COMMISSIE VAN BESTUUR.

Het „Koninklijk Besluit" schreef aan de Gedeputeerden Staten voor, welke colleges in de regelingscommissie moesten worden vertegenwoordigd. Men koos zeer bekwame mannen, zorgde dat ook wisseling van gevoelen kon bestaan tusschen de Commissie en de stad Middelburg die de school zou herbergen, regelde alles met de Stad en met de door Z. M. te benoemen Leeraars en zorgde later, ik meen zelfs met een krachtigen maaltijd, voor hunne installatie. Wegens de taak der Commissie, van welker leden thans — 1902 — geen enkele meer leeft, wil ik over hen althans iets zeggen.

Voor de Medische leden verwijs ik naar de Aanteekeningen.

De leden waren: Jhr. Mr. JACOB SNOUCK HURGRONJE, 2°. Mr. MEINARD, Ph. M. VAN VISVLIET, 3°. Doctor JAN ROBBERT DE VASSY, 4°. Dr. JOHAN ANTH. FORSTEN, 5°. JOHAN GOTTFRIED LAHR en 6°. Mr. JOHAN FREDERIK LANTSHEER. Deze laatste was met het Secretariaat belast.

Hij en de Voorzitter HURGRONJE, waren beiden mannen uit aanzienlijke en oude geslachten, maar die geen Medici onder hunne voorzaten hadden gehad, zoodat zij vreemd waren aan Medische zaken.

HURGRONJE, een zeer geacht en bekwaam man, was in 1824 lid van de Staten, later tot aan zijn sterfjaar 1845, lid der Staten-Generaal.

LANTSHEER was in 1824 eveneens lid der Prov. Staten en werd Burgemeester van Middelburg.

Hij woonde in zijn laatste jaren, Groenmarkt D 9/10 en HURGRONJE, Noordstraat C 29.

Beide kundige mannen waren voor leiding en administratie uitnemend geschikt, maar zij waren de mannen van de „Dubbeltjes" en in dien tijd waren Besturen nog doordrongen van de behoefte van zuinigheid, hetgeen wel als een remtoestel zal hebben gewerkt bij het oprichten van eene zoo gewichtige en geldeischende school.

De heer VAN VISVLIET, even kundig en werkzaam als de zooeven genoemden, behoorde ook tot eene sedert lang in aanzien zijnde familie.

De door Dr. Fokkér opgestelde Levensberichten, door mij van wege het Zeeuwsch Genootschap in 1901 bij ALTORFFER uitgegeven, strekken ten bewijze, dat in Middelburg en in Zeeland zeer kundige mannen uit dit geslacht op geneeskundig gebied hebben gebloeid.

Hij volgde later den heer HURGRONJE als Voorzitter op en werd lid van Gedeputeerde Staten tot aan zijn overlijden in 1849. Door zijn talenten gesteund, behartigde hij de school steeds met zeer veel toewijding, maar ook hij betrachtte de zuinigheid.

Hij zal gewis veel invloed in de Commissie hebben

gehad. Plichtsbetrachting stond bij hem op den voorgrond en in zijn eigen, talrijk, maar voor zijn stand niet gefortuneerd gezin, leerde hij het voorrecht van een goede administratie kennen.

Hij, HURGRONJE en LANTSHEER waren Directeuren van het Zeeuwsch Genootschap, en toonden daardoor ook geld voor de Wetenschap over te hebben.

In 1829 werd LANTSHEER als Secretaris vervangen door Jhr. Mr. PASPOORT VAN GRIJPSKERKE en in datzelfde jaar werd ook de deftige apotheker J. J. BRESSER lid van het Bestuur. *)

Over DE VASSY is het een en ander medegedeeld in de aangehaalde Levensberichten, zoo ook over FORSTEN.

Van DE VASSY weet men dat zijne familie reeds in de 17e eeuw hier ter stede gewichtige betrekkingen bekleedde. Hij was te Leiden in 1799 gepromoveerd en was, meen ik, sedert 1818 Voorzitter van de Prov. Geneesk. Commissie; in die qualiteit was hij lid van de Commissie van Bestuur en dus een gevreesd man voor de leerlingen omdat zij bij zijn college voor hun eindexamen moesten terecht komen.

J. J. BRESSER.

*) De heer J. J. BRESSER was den 16 Juli 1785 te Utrecht tot apotheker bevorderd na in Amsterdam te hebben gestudeerd, zooals blijkt uit een nog bij mij berustenden penning, waarmede hij den Hortus aldaar bezocht. Het was een deftig heer, nog eenigszins gepruikt. Hij woonde ongehuwd of als weduwnaar op de Markt in de Apotheek, die thans nog wordt gedreven door den heer van NEDERVEEN. Hij bestuurde echter die Apotheek, welke vroeger aan de firma TIM behoorde, niet voor eigen rekening. Zijn opvolger was de door zijn familie in die zaak geïnteresseerde heer HERKLOTS. Hij overleed te Middelburg. Neven van hem zijn nog in leven. De ruime, vroeger met Slangen en Krokodillen versierde en op de stoep, Kaneel en Rommelkruid uitstallende Apotheek, vertoont, vooral boven in het magazijn, nog duidelijk hoe oudtijds een groote Apotheek er moet hebben uitgezien.

De Vassy had een uitgelezen praktijk, woonde Noordzijde Dam N 10 en reed voor zijn betrekking meer dan hij liep. Zijn geel gekleurd koetsje heette bij het publiek de Rhabarberkoets.

Aan wetenschappelijken arbeid deed hij niet veel.

Van Forsten teeken ik hier slechts aan, dat ook hij een aanzienlijk man en een Doktor was, die een uitgezochte praktijk had.

Hij en zijn ambtgenoot De Jonge hielden bedienden met livrei. Omvattende praxis zou hem zijn ten deel gevallen, indien hij niet moeilijk ter been en stotterend van spraak ware geweest en wanneer lastertongen geen kwaad van hem hadden verspreid. Hij was in 1828 de afgevaardigde van de Provinciale Geneesk. Commissie, die toen in den Haag vergaderde. Wetenschappelijk heeft hij niets verricht, doch dat hij tamelijk goed op de hoogte van zijn vak was, moge hieruit blijken, dat hij in Therapie privaatles gaf. Hij woonde Groenmarkt C 85, 86.

Merkwaardig is het te weten dat hij de betrekking waarnam van Directeur van het in zijn nabijheid, in de Lombardstraat C 57 geplaatste Postkantoor. Hij was geen Middelburger van geboorte en in 1807 te Groningen gepromoveerd.

De heer Lahr *) was evenmin een Zeeuw, maar een in

JOHAN GOTTFRIED LAHR.

*) Deze in 1793 geadmitteerde en in 1838 overleden Chirurg was van geheel ander allooi dan de vorige. Behoeftige neven te Middelburg hadden den jongen man den raad gegeven naar hier te komen, omdat de Chirurgen hier ter stede veel betere zaken maakten dan de Wondheelers 3[de] en 4[de] klas in Duitschland. De verwisseling had dan ook het beste gevolg, omdat Lahr aanstonds den indruk maakte van kundig te zijn voornamelijk op Operatief gebied, maar ook omdat hij als vreemdeling zich overal wist in te dringen, daarbij zeer voorkomend was en zelfs „schmeichlend”. Zijne praktijk werd

1793 naar hier gekomen Duitscher, die, zooals dit met vreemden meer gebeurt, een zoo groote Chirurgicale praktijk verkreeg, dat hij voortdurend moest rijden.

Bij zijn collega's stond hij om zijn wetenschappelijke en operatieve bekwaamheid goed aangeschreven. Hij werd dan ook lid der Prov. Commissie.

---

zoo groot, dat hij in mijn jeugd altoos met twee paarden reed, hetgeen geen enkel Chirurg probeerde. Niettegenstaande LAHR, lid was van Colleges, die de wetten moesten handhaven, had hij niettemin een apotheek *ad usum externum* aan huis en praktiseerde hij, vooral buiten, ruim zóoveel in- als uitwendig.

Goed Operateur als hij was, ontzag hij het niet om ter wille der Zeeuwsche Rijksdaalders te opereeren, al was dat niet bepaald noodig.

Als Stadschirurg was hij met vele clandestiene dingen bekend en wist daar heerlijk van te profiteeren. Voor zijn bekwaamheid pleit, dat men hem heeft gekozen in de Prov. Commissie.

Daar hij slechts één kind had, CONSTANTIA LAHR, later met den gepensionneerden kapitein DELWICH getrouwd en zijn vrouw van hem gescheiden leefde, kon hij het met een paar jeugdige dienstboden stellen, verdiende daarbij zooveel geld, dat hij zich een buitenplaats op den Vlissingschen weg kon aanschaffen, die hij *Constantia* noemde. Later herdoopte de heer TAK ze als *Welgelegen;* thans maakt ze een deel uit der buitenplaats *Veldzicht.*

Minder gelukkig dan in geld verdienen was hij met zijn schoonzoon en kleinkinderen, terwijl zijn afwezige vrouw hem ook verdriet bleef aandoen. Haar naam was Mej. KOOLHAAS WARNAS.

LAHR woonde eerst in de Spanjaardstraat en later steeds op de Londonsche Kade H 59.

Een opvolger had hij niet. Aan kerkelijke zaken besteedde hij geen tijd.

LAHR en de weldra te noemen DAMAN maakten, zeker op grond van een oud praedikaat, nog altoos een afzonderlijke rubriek uit van Operateurs. De latere stedelijke Heelmeesters noemden zich echter gaarne ook zóó.

Alles bij één genomen zat de Commissie van Bestuur dus goed in één.

Toch werd toen ter tijde gepraat, dat men de regeling te veel aan de leeraren overliet en te weinig toezicht hield op de jongelui, iets wat men eveneens van Academische Curatoren beweert.

Onnoodig te zeggen, dat de leeftijd en positie dier mannen dikwerf verandering teweeg bracht van personeel. Zoo werden in 1840 tot leden gekozen Jhr. Dr. Bonifacius de Jonge en Dr. J. P. During; in 1841 J. M. De Lepelaar *) en Mr. A. M. Becius, die nog een tijd-

---

J. M. DE LEPELAAR.

*) Was geadmitteerd den 21 November 1821 in den Haag en heeft dus denkelijk te Rotterdam gestudeerd.

Hij vestigde zich te Wemeldinge en vertrok van daar naar Middelburg en was, meen ik, van Goessche familie, althans zijn vrouw, Mej. Boddingius was uit die plaats afkomstig.

Te Middelburg heeft zich als apotheker ook zijn broeder gevestigd, deze woonde Lange Noordstraat L 115/116.

Onze chirurg betrok echter het familiehuis der De Wind's in de St. Jansstraat H 202, thans bewoond door den fotograaf Bauer.

Nog te Wemeldinge zijnde had hij het geluk gehad met succes te praktiseeren over een oogziekte; na dien tijd gaf hij zich als oculist uit, ofschoon hij daarvan geen afzonderlijke studie had gemaakt. (Eens betaalde een boerin hem *f* 100 voor een sterk convergeerende bril.)

Lepelaar was kundig en nauwlettend en verkreeg een zeer voordeelige praktijk, vooral ook omdat hij niet inwendig wilde praktiseeren.

Aan privaatonderwijs geven deed hij niet en dong om die reden dan ook niet naar het lectoraat.

Spoedig weduwnaar geworden zijnde, verloor hij later zijn eenig kind, die officier van gezondheid was.

Hij leed aan asthma waarvan hij in drukken tijd zeer veel last had; in 1853 vroeg hij dan ook om zijn ontslag als stadsheelmeester.

lang tot in 1852 Voorzitter was; in 1854 de Apotheker G. de Puyt, in 1849 Doctor Callenfels uit Vlissingen en werd de Apotheker Van Bakelgem, het lid der stedelijke Geneesk. Commissie, Secretaris. In 1853 werd Jhr. Paspoort Voorzitter en v. d. Broecke en De Marrée leden. Over Van Bakelgem valt niets te zeggen, dan dat hij een bekwaam Apotheker was, lid der Sted. Gen. Commissie; zijn zeer beklante Apotheek houdende Langendelft B 116, en later rustend. Hij zag de zuinige bestuurders wel wat veel naar de oogen en was daardoor ook wat al te zuinig.

De heer Mr. Becius was een aanzienlijk lid der Gedeputeerde Staten.

Wij zullen nu zien, wie door den Koning tot Lectoren werden benoemd; men zocht deze, zooals zeker wel reeds afgesproken was, uit de Middelburgsche faculteit.

3. LECTOREN.

Hetzij wegens de schrale bezoldiging van vier honderd gulden, hetzij om andere redenen, men waagde geen poging om van elders geschikte personen voor het onderwijs aan de school te lokken en bepaalde men zich dus bij de voordracht tot de Middelburgsche faculteit. Het was zeer jammer, dat men in 1818, door een typhus verloren had, Doctor Guequierre — Zie Levensberichten — de bekwame man toch was Prosector geweest te Gent en zou dus de meest geschikte persoon voor Anatomie zijn geworden. Eveneens was het te betreuren, dat de in de Levensberichten vermelde Doctor Staal, in 1822 aan dezelfde ziekte was overleden; hij de Chirurgiæ-Doctor,

---

Hij woonde toen nog een paar jaren op de markt, in de „Fransche galei" bij Mej. Wed. van den Berghe, I 8, en overleed aldaar aan waterzucht, klapvliesgebreken en benauwdheden in 1855.

De Lepelaar was lid der Afdeeling, van het Leesgezelschap de Harmonie en van de Provinciale Commissie.

die zich in Parijs de Anatomie, Chirurgie en Oogheelkunde, had eigen gemaakt, ware eveneens, zoowel door zijn kunde, als door zijne beminnelijke eigenschappen, een zeer geschikt leeraar geweest. Ook viel het niet mede, dat de latere, duchtige concurrent van Dr. De Jonge, namelijk Dr. J. C. van den Broecke, *) zich nauwelijks

---

Dr. J. C. VAN DEN BROECKE.

*) Doctor Jacobus Cornelis van den Broecke was afkomstig uit een groot gezin te Aardenburg, welks leden zich door geestkracht ondérscheidden. Een zijner broeders met wien hij tesamen een werk uitgaf over „De gerechtelijke Geneeskunde in Nederland", met goud bekroond, werd Rijks Advocaat, terwijl een ander het tot Vice-Admiraal bracht.

Reeds vóor zijn promotie werden twee prijsvragen door hem beantwoord en met goud bekroond, de eene te Gent, de andere te Leiden. Hij promoveerde in deze laatste plaats oud 23 jaar — hij was in 1799 geboren — op een Dissertatie over den *Columbo*, in 1822.

Te Middelburg, waar hij een uitgebreide familie bezat, nog vergroot door zijn huwelijk met zijn nicht, Cornelia Susanna Bomme, kreeg hij weldra, door ijverige plichtsbetrachting en werkzame kunde, een zeer groote praktijk, waarmede hij in drukke jaren reeds ten 5 uur begon en vaak na 12 uur eindigde.

Hij was een zeer bedrijvig lid van de afd. *Zeel. der Maatschappij voor Geneeskunst*, hervormde als Voorzitter het „Physica" en was Voorzitter der Prov. Geneesk. Commissie, waarin hij zijn concurrent De Jonge verving.

In late avonduren bewerkte ik met hem samen ons geschrift over de *Cholera*.

Maatschappelijk bemoeide hij zich als liberaal met zeer vele zaken, werd lid van den Geneesk. Raad en ontving reeds vroeg de Orde van den Ned. Leeuw; kortom hij was een zeer gezien en zeer geacht man, daarbij een goed collega.

Een hersenberoerte, aan de familie eigen, deed hem na twee jaren sukkelen, den 18 Augustus 1870 bezwijken.

Van zijn groot getal kinderen, leven thans — 1902, nog

één jaar te Middelburg had gevestigd, want het is verklaarbaar, dat voor het Medisch onderwijs, dat èn wetenschap èn routine vereischte, een man van meer ondervinding werd verkozen.

In 1826 vestigde zich hier, de met de Kap gepromoveerde Doctor Hölscher. *) Ook deze kon niet in

---

slechts twee dochters. Vele onder dezen stierven jong, maar allen aan verschillende vormen van hersenlijden.

Logisch denker bij uitstek was hij een Academievriend van Bilderdijk en Van Lennep.

Meer idealist dan materialist en levende in den bloeitijd van het *Mesmerisme*, hield hij er van bij Neurosen sommige zijner patiënten te Magnetiseeren, waarbij hij de Emanatie theorie huldigde.

Vóór zijn huwelijk woonde hij in het gezin van zijn oom Rouaansche Kade G 156, wiens dochter, zeer levensluchtig van aard, evenals hij met het dierlijk magnetisme dweepte.

Later woonde hij in het tevoren door Dr. De Jonge bewoonde huis, Singelstraat N 176 en daarna in het groote, vroeger door een der heeren Van Citters bewoonde perceel, N 29 Koepoortstraat.

V. d. Broecke heeft deel uitgemaakt eener Commissie voor nieuwe Geneeskundige Wetten, doch hun plan is niet ten uitvoer gebracht.

De zooeven aangehaalde prijsvragen behandelden de *Arachnoidea* en de *Zelfverbranding* — zie verder den Catalogus der Prov. Bibliotheek.

J. C. HÖLSCHER.

*) Doctor Hölscher was de veelbelovende zoon uit het vroolijke, patriotische gezin van den wijnkooper Hölscher, L 109 Noordstraat. Zijn vader bezat als buitenverblijf *Kersenburg* te Brigdamme, waar de vier broeders en zuster een onbezorgde jeugd doorbrachten.

Hölscher promoveerde te Leiden in het jubeljaar van 1825 *More Majorum*. Deze dure promotie met de Kap bracht later jaloezie teweeg bij enkele collega's.

De kundige jonge man, blozend van gelaat en vriendelijk

aanmerking komen. Dokter DE JONGE alleen moest de taak op zich nemen en wilde dit ook wel.

De instructies, die de Lectoren ontvingen waren geschreven en niet gedrukt.

Behalve eene vroedvrouw, bestond de faculteit uit de volgende practici, gerangschikt naar den tijd van admissie.

---

maar toch met een echt doctoraal uiterlijk, kreeg weldra praktijk. Zijn huwelijk met een Doopsgezinde dame verzekerde hem den steun van dat Kerkgenootschap, zijn Ouderlingschap bij de Waalsche gemeente, dat van het Doctorschap bij het Fransche Armbestuur; hij werd eveneens Doctor van het Burgerlijk Armbestuur, toen Doctor A. VAN DEINSE — zie Levensberichten — hulp noodig kreeg, kortom alles was in zijn voordeel, doch hij was kitteloorig en vrij spoedig geraakt, ook wel wat langzaam. Stijf van leden moest hij vaak rijden en dat deed men toen met twee paarden. Steeds verhuisde hij en zijne finantieele administratie was altoos in de war. Dit verdroot hem en toch bedankte hij omstreeks 1844 voor het Armbestuur. Zijn voortdurend verhuizen en zoo meer waren oorzaak, dat zijne praktijk sterk afnam. Er kwam bij, dat hij als zoon en als broeder van wijnkoopers, den naam en misschien de daad had, dat hij te veel de loftrompet blies van den wijn. Als lid van het Zeeuwsch Genootschap hield hij eene voordracht die eene detonatie veroorzaakte en een geacht man voor altoos zijn gehoor deed derven. Genoeg! in 1852 deed hij zijne praktijk aan Dr. DAMME over en besloot hij zijn lot in O.-Indië te beproeven. Dat lot was droevig! In de straat Sunda leed hij schipbreuk en bij een poging om van het schip te springen, verdween de stijf geworden man in de schuimende golven.

Zijn echt was kinderloos en zijne vrouw verliet de stad.

HÖLSCHER woonde onder anderen in de Nieuwstraat. Ook op de Rouaansche kade H 60 en in de korte St. Pieterstraat A 31.

Doctoren:

1799. J. R. DE VASSY.
1800. J. P. DURING.
1802. P. 's GRAEUWEN.
1807. J. A. FORSTEN.
1810. H. RIPPING. *)

HENDRIK RIPPING.

*) Deze, wonende Londensche kade H 54, was de zoon van een Middelburgsch predikant. Hij zelf werd echter lid der Waalsche gemeente. RIPPING promoveerde te Leiden den 27 Aug. 1810 op een Dissertatie over Medische Quaesties. Zijn vader was Dominé geweest te Zuidzande, en dit kan wellicht er toe hebben bijgedragen, dat onze Dokter huwde met Mej. MARIA BUSSEMAN uit St. Kruijs, die niet geheel onbemiddeld was. Hij bereikte den hoogen leeftijd van 92 jaar en stierf den 20 Februari 1880, na op het laatst van zijn leven geheel doof te zijn geworden; ook was hij toen eenigszins *impos mentis.*

Twee zijner dochters zijn gehuwd geweest met den heer VAN UIJE, terwijl een zoon als leerling Apotheker aan onze School werd ingeschreven. Deze leeft thans hoog bejaard te Zutfen.

RIPPING was sterk en vol ijver. Omstreeks 1810 nam hij met mijn Vader het Fransche Hospitaal te Veere waar. Zij liepen er vroeg in den morgen heen, zoodat zij om negen uur aan hunne eigene stadspraktijk konden beginnen.

RIPPING had veel praktijk vooral als Accoucheur bij den Burgerstand en in het toen vacante Nieuwland.

Met zijn zonderlingen bediende SNAKENBURG hield hij er ook, tot op den tijd, dat zijn zoon geadmitteerd was, een eigen Apotheek op na voor de buitenpraktijk.

Hij werd Secretaris en Voorzitter der Plaatselijke Commissie.

Een oude gewoonte volgende, bezat hij op den Segeerssingel een aardig theetuintje.

Oprichter van het Leesgezelschap in 1819 en lid der Afdeeling hield hij van gezellig verkeer.

In zijn jeugd heeft hij zich nog onledig gehouden met het

1811. Jhr. B. de Jonge. (Zie blz. 21).
1823. J. C. v. d. Broecke.
1823. A. van Deinse.

Chirurgen:

1793. J. L. Daman. *)

---

geven van privaatlessen, hij was evenwel voor Lector ongeschikt.

Zijn algemeene, schier overal toegepaste methode was „purgeeren".

Ripping bezat een keurige bibliotheek en een mooi naturalia kabinet.

JOHANNES LEONARDUS DAMAN.

*) Deze Chirurg, in 1793 geadmitteerd en overleden in 1853, was de Vader en Grootvader van twee latere Apothekers en wellicht de zoon van een vroegeren Chirurg te Middelburg. Hij was een zonderling man en woonde in de Krommeweele K 110. In den voorvloer van zijn huis prijkten verschillende naturalia en op zijn buitentje — Langeville Singel — zag men twee marmeren doodshoofdjes in den schoorsteenmantel. Langen tijd was hij Chirurg van het Gasthuis en had den naam van een bekwaam practicus te zijn : van mijn Vader weet ik, dat deze meer dan een voorbeeld heeft gekend van patiënten die onder zijne behandeling waren genezen, terwijl zij bij anderen geen hulp hadden gevonden.

In mijn jeugd had hij echter weinig praktijk, doch wat wél zoo goed is, eenig geld. Daman bracht ter wille van zijn vak langen tijd in Parijs door en had daar zóo de Fransche huishouding lief gekregen, dat hij ze nog na zijn thuiskomst opvolgde.

Dit deed hij ook met zijn kleeding, die in mijn tijd nog veel geleek op die van een *Incroyable.*

Uitmuntend van gedrag en verstandig was hij evenwel geen mededeelzaam mensch. Hij was lid der Sted. Commissie en had vooral praktijk bij buitenlui.

1798. F. C. Wisse. *)
1798. J. G. Lahr.
1808. J. van Daalen. (Zie blz. 27).
1808. J. de Man Jz. (Zie blz. 24).
1851. P. A. Gillissen. †)

F. C. WISSE.

*) Deze Chirurg, wonende eerst op de Houtkade, later in de Noordstraat L 186, was nog in mijn jeugd de „Meester" uit den ouden tijd. Bij hem hingen nog de bekkens uit en daar het metier van barbier in den winkel en ook daar buiten het grootste deel van zijn bestaan uitmaakte, is het geen wonder, dat hij in zekeren winter met Aangezichtsroos te vroeg uitliep en dit een paar dagen later met den dood moest bekoopen. Dat zal omstreeks 1830/31 zijn geweest.

Zijn zoons hebben een ander beroep, o. a. dat van slager gekozen. Wisse was onbesproken van gedrag en onbemiddeld, een burgerman waarvan men weinig hoorde.

PIETER ÆGIDIUS GILLISSEN.

†) Deze, nog jeugdige man, toen hij omstreeks 1826/27 plotseling overleed, behoorde tot een oud geslacht van burgers, dat zich door deugd en kunde onderscheidde.

Zijn broeder was te Middelburg een zeer geacht Predikant, ook was hij van nabij vermaagschapt aan een vermaard Uitgever en aan den Leidschen Hoogleeraar van dien naam Hij had zich in 1815 te Middelburg gevestigd.

Ik herinner mij den korten bewegelijken Chirurg nog zeer goed; hij woonde in de Langedelft over de St. Jans- of Heerenstraat. Waar hij het grootste deel zijner opvoeding ontving is mij onbekend.

Hij was gehuwd met de beeldschoone Juffrouw Bourjé, dochter van den Schilder en IJkmeester. Ook herinner ik mij tevens dat hij zeer gezien was en zich mocht verheugen in een nette steeds toenemende praktijk. Zijn overlijden werd algemeen diep gevoeld. Merkwaardig dat ook in deze zoo bekwame familie, degeneraties voorkwamen. Een oom of neef van hem was min of meer idioot en een der zoons van den Predikant leed aan Cyanose en Epilepsie.

Van die doctoren vervielen DE VASSY en FORSTEN, als Leden van het Bestuur; — DURING — zie Levensberichten — was een te groote Sans souci; — 's GRAEUWEN stond, niettegenstaande zijne bekwame medische voorvaders, op wetenschappelijk gebied te laag; RIPPING was wel ijverig en gaf zelfs privaat colleges, maar ook hij dweepte niet met de wetenschap en V. D. BROECKE was te jong: ergo bleef er niets anders over dan Dr. DE JONGE.

Voor de heelmeesters gold hetzelfde.

DAMAN, ofschoon ook te Parijs gestudeerd hebbende, was een te groote zonderling — LAHR was Bestuurslid en had het te druk — WISSE was barbier en GILLISSEN wel ijverig en bekwaam, maar zonder bizondere renommée: er bleven dus over de heeren VAN DAALEN en DE MAN en aan deze werd dan ook het onderwijs aan de school toevertrouwd.

Voor de pharmacie werd voorgedragen en benoemd J. PRIESTER. (Zie blz. 30). Later werd nog een leeraar in het Latijn aangesteld.

Het college bestond dus uit:

Jhr. BONIFACIUS DE JONGE, Wagenaarstraat E 111, voor Therapie.

JOHANNES DE MAN, Markt C 8, voor Anatomie.

JOHAN VAN DAALEN, Noordstraat L 181, voor Chirurgie.

JOHANNES PRIESTER, Korte Cingelstraat O 292, voor Pharmacie.

Later kom ik op het onderwijs dezer heeren terug, doch wensch hier iets omtrent hen zelven en hunne opleiding te zeggen.

De weduwe vertrok met hare dochters naar elders terwijl de Predikants-weduwe naar Leiden gingen wonen met het oog op de studie der zoons, doch zij overleden spoedig. De Studenten-Almanakken van 1837 en 1838, vermelden hun overlijden; zij waren in de Medicijnen en Theologie ingeschreven.

Jhr. Dr. B. DE JONGE.

Geboren te Zierikzee, behoorde hij tot een reeds in de 16e eeuw aldaar aanzienlijk geslacht, dat steeds in groot gezag bleef. Dat de, den 17 November 1787, geboren jongeling een man van wetenschap was, bleek reeds hier uit, dat hij in 1810 of 1811 promoveerde op twee zeer goed gestelde dissertaties. De eene had tot titel: *De Medico-physico et Physico-medico*, en de andere bevatte medische waarnemingen.

De latere wetenschap heeft wel uitgemaakt, dat de door hem met veel zorg bij Rheuma waargenomen Polypi Cordis slechts vezelstof-stremsels waren, doch zijn kunde bleek voldoende uit de éene dissertatie zoowel als uit de andere, en dat hij terecht het verband waardeerde tusschen Physica en Biologie.

Hij vestigde zich te Middelburg, waar inderdaad behoefte aan een bekwaam Geneeskundige bestond, maar hij moest, omdat Napoleon in elk gewest den jongsten Medicus opvorderde om zijn leger te volgen, mede naar Leipzig, terwijl hij te vergeefs den heer L. Reuse, *) elf duizend gulden als remplaçant had aangeboden.

LODEWIJK P. REUSE.

***) Deze heer uit een Middelburgsche of Vlissingsche familie gesproten was Heelmeester te Vlissingen na den 26 Juni 1817 te Middelburg te zijn geadmitteerd als plattelands-Heelmeester; eerst in 1828 verkreeg hij die bevoegdheid voor een stad! Dat hij vóór dien tijd te Vlissingen kon praktiseeren kwam omdat aldaar geen Geneeskundige Commissie was.**

Hij waagde zich niet aan Napoleon's roemrijke bedrijven, vertrok later naar Koudekerke waar hij, tot aan zijn overlijden den 22 Mei 1847, verbleef.

Het was iemand van zeer innemende manieren, door zijn opleiding en omgang met Militairen half een officier, en werd dan ook later Officier van Gezondheid bij de Plattelandsschutterij en hield er in zijn voorkamer een geraamte op na, met een degen versierd.

Ongedeerd teruggekeerd, verkreeg hij een verbazend uitgebreide praxis, die vooral buitengewoon was in het koortsjaar 1826.

Hij huwde twee malen, beide keeren met aanzienlijke dames VAN DOORN en LANTSHEER en was later in

---

Te Koudekerke trad hij in het huwelijk met Mej LOEFF en na haar overlijden huwde hij op nieuw.

Hij had er zeer den slag van zich als een gentleman voor te doen, hield er een elegante tilbury op na en kreeg zeer veel praktijk, maar zijn groot gezin en niet minder zijne vele behoeften veroorzaakten een chronisch geldgebrek.

Zijn oudste zoon werd Officier van Gezondheid, zijn tweede volgde hem als Geneesheer op, de derde sukkelde met zijn carrière en werd Scheepsdoctor.

Twee hunner bezochten de „School".

Zijn dochter huwde den Luitenant DE BOCK, terwijl zijn dochter uit het tweede huwelijk de vrouw van den heer PETERS te Vlissingen werd.

REUSE had vele vrienden en werd zelfs lid van het Middelburgsche Medische Leesgezelschap.

Eens toen de boeren slecht betaalden verzocht hij pro forma een garnisaire. REUSE liet den met zijn fatsoen verlegen soldaat op den marktdag morgen voor zijn deur met ransel en geweer op en neer marcheeren. Des avonds waren alle groote rekeningen door de boeren betaald.

Op een anderen tijd — het was die van de Belgische Revolutie en van de Cholera in 1832 — liet hij alle boeren meisjes uit zijn omtrek keurig pluksel maken en verkocht dit met goede winst aan de beurs te Rotterdam. Vervolgens liet hij Cholerabitter en fijn gemaakte Kerry, die toenmaals als heilzaam voor die ziekte werden aangeprezen, in het groot fabriceeren en verkocht er zeer veel van, maar ondanks dat alles sloot zijn saldo dikwijls onvoordeelig.

Talrijk zijn de kluchten die men van hem debiteerde maar het past mij niet die hier te vermelden.

In wijn en alcohol was hij zeer matig.

Zijn laatste ziekte die zijn overlijden ten gevolge had was een Laryngitis Chronica en misschien een Aneurysma Aortae.

zeer vele betrekkingen werkzaam. Zoo was hij Voorzitter van het Zeeuwsch Genootschap; van 1834 1854 Curator der Latijnsche School, na VASSY President van de Prov. Gen. Commissie, lid van den Gemeenteraad, van de Prov. Staten, werd Ridder van den Ned. Leeuw en overleed den 15 Januari 1854.

Nog vóór het jaar 1830, schonk Z. M. hem den titel van Hoogleeraar, waartoe het Koninklijk Besluit van 13 Mei 1824 aanleiding gaf. Hij bleef als Professor in functie tot de eerste school, in 1854, ophield te bestaan.

Zijn titel waardeerde hij hoog en geen wonder, immers toen het Athenæum Illustre nog te Middelburg bestond, had men reeds Professoren, die steeds zeer waren geacht.

Ofschoon gezond van gestel, leed hij nu en dan aan duizelingen, misschien was het eveneens een duizeling, die hem in het portaal van het Oude Gasthuis, van zijn Collegekamer komende, over een kat deed vallen.

Een, trouwens na verloop van tijd genezen knielijden, verplichtte hem in 1843 zijne praktijk neer te leggen.

Hij overleed vrij subiet aan een Pneumonie, een weduwe en onderscheidene kinderen nalatende, die allen eene goede carrière hebben gemaakt.

DE JONGE was geen man voor Societeiten. Had hij veel vrijen tijd, dan vond men hem bij zijne boeken.

Burgerlijk van zin en vriendelijk tegen iedereen, bleef hij niettemin zijn afkomst en stelling in de Maatschappij bewust.

Miskenning, zoo dikwijls op het veld der praxis te vinden, verdroeg hij dan ook .ongaarne.

De revolutie van 1848, waarbij zijn broeder de Minister werd op zijde geschoven en zijn partij haar invloed verloor tegenover de door hem gehate partij der zoogenaamde liberalen, trof hem zeer, en niet minder werd hij gekwetst door te bespeuren dat hij, die eenmaal zoo in aanzien was geweest, door het publiek werd losgelaten. Dit alles bezorgde hem een leed, dat

hij moeilijk verdroeg en dat misschien zijn leven heeft verkort.

IJverig lid was hij van de Medische kringen, zelfs nog van de latere afdeeling der Maatschappij, niettegenstaande de oprichting er van, die als het ware werd gevolgd door de nieuwe staatsregeling, waarbij èn Prov. Gen. Commissiën èn Chemische Scholen werden afgeschaft, in veler oogen een oppositie was tegen de bestaande machten.

Zijn overlijden den 15 Januari 1854 kwam niet te vroeg.

Behalve zijn uitgegeven „Handboek", bevat onze Bibliotheek een paar Geneeskundige schetsjes van zijne hand.

Zijn goedgevulde Bibliotheek bevatte onder meer, den foliant van Sandifort, dien hij zich had uitgezocht, toen de Provincie, bij het 25-jarig bestaan der School, aan de Leeraren een geschenk ter waarde van *f* 100 aanbood.

In het nieuwe Gasthuis heeft hij niet meer gepractiseerd.

Zijn portret is in het Zeeuwsch Genootschap opgehangen.

Op zijn 60sten verjaardag, brachten zijne leerlingen hem een serenade (zie Midd. Courant van 17 November 1847).

De Faculteit was bij zijn begrafenis tegenwoordig terwijl zijn familie een gedenkteeken op zijn graf liet plaatsen.

Mij werd als aandenken voor de weinige diensten, die ik aan zijn sterfbed heb verricht, Vrolik's werk, over „Monstrositeiten" vereerd.

Geen zijner zoons werd Doktor.

JOHANNES DE MAN Jz.

Een tweede lector was mijn Vader. Deze zou anatomie onderwijzen, physiologie en verloskunde. Hij was van geboorte een burgerjongen, *tenui censu, sine crimine natus.*

IJverig als hij was, werd hij bij den heelmeester GROENEWEGEN als leerling aangenomen, en daar leerde hij, zooals toen vereischte was, het Barbieren, dat echter bij zijn volgenden leermeester J. DE PUIJT, — zie Levensberichten — niet meer plaats had en dat ook later nooit door hem is uitgeoefend. Geboren den 1 Januari 1783, volgde hij als jongeling de lessen van het *Collegium chirurgicum*, en ontving daar niet alleen den hoogsten prijs, maar nog bovendien een buitengewoon getuigschrift. Beide zijn bewaard in onze Bibliotheek. DE PUIJT, die veel belang in hem stelde, en hem zijne manuscripten vereerde, vernam met genoegen het plan van zijne, sedert 14 Februari 1804 weduwe geworden moeder, om hem gedurende eenigen tijd naar Amsterdam te zenden tot voltooiing zijner studies. Dit gebeurde; hij kwam in huis bij den Chirurg SCHRÖDER, kreeg les van hem, verpleegde er vele patienten en volgde gedurende twee jaren eveneens de lessen van Prof. VROLIJK en A. BONN. Hij verkreeg zeer eervolle certificaten. Zij liepen van 12 Mei 1806 tot 30 April 1808.

Toch viel hem dat verblijf in Amsterdam tegen: hij leerde er niet genoeg; de jongelui waren meer levenmakers dan blokkers en geestig kon hij later verhalen, hoe daar fijn gekleede studenten bij VROLIJKS lessen zaten, die nog niet wisten, wat er door het Groot Achterhoofdsgat henenliep. Teruggekeerd, deed hij een zeer goed examen den 24 Juni 1808, vestigde zich in zijne geboortestad en huwde, in dat zelfde jaar, Mej. MARIA ELISABETH TAUSCHER, toen nagenoeg 20 jaar oud, eene niet geheel onbemiddelde wees, die op de Markt haar eigen huis bezat (C 8).

Eenvoudig van aard en zeer werkzaam, verheugde hij zich weldra in een toenemende praktijk en gaf hij bovendien les in anatomie. Tot zijn groote verbazing, las hij daar onverwachts dat Z. M. hem — het was het werk van den voorzitter, Dr. BOUDEWIJN DOBBELAER DE

WIND, die hem helaas, na weinige jaren ontviel — hem, zeg ik, den eenvoudigen man, tot Lid der Provinciale Commissie had benoemd. Het was een groote onderscheiding, die hij zeker aan ijver en aan zijn grondige anatomische studiën te danken had.

In 1814 tot lid benoemd, werd hij in 1818 Secretaris dier Commissie, en bleef hij het lidmaatschap, gedurende bijna 40 jaren, tot aan zijn overlijden, den 2 Juni 1856 bekleeden.

Dat men hem ook voor Obstetrie geschikt rekende, was het gevolg van zijn onderwijs in dat vak en de gelukkige uitoefening er van in zijn toenemende praktijk. In 1824 steeg zijn aantal Accouchementen dan ook tot ongeveer honderd.

Physioloog was hij niet, maar de physiologie werd toen ter tijde zoo wat beschouwd als een aanhangsel van de Anatomie.

Hij was matig, gezond en sterk, kreeg een groot gezin, tien kinderen, waarvan echter vier jong overleden.

In 1830 betrok hij een groot kil huis in de Korte Gortstraat I 344, dit en eene bij een buiten-accouchement gevatte koude, bezorgden hem een maagkwaal met bloed braken. Het was de reden dat schrijver dezes zich te Middelburg vestigde. Hij herstelde geheel en verzuimde geen enkelen zieke, die hij tijdens zijn sukkelen nooit per rijtuig bezocht. Er volgde eene zóó goede gezondheid, dat hij eerst den 2 Juni 1856 aan bronchitis overleed.

Zeventig jaren oud zijnde, bedankte hij als Lector. Zijne hem zeer vereerende leerlingen schonken hem een zilveren bokaal.

Mij ontbrak de lust hem als Lector op te volgen, en dit deed toen zijn eenige jaren te voren aangestelde prosector J. J. PIETERSE.

Bij het examen in Mei 1853, deelde de Commissie mede, dat Z. M. aan den Lector DE MAN voor zijn vele diensten gedurende 27 jaren met veel dankbetuigingen,

eervol ontslag had verleend sedert 1 Januari van dat jaar.

Het waren èn de leeftijd, èn zijne door Cataract onbruikbaar geworden oogen, die het onderwijs ondoenlijk maakten.

Mijn vader, gezellig van aard, was lid der afdeeling en in 1819 mede-oprichter van het nog bestaande leesgezelschap, ook was hij gedurende geruimen tijd in kerkelijken dienst. Twee malen ontving hij de gouden vaccine-medaille.

JACOBUS JOHANNES PIETERSE.

Een kundig, ijverig man, die eenige jaren als Officier van gezondheid bij de uitgetrokken schutterij had gediend en te Middelburg een goeden naam had.

De sterke niet tuberculeuse man verwaarloosde een Catarrh van den larynx: het college geven viel hem zwaar; juist toen de school dreigde op te houden, vermoeide hem het laatste examen zóó zeer, dat hij den 25 Mei 1853 aan uitputting stierf.

Zie over hem de later mede te deelen lijst der leerlingen.

De instructie voor een Prosector werd door de Commissie, den 17 November 1829 vastgesteld; van dien tijd dateert zijn Prosectoraat. Zijn salaris bedroeg *f* 200.

JAN VAN DAALEN.

De Lector in de heelkunde deed zich aangenaam voor, zoowel door zijn gulle vriendelijkheid als door zijn vlugge bewegingen en goeden, ofschoon eenigszins loenschen blik, een uiterlijk, dat als het ware tot opereeren uitlokte.

Ik meen dat hij uit Tholen afkomstig was, doch tevens dat hij in Leiden had geleerd; althans hij was gehuwd met de zuster van den Leidschen Chirurg Haverdroese, die, na haar mans dood, bij dezen ging inwonen. Hij schijnt in 1808 te Middelburg te zijn gekomen en overleed in zijn huis Lange Noordstraat L 181, in het

jaar 1832. Hij was een vlug man, die een uitgelezen praktijk had, ook eenigszins door de doctoren werd bevoordeeld, omdat hij volstrekt niet, zooals anderen, iets van inwendige praktijk wilde weten.

Als lector was hij bij zijne collega's en leerlingen zeer gezien. Ook hij hielp het leesgezelschap, „de Harmonie" mede oprichten.

Als operateur had hij een goeden naam, maar als accoucheur was hij wel wat al te voortvarend. Mijn vader, die meer een *Wigandiaan* was, heeft mij verhaald, dat hij door Vectis en Forceps menigeen een Enuresis of Ruptura heeft bezorgd.

Het kinderloos huwelijk met zijn al te stille vrouw was niet gelukkig.

Misbruik van sterken drank of wijn maakte hij niet, doch wellicht leefde hij in andere opzichten onvoorzichtig, althans de slepende Enteritis, waaraan hij bezweek, schreef hij zelf aan zijn levensgedrag toe.

In 1832 werd hij opgevolgd door J. H. CORNIELJE. VAN DAALEN was stads-heelmeester, ook in de gestichten. Hij komt als heelmeester voor het laatst in den Naamwijzer van 1831 voor.

JAN HENDRIK CORNIELJE.

Na VAN DAALEN's overlijden of wellicht reeds tijdens zijne ziekte — althans omstreeks 1832 — hadden zich hier twee nieuwe chirurgen gevestigd, beide practici van een dorp, het waren V. M. VAN LISSA en J. M. DE LEPELAAR, die te Kapelle en te Wemeldinge hadden gepractiseerd.

De eerste in 1829 geadmitteerd, was te onervaren om als lector in aanmerking te komen, veel later werd hij evenwel als zoodanig benoemd.

Waarom DE LEPELAAR, een Goesenaar, meen ik, niet in aanmerking kwam, weet ik niet. Hij was 20 Januari 1821 te 's Gravenhage geadmitteerd en had zich vooral op chirurgie, zelfs op oogheelkunde toegelegd.

Misschien verlangde hij de benoeming niet, maar de hoofdreden zal wel zijn geweest, dat de bedoelde man, reeds te voren de aangewezene was, en dat wel door invloed van dr. DE JONGE, die te Zierikzee vele bekenden had.

CORNIELJE was een Leidenaar, in 1823 in Den Haag geadmitteerd. Hij vestigde zich in Zierikzee en kreeg daar zulk een goeden naam, dat men hem te Middelburg als lector benoemde.

In 1853 verving hij in de Plaatselijke Geneesk. Commissie den heer PIETERSE. De keuze als Lector was van weerskanten goed, want vriendelijk en collegialiter was CORNIELJE in groote mate. Van zijn tijd dateerde een maandelijksche bijeenkomst van lectoren, die wel niet lang heeft bestaan, echter in de tweede periode van de school is hernieuwd. Zijn praktijk, door DE JONGE gesteund, vlotte uitnemend, vooral in den gegoeden stand, hetgeen echter aan sommige collegas niet beviel. LISSA bv. was steeds met hem op gespannen voet, zoodat zij, die beiden in het gasthuis praktiseerden, elkaar vaak zonder te spreken voorbij liepen. Hij betrok eerst het huis O 258 in de Brakstraat en later G 132 op de Rouaansche kade, waar hij den 26 Maart 1859 overleed, aan hart- of Aorta ziekte, onder al de benauwdheden, daaraan eigen.

Hij was niet bemiddeld, zijn praktijk leverde hem, zonder de accouchementen, omdat hij niet duur was, en geene medecijnen leverde, in den besten tijd slechts nauwelijks f 4000 op. Hij had een klein gezin, maar was er niet gelukkig mede, in zoo verre, dat hij zijne vrouw verloor en zijn eenigen zoon en eenig kind, die te Rotterdam door een molenwiek werd getroffen.

Ofschoon uiterlijk forsch en gezond, was hij toch nerveus en leed hij nu en dan aan hoofppijn, had tehuis een stil leven omdat zijn vrouw niet voor conversatie geschikt was.

Zijne leerlingen achtten hem hoog. In den beginne

heeft hij nog een leerling, den heer Vis, bij zich aan huis genomen, doch na deze geen anderen.

Zoolang Lepelaar lid was van het Medisch Leesgezelschap, kon hij het niet worden, en evenmin kon Van Lissa dat, vóór dat Cornielje was overleden. *Nulla invidia major quam medicorum,* zegt men wel eens.

Op zijn onderwijs kom ik later terug.

Stadsheelmeester is hij nimmer geweest.

Groote operaties deed hij liefst niet. Eens onderbond hij de Carotis en werd veelal in consult genomen. Inwendige buitenpraktijk verlangde hij niet.

JOHANNES PRIESTER.

Had deze geleefd in den tijd der Alchymisten, ieder zou hem voor een toovenaar hebben gehouden; trouwens zelfs de mindere man te Middelburg hield hem nog voor iemand, die de menschen verlossen kan, die meenden geplaagd te worden door de zwarte kunst. Hij hoorde dat niet ongaarne en dankte het aan zijn vinnig gestel, zijn scherp oog, kleine vlugge gestalte en scherpe gelaatstrekken. Hij had den 2 Januari 1787 te Middelburg het levenslicht gezien en telde dus in (1824) ongeveer 37 jaren.

Zijn planten zoeken, zijn vroegtijdige lust in Physische proeven, verhoogden hem bij meer verlichten, maar deed het omgekeerde bij anderen. De zeer geachte Apotheker Hibon had hem op den „winkel” gehad.

Zijn examens in Juni 1809 afgelegd, waren zeer goed geweest.

Zijn apotheek vestigde hij, in de Korte Singelstraat O 292 en huwde de Middelburgsche Juffrouw Van der Hoop, eene niet voor gezelligen omgang geschikte vrouw. Zijn clientèle nam verbazend toe, vooral onder den aanzienlijken stand, omdat alles accuraat bij hem toeging en de medicijnen den naam hadden uitstekend te zijn.

Hij was zeer bemind bij zijne leerlingen en collega's, die zijne gezelligheid waardeerden. Zijne colleges gaf hij bij zich aan huis, ook toen hij later, zoogenaamd om van zijne renten te gaan leven, het huis op den Dam naast de Spuistraat F 98, betrok.

Maar met zijne kinderen was hij ongelukkig. Zijn oudste die later verdronk, kon vaders Apotheek niet recht ophouden, zoodat de rentenierende vader, die weduwnaar was geworden, er weer introk.

Een andere zoon en eene dochter stierven aan tering en een tweede, gehuwd met den apotheker Magielse, was, zoo min als hare kinderen, het toonbeeld eener ouderwetsche Zeeuwsche vrouw. Priester bleef eveneens lector in het tweede tijdperk van de school, en ofschoon het bekend was dat de nieuwe wetenschap juist niet meer de zijne was, genoot hij toch de achting zijner collega's.

Hij liet minder geldmiddelen na dan men had gedacht en stierf na een zwaren carbonkel te hebben doorstaan, aan chronische uraemie.

Ook op hem kom ik later terug.

Hij overleed omstreeks 1552—53 en had in zijne apotheek geen opvolger.

Een tijd lang heeft hij het vacante lectoraat bij het Natuurkundig Genootschap waargenomen en vervulde meermalen betrekkingen bij de kerk.

FREDERIK HENDRIK BATENBURG.

Bij de opsomming der lectoren van de eerste schoolperiode wensch ik eveneens den heer Batenburg op te nemen (woonde Bogardstraat D 39), ofschoon hij niet den titel van lector droeg. Hij was Conrector bij de Latijnsche school. Zijne in 1829 begonnen lessen, die strekken moesten om aan de leerlingen wat Latijn te leeren, waren het gevolg van het bepaalde in het Koninklijk Besluit van 1824 en tevens van de noodza-

kelijkheid, die zich voor genees- en artsenijkundigen openbaarde om de grondbeginselen dier taal te kennen.

Hij bezat slechts den titel van Candidaat in de Letteren en was bij de leerlingen der Latijnsche als bij die der Geneeskundige school door zijn humanen omgang met hen ten zeerste geacht.

Finantieel behoorde hij niet tot de met fortuin begunstigden en had nog al met tegenwerking te kampen door zijn liberale maar zeer grondige berichten in de door hem geredigeerde „Vlissingsche Courant". Men kan van hem lezen in Dr. VOGLERS opstel over het Gymnasium in Archief Zeeuwsch Genootschap deel VII.

In het algemeen genomen, hadden de Lectoren wekelijks 5 of 6 uren theoretisch Onderwijs te geven, hetgeen het jaar op 40 weken gerekend, ongeveer 250 uren opleverde.

Zij ontvingen dus zoo wat een gulden vijftig cents per les. Sommigen echter niet veel meer dan een gulden, vooral niet als men in aanmerking neemt, dat de Lector in de Anatomie zich ook moest laten zien bij de practische oefeningen, voor dat er in het najaar van 1829, een Prosector werd aangesteld.

Uit de geschreven instructies van 1824 blijkt, dat Gedeputeerde Staten de volgende verdeeling hadden gemaakt en dat de cursus met een openingsrede moest worden aangevangen en daarenboven dat de lector in de Anatomie les zou geven 5 of 6 uren 's weeks en bij moest wonen alle operaties op lijken.

De Lector in de Chirurgie, gedurende 5 dagen één uur en maandelijks des winters 2 maal op lijken opereeren.

De Lector in de Therapie 5 dagen 's weeks, te zamen 7 en later 6 uur, en zoo noodig des Zaterdags en Zondags de zieken bezoeken.

De Lector in de Pharmacie moest 8 uren les geven over 5 dagen verdeeld.

De Prosector ontving zijn instructie November 1829 en moest voor de les praeparaten leveren en de jonge lui voorthelpen.

De vacanties duurden met Paschen en Pinksteren 3, met Kerstdag 8 dagen, behalve de groote zomervacantie.

De Accoucheuses kregen afzonderlijk les.

Nu zullen we nog even nagaan op welke plaatsen de lessen werden gegeven.

4. LOKALEN.

Het Koninklijk Besluit schreef voor, dat de stad zelve moest zorgen voor lokalen en gelegenheden voor het onderwijs. Zij deed dit, maar niet, zooals men dit thans in 1902 zou doen, onder de pressie van allerhande wetten en onder de nooit falende, ja door bankiers en andere geldmannen met verlangen tegemoet geziene leeningen.

In het toen nog zuinige Middelburg met zuinige Burgervaders, zooals o. a. den heer BIJLEVELD, werd niet tot het bouwen van nieuwe scholen overgegaan, maar gebruikte men er oude gebouwen voor, zooals men, trouwens niet zonder leergeld te betalen, heeft gedaan, toen er een Hoogere Burgerschool moest worden opgericht.

De stad bestemde drie lokaliteiten voor hare toekomstige klinische- of geneeskundige school. Wij herinneren hier, dat *klinos* een ziekbed beteekent, en dat het woord klinisch dus slechts een deel van het geheel uitdrukt.

De beschikbare ruimten waren 1⁰ het Gasthuis met de daarbij behoorende nevengebouwtjes van de vroegere Anatomie- of Snijkamer die weleer dienstbaar waren geweest voor het Chirurgijnsgilde en voor het Collegium Chirurgicum. *)

CHIRURGIJNSVEREENIGINGEN.

*) Middelburgsche Doctoren hebben in 1668 een College opgericht, waarin slechts gepromoveerden werden opgenomen

2° Het aloude, vroegere Weeshuis op het Noordplein, doorgaans als *de Doele* bekend, ofschoon geen geschie-

onder Voorzitterschap van Dr. EVERAERTS — (zie Levensberichten van Dr. FOKKER en DE MAN). —

Zij noemden dit *Majestas Medica.* Elf leden traden langzamerhand toe. Dat gezelschap heeft niet lang bestaan; het werd nog wel eens, naar ik meen, heropend, maar het vlotte niet. Het was eigenlijk slechts een navolging van een Collegium Anatomico-Chirurgicum, dat door Dr. C. VAN DE VOORDE in 1658 was tot stand gebracht. Deze was in dat jaar reeds stedelijk Lector in Ontleed- en Heelkunde. Zijn inwijdingsrede verscheen in druk. De kamer zelve bracht een boekerij bijéén van omstreeks 150 boekwerken. De leden vergaderden in de omstreeks 1666 gebouwde Chirurgijnsgildekamer, [1]) waarin het goudkleurig lederen behangsel en andere versierselen nog langen tijd te zien waren.

In dit College werd wezenlijk gewerkt, doch dit belette niet, dat dezelfde V. D. VOORDE, volgens een op de Oudheidskamer bewaarde schilderij, in 1679 dit weder heeft gesloten, dus na slechts 20 jaren te hebben bestaan.

Later heropende een even werkzaam als kundig Lector, te weten PHILIPPUS MAXIMILIAAN HELVETIUS, het gezelschap in 1698, doch ook nu kon het bestaan er van niet langer dan tot 1702 worden gerekt. AARNOUD HELVETIUS opende het weder in 1716.

Men vindt verder nog vermeld, dat de erve in 1668 werd bebouwd op verzoek der gasthuis chirurgijns: JASPER BRAEMS, CORNELIS HENDRIX, JAN VERBRUGGE en HENDRIK SNOUCK.

Het later in 1795 opgerichte *Collegium Chirurgicum Medioburgense,* dat aan de Departementale Commissie voorafging, bestond uit de Heeren:

J. DE PUYT, Voorzitter, H. J. V. DEN BERGE 1795—1803, H. VAN KLEMMEN 1795, MART. VAN SOLINGEN 1795—1799, J. W. VAN BAKELGEM 1795—1798, L. MUS 1795, D. VAN DEN ABEELE 1800, J. C. DE MARRÉE 1799 en B. H. KAKENBERG 1795—1799.

---

[1]) FOKKER en DE MAN. De Gestichten, blz. 18.

denis ons verhaalt, dàar voor den tijd der Schuttershoven een Doele of Schietplaats is geweest, en

3° Een terrein voor Kruidtuin.

Om het meer aanlokkige der zaak, zal ik mijn mogelijke lezers eerst naar den Hortus van den lector PRIESTER brengen.

DE KRUIDTUIN.

De naam doet denken aan den tijd, toen apothekers en kruideniers in één gilde waren vereenigd.

Voor den tegenwoordigen tijd hebben de kruiden van weleer, met hunne wondervolle, sympathische krachten veel van hun belang verloren.

De stad stond een erf af bij het Noordplein, thans den grond bij den theetuin bij het nieuwe gasthuis.

Het was eigenlijk de private tuin van den vader der naburige weesschool, doch er werd nog wat grond bijgenomen van het bolwerk. De plaats nu was niet juist van roemrijke memorie; immers nadat de begraafplaatsen van misdadigers, zoowel aan de allereerste haven der stad als aan het einde der tweede waren buiten gebruik gesteld, en vóór dat men de nieuwe begraafplaats buiten de voormalige Slijkpoort opende, werden hier de armen begraven en de delinquenten.

Onder het zuiveren van den grond, vond men waarlijk de flink doorgesneden halswervels van JAN KAREL EEMENES en zijn makker, de eenigen die hier, 23 Maart 1813, hun misdaad door het mes van Doctor GUILLOTIN hebben moeten boeten. (Zie: de Groote Markt te Middelburg, in Archief Zeeuwsch genootschap, deel VII).

Het waren alle Chirurgen — MUS was daarenboven gepromoveerd.

Bekend is het evenzeer dat A. HELVETIUS, twee heeren DE WIND, M. VAN VISVLIET en Prof. A. VAN SOLINGEN, leeraren waren bij het Athenaeum 1716—1786.

Groot was de met een collegekamer en bergplaats voorziene tuin niet, maar toch voldoende voor het geringe aantal leerlingen.

De tuin was geheel ingedeeld naar de medische afdeeling van den Hortus te Leiden.

Hij was PRIESTERS oogappel. Gesteund door een schrander hovenier, zekeren HENDRIKSE, was het een schoon maar te veel verborgen plekje.

Geruimen tijd te voren, had reeds J. A. VAN DE PERRE, uit eigen middelen, achter het hem toebehoorend huis in de Latijnsche schoolstraat zulk een wetenschappelijken tuin willen stichten, maar zijn overlijden verijdelde het plan en later rijpte het in niemands brein.

Misschien gebruikten daarvoor enkele gegoede apothekers of doctors, hun eigen buitentuinen, doch dit is mij onbekend.

Al bracht de nieuwe kruidtuin dus niets bij tot verfraaiing der stad, een verborgen sieraad was het toch. Het was een lust daar in de vroege morgenuren de ijverige jongelui als bijen den honig te zien verzamelen, dien de planten hun aanboden.

Voor de goede instandhouding werd, ik zeide het reeds, uitstekend zorg gedragen en water was er in overvloed.

De tuinman HENDRIKSE is na diens overlijden als hortulanus vervangen door den kundigen, eerst in Maart 1900 overleden, P. SCHIETEKATTE.

Thans is van dien tuin niets meer over. Het later vergroote terrein is nu dat van de keuken en het plein van het tegenwoordige gasthuis.

De Rijks Hoogere Burgerschool heeft achter het nabijgelegen nieuwe gasthuis een veel grooter terrein in gebruik gekregen, dat, weleer, door de Vaders der Weezen was gebruikt om een handel in fruit en groenten te drijven.

Indien de stad dat uitgestrekte terrein voor de nieuwe

school had laten in orde maken, zou het een pronkstuk voor beide zijn geweest.

HET WERK- OF WEESHUIS.

Het was geen welluidend bericht, dat de School in „den Doele" zou komen, omdat de spreekwijze, naar den Doele, bij den Middelburger zooveel beteekende als „hij is voor bedelarij of landlooperij opgepakt."

Inderdaad diende het oude gebouw vaak voor bedelaars, vagebonden, verlaten vrouwen, enz., enz. Het had evenwel toch ook eene andere bestemming gehad, bijv. die van Werkhuis en van daar de toenmalige benaming.

Het was een stevig gebouw, dat omstreeks 1600 voor Weeshuis was ingericht, weleer een sieraad voor de stad door zijn indrukmakenden gevel.

Er bestaan vele afbeeldingen, zelfs in olieverf van dit gebouw.

Wie over dit thans verdwenen huis met zijn hooge vensters, twee poorten, ééne verdieping en van vele spitstorentjes voorzienen gevel meer wil weten, leze het door FOKKER en mij, medegedeelde over „Middelburgsche gestichten."

Wij laten het sombere, echt ongezonde gebouw aan zich zelf over en deelen slechts mede, dat de stad, behalve een slecht ingericht lijkenhuisje, drie lokalen er uit voor de school afstond, en deze zoo zuinig mogelijk verbeterde en inrichtte. Daaraan werd nog een kraamkamer gevoegd, die op de binnenplaats uitzag.

Van de twee hoofdpoorten zou de Noordelijke voor de Leerlingen, de Zuidelijke ten behoeve der Regenten en Lectoren zijn. De laatsten gaven echter meestal aan de Noordelijke poort de voorkeur, omdat zij, althans op den dag, spoediger toegang tot de collegekamers gaf.

De eerste kamer was vierkant en ruim; men noemde ze naar vroegere bestemming, de Broodschool en de poort, de Broodpoort.

De vensters waren hoog en weinig lichtgevend; overi-

gens was de kamer goed, met houten vloer en voorzien van een flinke potkachel voor steenkolen.

Men vond er nog souvenirs aan den „bon vieux temps," en het vers, door Professor WILLEMSE gemaakt, waarin 500! inwonende weezen, sprekend werden ingevoerd. In 1817 bedroeg het aantal nog 300, later slechts 60 à 90.

Er waren goede en droge kasten, een lange zwarte tafel en, wat eigenaardig was, een groen geschilderd amphitheater rond om een ronde, draaibare, roodgekleurde tafel, die al aanstonds te kennen gaf, dat deze met openingen voorziene tafel voor lijken moest dienen.

Hoe klassiek ook, de Lector gaf de voorkeur aan de vierkante tafel. Dat monument kwam nog uit de aloude Chirurgijnsgilde kamer en was in 1753 door P. DE WIND aangevraagd en daarna gemaakt. Langen tijd was dit groene amphitheater bewaard geweest op een zolder, van het aan de firma FAK BROUWER behoorende pakhuis „de Hoop", nabij de vroegere Segeerspoort.

Dit lokaal was dus, ofschoon niet sierlijk, toch zeer geschikt en zeker beter dan toen ter tijde menige Collegekamer in Academiesteden.

De kamer er naast, eveneens aan de voorzijde van het gebouw was een goed, alhoewel niet zeer ruim vertrek. Het was de voormalige Regentenkamer en nu werd zij weder voor het Bestuur en eveneens voor de Lectoren, zoo ze dit verlangden, bestemd.

Er waren hier of in de naburige kamer nog enkele praeparaten te vinden, t. w. slangen op liquor en enkele pathologica uit de vorige Anatomiekamer; ook eenige geraamten en andere groote voorwerpen.

Bovendien had men er vier schilderijen, zonder eenige kunstwaarde, opgehangen — HIPPOCRATES, GALENUS, PAULUS en nog een vierde waarvan ik mij den naam niet meer herinner.

Bij de afbraak van het gebouw zijn deze schilderijen voor drie gulden verkocht.

Allertreurigst was evenwel de toestand van een derde lokaal, dat dan ook, „nomen omen", de Rouwzala was geheeten. Het was er somber, donker en vochtig, bijna zonder licht.

Kil als de kamer was, kon een kleine kachel ze niet verwarmen. De vloer was van steen en de ratten hadden er 's nachts vrijen toegang.

Zoo weinig was dit lokaal voor Anatomische præparaten geschikt, dat er zelfs geen pomp in te vinden was of ander water, bij lijkenontleding zoo hoogst noodzakelijk.

Dáar heb ik vele malen met mijn vader gewerkt, en wij ondervonden dan, dat onze handen, op de dikwerf door ratten afgeknaagde lijken, tóch warm werden.

Omdat op den dag de groote kamer werd gebruikt, moesten hier de Lectoren, zoo ook PIETERSE, werken, doch des avonds had men verlof de groote zaal en de groote tafel te gebruiken.

Clandestien liet men na het vertrek der Lectoren, punch uit de buurt halen, en dan zag men vaak vreugde in het doodenrijk.

De præpareerplanken en zoo meer, waren rood geschilderd, en de lijkblokken waren van allerlei vorm.

Het water moest buiten het lokaal, uit een moeilijke, vaak bevroren pomp worden gehaald, hetgeen den vloer juist niet altijd onbesmet en onbevroren liet.

Zindelijk, een vereischte bij lijkoefeningen, was de Rouwzaal dan ook niet te houden.

Zij die nog in leven zijn, zullen zeker nog wel eens denken, niet zoozeer aan den lateren oppasser van die zaal, zekeren AKKERMANS, dan wel aan diens voorganger. Hij heette OPDENHEMD, was pokdalig, kort, vuil, moeilijk ter spraak, had een slepend been en was met een hoogen hoed gedekt, die gelukkig nooit zijn hoofd verliet.

De oude man was vroeger matroos geweest en met

zekere waardigheid kon hij met zijn scherpe gelaatstrekken van zijn vroeger leven verhalen, en hoe hij eenmaal een geraaktheid, dit is een beroerte, had gehad, tweemaal was gegeeseld, en driemalen was gekielhaakt.

De beide Vaders van het gesticht, PESSERS geheeten, de dikke en de magere, brave, zuinige, hoogst eenvoudige R. K. mannen, beiden ongehuwd, hielden, zoo goed mogelijk, op alles toezicht.

Leerlingen, Regenten, Lectoren, allen waren op hen gesteld. Met Nieuwjaar en Kermis ontvingen zij van elken Lector een, toen nog in omloop zijnden, Zeeuwschen Rijksdaalder.

Op de binnenplaats uitziende, was nog een kleine kamer voor Kraamkamer ingericht onder opzicht van Juffr. VAN AARTSEN. Deze ontbrak het daar aan ustensilia en toepasselijk huisraad.

Er was dikwijls gebrek aan Kraamvrouwen en een Meesteresse — vroedvrouw ontbrak altoos.

De ijverige, nauwgezette, latere Secretaris of Boekhouder der Commissie van Bestuur, de heer W. J. ZIP, heeft in 1861, bij de inwijding van het nieuwe Gasthuis, een zeer belangrijk historisch Verslag over de oude Werkschool uitgegeven.

HET OUDE GASTHUIS.

Het door FOKKER en mij beschreven Oude Gasthuis, vroeger aan St. Barbara gewijd en misschien reeds van omtrent 1200 dagteekenende, was van dien aard, dat het in 1868 moest worden afgebroken, nadat het een jaar tevoren voor *f* 8300 was verkocht. Dit was de oorzaak, dat de stad, een van de eerste in Nederland, een nieuw Ziekenhuis verkreeg. Het werd gebouwd op de onverslijtelijke grondslagen van het zoo even vermelde werkhuis.

Dat in het Oude Gasthuis alles ondoelmatig was ingericht, kan een ieder begrijpen en desverkiezende lezen, maar het hinderde toen ter tijde niet zóó, als het dit nu zou doen.

Met het Bestuur der Godshuizen werd bepaald, dat van dit gebouw de zoogenaamde mannen- en vrouwenzaal voor de Lectoren zou worden afgestaan.

Daar er slechts twee zaaltjes beschikbaar waren, lagen uit- en inwendige lijders bijéén; ook geschiedden de operaties nu eens hier, dan eens daar.

Die kamers werden bij het oprichten der School, wel iets verbeterd, maar niet veel. Ik wil ze hier niet meer berispen, omdat ik het in bovengenoemd geschrift reeds genoeg heb gedaan, en omdat toen reeds het plan bestond, het geheele gebouw te sloopen, niet alleen om zijn ondoelmatigheid, maar omdat het ook gevaarlijk was voor anderen, wegens zijn ligging in het midden der stad.

Een bezwaarschrift van de Stadsdoctoren VAN DER FEEN, *) G. RIPPING †) en mij, maar vooral een door

---

GUILJAM BALTHAZAR CHRISTIAAN
VAN DER FEEN.

*) Deze was de zoon van den uit Noordwijk alhier beroepen forschen en beminnelijken predikant, die eerst op de Balans D 7 en later in de Langeviele K 378 heeft gewoond.

Aan de Leidsche Academie kende ik V. D. FEEN als een zeer kundig Student. Hij promoveerde er den 8 Mei 1837 op een Dissertatie met Observaties, en later deed hij dit ook in Obstetrie.

Om zich in de Chirurgie verder te bekwamen, vertrok hij naar Parijs; na zijn terugkeer werd hij te Middelburg als Heelmeester geadmitteerd. Daar dit examen evenmin naar den zin der ouderwetsche Examinatoren noch naar zijn eigen genoegen uitviel, promoveerde hij ook later in dat vak te Leiden.

V. D. FEEN vestigde zich te Tholen doch bleef er kort, werd daarna Stadsdocter te Vlissingen op een salaris van *f* 500.

schrijver dezes in 1856 uitgegeven brochure over de

Hij begon reeds aardig praktijk te krijgen, toen zijn engagement met de zeer vermogende Johanna Catharina Ackermans, die hem tot 1897 overleefde en hem later in het bezit stelde van de schoone buitenplaats Roozenburg, hem noopte te Middelburg te gaan wonen. Dit had in 1841 plaats.

Zijn woning was het familiehuis der Ackermans, Dwarskade G 103, dat thans nog door zijn dochter, mevrouw wed[e] Verhey, wordt bewoond.

Ook hier verwierf hij een goede praktijk, werd Stadsdokter lid van het Leesgezelschap en van de Afdeeling; ook was hij een tijdlang waarnemend Officier van Gezondheid.

Niet lang daarna begon hij te sukkelen, zijn gestel werd ondermijnd door Longtuberculose, zoodat hij na lang lijden den 26 April 1855 overleed.

Drie zijner kinderen stierven op jeugdigen leeftijd aan Hersentuberculose; bij een dezer constateerde ik de gevreesde ziekte door Autopsie.

De ziekte was heerschend onder de Hollandsche tak der Van der Feen's.

Zijn drie overige kinderen zijn gehuwd en goed gezond.

GABRIEL RIPPING.

†) Deze uitmuntende jonge man, zoon van Doctor H. Ripping, promoveerde te Leiden den 5 Februari 1841 op een Dissertatie De Otitide. Hij vestigde zich onmiddellijk in zijn geboorteplaats waar hij het bovenhuis, Langedelft B 126 betrok, daarna dat van het hoekhuis Segeerstraat-kade H 109.

Met het oog op zijn aanstaand huwelijk met mej. Albertine Luteijn, zou hij opnieuw zijn verhuisd, ware het niet dat een in een gezin op de Bree opgeloopen Typhus hem reeds in 1853 ten grave had gesleept.

De verdere besmetting door die ziekte werd door mij gestuit door het geheele gezin in het gasthuis te plaatsen.

Ripping was lid der Waalsche Gemeente, lid der Afdeeling, een uitmuntend Collega, die zeker, ware hij in leven gebleven, veel praktijk zou hebben verkregen.

Tegelijkertijd met Van der Feen, werd hij door het be-

verspreiding der pokken in de stad, waar van het accusabele punt van uitgang was de ligging van het Gasthuis, deden tot den verbouw besluiten.

Voor de theoretische lessen werd afgestaan het, weleer bij het Chirurgijnsgilde en Collegium Chirurgicum in gebruik geweest zijnde nette gebouw, dat aan het einde van den tuin van het Gasthuis was gelegen. Men kon dit ook van uit de Nieuwstraat bezoeken.

Het was in 1666 gesticht en in 1714 gerestaureerd.

Men bewaarde daar Naturalia en eene uit 150 boeken bestaande Bibliotheek. Men vond er nog menig overblijfsel uit den tijd van 1714.

Eene niet onaardige koperen fontein is mij later beleefdelijk door het Bestuur der Godshuizen als aandenken vereerd.

In die kamer, of wel in eene daar naast gelegen, leeraarden de Voorlezers der Snij- en Geneeskunst en de Professoren van het Athenaeum. Daar bevond zich ook de reeds boven vermelde demonstratietafel.

Deze ruime, maar kille snijkamer, werd denkelijk reeds oudtijds voor autopsiën gebezigd, ook voor gerechtelijke, niettegenstaande zij weinig licht had.

Voor lijkschouwingen door de Doctoren en Lectoren van het Gasthuis en van de School, werd zij ook, zoolang de laatste bestond, gebezigd.

Zij was veel geschikter dan die in het Werkhuis maar leek toch in niets op een hedendaagsch Amphitheatrum.

„Ad caedes hominum prisca Amphitheatra patebant; Ut longum discant vinere, nostra docent," las ik later als een opschrift te Parijs, maar onze lokalen waren geen merkwaardigheid die men vreemdelingen vertoonen kon.

---

danken van Dr. Hölscher Stadsgeneesheer, en tengevolge van het vertrek van Dr. van Deinse in het jaar daaraanvolgende, opnieuw met Van der Feen en met mij voor goed in die betrekking bevestigd.

5. ONDERWIJS.

De op te richten scholen moesten geen kweekscholen zijn van hoogere wetenschap, doch slechts hulpmiddelen om in de bestaande behoeften te voorzien. In het Koninklijk Besluit was dan ook bepaald, dat het Rijk geen geldelijken steun zou geven. Met gebrekkige of liever geen hulpmiddelen deden intusschen — men mag dit niet ontkennen — Lectoren wat zij konden. Het waren mannen, zóó op eens genomen niet uit de kringen der wetenschap, maar uit die der praktijk. Geen enkele hunner had er ooit op gerekend zulk een post op zich te zullen nemen en bij de drukke bezigheden van den geneesheer, was men maar al te zeer gewoon spoedig de boeken voor de ondervinding prijs te geven.

Persoonlijk de lessen niet hebbende gevolgd, mag ik daarover niet wijdloopig en vooral niet bedilachtig zijn.

Er waren zoo maar niet op eens mannen te vinden als een Van de Voorde, Helvetius, Van Solingen, De Puyt, De Wind, Van Visvliet. Hun taak was, zoo meende men, voor goed opgeheven; hunne verzamelde boeken waren verdeeld, hunne met ijver bijeengebrachte praeparaten verloren geraakt. Ik noteer over het onderwijs het volgende:

LATIJN.

Het Latijn werd, zonderling genoeg, niet aanstonds als leervak of bijvak ingevoerd, doch eerst in 1829.

Het ware goed geweest, voor de eerste twee studiejaren, of ten minste voor één, de morgenuren bij de Latijnsche school te benuttigen, maar deze was toen ter tijde een „noli me tangere”.

De heer F. B. Batenburg, aan onderwijsgeven gewoon, bracht door slechts weinige lessen 's wekelijks, de leerlingen toch zóó ver, dat zij voor het grootste deel bij het verlaten der school, de met vele technische termen doorspekte Pharmacopoea en gewone recepten konden lezen, en meer werd niet gevraagd.

Meermalen is mij de opmerking gemaakt, dat het beter ware geweest in de laatste studiejaren slechts herhalingslessen te geven, in de eerste daarentegen meer en langer onderwijs. Ik vermoed evenwel, dat de Commissie zich de zaak niet erg aantrok.

Eveneens, 't is mij meermalen gezegd, dat het verkeerd was, de meer en meer tot het gevoel van eigenwaarde komende jongelui al te lang bezig te houden met het schrijven en leeren van verbuigingen, vervoegingen enz. Men zou liever minder grammaticaal onderwijs hebben verlangd en meer tijd wenschen besteed te zien aan opfrisschender werk, als bijv. vertalingen — aanmerkingen zijn evenwel gemakkelijk te maken; zeker is het dat slechts zelden een candidaat door de Prov. Commissie, wegens zijn Latijn, werd afgewezen. Gebeurde dit een enkele maal, bij de halfjarige examens, dan beduidde zoo iemand overigens ook niet veel. Met het oog op de zeer talrijke Grieksche woorden, ware het goed geweest, den leerlingen hierin op gemakkelijke wijze te hulp te komen.

Aan andere talen, voor bijna allen eenigszins noodig, werd volstrekt niets gedaan.

In alles geleek het onderwijs op dat der eerste klas eener toenmalige Latijnsche school.

Het honorarium van den heer Batenburg scheen te varieeren tusschen *f* 200 à *f* 300.

Deze overleed in 1859.

ANATOMIE EN PHYSIOLOGIE.

Het praepareerlokaal was, zooals boven reeds door mij is gemeld, in ieder opzicht slecht; ook ontbraken alle praeparaten, op eenige oude, op ouderwetsche manier aaneengemaakte geraamten na.

Hier moet nog aan worden toegevoegd een in vroegeren tijd gemaakt spiercadaver, dat is een, in een oven, gedroogd geraamte met eveneens gedroogde spieren er aan. Ook was uit de verzameling van wijlen den

Chir. Majoor Fruit *) een geraamte met opgespoten slagaders aangekocht. Al deze geraamten waren in kasten geborgen, niet in de collegekamer zelve maar in die der Regenten. Ze werden hoogst zelden verplaatst. De Lector moest zelf voor beenderen enz. bij de osteologie zorgen en hiervan was, het geringe tractement in aanmerking genomen, niet veel te verwachten.

Een klein of groot kunstcadaver van Auzoux had

CHIRURGIJN-MAJOOR FRUIT.

*) Deze was Eerst Aanwezige Officier van Gezondheid, of zooals men vroeger zeide, Chirurgijn-Majoor. In de drukke jaren van den Belgischen opstand, had hij een adsistent in den heer Zembsch — zie Levensberichten — en bezat nogal consultatieve praktijk. Daar de tractementen niet groot waren en hij zelf niet bemiddeld was, verhuisde hij nog al eens. Ik heb hem dan ook gekend wonende in de Abdij, waar thans zich het magazijn van den heer De Groot bevindt, op de Markt nabij de Noordstraat, in de Nieuwstraat en in de St. Pieterstraat in het thans door mij bewoonde huis, F 39, vroeger „Brouwershaven" geheeten. In de tweede kamer van dat huis, hield hij er Naturalia op na, o. a. een opgezetten en een levenden Aap, waardoor hij vele bezoekers schrik aanjaagde.

Fruit was onbesproken van gedrag en een man van ambitie. Hij was geen lid van Commissiën. Wel besteedde hij tijd aan het vormen van leerlingen, onder anderen van den heer Halfman, later wonende te Haamstede en eindelijk nog een poos te Middelburg.

Het Hospitaal was een goede leerschool, vooral vóor dat de Geneesk. School bestond.

Er hadden dikwijls autopsiën plaats, maar ook wel eens, „pecuniæ causa," charletanneriën, bijv. het verkoopen van menschenvet aan buitenlui, waarvoor hij natuurlijk wat gekleurde Axungia gaf.

Hij bezat ook vele Anatomica. Bij de verkoop van zijn nalatenschap zijn ook nog aangekocht het nog in het gasthuis bewaarde foetaal scelet en de halve schedel met arteries.

men niet, zelfs niet in het tweede tijdvak der school.

Had men in den beginne een honderd gulden of vijf willen uitgeven voor praeparaten, dan ware men daarvoor te Parijs zeer goed terecht gekomen.

Met grooten ijver zorgden intusschen het Bestuur der Godshuizen en de Armbesturen de bepaling te handhaven op het afstaan van lijken. Zij waren twee of drie op een winter, omdat alleen vreemdelingen en eigenlijk slechts armlastigen zonder familie, daarvoor beschikbaar werden gesteld.

De lessen waren evenwel zeer gewaardeerd. Men gebruikte als handboeken eerst Plenck en later Hempel, zoo ook het kleine boekje van Bock. Dit laatste werd echter veel later in gebruik genomen. De platen bestonden uit de eens beroemde, maar toen reeds verouderde van Eustachi, Vesalius, Loder, totdat ten laatste die van Clocquet er bij kwamen. In alles volgde de School het door lectoren van de school te Hoorn aan de hand gedane plan. Vier jaren daarna moest den lector reeds een Prosector worden gegeven.

Met de Physiologie was het maar slecht gesteld; nu zij was dan ook voor de meeste medici, evenals in den tijd van Galenus niet veel meer dan een leerstuk, „de usu partium." Voor demonstraties had men niets beschikbaar, zelfs niet een microscoop, dat men trouwens ook niet had weten te gebruiken.

Met groote aandacht volgde men echter den lector, wanneer hij zijne uit de nieuwste werken geputte lessen voorlas en verklaarde. Menigeen zal toen wel een zoogenaamd uittreksel voor zich zelven hebben gemaakt uit dit dictaat, ofschoon het dit eigenlijk niet was.

Ik mag het onderwijs niet al te hard vallen, daar ik zelf in Leiden, in 1838, bij Sandifort nooit een Microscoop heb gezien. Een bijna niet te begrijpen in het Latijn voorgelezen en niet uitgelegd dictaat was alles wat men te Leiden over Physiologie hoorde. Om

een handleiding quand même te hebben, gebruikte men hier aan de School, het boekje van ROOSE en later RICHERAND.

HEELKUNDE.

Door den werkzamen en hoog geschatten Lector JAN VAN DAALEN werden, naar ik meen, de theoretische lessen in de Heelkunde, oraal gegeven. Men gebruikte daarbij het handboek van TITTMANN.

Er werd veel werk gemaakt van verbandleer. De leerlingen waren, ook later na hun eindexamen, bekend voor de keurige wijze om verbanden aan te leggen en deze weer af te nemen.

Zij leerden uit het met vele platen voorziene en vrij uitgebreide handboek van STARCK en praktisch op een groote pop. Windsels, watten en pluksels waren toen niet bij een Apotheker of Drogist vooraf te krijgen.

Daar er vele leerlingen der School bij mijn vader aan huis kwamen, zag ik hoe zij zich oefenden in windsels oprollen, steekwieken, en gewone wieken van allerlei vormen maken, hoe zij moxa's en gecomprimeerde sponjes fabriceerden en „ceroenen" smeerden. Al deze zaken zijn nu geheel uit de mode geraakt, ook het pluksel. De zuinigheid was aan de vroegere Chirurgen eigen, even goed als hun zakje met pluksel en instrumenten, en hun zalfdoos.

De praktische lessen gaf de Lector in het Gasthuis, doch de operaties waren, zoo verre mijne herinnering gaat, zeldzaam.

Kwamen zij in de private praktijk voor, dan werden de oudste leerlingen daar meestal bij toegelaten.

De Lector stelde hen ook, — doch dit was in lateren tijd, — in de gelegenheid de zoogenaamde Polykliniek te volgen.

Enkele leerlingen zochten zich ook met andere Heelmeesters te verstaan om van hunne patiënten of onderwijs te profiteeren.

Ook cadavers waren nu en dan ter beschikking van den Lector.

Als curiosum vermeld ik hier, dat de eens gebruikelijke ledenpop nog heden als aangekleede boer figureert op de Zeeuwsche Kamer van het Museum; de beweeglijkheid zijner Leden is door den tijd niet in een Arthritis deformans overgegaan.

Menigeen, die het gebouw bezocht, wist niet dat zijn vader of grootvader op dien boer heeft geleerd wonden te hechten en beenbreuken te herstellen.

HEELKUNDE.

Cornielje, de opvolger van Jan van Daalen volgde dezelfde methodes. Ook hij was zeer gezien. Zijn nerveus gestel maakte hem evenwel minder geschikt tot het leiden van belangrijke operaties. Zijn voordracht was duidelijk en goed; bij fijn opereeren beefde zijn hand een weinig.

De jongelui volgden toen het, in het Hollandsch verschenen, handboek van Chelius. Het laatste deel van dat werk handelde over oogziekten, doch deze rubriek behoefden zij niet te bestudeeren. Hun lector beweerde dan ook niet oogheelkundig te zijn, zooals zijne tijdgenooten De Lepelaar en Van Lissa.

Van Juli 1837 tot Juni 1840 gebruikte de in 1902 overleden M. M. Van Rijssel, voor Pathologie en Therapie, Conradi; voor Chirurgie Onsenoort, voor Verloskunde Busch, voor Physiologie Richerand en daarenboven als leesboek Hufeland.

OBSTETRIE.

In een stad van 14 à 15.000 inwoners, was niet veel gelegenheid om accouchementen bij armen te behandelen.

Daar ieder toch verplicht was een vast getal bij te wonen alvorens tot het examen te worden toegelaten,

werd er wel eens een middeltje op verzonnen om dit aantal bij een te krijgen.

Voor de twee vereischte kunstverlossingen ging dit nog veel lastiger en ik kan mij voorstellen, dat men er wel eens de hand mede lichtte, of den Forceps aanlegde, voor dat dit, in de oogen der toenmalige mannen van de wetenschap, nog wel noodig was. Zindelijkheid op handen en op instrumenten werd steeds zeer aanbevolen.

De gebruikelijke handboeken waren die van SALOMON en WIGAND en later dat van BUSCH. De orale toelichting hiervan en niet minder des Lectors handschrift werden zeer op prijs gesteld, omdat het bijna geheel een op praktijk gevestigde wegwijzer was.

Aan Embryologie werd bijna niets gedaan, vooral niet wat de eerste tijdperken betrof.

Symphysiotomie of de toen nog zeer gevreesde Sectio caesarea, zagen de leerlingen toen en ook in lateren tijd niet, evenmin als bloed-transfusies en zoo meer.

Aderlatingen werden nog veelvuldig aangewend.

De Vectis werd door den Lector in de obstetrie nooit gebruikt noch aanbevolen. De meest gebruikte Forceps was de zoogenaamde van SALOMON. Deze werd gemaakt en later nog gewijzigd door den Middelburgschen instrumentmaker KRAUER.

Er was een lang en een kort phantôme. De eerste werd vastgemaakt op de bewegelijke lijkentafel, die er zich uitnemend voor leende. Het gebeurde wel dat men ten bate der vroedvrouwen een gezond lijk opende.

Het groote phantôme is bewaard gebleven. Het staat, gekleed als een gravida verpleegster in een kast, en doet bij den eersten blik denken aan een der vrouwen uit „Moeder de Gans.”

PHARMACIE EN BOTANIE.

De eenvoudige Lector PRIESTER was geen man van

Cathedrale importantie of van oratorisch talent. Dictaten waren hem vreemd. Wat men van hem moest leeren, kwam direct zeer duidelijk van uit den wal zijner tanden te voorschijn. Van fraaie woorden hield hij niet en daar hij in vreemde talen niet tehuis was, waagde hij zich niet aan verkeerde uitspraken. Wel gaf hij gaarne te kennen dat hij een weinig met het Latijn was vertrouwd, evenwel zou hij zich daaraan niet hebben gewaagd in tegenwoordigheid van een Latinist.

Ik herinner mij nog hoe hij CORPORA hield voor een nominativus singularis van het vrouwelijk geslacht. Maar het was juist die eenvoud, gepaard aan juistheid en spitsvondigheid, die zijn onderwijs voor zijne weinig eischende leerlingen zoo aantrekkelijk maakte. Het is dus begrijpelijk, dat menigeen na de school te hebben verlaten, overlas wat zij van zijne lessen hadden opgeteekend.

Zijn onderwijs in de Physica, waarvoor hij niet was aangesteld, doch dat door niemand anders werd onderwezen, bepaalde zich tot de Electriciteit met batterij en Leidsche flesch, een weinig Volta, den thermometer, den contraleur en barometer. Aan de leer der Aræometers, die men toen hygrometers noemde, werd natuurlijk ook iets gedaan.

De Chemie werd waarschijnlijk onderwezen naar het handboekje van zekeren TROMSDORF, doch dit was eigenlijk meer voor de Pharmacie bestemd. Later maakten de jongelui gebruik van het door OUDEMANS vertaalde werk van SOUBERT voor Botanie.

De nog in 1902 levende, 84-jarige leerling PIETERSE, die van 1834 tot 1839 aan de school studeerde, en 70 jaar aan pharmacie heeft gedaan en daarvan 57 jaar te Sluis is werkzaam geweest, had de goedheid mij over het gebruik der handboeken, het volgende mede te deelen:

„In mijn tijd gebruikte men BERSELIUS en J. B. „TROMSDORF, Leerboek der Artzenijbereidkunde en proef-

„ondervindelijke Scheikunde, in drie deelen. — Grond-„beginsels der Scheikunde door J. J. VAN PLANKEN of „PLANKE. — Korte verhandeling der Artsenijmengkundige „Scheikunde door G. LASONDER. — Het handboek ter „herkenning van de echtheid en zuiverheid der in de „Pharm. voorkomende middelen. — P. J. CAMPAGNE, „handboek voor Drogisten- en Apothekers-leerlingen en „nog andere kleine werkjes. Ook P. GREVE, korte „schets der Scheikunde.

„Voor Botanie: Handleiding tot de Kruidkunde van „Mr Baron v. G.; N. ANSLIJN, Kruidkundig leerboek „en MIQUEL's Vergiftige gewassen."

Pharmacie en Chemie gingen bij hem zoo wat hand aan hand en hij verdiepte zich niet in Aequivalenten en Stochiometrie. Toch verzuimde hij niet, toen de tijd gekomen was, de aanstaande Apothekers op het groot belang der nieuwigheden te wijzen.

Zijn proefnemingen in de Chemie, men kon er zeker van zijn, waren altoos gelukkig en wat de Pharmacognosie betreft, was zijne simpliciekas en zijn eigen wel voorziene Apotheek schering en inslag.

Aan Microscopie deed hij niet, de loupe was zijn vergrootglas, en die gebruikte hij dan ook trouw, als hij in zijn Hortus [1]) de Nectaria der planten opzocht of de plaatsing van stamina en zaden.

Hij maakte nimmer Excursies met de jongelui, zoodat hun botanie beperkt was tot de 400 planten in den Hortus, die naar het stelsel van LINNAEUS was ingericht.

---

[1]) Eenigszins in strijd met mijn op bladz. 36 uitgedrukt vermoeden, verneem ik uit een onder het drukken dezes in het Pharm. Weekbl. geplaatst opstel van den heer A. J. WIJNNE, getiteld „een stukje Pharm. Geschiedenis," dat de Magistraat in een reglement voor een in 1799 op te richten Collegium Pharm, de Apothekers verplichtte een Hortus Medicus aan te leggen en te onderhouden. Of dit is gebeurd en waar, weet ik niet.

Zij profiteerden nog al veel van de mededeelingen van den hortulanus.

Scheikundigen heeft PRIESTER dan ook nooit gemaakt evenmin als botanisten, wanneer men WALRAVEN hiervan uitzondert, doch het onderwijs was veel beter en geregelder dan voorheen.

Met den Lector, die lid van de Prov. Commissie en dus hun examinator was, viel dan ook niet te spotten; meestal nam men, om bij het examen goed beslagen voor den dag te komen, vóor dit tijdstip eenige privaatlessen bij hem.

De voor de „Materies Medica", later door Dr. FOKKER in orde gemaakte simpliciekas bestaat nog.

Als de beurs het toeliet, gingen sommige leerlingen om zich in de pharmacie te bekwamen, wel eens naar Holland.

ZOÖLOGIE.

Het was de heer DE JONGE, die in dit vak eenige lessen gaf. Hij gebruikte daarvoor zijn eigen bibliotheek en voorwerpen van het Zeeuwsch Genootschap.

Practische Zoölogie en Entomologie onderwees hij met zijn drukke bezigheden niet; zijn niet anatomische vorming stonden hem bovendien hiervoor in den weg. Het college, dat niet door de pharmaceuten werd bezocht, was matig bezet, omdat Zoölogie niet bij het laatste of eindexamen werd gevraagd. Het te volgen handboek was dat van BLUMENBACH.

THERAPIE.

Tengevolge van het overlijden van enkele Doctoren, bleef Dr. DE JONGE gedurende elf jaren de jongste geneesheer in Middelburg. Dit veroorzaakte een drukke praktijk, zoodat in het beruchte koortsjaar 1826, hij 120 visites per dag had af te rijden, en gedurende een maand lang daardoor verhinderd was in zijn gezin te

dineeren; hij moest dit terloops bij zijn lijders doen.

Er was dus, ondanks veel goeden wil, slechts weinig tijd voor hem over om zich aan de school te wijden, die hem zoo dierbaar was.

Materies medica en Therapie waren voor zijne rekening. Hij had daarvoor, zooals reeds is gezegd, twee zalen in het oude gasthuis te zijner beschikking en bovendien de oude eerbied afdwingende Collegekamer der Helvetiussen.

Het theoretische gedeelte bestond uit dictaten; die over Materies medica van hem, uit het jaar 1843, worden nog in onze Boekerij bewaard. Omstreeks 1841 liet hij een handboek drukken, waarvan het eerste deel liep over koortsen. Dat ademde zeer den ouden tijd, zoodat er een scherpe kritiek over losbarstte. Daarna maakte hij het tweede gedeelte, dat over ontstekingen handelde en gaf het in 1843 uit. Het was veel omvattender dan het eerste en met nieuwe inzichten verrijkt. Het baatte hem evenwel niet, en het gevolg was, dat het derde deel, de chronische ziekten, niet verscheen. Hij had het boek buiten den handel moeten houden. Ik vermoed dat de scherpe recensent er van is geweest zijn niet-vriend, de heer Opdorp.

Hij zelf noemde later zijn boek verouderd en beval naar ik meen ter studie aan: Willeumier, Richter en anderen.

Voor Materies Medica, koos hij, behalve zijn dictaten, het werk van Te Water bij zijn onderwijs, en legde dat alles uit met weinig redenaarstalent. Hij begon daarmede, reeds des morgens ten zeven ure, zeer ten laste der meer moderne begrippen van slapen en waken aan de kweekelingen eigen. Als lid der Prov. Commissie was hij hun examinator.

Aan het ziekbed heeft hij zich natuurlijk nooit aan physisch onderzoek gewaagd. Hij hield dit voor weinig de genezing bevorderende nieuwigheden. In 1854, toen hij aan Pneumonie overleed, en ik zijn borst wilde

onderzoeken, wees hij mij dan ook af met de woorden: Geen experimenten op mijn lichaam!

Zijne geneesmethode, door zijn verblijf in het leger zeker gewijzigd was exspectatief en antiphlogistisch zooals uit aderlatingen, bloedzuigers, koppen, diëet en nitrum bleek.

Het Decoctum aperiens, de Quinque radices, de kinadranken, zelfs de reeds verouderde Resina corticis Peruviani, en de mixtuur van Griffith, herinneren echter aan de studiejaren. De eerst in 1822 in gebruik gekomen quinine was voor hem in den beginne nog het middel dat „de kat in den kelder sloot". Veel hechtte hij aan het verschil der drie kinasoorten. Beleefd en hulpvaardig voor leerlingen en zieken, was het echter bekend, dat hij „aanmerkingen" onaangenaam vond.

Men volgde gaarne zijn lessen en autopsiën, die hij zeer op prijs stelde, maar die hij door den Lector in de Chirurgie liet verrichten.

Evenmin als ik zelf aan de Academie, vernam men aan de school iets over Balneologie of klimaatkuren.

Zijn attent observeeren, zijn juiste blik in prognose maakten hem tot een goed en gewild geneesheer, die wel studeerde, maar er weinig tijd voor had.

Het aantal leerlingen, dat van 1825 tot 1854 de school bezocht, bedroeg 332, van deze waren 162 voor Heelkunde, 128 Artsenijmengkundigen en 42 voor aanstaande vroedvrouwen ingeschreven.

De lesuren aan de school waren bepaald als volgt:

Anatomie: 5 uur en daarenboven praktisch onderwijs.

Therapie: met inbegrip van ziekenbezoek, 7 uur.

Heelkunde: 6 uur, waarvan drie aan het ziekbed werden doorgebracht, bovendien nog drie uur polykliniek.

Verloskunde: 2 uur voor de Heelmeesters en 2 uur voor de Vroedvrouwen.

Pharmacie: 3 uur voor de Heelmeesters en een maandelijksche herhalingsles; voor de Apothekers, 5 uur.

6. LEERLINGEN.

De kweekelingen waren natuurlijk weldra leerlingen of élèves. De Pharmaceuten leefden, op een enkele uitzondering na, zeer stil en bedaard. Zij stonden onder opzicht van hunne patroons. De Medici echter gedroegen zich maar al te spoedig als studenten.

Men begrijpt, dat vooral in de eerste jaren nog al kaf onder het koren was en enkelen voor het onderwijs niet waren opgewassen. Veelal waren het jongelui uit stille dorpen afkomstig, die geen gelegenheid hadden gehad zich te bekwamen; veelal kende men zelfs de beginselen der Fransche taal niet.

Maar twee zaken waren het vooral, die voor een behoorlijke ontwikkeling zeer nadeelig waren: de ledige uren in het eerste studiejaar, en ten tweede, de lust om studentiekoos te leven.

In den aanvang waren de uren van onderwijs dan ook veel te gering in aantal, en wat is het gevolg van ledig loopen op den ontvankelijken leeftijd van 16 of 17 jaren, niets dan verleiding om een dwaalspoor op te gaan, dat menigeen zich zeker te laat heeft beklaagd.

De leerlingen wenschten academieburgers in het klein te zijn en hun gebrek aan het fortuin van zoovele Academies bezoekende jongelingen maakte hun levenswijs en hunne bijeenkomsten wel wat ruw. Even als aan de Academiën, die Vondel Kakodemiën placht te noemen, werd al spoedig het atavistische „groenloopen" ingevoerd, met senaat en zegels en wat er verder zoo al bijbehoorde.

Eens, het was in Augustus 1839, liet men drie groenen, twee lange en één korte, in witte hemden gekleed, als misdadigers op den dag van de Noordpoort naar de Abeele wandelen — bij langzamen tred was de afstand

minstens een uur lang. Toen liep het fout. De heer VAN VISVLIET, het hoofd der Schoolcommissie ontbood den Senaat en vernietigde linten en zegels, maar zooals te denken was, het onkruid kwam weldra opnieuw voor den dag.

Over het algemeen echter mag worden gezegd, dat de jongelui nog al werkten. De school heeft dan ook vele voortreffelijke mannen opgeleverd, zooals men uit „de Levensberichten" zal kunnen zien, maar toch.... doch ik wensch hierover te zwijgen. Ik was op een te goeden voet met hen allen om de gebreken van enkelen openbaar te maken.

Het „Amici semper floreant" en het „Dum Nihil est in poculo" hebben ook hunne goede zijden, al ware het slechts, dat zij aangename herinneringen nalaten voor zóovelen, die later zouden moeten sloven door dik en door dun, bij dag en bij nacht voor den strijd des levens.

7. FINANTIËN.

Bij de Medische leerlingen was het, op een enkele uitzondering na, regel, om, zooals het op dien leeftijd en bij de studiën past, nooit bij de vácantie met een gevulden buidel huiswaarts te keeren.

Bij de Commissie van Bestuur was het juist omgekeerd; men beijverde zich steeds om toe te komen, of laat ik liever zeggen, om over te houden. Had men iederen leerling, behalve zijn bijdrage voor Latijn, nog eens een vijftig gulden meer laten betalen, dan zou men misschien tegenover hen royaler voor den dag zijn gekomen. Nu deed men slechts het hoog noodige, en dat scheen voldoende te zijn.

Over de begrootingen, ontvangsten en uitgaven der Commissie wensch ik niet uitvoerig te zijn, daar het mijn hoofddoel is geweest na te gaan, wat er van al die leerlingen is terecht gekomen, voor zoover mij dat natuurlijk is bekend geworden.

Vitten en critiseeren is bovendien nooit mijn zwak geweest. Ook heb ik op de vorige bladzijden reeds genoegzaam de overgroote zuinigheid der Bestuursleden gelaakt.

De al te groote lankmoedigheid der Lectoren, die zich met zoo weinig tevreden stelden, had aan die zuinigheid ook wel eenigszins schuld. Zij waren toch niet aan daglooners gelijk, die men zoo maar kon aanstellen, en als zij met billijke klachten voor den dag kwamen, zoo maar op eens konden worden weggestuurd, en door anderen vervangen.

8. OPHEFFING DER EERSTE OF PROVINCIALE SCHOOL.

Na een leven, niet na een bloei van bijna dertig jaren, begonnen zich donkere wolken aan den gezichtseinder te vertoonen. Deze waren „nota bene" van financieelen aard. Het jaar 1848 en de liberale beginselen, waarin men overal den mond vol had van allerlei bezuinigingen, sleepte al meer en meer uitgaven met zich mee. De landbouwers in Zeeland moesten, niettegenstaande hunne afgevaardigden op kussens in de Statenzaal zaten, en men de Ridderschap en andere aristocratische oudheden er had uit gebannen, hunne gekozenen voortdurend toeroepen: Spaart! spaart!

En waar zou men bezuinigen bij al die onmisbare uitgaven, wel, immers daar, waar men bezuinigen kon, zonder den dijk van Westkappel gevaar te laten loopen of tractementen te besnoeien, of postjes af te schaffen in plaats van deze te scheppen.

Het lag voor de hand, dat in een land, dat heette te wezen een oord van handel en zeevaart, maar niet van wetenschap, de geneeskundige school, een „hors d'œuvre" scheen te zijn. Zij moest de onmogelijkheid ontgelden, om dan toch „coute qui coute", te bezuinigen. Het kan ook wel zijn, dat de Leden der Staten van

ter zijde hadden gehoord, dat de school maar poppenspel was, vergeleken met die van Rotterdam of Amsterdam, maar ik voor mij, meen, dat het streven naar uitsparen den doodsteek gaf.

Jaarlijks hoorde men in de Statenvergadering sommige heeren altijd op datzelfde aanbeeld slaan en ten laatste triomfeerden zij.

Het kan echter ook zijn, dat men inzag, dat de gevormde Heelmeesters nu juist geen Chirurgijn-Majoors waren en de Medici geene Professoren.

Axel en Hulst en de omgeving van Middelburg konden het bewijzen, dat er nu ten platten lande wel Docters genoeg waren, en in de steden, hoe klein ze ook waren, vond men Apothekers in zulk een groot aantal, dat er een tijd was, of komen zou, dat het 15.000 menschen voedende Middelburg, 24 Apothekers zou bezitten, terwijl Goes met 6000 inwoners van alle plaatsen op de wereld betrekkelijk de meeste Pharmaceuten zou tellen! Ik en weet het niet, maar wel dat de bijl, die reeds aan den wortel des booms gereed lag en jaarlijks werd geslepen, in de Staten-Vergadering van 1853 goede diensten deed. Toen werd echter de subsidie van *f* 1500 nog toegestaan.

Door het overlijden van Pieterse liet ik mij, zooals hier boven reeds is gezegd, bewegen diens plaats van Augustus tot December bij het anatomisch onderwijs te vervullen, maar in den loop van dat jaar werden én Leeraren én leerlingen ontslagen; de eerste misschien met een bedankje.

In de buitengewone Vergadering der Staten van 8 April, bracht men rapport uit om het Reglement der School te veranderen. Den 5den November 1853 was de wijziging aan den Koning voorgedragen, maar Z. M. had er volgens besluit van 31 December, zijne goedkeuring aan onthouden, op grond, dat Gedeputeerden het Reglement hadden gemaakt en niet de Staten zelve.

Deze besloten nu, niet zonder oppositie evenwel, het gewijzigde voorstel in beraad te nemen.

Reeds 10 Juli 1851 was men begonnen in de Staten-Vergadering aan de School te tornen, zoodat men meende, dat in 1852, Gedeputeerden een voorstel zouden doen tot hare opheffing. De Staten echter hadden niets anders op het oog, dan de leerlingen voortaan leergeld te laten betalen, bijv. 40 en 100 gulden — iets wat tot nu toe niet was geschied — en de stad uit te noodigen, de School met een subsidie van 1300 à 1500 gulden, over te nemen.

Inderdaad werd dan ook in de Staten-Vergadering van 1853 bepaald, dat men gedurende tien jaren de som van *f* 1500 als subsidie zou geven, indien Middelburg de School geheel voor hare rekening overnam. (Tijdschr. Maatsch. van Geneesk. 1853 blz. 326).

De heeren Fransen van de Putte, Utenhoven en Kroef stemden voor opheffing der School. De stad nam echter de school over, zoodat de hernieuwde Inrichting met 1 Januari 1854 kon beginnen.

Er werden toen met inbegrip der Apothekers en Vroedvrouwen 30 of 32 oude leerlingen overgeschreven.

Bij gelegenheid van het 25-jarig jubilé in 1850, was alles zonder feestvieren afgeloopen, de Lectoren echter, ontvingen, zooals reeds is gezegd, van de provincie een aandenken aan dat feest.

In 1854 bij het overgaan der school gebeurde er niets.

Nu de Staten besloten hadden jaarlijks subsidie toe te staan, was het waarlijk niet noodig geweest de school aan de Gemeente over te doen. Wie evenwel achter de schermen las, begreep, dat Mordegaai in de poorte zat; de Provincie wilde van de verantwoording af zijn.

Het behoeft geen betoog, dat het de school niet aan bedillers heeft ontbroken. Zij had ze niet buiten maar wel binnen de Provincie; met name was het de heer

Van Opdorp *) te Arnemuiden, die de school een kwaad hart toedroeg.

J. H. VAN OPDORP.

*) Deze scherpzinnige maar vinnige kleine man was iemand van beteekenis, ofschoon practiseerende in het geringe Arnemuiden, van waar hij ook het vacante Nieuwland waarnam. Hij was den 15 Augustus 1820 te 's Bosch ook te Middelburg geadmitteerd en had dus in de eerste plaats en waarschijnlijk ook in België zijn opleiding ontvangen. Kundig en wetenschappelijk als hij was, kon hij maar niet dulden, dat minder wetenschappelijke mannen boven hem stonden.

Zijn wrok tegen de School had daarenboven een materieele oorzaak, omdat een harer eerste leerlingen, een man die wat wetenschap betrof, niet in zijn schaduw kon staan, zijn concurrent was geworden.

Hij die doortrokken was van het heil der Fransche methode der Antiphlogose, die, zooals men weet in België meer opgang heeft gemaakt dan in het meer bedaarde Noord-Nederland, hij, zeg ik, die in de Zeeuwsche koortsen slechts een ontsteking van milt of ingewanden zag, verduurde het maar niet, dat zijne eenvoudige dorpbewoners geen bewonderaars waren van twintig bloedzuigers op den buik en liever naar zijn collega gingen, die met wat kina of chinine de koorts afnam.

Daarbij kwam dat Arnemuiden langen tijd vacant was geweest, evenals het nabij gelegen Nieuwland het nog steeds was, zoodat vele gegoeden hunne steedsche praktici bleven behouden.

Op zekeren tijd ontzag hij het dan ook niet vier Middelburgers aan te klagen voor het uitoefenen der inwendige praktijk en wraakte het zeer, dat de Rechtbank hen vrijsprak.

De Prov. Commissie vooral was hem een doorn in het oog. Eens, ik meen, dat hij kwam berichten, dat hij de ingevoerde verloskundige tabellen niet zou invullen, liet hij den Voorzitter, Dr. De Vassy, een pistool zien, dat uit zijn vest uitstak.

Geheel vrij van dweeperij, was er toch bij hem een zweem naar het mystieke: van daar, dat hij met voorliefde te Ar-

DE GENEESKUNDIGE SCHOOL TE MIDDELBURG, VAN 1 JANUARI 1854 TOT ULTIMO DECEMBER 1866.

De doodsklok had dus wel over de bijna gestorven school geluid, doch de levensdraad werd voor minstens tien jaren gerekt.

Dit was voornamelijk te danken geweest aan de Middelburgsche Geneesheeren Van den Broecke en Fokker.

De Stad, na de overname der school, benoemde weldra een Commissie tot regeling, wat tengevolge had, dat den 9[len] November 1853 door den Raad, eene verordening tot stand werd gebracht.

Men kan deze bijna in haar geheel lezen in het Tijdschrift voor Geneeskunde, 1853, blz. 501.

Daaraan ontleen ik het volgende:

Art. 1. De Geneeskundige school te Middelburg, wordt, als voortzetting der Provinciale, den 1[en] Januari 1854 geopend.

---

nemuiden en te Middelburg het dierlijk magnetisme praktisch beoefende. Dit bracht echter teweeg, dat zijn orthodoxe gemeentenaren bang van hem waren.

Hij recenseerde vele werken, o. a. het handboek der Dierkunde van V. d. Hoeven, ook redigeerde hij een maandblad — Breda 1830 — dat evenals zijn andere waarnemingen voorhanden is in de Bibliotheek der Afdeeling.

Veel succes had de bekwame en werkzame man van zijn arbeid niet. Op het laatst van zijn leven gaf hij de Wetenschap op en overleed in Noord-Brabant.

Dat hij zich in dit zijn geboorteland niet gevestigd had scheen veroorzaakt te zijn door godsdienstverschil met zijn familie. Zekere onverschilligheid op dat punt maakte hem ook in Arnemuiden suspect evenals zijn omgang met de Magnetiseurs V. d. Lee, Spaan, Dr A. v. Deinse, Vermeule, Frederiks, Zembsch, die allen, Zembsch uitgezonderd, iets excentrieks hadden, hem weinig goed deed.

Art. 3. De Geneeskundige dienst der gemeente wordt in het belang der school gewijzigd.

Art. 4. De Commissie van Bestuur zal, onder voorzitterschap van den Burgemeester, bestaan uit 5 leden, t. w.: één lid uit den Raad, één lid uit de Plaatselijke Geneeskundige Commissie, één lid uit het Bestuur der Godshuizen en twee Geneeskundigen.

In de Commissie worden geene Lectoren benoemd.

Art. 10. Het onderwijs wordt gegeven:

a. In de Ontleed- en Natuurkunde van den mensch.

b. in de Kruidkunde, de Scheikunde in verband met Physica;

c. de Artsenijkunde;

d. de Geneesmiddelleer.

e. de theoretische en praktische Geneeskunde;

f. de theoretische en practische Heelkunde in verband gebracht met de Gerechtelijke Geneeskunde;

g. de theoretische en praktische Verloskunde;

Zoo mogelijk zou het onderwijs moeten worden uitgebreid tot de natuurlijke Geschiedenis en de eigenlijke Physica.

Art. 11. Er zullen zijn vijf Lectoren: Een in de Anatomie en Physiologie, met inbegrip der praktische Ontleedkunde, één in de Geneeskunde en geneesmiddelen, één voor Chirurgie, één in de Verloskunde, en een Lector in de Kruidkunde, Chemie en Artsenijmengkunde.

Art. 12. Accouchementen zullen geschieden onder leiding eener stads Vroedvrouw, die voor elk zoodanig accouchement *f* 1.— zal ontvangen.

Art. 13. Het onderwijs voor aanstaande Heelmeesters zal vijf, voor Pharmaceuten en Vroedvrouwen drie jaren duren.

Art. 15. In plaats van het vroeger halfjarig examen, zal er slechts éen, in de maand Juni, worden afgenomen.

Art. 17. De door de Comm. van Bestuur voorgedragen en door den Raad te benoemen Lectoren, mogen geen lid zijn van de Prov. Geneesk. Commissie.

Hun salaris zal zijn *f* 400, dat van den Lector voor Verloskunde *f* 200.

Art. 20. De Lectoren mogen geen privaat onderricht geven, dan aan leerlingen der school, en dit slechts na telkens gegeven verlof daartoe.

Art. 22. De leerlingen voor Heelmeester en Apotheker moeten 16 jaren oud zijn, de aanstaande Vroedvrouwen 20 tot 35. Onder andere vereischten, moesten de Heelkundigen en apothekers met de eerste gronden van het Latijn bekend zijn. Zij kunnen bij gemis aan die kennis, gedurende één jaar, de lessen daarin als toehoorders bijwonen.

Art. 23. De leerlingen betalen jaarlijks voor de Heelkundige lessen *f* 60, de Apothekers *f* 10, toehoorders *f* 40.

Art. 26. De Professor en Lectoren kunnen bestendigd worden en leden der Prov. Comm. blijven als zij het reeds zijn.

Tot nieuwe Lectoren werden, behalve de heeren Cornielje en Priester, nog benoemd Dr. A. A. Fokker en Dr. J. C. De Man en voor Physica Dr. G. Van Hennekeler. Prof. De Jonge had verzocht niet in aanmerking te komen. Op 1 Januari 1853 waren aanwezig 22 Heelk. leerlingen, 10 Apothekers en 1 Vroedvrouw; in Aug. kwamen er 5 vrouwen bij, en bij de opening of het eerste examen in Juni 1854 waren er

16 Heelm., 16 Pharm. en 6 vrouwen. Een leerling — PINTO was overleden en HUIJSMAN had examen gedaan.

De benoemde Lectoren werden op het einde van Dec. 1853 geïnstalleerd door

DE COMMISSIE VAN BESTUUR.

Deze was 2 Dec. 1853 benoemd en kwam voorloopig 9 Nov. bijéén onder leiding van Burgemeester BIJLEVELD. Als Lid van den Raad had er zitting in de kundige Auditeur-Militair, Mr. P. J. G. VAN DIGGELEN, maar die vreemd was aan Medische zaken. Voor de Plaats. Gen. Commissie zat er Dr. FOKKER in, voor de Godshuizen, naar ik meen, de latere Secretaris W. J. ZIP en als Doctoren v. D. BROECKE en DE MAN; de eerste was met de Gen. wetten goed bekend omdat hij in 1848 in eene Commissie was benoemd voor de wetgeving en ikzelf kende de School. In de Commissie kwam later Mr. PASPOORT van Grijpskerke als Burgemeester en de Secretaris LANTSHEER werd vervangen door ZIP, en inplaats der tot Lectoren benoemden kwamen Dr. L. J. DE MARRÉE en Dr. M. H. DAMME, die we onder de leerlingen zullen aantreffen en die dus beiden de School kenden en zeer ijverige Medici waren. In het vervolg van tijd werden leden, Dr. H. RIPPING, op bl. 17 reeds genoemd en Dr. S. DOBBELAAR DE WIND, een geacht, rijk en kundig Medicus, vermeld in de Levensberichten van FOKKER en DE MAN.

LECTOREN.

De Raad benoemde behalve CORNIELJE en PRIESTER, tot Lectoren FOKKER en schrijver dezes. De eerste was voor Therapie de uitgezochtste man wegens zijn ondervinding, wetenschappelijke kunde, nauwgezetheid en bekende plichtsbetrachting. Hij werd door de Lectoren als hun Voorzitter benoemd. Dat voor Anatomie de keus op mij viel, was niet te verwonderen, omdat het

bekend was, dat ik mij te Parijs b. v. op Anatomie had toegelegd en het eigenaardig was, dat ik mijn 70 jarigen vader kon opvolgen. Ik had dit reeds vroeger kunnen doen, doch vond er toen geen roeping toe en PIETERSE volgde hem op — zie bl. 26. —

Voor Obstetrie, die men terecht van Anatomie had gescheiden, benoemde de Raad uit eene voordracht van den heer VAN LISSA en Dr. Y. KEIJZER, niet den eersten, een zeer beroemd Accoucheur maar den laatsten, die de Verloskunde wel vroeger praktisch had uitgeoefend maar het te Middelburg niet deed. VAN LISSA meende ten onrechte, dat de Medische leden van de voorloopige Bestuurs-Commissie hem hadden geweerd; de ware oorzaak was, dat hij het te druk had. Intusschen kon hij niet nalaten over zijne miskenning openbaar zijne verwondering te betuigen in de Midd. Cour. van 8 Jan. 1854. In lateren tijd werd in plaats van PRIESTER de heer DE LIGNY benoemd. Terwijl we VAN LISSA later toch als Lector en bij de leerlingen zullen weervinden, volgt hier een enkel woord over de anderen.

IJSBRAND KEIJZER.

Deze Med. Doctor, geboren te Zevenhuizen en gehuwd met zijne nicht Mej. C. VAN ALPHEN van Stavenisse, kwam hier als Gemeente-Geneesheer in plaats van RIPPING. Hij verliet Maartensdijk bij Utrecht, en zocht een minder vermoeiend leven. Hij woonde Noordstraat C 19, D 69 en het laatst L 109. KEIJZER was een zeer net en geacht man met goede praktijk, gezien bij zijn collega's, zeer gezellig in onze kringen, zeer werkzaam bij de Afdeeling, Ziekenfonds, Gezondheids-Comm. en later bij den Gen. Raad. Hij verliet Middelburg wegens den gezondheidstoestand zijner vrouw, en vertrok met haar naar Apeldoorn, waar hij een mooie villa had laten bouwen, doch waar zij helaas spoedig overleed.

Dáar woonde een gehuwde zoon die Technoloog was,

maar Dr. KEIJZER, die zich zóó veel van zijn verhuizen had voorgesteld, bleef ook niet gezond en begon aan Diabetes te lijden. Mijn vriend overleed reeds in 1896, 72 jaren oud. Bij zijn leerlingen, vooral bij de Accoucheuses stond hij hoog aangeschreven.

PIETER MARINUS DE LIGNY.

Waardige opvolger van den in 1853 overleden PRIESTER. LIGNY te Middelburg geboren, zoon van den „in den Berg Etna" wonenden apotheker, had zijne opleiding elders ontvangen zooals van Prof. MULDER te Utrecht en ook te Rotterdam. Hij huwde in 1869 Mej. CHARLOTTE VAN DEINSE en was zijn vader opgevolgd. De eenvoudige, hartelijke, onbaatzuchtige man, die een groot aantal betrekkingen heeft waargenomen, als Secretaris van de Gez.-Comm., Lid van den Gen. en van den Gemeenteraad, van het Bataviaansch en Z. Gen. was bij alle collega's zeer gezien en aller vraagbaak.

DE LIGNY werkte te veel en was al te goed. Hij overleed aan Pneumonie in 1892 oud 64 jaren, eene bemiddelde weduwe nalatende zonder kinderen.

DR. GIJSBRECHT VAN HENNEKELER.

Terwijl men aan de LIGNY had opgedragen de Leerlingen op het Latijn te onderzoeken, besloot men wijselijk de Physica aan een niet Pharmaceut op te dragen. Men benoemde bovengenoemden Leeraar bij de Burgerschool en Lector bij het Natuurk. Gezelschap. Eigenlijk had hij reeds vroeger, toen hij ook bij het Gymnasium werd benoemd; aan de school de Physica op zich moeten nemen, op de Griffie echter had men vergeten het in zijne aanstelling te bepalen.

H. te Nijkerk geboren, was leeraar te Leiden geweest en bekend om zijne kunde, ook op sterrekundig gebied; natuurlijk waren zijne lessen zeer goed, ofschoon

hem het Oratorische ontbrak. Hij huwde Mej. IDA SARA HENRY, die nog leeft en goed geplaatste kinderen bezit.

VAN HENNEKELER die ook BOTANIE onderwees en altoos in studiën verdiept was, was zwak en nerveus. Onderwijl Directeur onzer Burgerschool geworden, overleed hij Wagenaarstraat D 78 in Oct. 1884, oud 60 jaren.

LOKALEN.

Toen het nieuwe geheel voor de School ingerichte Gasthuis opgebouwd was, hield deze juist op te bestaan. Het Werkhuis niet meer beschikbaar zijnde, moest men het doen met de lokalen van het Oude St. Barbara Gesticht. Intusschen heeft men in de Nieuwstraat een groot huis gehuurd, G 218, waarin dan ook de allerlaatste lessen gegeven zijn. Zekere TER MAAT en zijne vrouw waren er opperbeste concierges. Het had echter dit tegen, dat in dit aan Mevr. wed. PIETERSE behoorend gebouw geen oefeningen op lijken mochten gebeuren.

Voor Pharm. Laboratorium was in gebruik genomen een deel van het toenmalig Museum, dat te voren voor Teekenschool was gebezigd. Het was in orde gemaakt door de Prov. Comm. en lag in de Latijnsche Schoolstraat vlak over de Groenmarkt en was weleer een deel van het huis van Jhr. Mr. v. D. PERRE. Thans is het afgebroken en vormt den ingang van de zaak v. GEND EN LOOS. Het mag toevallig heeten, dat dit gebouwtje juist aan den Maecenas v. D. PERRE had behoord en dat G 218 juist gelegen was over den toegang tot de voormalige Chirurgijnskamer. Men betaalde als huur voor het laatste *f* 250.

ONDERWIJS.

De les-uren werden in aantal niet veel veranderd, doch het onderwijs zelf verbeterde veel door de jeugdige krachten. Bezien wij b. v.

PHYSICA EN BOTANIE.

V. HENNEKELER in 1856 met zijn lessen begonnen, maakte zeer veel gebruik van de werktuigen van het Natuurk. Gezelschap en van de steeds aangroeiende collectiën van de R. H. Burgerschool. Veel werk makende van Cryptogamen, waarvan hij een herbarium voor het Z. Gen. in orde maakte, was ook Microscopie zijn vak en kocht hij daarvoor dure Praeparaten.

Reeds tijdens PRIESTERS leven telde onze kleine Hortus 400 Medische planten, doch H. vergrootte alles en rangschikte beter naar nieuwe systemen. Aan excursies met zijn Hortulanus deed hij veel, doch met zijn leerlingen weinig. Zoölogie doceerde H. niet. Toen op het laatst de dreigende Arts-examens toch ook op dit gebied eenige voorbereiding eischten, heeft schrijver dezes zich daarmede nog bemoeid; de vroegere lessen van Prof. DE JONGE immers waren niet vervangen.

PHARMACIE EN CHEMIE.

DE LIGNY bracht uit eigen beurs zijn Laboratorium aan huis in de beste orde en maakte volop gebruik van dat der Prov. Comm. Fijne balanzen, een goed microscoop, spectroscopen en zoo meer kwamen den leerlingen ten nutte, die dan ook kennis maakten met de Stochiometrie en de ietwat Metaphysische Atomenleer. De leerboeken van BAUMHAUER en van OPWERDA herinnerden aan den nieuwen tijd en aan de meerdere eischen der Prov. Comm. voor Apothekers. Op het punt van zoogenaamde Gerechtelijke Expertises was hem echter de Leeraar aan de Burgerschool Dr. H. F. SEELHEIM de baas. — intusschen profiteerden de Apothekers meer van dat alles dan de heelkundigen.

THERAPIE.

FOKKER begon zijne lessen reeds ten 7 uur, tot schrik der wel eens laat ontwakende toehoorders. Stipt en accu-

raat in alles en bedreven in Geologie en Chemie behartigde hij zeer de Pharmacognosie. Behalve zijne dictaten gebruikte hij natuurlijk nieuwe werken en voor Ziëktekundige ontleedkunde, vele, met milde hand hem verschafte platen. Ik noem b. v. den Atlas van ALBERT, van LEBERT, van CASENAVE, van FRORIEP en van HEBRA. Bij lijkschouwingen, waarop hij zeer gesteld was, stond ik hem gaarne ter zijde, en deed dit ook bij Auscultaten en Percussie, die hij te Leiden nooit geleerd had en ik in het buitenland wel.

HEELKUNDE EN OBSTETRIE.

Wat dit laatste vak aangaat bepaalde de Lector zich tot onderwijs op fantomes en platen. Het groote fantome, later weêr door een ander vervangen, had indertijd *f* 100 gekost en de plaatwerken waren duur en nieuw. Eene Kraamzaal was er niet, zoodat de jongelui zich oefenden bij de Gemeente-Vroedvrouwen, die daarvoor per keer *f* 1 ontvingen. In moeilijke gevallen hielpen de Gemeente-Heelmeesters.

Voor Chirurgie ontzag de, in plaats van CORNIELJE tot Lector benoemde VAN LISSA nooit eenigen tijd of moeite. Hij voerde de Injecties in met Atropine, den Chlorofor,m den Keel- en Oogspiegel. Hij doceerde oraal en vooral naar het werk van EMMEN en naar de verbandleer van PELZE en de nieuwste plaatwerken. Met mij gaf hij den grondslag aan het Armamentarium Chirurgicum, dat veel gewijzigd en uitgebreid, thans een sieraad in het Gasthuis is.

ANATOMIE.

Bewonderaar der Pysiologie ben ik nooit geweest en betwijfelde het ook wel wat of haar zigzag-gang den aanstaanden buiten-docter wel grondig bekend moest zijn. Ik gebruikte gedrukte Aphorismen en zoo noodig Microscoop en platen voor Weefselleer. Anatomie werd den leerlingen voorgesteld als hoogst nuttig voor hen,

en ofschoon zonder Prosector zijnde, besteedde ik veel tijd om ze te onderwijzen, ook op Gerechtelijk gebied. Ik bedankte zelfs voor een kunstcadaver, vreezende dat men mij minder lijken bezorgen zou, en die had ik wel eens drie of vier te gelijk. Vooral maakte ik werk van het aanleggen eener kleine praeparaten-verzameling; veel is daarvan vernietigd of aan de Kweekschool afgestaan; wat er nog van is overgebleven, berust in het Gasthuis, welks Bestuur met het toezicht is belast. De plaatwerken daarentegen worden in de Prov. Bibl. en in het Rijks Archief bewaard.

LEERLINGEN.

Men vorderde meer van hen bij hun inschrijving dan vóor 1854; vandaár reeds een beter gehalte. De leerlingen moesten ook meer werken, omdat de Medische wetenschap al meer en meer omvattend werd, de Lectoren geen Examinators meer waren en ook de Prov. Gen. Commissie meer eischte, kortom: de meesten werkten goed, doch er waren er ook, die zich neerlegden bij de gedachte, dat „Der Geist der Medicien leicht zu fassen ist."

Het was een nuttige zaak, dat men den afloop dezer jaarlijksche examens met de namen er bij in de courant plaatste.

Rekent men de overgegane leerlingen niet dubbel, dan blijkt het, dat op de eerste school zijn ingeschreven 332 kweekelingen, t. w. 162 voor Heelmeester, 128 voor Apotheker en 42 vrouwen en op de tweede school 44, 48 en 9, te samen 101. Derhalve zal het geheele aantal geweest zijn 433, waaronder 174 Apothekers, 52 dames en 207 adspirant Heelmeesters, doch van de laatsten is menigeen òf van beroep veranderd òf in Militairen dienst gegaan.

FINANTIËN.

Het waren de subsidiën, die land en stad deden

LISSA huwde tweemalen juffrouwen LANSBERG; zijn oudste zoon, eerst Off. v. Gez. nam later de instrumenten zaak van KERN over doch overleed reeds 31 Jan. 1880; eene zijner dochters huwde den heer S. VAN OS, ons later nº. 176 en zijn zoon uit het tweede huwelijk is thans een gelukkig Med. doct. in Den Haag.

VAN LISSA, die te veel had gedaan, werd slechts 60 jaren oud; zijn geloofsgenooten schonken hem een waardigen grafsteen.

Zijne laatste ziekte was een pleuritis chronica met bronchitis, doch geen longtering.

Onze boekerij bewaart enkele waarnemingen van hem; een tweede deel van deze is te Amsterdam op het bureau der redactie verloren gegaan.

2. JAN BAL.

Geb. te Middelburg 19 Maart 1800. Ing. 2 Dec. 1824.

Deze bij zijn inschrijving reeds 24-jarige jongeling was goed van gedrag, maar zonder opleiding of aanleg voor studie. Hij was gewoon vroeger met koopwaren langs de straat te rijden. Hij bleef tot 28 Dec. 1828 de lessen volgen en beproefde toen zijn eindexamen bij de Prov. Comm. Toen dit mislukte gaf hij den moed op en zocht een ander beroep.

3. JACOB ADRIAAN SANDERS.

Geb. te Middelburg 5 Nov. 1808. Inges. 2 Dec. 1824. De school verlaten Sept. 1830.

SANDERS, woonachtig te Middelburg, was misschien te Vlissingen geboren. In 1824 was zijn vader Suikerbakker in den Gouden Burgh, Langedelft B 156, waar oudtijds het oude Stedehuis stond. Hijzelf was een Dandy, meer van pret dan van boeken houdende. Na twee jaren verliet hij de school en was uitnemend geschikt geweest zijn makkers op slechte wegen te brengen. Ik meen, dat hij toen tehuis is gebleven maar spoedig aan tering is gestorven.

4. JAN OVERSLUIJS,

Geb. te Goes 21 Nov. 1807, Inges. 6 Dec. 24, Bev. tot pl.l. heel- en vroedm. 6 en 10 Juli 1829. Overl. 28 Jan. 1860.

Deze reeds vroeg wees geworden knaap, zoon van

een boekverkooper, was mijns vaders neef en bracht zijne jeugdige jaren ten zijnen huize door. Het bleek, dat de geheel verwaarloosde knaap wel praktisch te bekwamen maar voor wetenschap ongeschikt was. De gelegenheid om hem op school te doen was echter te schoon om ze niet aan te grijpen. Na eervol ontslag en een vrij goed eindexamen, vestigde hij zich al aanstonds in het naburige Arnemuiden, en had daar als Collega's een oude vroedvrouw, Mej. VERMEULEN en den onder bladz. 61 vermelden heer VAN OPDORP. OVERSLUIJS huwde er de dochter van den niet onbemiddelden Burgemeester BAARS, richtte een ziekenfonds op en kreeg er een goede, over Kleverskerke en Nieuwland zich uitbreidende praktijk. Zuinig en eenvoudig als hij was, scheen hij een klein kapitalist te zullen worden. Zijn eenvoudige praktijk, die uit julapia bestond zonder Venena, behalve Opiaten en misschien Hyoscyamus, overtrof die van den waarlijk kundigen OPDORP.

Helaas! reeds toen hij nog niet was geadmitteerd, bleek het, dat hij te veel den opwekkenden prikkel van den Alcohol waardeerde; die aanleg veranderde later in verslaafdheid, eerst door zijn celibatair leven opgewekt, toen aangezet door de gulheid der Nieuwlandsche boeren, die den altoos loopenden, nooit rijdenden doctor goed meenden te doen en doordat zijne vrouw hem hierin niet tegenwerkte. Het kon niet missen of onaangenaamheden en teleurstellingen vloeiden er uit voort. Toch doorstond hij in 1843 een Typhus, en een Epidemie, door mij beschreven in het Tijds. v. MOLL en ELDIK 1844. Zijn latere collega NOOM. — Zie n°. 106 — kon het, ofschoon zeer goed van gedrag, niet tegen hem volhouden. O. bereikte slechts 53 jaren en stierf plotseling. Aan zijne weduwe liet hij nog eenig geld na, doch zijne kinderen hebben het niet ver in de Maatschappij gebracht.

5. PIETER RENIER,

Geb. den 12 Jan. 1809. Inges. 8 Dec. 1824. Bevorderd tot Plattel. Heel- en Vroedm. 10 en 21 Juli 1829. Overl. 1 Dec. 1869.

Eenige zoon van den Sluischen Apotheker, wiens broeder, Predikant te Veere, op letterkundig gebied bekend was. Hij was nog zeer jong, doch was behoor-

lijk opgeleid. Hij leefde en leerde uitmuntend, verliet de school in Juni 1829 en een maand daarna werd hij geadmitteerd. RENIER vestigde zich te Sluis, waar nog een oud Collega was, M. LINTEL van 1790, zoo ook Dr. P. HENNEQUIN; zijne vooruitzichten waren goed, ofschoon de nabijheid der grenzen voor een Protestantsch Geneesheer niet voordeelig is. De rijke Doctor P. HENNEQUIN deed hem intusschen meer goed dan kwaad.

RENIER huwde Mej. ALIDA, de dochter van den predikant VAN WILLIS te Kapelle en was daardoor verwant aan den lateren Generaal VAN WILLIS en den Geneesheer te Bleiswijk. Hij bezat in haar eene kundige vrouw, die zich een naam heeft gemaakt door het oprichten eener zeer goede en bloeiende Kantschool die echter in 1870 heeft opgehouden te bestaan. *) Zij woonden op de Kade en daar zij geene kinderen hadden, ruimer dan menige plattelander. Zijn gedrag was uitstekend en zijne clientèle goed, ofschoon minder voordeelig omdat er een Apotheker woonde. Behalve in de Kantschool, was hij ook van nabij betrokken in de onderneming van de Barge op Brugge; een en ander schokte wel eenigszins zijn fortuin.

RENIER was zeer geacht, Lid van den Raad en bij zijn dood hebben de Dagbladen luide zijn goeden naam als Doctor en als Burger verkondigd.

Te Sluis woonde ook nog zekere gefortuneerde Medic. Doctor M. A. BLANKERT, doch deze deed weinig aan praktijk.

6. JAKOB KREFT VAN RIEL.

Geb. 11 Mei 1809. Inges. 23 Dec. 1824. Door uitlandigheid de School verlaten en bevorderd tot den zeedienst. Overleden 1830.

Een Middelburger, ook te jong om den ernst van zijn vak te kunnen begrijpen. Ofschoon goed van gedrag was hij echter meer student dan studeerend. Hij verliet dan ook reeds, met goed ontslag, de School in 1826 en begaf zich in zeedienst. Ook had hij in dat jaar het privaat onderwijs genoten van Chirurgijn-Majoor FRUIT.

---

*) Bij het afdrukken dezes, lees ik dat van wege den Minister van B Z. in Juni 1902 eene commissie naar Sluis is gekomen om te zien of de kantwerkschool weder aldaar tot bloei te brengen is.

Hij overleed echter spoedig in hetzelfde jaar als zijne moeder, die woonde in de Bakkerij, tegenover den Penninghoek. De familie heeft niets van hem gehoord. Zijn broeder werd later leerling bij de School.

Uit de jaarboekjes voor de Zeemacht bleek mij dat bovenstaande heer van 1827—29 vermeld stond als Chirurgijn 3e klas bij de zeemacht, maar in 1830 niet meer; hij zal toen overleden zijn.

7. CORNELIS VAN DEINSE.

Geb. te Middelburg 12 Dec. 1808. Inges. 5 Jan. 1825. De School verlaten in 1826. Gepromoveerd te Leiden 15 Oct. 1832. Overleden 7 April 1879.

Deze ijverige kundige jongeling was een zoon van den bekenden Predikant Antonie v. Deinse. De laatste gehuwd met de dochter van den Heelm. De Puyt had 16 alle goed oppassende kinderen. Als Medische zonen had hij er één te Texel wonende en één te Middelburg en de overige zoons verwierven zeer goede betrekkingen op Juridisch of ander gebied. Cornelis had de Latijnsche school afgeloopen en zijn vader, hem volle jong vindende, liet hem een jaar de lessen op de niets kostende school volgen, hetgeen hem zeker goed is te pas gekomen.

V. Deinse vestigde zich te Dordrecht, verkreeg daar een flinke praktijk en bezorgde zich een goeden naam door zijne Cholera-behandeling met Kamfer. Jammer, dat hij vele jaren lang aan doofheid heeft geleden.

8. GERRIT DE GRAAG.

Geb. te Krabbendijke 9 Sept. 1806, Inges. 27 Oct. 25, Bev. in de drie vakken 8 Juli 29, Overl. 17 Dec. 61.

Voorafgeganen studiën bij zijn vader te Krabbendijke, een studievriend van mijn vader, bezorgden aan De Graag een jaar afslag. Zijn gedrag en ijver waren aan de school zóo goed, dat de Prov. Comm. hem het Epitheton gaf van den 1sten graad, uitgedrukt door buitengewoon bekwaam. Weldra vestigde hij zich in het kleine Baarland, doch verliet het in 1832 en werd daar later opgevolgd door G. Burgerhoudt, die 27 Maart 77 overleed. De Graag was inmiddels gehuwd met Catharina

Poppe, dochter van den Predikant te Oudelande; zij overleed weldra aan longtering, zooals haar vader en minstens 5 volwassen broeders en zusters, waaronder Alida, Jan, Leonard en Pieter, geneesheer te Maassluis, terwijl de weduwe zelve oud werd en niet aan die ziekte bezweek. Na den dood zijner vrouw huwde De Graag in 1835, Catharina Frederika de Man, mijne zuster, die hij 25 Dec. 1851 verloor, zoodat hij ten derde male huwde en wel met een Middelburgsche juffrouw M. M. Eybaard, die thans in 1902 nog leeft in Den Haag.

Te Kapelle had De Graag het geluk een zeer uitgebreide winstgevende praktijk te verwerven, die hij, eenvoudig in alles, en als een ware boerendoctor gekleed, zoowel te voet afdeed, als te paard of in de toen in gebruik zijnde Chais. Men koos hem in den gemeenteraad; zijne praktijk breidde zich over al de naburige dorpen uit en het vertrouwen, dat hij genoot, was grooter dan dat van menigen doctor uit Goes. Hij was dan ook handig, vooral op het gebied der kleine Chirurgie en der Accouchementen; hij was de consulent der buurt en toch was zijn Therapie eenvoudig, meer op dagelijksche ondervinding steunende dan op een wetenschappelijk handboek.

De Graag echter nam zijn gezondheid niet genoeg in acht en overleed 53 jaren oud aan een maagkwaal.

Zijn vader is een bejaard Medicus geworden, doch daarentegen stierf zijn oudste broeder, Adriaan, als officier van Gezondheid aan longtering en aan dezelfde ziekte ook zijn jongste broeder, zie ons n° 80, Geneesheer te Westkapelle. Van zijn vijf kinderen uit het tweede huwelijk, die door de weduwe uitstekend werden opgevoed, bezweken twee volwassen dochters aan longlijden. Van de drie zoons stierf de oudste in eene door hem te behandelen Epidemie van Diphtherie in 1862, zie ons n°. 168 en Tijds-Maats. 1863. Van zijne beide andere zoons is de een Ridder in de Orde van den Ned. Leeuw en Ontvanger der Successie in Den Haag en de ander, vroeger Officier van Gezondheid bij het leger in Indië, bewoont eveneens met zijn gezin die stad en is gepens. Luit.-Kolonel.

De Graag is te Kapelle vervangen eerst door den heer Th. Snoep, later naar Wageningen vertrokken, en na dezen

door den heer H. K. SNOEP, die thans nog DE GRAAG'S huis bewoont. Ook hebben op die plaats nog gewoond, doch zeer kort, de heeren VAN SPRANG en SANDIJK.

9. GEORGE ONNA SERLÉ.

Geb. Westkappelle 17 Juni 1809. Inges. 27 Oct. 1825. De School verlaten 1827.

De SERLÉ'S behoorden, evenals de RENIER'S oorspronkelijk in Vlaanderen tehuis. GEORGE was een Westkappelaar; aldaar was in 1795 WILLEM SERLÉ, Secretaris en later Maire. In de Levensberichten bl. 143 wordt zekere SERLÉ vermeld als Geneesheer te Oostburg. Het was, ook in Middelburg, eene uitgebreide en geachte familje geworden. GEORGE was een jongen van opvoeding en energie, maar het leven te Middelburg beviel hem niet, zoodat hij zijne studiën voortzette te Gent, doch hij heeft het vak ook daar opgegeven en werd huzaar. Ook deze stand beviel hem niet, zoodat hij te Dordrecht in den handel gegaan en, als zeer geacht man, bij dat vak werkzaam is gebleven.

10. JACOBUS KABBOORD.

Geb. 13 Jan. 1799 te Kortgene. Inges. 19 Dec. 1825. Bevorderd tot plattel. Heel- en Vroedm. 9 en 12 Jan. 1830. Overl. 29 April 1893, 94 jaren oud.

Deze heer was veearts in N. Beveland. Hij liet dit, toen nog onvoordeelig vak loopen; vandaar dat hij reeds 26 jaren telde bij zijne inschrijving. Hij bleef hier 4 jaren. Na zijn bevordering vestigde hij zich al aanstonds in het welvarende Schoondijke, waar hij Wethouder werd en nog altoos zoowat practiseerde, totdat hij op 94-jarigen leeftijd bezweek. De sterke man kwam niet om pret te maken maar om te leeren op school; jammer, dat zijn hoofd er niet naar stond om Professor te worden. Hij had als Doctor geen grooten naam maar was toch eene tamelijke praktijk deelachtig geworden, omdat zijne vrouw, zekere juffrouw HÜLSTER uit Schoondijke veel geld en veel familje had. KABBOORD bezat geen kinderen en schreef zijne familje groote rekeningen voor, hetgeen deze goed vond, want, zeiden zij, het is toch maar uitleenen. Dertig erfgenamen smeekten met goed

gevolg om zijn lang leven. Hij behoorde tot de weinige plattel. Heelm., die schatrijk zijn overleden. Natuurlijk was hij te spaarzaam om lid te worden van de Afdeeling Zeeland.

11. HENRIKUS JOSEPH JOHANNES LE MARCHAND.

Geb. te Middelburg 2 Aug. 1810. Inges. 6 Juli 1826. Bevord. 10 en 20 April 1830 als Sted. Pl.lands Heel- en Vroedm. Overl. in 1832.

Deze, weleer van Fransche familje afkomstige jongeling, was R. Katholiek en had met verscheidene broeders en zusters, tot vader den Schoenenfabrikant op den Burgt in perc. C 97. Hij was een jongmensch van vlijt, ijver, studie en van zeer goed gedrag.

Er waren voor hem in zijne geboorteplaats geene vooruitzichten, vandaar dat hij Officier van Gezondheid is geworden bij de toen uitgetrokken Zeeuwsche Schutterij. Ook in dienst heeft hij stil en bedaard geleefd, doch hij is zonder zich gevestigd te hebben, reeds vroeg te IJzendijke overleden en wel waarschijnlijk aan longtering; aan deze ziekte overleden ook andere leden zijner familie. Betrekkingen van hem, die ik in 1842 bezocht, woonden nog altoos in Parijs.

12. MARINUS JOHANNES KRIJGER.

Geboren Middelburg 11 Aug. 1810. Inges. 13 Juli 1826, Bev. den 8 en 11 Jan. 31 tot Stads- en Pl.lands Heel- en Vroedm. Overleden 25 Oct. 59 in O.-Indië.

Krijger's vader was Controleur der stedelijke belastingen, wonende op de Punt O 225. Zijn broeder Lodewijk volgde den vader op, waarmede het wel wat verwaande geslacht uitstierf. Na zijn admissie was Marinus in 1832 gevestigd te 's Heer Arendskerke en in 1839—41 te Goes, waar hij echter niet inwendig mocht practiseeren of Medicijnen leveren; het laatste deden echter daar toch de meeste Medici wel, maar clandestien. Later is hij naar Neuzen en naar Sas van Gent vertrokken, doch was tusschenin Chirurg te Middelburg, b. v. eerst in 1830 en veel later in 1842, zoodat ik hem in dit laatste jaar nog zeer korten tijd heb gekend. In 1858 nam de heer Van Pienbroek te Sas van

Gent zijne Apotheek over, hij is daar echter niet overleden. Te Sas van Gent was KRIJGER in 1853 met P. M. v. D. BIJLL en den gep. Officier van Gezondheid I. H. SCHOENMAKER, die in 1859 te Philippine stond; in 1860 vinden wij er F. W. AMMON.

KRIJGER was een berucht maar niet beroemd heer, die langen tijd weduwnaar was, wispelturig, ontzettend blufferig, geen Potator, goed van manieren, eenigszins bemiddeld en niet onkundig. Hij is tusschen zijne vestigingen lang in Parijs geweest zoodat hij in 1842 ieder in het Fransch aansprak.

In Middelburg wantrouwde men de familie, omdat zijn vader veel in Assignaten gewerkt had. Des dokters geld kwam echter meerendeels van erfenis en huwelijk. Toen hij te Terneuzen stond, had hij het geluk een drenkeling te redden, althans zóo heette het. Hij ontving toen uit mijne handen eene gouden medaille, omdat ik correspondent der Amsterdamsche Maatschappij was. Deed dit tijdelijk den verwaanden man waarschijnlijk goed, een ander geval verplichtte hem Neuzen te verlaten. In het Hôtel STEENKAMP, waar de docter kamers had, hield men een gastmaal. Een der gasten, gebruikte geen wijn, omdat hij zich onwel gevoelde. Nog in het hôtel zijnde krijgt deze een beroerte. KRIJGER er bij geroepen, hield vol, dat de patient geen ziekte had, maar dronken was, ofschoon alle gasten het tegenovergestelde beweerden. De dokter gaf geen enkel voorschrift voor den zieke, die nog des middags overleed. De dagbladen maakten voor hem een langer verblijf onmogelijk, vooral omdat de overledene zeer geacht was en men te Neuzen in den bedaarden Doctor BUIJZE juist het tegendeel voor oogen had.

De Secretaris van Sas van Gent, de heer STUBBÉ, schreef mij, dat KRIJGER den 25 October 1859 te Soerabaye als Scheepsheelmeester is overleden. Hij was toen 49 jaar oud. De verwaande man is dus maar treurig geëindigd.

13. JACOBUS SCHOONAKKER.

Geb. te Axel 24 Nov. 1809. Inges. 17 Aug. 1826. School verlaten 1 Sept. 1830. Overl. 1877.

Deze verliet de school zonder kennisgeving. Ik her-

inner mij van hem, dat hij een goed oppassend jongeling was met een gezond en bloeiend voorkomen. Intusschen heeft zijn thans nog te Terneuzen levende zoon Gijsbertus J. Schoonakker mij wel willen berichten, dat zijn geachte vader in dienst is gegaan voor zijn in de loting gevallen broeder Johannes, die op het punt stond benoemd te worden tot Secretaris van Axel. Nadat Jacobus zijn tijd volbracht had, is hij nog in dienst gebleven bij de toen, wegens de Belgische onlusten, uitgetrokken Zeeuwsche Schutterij. Hij verkreeg dan ook het Metalen Kruis. Hij is daarna gekomen op het Notaris-Kantoor van den heer Fercken te Zaamslag en huwde in 1847 Françoise van Wijck, weduwe J. de Bree. Na haar dood bleef hij met zijn gemelden zoon zeer gelukkig samen wonen en verkocht zijne zaak in ijzerwaren, omdat er nog kinderen waren uit het eerste huwelijk zijner vrouw. Hij overleed 15 Oct. 1877, oud 68 jaren.

14. WILLEM LEENDERT VAN DORT Wz.

Geb. Bergen op Zoom 26 Jan. 1809. Inges. 7 Aug. 1826. Bev. in de 3 vakken 12 en 14 Oct. 1830. Overl. 12 Sept. 1841.

Een veel belovend jongmensch, zoon van Wilhelmus en van Elisa Susanna Maria van Tonningen, die in 1809 te Bergen woonden. Zooveel ik weet, waren zijne studies zeer goed en heeft hij met goed gevolg gepraktiseerd op het eiland Schouwen. Daar evenwel heeft hij de verleiding niet kunnen wêerstaan; het bijéén komen van Medici in de stad deed kwaad en nog meer de voor den Docter op dat punt al te liberale landbouwers, die bovendien toen gaarne zagen, dat de Docter ook de herberg bezocht. Kortom hij werd Potator en wel zoo dat hij het vertrouwen verloor en ziekelijk en waterzuchtig werd. Hij verliet zijne standplaats Dreischor, waar hij werd opgevolgd door De Wilde, zie n°. 34, zijn vriend. Ambteloos is hij toen te Brouwershaven gestorven aan diffuse Nephritis, slechts 36 jaren oud.

15. JACOBUS JOHANNES PIETERSE.

Geb. Goes 15 Jan. 1808. Inges. 31 Oct. 26. Bev. 5 Oct. 29 tot Sted. Heel- en Vroedm. Overl 19 Mei 1853.

Op bladz. 27 is vermeld, dat deze ijverige jongeling, zoon van den Chirurg te Goes, Officier van Gezondheid 2e klasse bij de Schutterij is geweest, dat hij in 1829 Prosector werd te Middelburg, Stads-Heelmeester was met een groote praktijk en dat zijn betreurde dood eigenlijk het gevolg was van te grooten ijver in de vervulling van zijn ambt. Te Middelb. woonde hij Noordstraat L 113 of 114 en St. Pieterstraat F 51. Eerst huwde hij Mej. BENTEIJN uit IJzendijke en later Mej. H. I. CATS uit Middelburg. Een groot ongeluk trof hem door het verlies van een eenig zoontje. Na zijn dood huwde een zijner dochters den heer HENNEQUIN te Sluis, (ons n°. 191). IJverig lid was hij van vele colleges, van de Afdeeling, van het Leesgezelschap, en daarbij een gezellig en vertrouwbaar, zeer geacht collega.

Tijdens de ziekte en na den dood van VAN DAALEN heeft mijn vader een jaar lang belangeloos diens Stadspraktijk waargenomen, in de verwachting hem te zullen opvolgen; hij zelf was immers zeer gezien en nog maar 44 jaar oud. Doch men had PIETERSE een postje beloofd, als hij Officier van Gezondheid bij de Schutterij wilde worden. Dit moest gebeuren. De Burgemeester noodigde den, met de Stad zeer goed bekenden heer DE MAN uit de Stadspraktijk in twee deelen te splitsen, verzekerde hem, dat hij als waarnemend geneesheer niet behoefde te solliciteeren, gaf in den Raad te kennen, dat men hem niet op de voordracht had geplaatst, omdat hij N.B. niet had gesolliciteerd en men benoemde DE LEPELAAR en PIETERSE. Dit is zóowat een evenbeeld van de zaak van Dr. DE ZWAAN in 1902 in Den Haag. PIETERSE bereikte maar 45 jaren.

16. ADRIAAN PIETER JOHANNISSEN.

Geb. Middelburg 21 Nov. 1810. Inges. 23 Nov. 1826. De school verlaten in 1828. Overl. in 1838.

Deze Middelburger was de zoon van den hoefsmid op het Noordplein. Hij was uitstekend van gedrag, doch verliet het vak nam de zaak zijns vaders over, en overleed reeds op 28-jarigen ouderdom.

17. ADRIAAN ABRAHAM FOKKER.

Geb. Middelburg 24 Juli 1810. Inges. 30 Dec. 1826. De school verlaten in 1828. Gepromoveerd te Leiden in 1833. Overl. 24 December 1879.

Van veel beteekenis was het, dat de ouders en raadgevers van A. A. FOKKER, die de Latijnsche School had afgeloopen en de moderne talen kende, hem nog eens een jaar aan de School wilden toevertrouwen, waaraan hij later Lector worden zou!

Vele waren 's mans verdiensten en vele de erkenningen daarvan door zijn tijdgenooten. Hij vierde als Voorzitter het 100-jarig jubilé van het Zeeuwsch Genootschap, dat hem vroeger reeds het Gouden Eermetaal had geschonken. Even als later zijn zoon, praesideerde hij eens in zijne geboorteplaats, de Algemeene vergadering der Maatschappij van Geneeskunst. Wij verwijzen kortheidshalve naar de „Levensberichten" heen en naar de lange reeks van zijne Medische bijdragen in den Cataloog onzer Bibliotheek, zooals ook naar de verslagen van het Staatstoezicht, naar die der Afdeeling Zeeland, en naar die der Lectoren-vergaderingen. Met hem verloor de Staat, de Stad, de Faculteit en zijn maagschap onherstelbaar veel en ..,. ook ik, zijn Doctor en vriend die zooveel met hem gezien en beleefd had en die met hem onze Afd. oprichtte.

18. FRANS CANTER ALTA.

Geb. te Purmerland en Ilpendam 25 Juni 1809. Inges. 2 Jan. 1827. School verlaten 16 Nov. 1830.

Ik herinner mij goed, dat C. A. een net oppassend jongmensch is geweest, die goed werkte. Na 3 jaren vertrok hij naar elders, doch werd toch later te Middelburg geadmitteerd 30 Juni 1835, niet als Heelm., doch als Apotheker. Hij is in zeedienst gegaan. In de jaarboekjes voor de Zeemacht vind ik zekeren I. maar niet F. vermeld van 30 Dec. 1839 tot 1841 of 42, als Officier van Gezondh. doch niet als Apotheker.

19. ADRIAAN CORNELIS VERPLAATSE DE FEYTER.

Geb. te Middelb. 12 April 1811. Inges. 14 April 27. Bev. in Juli 31 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. en in 1833 tot Sted. Heelm. Overl. Sept. 1877.

FEYTER's vader was een gerenommeerd suikerbakker, Noordstraat 180. Zijn zuster, Mevr. de wed. v. RIJSSEL, leeft nog, 85 jaren oud te Poortvliet.

Een net jongmensch van flink uiterlijk, die zich vooral op Chirurgie toelegde en daarvoor naar Amsterdam ging. Hij vestigde zich in 1833 te Middelb. eerst op den Burgt, toen Noordstraat L 138. Doch hoe bekwaam ook, voor hem kwam geene praktijk open, daarom vertrok hij omstreeks 1835 naar Sas van Gent; waar hij nog in 1842 stond. Daarop is hij als Chirurg naar Amsterdam gegaan en is daar overleden 66 jaren oud.

20. ELTIO ALLEGONDUS FORSTEN.

Geb. te Middelb. 2 Juli 1811. Inges. 27 Juli 1827. De school verl. 14 Aug. 1828. Gepromov. te Leiden in Philosophia naturalis. Overl. 1843 op Ambon.

Ook Doctor FORSTEN — zie Levensberichten en boven bl. 7 — plaatste zijn eenigen veel belovenden ELS één jaar op de school. Te Leiden ging hij echter, misschien omdat hij, even als zijn vader stotterde, niet door in de Medicijnen maar in de Natuurwetenschappen. Na zijn promotie op een Botanisch proefschrift over de *Cedrela febrifuga*, gaf men hem uitzicht *Reinwardt* als Professor op te volgen, maar hij overleed reeds in 1843, op Amboine of op Celebes aan een tropische ziekte. Met hem stierf de familie uit.

21. JOHAN ECHART SIVERT.

Geboren te Meliskerke 4 Juni 1811. Inges. Juli 1827. School verlaten 7 November 1828, maar toch tot Pl.l.- en Scheeps-Heelm. bevorderd in 1837. Overl. Goeden Vrijdag 1874.

SIVERT deed zeker vóor zijn examen een paar reizen

naar O. Indië en wel als zeeman. Uit hetgeen VAN LISSA eens over hem schreef, nadat hij dezen voor praktijk op zijn dorp had aangeklaagd, maakte ik op dat hij zijn beroep niet eervol heeft verlaten. Na zijn examen deed hij nog een paar reizen als scheepsdoctor en vestigde zich toen te Meliskerke als adsistent en later als opvolger van A. A. VAN DOLDER die met de weduwe was gehuwd van den vroegeren geneeskundige SIVERT aldaar.

SIVERT huwde een dame uit Holland maar had geen kinderen. Hij leefde zeer fatsoenlijk en zuinig en deed zijn praktijk altoos te voet af en liet eenige middelen na. Hij overleed 63 jaren oud, aan een maagkwaal, waartegen hem alleen Arsenicum hielp. Of hij daar te veel van nam of dat de ziekte zelve in verband stond, met zijn vroegere zeereizen, weet ik niet. Zeker is het, dat hij na zijn vestiging matig leefde en zeer bemind was; hij was Raadslid.

Als een episode zij vermeld, dat hij eens kans zag voor een vriend te Brussel tegen één cent per stuk te laten verzamelen 1000 kievits- en zoogenaamde Daakjes of Tureluur-eieren uit den omtrek. Dit zou thans onmogelijk zijn, al betaalde men een gulden per stuk. Het verdwijnen dier vogels is het gevolg van drainage. Zijn vriend organiseerde daarmede een feest van een ongekende weelde. Thans is de prijs eer 15 cents en hooger.

22. LEONARDUS JOHANNES DE MARRÉE.

Geb. Middelburg 6 Juni 1810. Inges. 1 Aug. 1827. Gepromov. te Leiden als Med. Doctor. Overl. te Doetichem 11 Maart 1875.

DE MARRÉE woonde Noordzijde van den Dam, waar ook zijn vader, de gefortuneerde Chirurg, had gewoond. Hij zelf deed als Leidsch jager mede aan den Belgischen veldtocht. De goede man verkreeg eene groote, maar later afgenomen praktijk. Als collega was hij aller vriend en zeer werkzaam.

Voor zijn leven en verdiensten verwijs ik naar het 50-jarig verslag onzer Afdeeling, die hij hielp oprichten.

DE MARRÉE had velerlei baantjes waar te nemen; was langen tijd Bestuurslid van het Nut en Regent van het Gasthuis. Zeer nuttig was hij bij de Afdeeling en voor Armen.

23. PAULUS VAN OOSTEN.

Geb. te Veere 28 Maart 1811. Inges. 3 Aug. 1827. De school verlaten 26 Mei 1830.

Deze jongeling was zeker een nabestaande van den ouden, op de Kade wonenden Apotheker v. OOSTEN te Veere. Hij verliet de school door verandering van beroep.

24. GILIAM BORKING.

Geb. Middelb. 18 Juli 1811. Inges. 4 Aug. 1827. Overl. 19 Oct. 1832.

Sedert 1800 woonde op de Haringplaats, waar nu nog een jonge-damesschool is, de zeer geachte Fransche kostschoolhouder DAVID BORKING. Driemaal is deze gehuwd geweest en eens, met de boot uit Holland terugkeerende, werd hij verrast door het bericht, dat hij vader van drielingen was geworden, die echter stierven. Hij plaatste zijn oudsten, goed volleerden en deugdzamen zoon op de School. Deze bracht het tot Primus van al de leerlingen, maar, o jammer, hij stierf reeds in 1832, evenals zijne moeder, aan tuberculose der Longen, waarbij hij niets dan verkalkte tuberkels opgaf.

25. JAN VAN RIEL.

Geb. te Middelburg 17 Aug. 1811. Inges. 17 Aug. 1827. Te Amsterdam geadmitteerd als Sted. Heel- en Vroedm. Dec. 1839. Overl. kort na 1842.

De ouders van JAN VAN RIEL woonden in eene broodbakkerij op de Vlasmarkt, tegenover den Penninghoek. Hij was van een ander allooi dan n°. 6, zijn broeder maar tevens zwak van gestel en tenger van voorkomen; ik herinner mij nog zeer goed, dat het een aardige vroolijke jongen was, wiens gedrag uitstekend was. Het voornemen bestond hem in zijn woonplaats Heelmeester te laten worden, doch dit werd verijdeld, omdat hij spoedig na elkander zijne ouders verloor en deze als kleine burgerlui geen geld nalieten. Bij de loting trok hij een laag nommer en moest dus in dienst gaan. Zijn goed gedrag en zijne na eenigen tijd volbrachte studiën hadden het gevolg dat

men hem als Officier van Gezondheid plaatsen kon bij de mobiel verklaarde Zeeuwsche Schutterij. Ik heb als knaap hem daar nog eens ontmoet „nabij den Kapitalen Dam" met vele andere Zeeuwsche Officieren aan een feestmaal, drinkende op het welzijn des vaderlands. Zijne gezondheid was goed en naar ik hoorde, ook zijn gedrag. Van zijne familje is bijna niets over, dan zijne 95-jarige tante, die nog goed van hoofd is. Zij heeft mij gezegd, dat onze VAN RIEL, nadat zijn militair leven had opgehouden, nog een reisje naar O. Indië gedaan heeft en gehuwd is geweest met zekere juffr. VAN BUREN uit Vlissingen. Zij was van oordeel, dat zijn allesbehalve sterk gestel door den wapenhandel en zóó meer, heel veel had geleden; ik hoor, dat zij zich een luttel vergist. Doch hoe het ook zij, VAN RIEL deed te Middelburg geen examen, maar te Amsterdam in 1839, dus nog zeer jong, slechts 28 jaar tellende. Later vestigde hij er zich. Het kan zijn, dat hij te Amsterdam familieleden had; althans zijn geslachtsnaam is daar bekend, doch de Militair Apotheker 1ste klas I. VAN RIEL in 1902 te Amsterdam wonende, weet zich niets meer van hem te herinneren. Naam heeft VAN RIEL niet gemaakt en weet ik verder niets van hem, dan dat hij nog in de naamlijst van 1842 voorkomt.

26. ROELOF BENJAMIN VAN DEN BOSCH.

Geb. te Rotterdam 31 Oct. 1810. Inges. 21 Dec. 1827. De school verlaten 21 Juli 1828. Gepromov. te Leiden in 1837. Overl. te Goes 1862.

Over een beroemd familielid van dezen, een vroeg aan de wetenschap onttrokken Doctor is door mij melding gemaakt in de Levensberichten bij den naam V. D. CASTEELE. VAN DEN BOSCH was een vriend van Dr. A. A. FOKKER en vertrok na een jaar de lessen onzer school te hebben bijgewoond met hem naar Leiden. Zijne Dissertatie was een betoog over den invloed der muziek in de geneeskunde, een onderwerp vele jaren later door VAN LISSA ook eens besproken in eene voordracht bij het Zeeuwsch Genootschap. VAN DEN BOSCH werd te Rotterdam geboren, waar zijn vader woonde, doch deze behoorde reeds tot eene in Zeeland inheemsch geworden en later beroemde familje. Met DE MARRÉE heeft hij als vrijwillig jager gediend, doch zijn verder

leven heeft bewezen, dat hij minder krijgsman dan musicus was. Als zoodanig is hij bekend gebleven, en Zeeland had aan hem zijne Zeeuwsche muziekfeesten te danken. Behalve hierin werd later zijn naam groot onder de Nederl. kruidkundigen. NAGTGLAS verwijst voor de waardeering van een en ander naar het Jaarboek der Kon. Acad. van 1862. Deze schrijver vermeldt, dat men hem een professoraat in kruidkunde heeft aangeboden, doch dit is door den nederigen, niet met sterke orators organen begaafden man, niet aangenomen.

VAN DEN BOSCH heeft zich als Doctor te Goes gevestigd en vond daar al aanstonds werk genoeg in het naburig Wilhelmina-dorp, welks groote polder door zijne nabestaanden werd bestuurd. Overigens heeft hij wel eene goede, doch niet zeer uitgebreide praktijk gehad; vele malen riep men hem wegens zijn erkende wetenschappelijkheid in consult. Hij was gehuwd met eene Zeeuwsche aanzienlijke dame, Mej. MARTINA GEERTRUIDA LENSHOEK. Zijn zwak, voor Medicus eigenlijk ongeschikt gestel, duldde niet, dat hij ouder werd dan 52 jaren. Hij overleed aan tering 28 Januari 1862. De Zelandia-illustratie bezit zijn portret en onze boekerij zijne geschriften.

27. PETRUS SCHOUTEN.

Geb. te Alem 26 Mei 1811. Inges. 5 Jan. 1828. De school verlaten, zonder kennisgeving in Dec. 1828.

Zijn volle naam was PETRUS DANIEL ABRAHAMUS of wellicht HERMANUS. Hij was zoon van den 13 maal verhuisden Predikant, die zich in 1830 nog zeer verdienstelijk heeft gemaakt te Waterlandskerkje, door zijne verdediging tegen de Belgen. De zoon heeft ook te Gent gestudeerd, is later Officier geworden, denkelijk bij de Schutterij en eindelijk Postdirecteur te Oostburg en Vlissingen.

28. LODEWIJK DEYER.

Geb. te Sas van Gent 1 April 1790. Inges. 9 Jan. 1828. De school verlaten 2 November 1828. Bev. tot Pl.l.-Heelmeester 12 Jan. 1829. Overl. 21 Febr. 1878.

Het was vreemd, een discipel van 38 jaren. Hij had te Hontenisse reeds eenigen tijd gepractiseerd, maar

zonder behoorlijke admissie. Een ware vriend der jongelui; goed, vroolijk en als een echte Vlaming vol buigingen en complimenten. Zijne gulheid was grooter dan zijn vatbaarheid. Het was een door en door prettige man, die ofschoon Protestant te Hontenisse onder de Katholieken zeer gezien was. Nu en dan een kras woord tusschen de bedrijven werd gaarne door Pastoor en Predikant vergeven. Hij praktiseerde nog lang; zijn zoon volgde hem op en zijn kleinzoon praktiseert thans 1902 te Hoek.

Men zal het den goeden man, die druk privaatlessen had genomen, op het eindexamen wel niet moeilijk hebben gemaakt, doch een admissie voor accoucheur gelukte maar niet. Gelukkig stond te Hontenisse nog zekeren heer WALKER, die alleen Obstetricator was, en die met zijn Vectis vrij wat kwaad deed.

29. PETRUS JOHANNES SESTERMANS.

Geb. Middelb. 27 April 1809. Inges. 10 Jan. 1828. Bev. van de 3 vakken 12 en 31 Oct. 1833. Overl. 29 Nov. 1846.

Hij had tot vader een koopman in manufacturen, Markt I 4, waar later Doctor FOKKER heeft gewoond. Aan de school was S. een gewoon en fatsoenlijk leerling. Als R.-Katholiek zocht hij den Vlaamschen kant en vestigde zich eerst op het dorp Graauw; later in 1842 was hij te St. Jansteen, waar hij overleed, dus in een bierland. S. van wien weinig te zeggen is, had volstrekt niet den naam van te veel te drinken, maar wel van te veel te eten. Hij scheen aan BULIMIA te lijden en was, omdat hij geld wel missen kon, in die arme buurten bij een accouchement tevreden met een boterham met spek. SESTERMANS was zeer corpulent, toen hij op 37-jarigen leeftijd bezweek.

30. JAN HENDRIK NIEMAN.

Geb. te Middelburg 18 April 1812. Inges. 19 April 1828. Bevorderd 1 Aug. en Sept. 1834 tot pl.l.-Heel- en Vroedm.

Van dezen onbesproken jongeling is mij alleen bekend, dat hij nabestaande was van den Lutherschen Predikant van dien naam, dat hij 4 April 1830 tot lidmaat bij de Luthersche gemeente werd aangenomen en met eene attestatie in 1835 de stad verliet.

31. MARINUS JOHANNES LURKUS.

Geb. te Colijnsplaat 5 Dec. 1809. Inges. 30 Juni 1828. Bevorderd 12 en 16 Oct. 1835 tot pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 16 Oct. 1856.

LURKUS verkreeg bij zijn aankomst één jaar afkorting en had dus elders reeds geleerd; na zijn aangevraagd ontslag deed hij een paar reizen naar Indië.

Van 1838 tot 1844 was LURKUS gevestigd te den Hoek. Toen vertrok hij naar Domburg waar zijne 88-jarige weduwe, Mej. CISAAUW nog leeft. Een zijner dochters huwde met den bemiddelden geneesheer DANCKAERTS van Cortgene. Te Domburg leefde de zuinige man zeer gelukkig; ik herinner mij nog, hoe hij naar Middelburg kwam om zich een paard te koopen, en bedoelde er mede een Oude Rus van *f* 1000. Te Hoek was de praktijk ook niet kwaad geweest; vóór hem practiseerde er DE NEVE; in 1831 korten tijd de latere Doctor C. SNIJDERS, en na hem WALRAVEN, JONKER, BUCHNER en anderen. Het paarden koopen bleef niet aanhouden en LURKUS liep zijne uitgestrekte practijk te voet af. Een zeer goeden, maar wellicht toch niet goeden patient had hij aan den Millionair Jhr. WILLEM VERSLUIJS, die op het aloude, nu gesloopte kasteel van St.Jan ten Heere woonde. Hoe het zij, LURKUS werd zonderling; liep altoos met een pistool, schoot er wel eens mede en dat maakte het publiek beangst. Hij overleed plotseling.

Ter aanvulling voeg ik hierbij, dat ik in de jaarboekjes voor de Marine vond, dat M. I. LURKUS den 20 December 1830 Chirurgijn 3^{e} klas bij de Marine werd. Ik vond hem als zoodanig opgeteekend maar in 1836 niet meer.

32. JACOB ADRIANUS VAN ELSACKER.

Geb. te Tholen 8 Febr. 1807. Inges. 22 Juli 1828. Op verzoek ontslagen 10 April 1832. Bev. te 's Bosch. Overl. 11 Juli 1838.

Deze kleine, schrandere, maar eenigszins Scoliotische jongeling, die bij zijn inschrijving reeds 21 jaren telde was zeer gezien aan de school, vooral bij den Lector VAN DAALEN en leefde als een *homme rangé*. Na VAN DAALEN's dood behield hij zijn zilveren tabaksdoos. Bij

zijn aankomst verkreeg hij een jaar afslag. Ik weet van hem dat hij te Willemstad, als niet gerevaccineerd aan Variolae stierf. Men heeft mij gezegd, dat in 1897 zijne weduwe en een kind van hem nog leefden.

33. JACOB CORNELIS LINDHOUT.

Geb. te Tholen 10 Oct. 1810. Inges. 29 Juli 1828. Bev. tot pl.l.-Heel- en Vroedm. 21 Oct. 1834 en 2 April 1835. Overl. 3 Juni 1888 te St. Philipsland.

LINDHOUT telde 18 jaren toen hij op de school kwam en leefde daarna nog 60 jaren! Hij studeerde langzaam, leefde zeer geposeerd en goed en dat is zoo gebleven. Het was zeker uit gebrek aan beter en uit familierelaties — was zijn vader er ook niet chirurg geweest? — dat hij zich op het stille toen ter tijde nog een eiland vormende, vaak bedijkte en nu voor goed aan den vasten wal gehechte St. Philipsland nederzette. Daar heeft de man steeds als een zeer geacht burger geleefd en had de praktijk, die er was. Na hem, in 1893, woonden er de arts VAN ELDIK en eene vroedvrouw.

Nog in 1871 gaf Philipsland slechts een tractement van *f* 75.

34. ADRIAAN DE WILDE.

Geb. te Dreischor 28 November 1812. Inges. 31 Juli 1828. Bev. den 10 en 23 October en 3 December 1833 in de drie vakken. Overleden te Dreischor omstreeks 1888.

DE WILDE practiseerde korten tijd te St. Philipsland en te St. Maartensdijk, vóor hij zich voor goed in zijn geboorteplaats nederzette.

Aan de school had de hupsche jongeling, met zwaar zwart haar en dito grooten baard een forsch en ridderlijk voorkomen, was uitstekend van gedrag en praktiseerde later zeer gelukkig. Toen Willem III Schouwen bezocht, kwetste zich een der reisgenooten aan den voet; DE WILDE werd bij het hooge gezelschap ontboden. Hij stelde voor Goulardwater te geven. Goed, zei de Koning, maar dan moet hij het mijne nemen; ik heb het altoos bij mij en krijg het uit Brussel. Patient genas spoedig.

DE WILDE had steeds met rampspoeden te kampen. Zoo verloor hij zijne vrouw en twee volwassen zoons

in O.-Indië, waarvan één sedert September 1860 Officier van Gez. was. Ook bleef hij niet voorzichtig leven! Die prettige partijtjes met ZUURDEEG en V. D. REE in de stad, deden hem kwaad! Hij stierf, zwak en mager aan hersenverweeking. Kort te voren had hij nog de dwaasheid van te willen huwen. Hij kon het doen, wijl hij bemiddeld was. Gelukkig bleef het slechts tot ondertrouw, al liep ook alles uit tot schade der erfgenamen, die hem ontoerekenbaar hadden verklaard; kortom zijn laatste levensjaren waren slecht.

35. JAN WAS Jz.

Geb. te St. Maartensdijk 14 Feb. 1807. Inges. 7 Aug. 1828. Bev. tot plattel. Heel- en Vroedm. 1830. Overl. te Scherpenisse 3 Dec. 1881.

Tholen en Schouwen zijn de woonplaatsen geweest der WASSEN, die, naar men meent, uit Engeland afkomstig zijn. Allen zijn brave burgers geworden; één hunner leeft thans nog als bekend Letterkundige en een ander is — 1902 — Burgemeester van Leiden.

Bovengemelde, 21 jaren oud, kreeg 1½ jaar afslag. Hij had dus zeker bij een Geneeskundige geleerd.

Na zijne admissie werd hij in 1831 Officier van Gez. 3e klas bij de Utrechtsche Schutterij; in '33 was hij 2e klas bij de Zeeuwsche; vroeg ontslag in 1834 en vestigde zich op het zeedorp Scherpenisse alwaar hij zoo geacht was, dat hij er later, van 1839 tot 1851, Burgemeester werd. Hij huwde Mej. SCHOUTEN, dochter van den onder no. 27 genoemden Predikant. De heer WAS verloor zijn oppassenden zoon, onder no. 154 te vermelden. Zijne nog in 1902 leverde dochter huwde den bemiddelden heer P. TAK. Hij zelf volgde zekeren heer DE MOOR op, wiens bevoegdheid dagteekende van 1783.

Onnoodig te zeggen, dat hij ook reeds als Student allen lof verdiende.

JOHANNES WAS liet waarnemingen drukken over LUMBRICI, ANGINA en andere.

36. JOHANNES BABTISTUS LUTTER.

Geb. te Dongen (N. B.) 10 Juli 1807. Inges. 11 Aug. 1828. Vervallen verklaard 30 Mei 1832.

Deze, die een half jaar afslag kreeg en een protégé

was van den ook uit N.-Brabant afkomstigen heer Opdorp te Arnemuiden, van wien wij reeds hebben gemeld, dat hij èn der schole èn den Lectoren een kwaad hart toedroeg. Lutter werd als een dwarskijker beschouwd, wilde geen groen worden en had veel, zelfs lichamelijk, van de toen reeds toongevende jongelui te verduren. Hij bleef dan ook weg zonder kennisgeving; echter was op hem zelven *niets* aan te merken, dan alleen, dat hij zich, zooals we zeiden, niet aan de overigen aansloot. Hij ging in militairen dienst.

We vinden later een zekeren I. B. Lutter, te 's Bosch in 1832 geadmitteerd, te Nestelrode in 1842 praktiseerende. We mogen aannemen dat deze en onze student een en dezelfde persoon zijn geweest. In 1896 wist men dáár niets van Lutter te berichten, dan alleen, dat hij er niet is overleden. Even als de zee voor Zeeland, was V. Opdorp voor hem een „Protector et Hostis" geweest.

37. ABRAHAM HARTMAN VAN BUREN.

Geb. te Middelburg 14 April 1813. Inges. 23 Dec. 1828. Ontsl. 21 Mei 1834.

Van Buren, sedert 1830 lidmaat der Luthersche gemeente, is in 1834 of daaromtrent als Officier van Gez. 3e klas naar O.-Indië vertrokken, maar heeft in dat warme land kort geleefd. Hij had eene zachtzinnige moeder, maar een, moraliter, niet onberispelijken vader, die bontwerker was. Deze woonde in den Lange Delft nabij den Burgt, en reisde des zomers de kermissen af. Hunne dochter huwde den kostschoolhouder Vogel, te Dordrecht. Bram heeft, zóó ver ik weet, als leerling niet gedronken maar men vond hem toch overal, waar hij niet hoorde. Daarenboven was hij in studie-zaken alles behalve schrander.

38. JOHANNES JACOBUS BOURDEAU.

Geb. te Groede 24 Januari 1810. Inges. 29 Dec. 1828. Overl. te Middelburg Dec. 1832 of Jan. 1833.

Deze zeer goed geleefd hebbende jongeling, is spoedig gestorven. Zijn vader was Fransch Officier en heeft te Middelburg en wellicht te Vlissingen eene betrekking gehad bij het Entrepôt. Diens vader Jean Jacques

geheeten, was de zoon van den laatsten Waalschen Predikant in de Groede; deze verliet in 1794 bij den inval der Franschen zijne gemeente omdat hij geen tractement meer ontving. Zijne kleindochter huwde den tot de R. Katholieke Kerk behoorenden koopman MES. De zoon van deze, DOMINICUS MES, woont als vermogend koopman te Middelburg. Zijn ijver in Kerkelijke zaken heeft hem — 1902 — reeds twee orden van Z. H. den Paus doen verwerven. Onze zóó vroeg gestorven student had het gebracht tot *Primus* in alle klassen, hij was dan ook door zijn grooten ijver bekend.

39. ADRIAAN MARINUS ARENDS.

Geb. te Middelburg 11 Febr. 1813. Inges. 3 Jan. 1829. Overl. te Probolingo 8 Jan. 1883.

Een knap leerling, die den 5 Juni 1833, met goed ontslag de School verlaten heeft, omdat hij toen reeds tijdelijk in dienst was gegaan. Later heeft hij eenige reizen als Scheeps-Docter gemaakt en is eindelijk als Privaat-Docter op Java gebleven, heeft daar zeer goede zaken gemaakt en is 70 jaren oud geworden. Hij staat in het jaarboekje van 1865 vermeld te Probolingo. Zijn zoon is gehuwd geweest met Mej. MARIA VAN SLUIS, dochter van een Hoofdonderwijzer te Middelburg; zij stierf in Indië aan cholera. Ik meen, dat er nog meer nakomelingen van den Docter leven. Hij zelf was de zoon van eene later weduwe geworden juff. ARENDS, die een gerenommeerden Bontwinkel had in de Lange Delft. Haar dochter huwde den heer KETNER en van dezen alweêr was het eene zuster, die de vrouw werd van den op bl. 13 vermelden Docter DURING.

ARENDS was aan de School leerzaam en onberispelijk. In zijn sterfjaar overleed ook zijne schoondochter; ééne zerk dekt beider graf.

40. LEENDERT JOHANNES HOOGKAMER.

Geb. te St. Annaland 2 April 1810. Inges. 3 Jan. 1829. Bev. tot pl. en sted. Heel- en Vroedmeester den 26 en 28 Febr. 1831 en 5 Juli 1833. Overl. 11 Jan. 1834.

Al aanstonds verkreeg deze twee jaren afslag, omdat hij geleerd had bij zijn vader, den levenslustigen Ge-

neesheer en Burgemeester WILLEM C. H., die in zijne jeugd vroolijk had geleefd en als Garde d'honneur was uitgetrokken; diens admissie was van 1809. Hij kwam veel bij mijn moeders moeder aan huis, verlevendigde het kleine gezin maar was wel wat los in zijn handel en wandel. Wij zullen meerdere zonen van hem ontmoeten.

LEEN was een aardige, vlugge, leergrage jongeling, knap van uiterlijk maar had een teringachtig voorkomen. Hij beleefde te Middelburg den drukken tijd der Belgische revolutie en den terugkeer van 1000 of 2000 gevangenen uit St. Omer en Bethune; al die pret deed menigeen, die 'er niet tegen kon, lichamelijk kwaad en LEEN deed ook mede evenals ieder één. Hij is nog Officier van Gezondheid geweest, maar slechts gedurende korten tijd.

In de woning zijner ouders bezweek hij reeds den 11 Januari 1834 aan longtuberkulose, slechts 24 jaren oud.

41. LEENDERT BOOGAERT.

Geb. te Hulst 8 Jan. 1810. Inges. 12 Jan. 1829. Bev. 13 en 19 Juni 1835 tot pl. Heel- en Vroedmeester. Overl. 9 Febr. 1892.

Boezemvriend van den voorgaanden, vroolijk, geestig, levenslustig in alles, behalve in het letterziften, overal de *Primus*, zelfs in het college-loopen, en van een ijzerhard gestel, tot alle fatigues bestand. Die levenslust is hem bijgebleven, tot aan zijn meer dan 80jarigen leeftijd. Jammer, dat hij iets matroos-achtigs in zijn spreken had en zich op het laatst verbazend te buiten ging in alcoholicis. Hij stierf dan ook aan hartziekte en hydrothorax Daardoor liet zijne Apotheek ten slotte veel te wenschen over. Toch, niettegenstaande zijn moraliteit berispelijk was, en hij ruw bleef, mocht men hem gaarne lijden, omdat hij ijverig en goedhartig was.

Hij huwde met Mej. KOOMAN uit Middelburg Markt C 1, de dochter van een goudsmid, doch verloor haar in 1837 bij de eerste bevalling te Oostburg en huwde later op nieuw met Mej. BAX, zuster van den Predikant dier plaats; ook deze verloor hij, maar veel later. Hij praktiseerde eerst te Oostburg, doch in 1842 was hij

gevestigd te Ovezande, is daar blijven wonen, had er veel praktijk en een zetel in den Raad. Zijn zoon, in vele opzichten zijn evenbeeld, zullen wij later onder n°. 170 ontmoeten. Beiden zouden beter gedaan hebben een anderen loopbaan te kiezen.

Boogaert had geen concurrenten behalve, een korten tijd te Oudelande, zekeren heer A. B. v. d. Bree.

42. JAN WILLEM BLANKERT.

Geboren te Koudekerke (W.) 6 October 1813. Ingeschreven 3 Aug. 1829. Bevorderd 9 en 16 Juli 1835 tot Pl.l.-Heel- en Vroedmeester. Overleden 18 Januari 1885.

De goedhartige en zeer bedaard levende Blankert was de zoon van een eenvoudigen kleermaker te Koudekerke, die hem de school kon laten bezoeken wegens de nabijheid der plaats en het gratis onderwijs. Hij had het ongeluk een sterke scolioticus te zijn en niet zóó geleerd te wezen als menigeen, die met die misvorming is bedeeld. De eenvoudige, geen behoeften kennende man, vestigde zich op het vrij welvarende doch zelfs in 1871 nog maar *f* 80 salaris gevende dorp Cadzand, alwaar hij een burgerdochter huwde. Hun zoon is thans — 1902 — het zeer geachte hoofd eener school te Middelburg. Het geslacht is dus spiritueel veel vooruitgegaan. Toen B. te Cadzand kwam, was er een bejaard geneesheer, zekere Kalschuer, en daarna heeft er zich nog eenigen tijd gevestigd, de nog in leven zijnde I. Hoogkamer, n°. 107.

Blankert bezweek, 72 jaren oud, aan *Marasmus Senilis*, thans zou men zeggen, aan hartzwakte.

43. ADRIAAN ELENUS STIGGELBOUT.

Geb. te Veere 15 Oct. 1800. Inges. 3 Aug. 1829. Bev. 11 Juli en 12 Aug. 34 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 20 Maart 1877.

Een nog bij mij berustend portret vertoont 's mans vader zooals die als landman uit West-Duitschland kwam. Onze bovenvermelde heeft ongeregeld gestudeerd, veelal bij de heeren Reuse en Fruit en telde dan ook reeds 29 jaren, toen hij besloot de school er bij te nemen; men kende hem aan zijn hoogen hoed. Privaat onder-

wijs bracht den niet zeer vluggen man toch zóo ver, dat hij in Holland is kunnen gaan praktiseeren. De jaarboekjes van 1842 en 65 melden, dat hij op Texel praktiseerde en daar had hij een zeer goede clientèle en was gezond. Hij overleed te den Burg op Texel, 77 jaren oud.

Hij had een in 1854 als pl.l.-Heelm en in 1874 als arts toegelaten zoon. Deze overleed plotseling op Texel, 13 Febr. 1898.

44. JACOBUS MAARTEN VAANE.

Geb. te Middelburg 15 Juni 1813. Inges. 5 Aug. 1829. Gegradueerd 10 Juli en 13 Sept. 1834 tot stads- en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 1848 of 1849.

Met weemoed denk ik aan VAANE — ook wel VANE geschreven, hetgeen op Engeland wijst — omdat hij gedurende eenige jaren geheele dagen bij ons aan huis doorbracht. Ik leerde van hem het begin der Botanie en hij van mij de Latijnsche grammatica Zijn vader was een eenvoudige tuinman in het „kuipertje" op het Molenwater. In de hoop dat zijn gestel sterker zou worden bij betere voeding, nam mijn vader diens snedigen, ijverigen zoon tot zich. Zoo zwak was zijn gestel, dat hij, student zijnde, nog één of twee jaren in beugels heeft geloopen. Vlijtig en nauwgezet was hij en zeer matig in alles. Het eindexamen was zeer goed en weldra vond mijn vader gelegenheid hem als adsistent en later als associé te plaatsen bij den Heelmeester GUTTELING te Kruiningen, die half verlamd was; men wachtte daar als concurrent doctor JANSSEN. Het gelukte uitnemend; zijn praktijk nam sterk toe, omdat hij kundig en eenvoudig was en ondernemend. Hij was b.v. de eerste, die zonder stadshulp bij eene zwaar gebouwde boerin eene amputatie boven de knie met goed gevolg ondernam. Maar toen de rijke en sterke collega gekomen was, die later burgemeester werd en er een Societeit werd opgericht en omber-gezelschappen, vond VAANE het goed te toonen, dat hij diens gelijken wilde zijn in fatsoen en vertering en wijndrinken. Dat was zijn ongeluk! De zwakke stumper kon er niet tegen en zoo als doorgaans bij hen, die het geld ontzien, op den wijn volgde brandewijn en op het matig gebruik het misbruik. De praktijk ging achteruit en toen, door den dood van

den bejaarden DE GRAAG, het naburig Krabbendijke openkwam, toog hij daar henen en verkreeg er opnieuw praktijk.

Gehuwd met een juffrouw uit Holland, verloor hij in 1875 te Probolingo, als Officier van Gezondheid, zijn oppassenden eenigen zoon.

Op zekeren avond toen VAANE te paard naar Bath was gereden, kwam het dier alleen tehuis en vond men den dokter, den forceps onder den arm, den volgenden morgen levenloos liggende in de kreek, bekend als de „Drie Haasjes". Het ongeval is nooit opgehelderd. Op de lijst van 1835 vindt men VAANE als gevestigd te Kruiningen, in 1843 en '49 te Krabbendijke. In datzelfde jaar was er tevens de heer L. EIJBAARD gevestigd. Zie n° 97.

45. JOHAN KLAP.

Geb. te Kruiningen 18 Nov. 1811. Inges. 10 Aug. 1829. School eervol verlaten door dienstneming Juni 1833. Overl. na 1865.

Een flinke, ferme en leerzame boerenzoon, die gaarne meedeed maar ook werkte Hij verliet de School en vertrok als Officier v. Gez. of op eigen risico naar Indië. Ik hoorde nu en dan dat het hem daar goed ging. In 1865 stond hij als particulier maar geadmitteerd geneesheer te Tagal. Ik meen dat er nog nakomelingen van hem bestaan.

46. CORNELIS HUIBREGT JANE.

Geb. te Middelburg 21 Maart 1814. Inges. 4 Jan. 1830. Wegens dienstneming Juni 1833 de School verlaten. Is spoedig overleden.

Alhoewel levenslustig van aard en knap van uiterlijk, vertoonde deze leerling weldra aanleg tot tering.

Hij was zoon van een spiegelmaker, Noordstaat L 187, die aan dierlijk Magnetisme en aan Physica deed.

JANE werd al vroeg in het Militair Hospitaal bij FRUIT onderwezen, zoodat hij goed de lessen aan de School kon volgen. Door toedoen van dien Chir.-Majoor, werd hij Officier v. Gez. 3e klasse bij het Leger en kreeg Middelburg tot standplaats.

Het duurde niet lang met hem daar hij longtering kreeg en overleed.

Jane is gehuwd geweest met de dochter van den zeer vermogenden heer Schippers, Groenmarkt B 30. Het was een lust hem met zijn witten vederdosch en haar met satijnen kleeding te zien wandelen. Vader Schippers had een buitenplaats „London" buiten de Koepoort, maar zijn gezin kostte hem veel, terwijl hij zelf veel geld aan liefhebberijen verkwistte, waarbij hij ontzettend werd bedrogen.

Na het overlijden zijner vrouw moesten de kinderen, om nog iets te redden, boedelscheiding aanvragen. De zoon — zie n°. 65 — verliet de stad.

Hij zelf verkocht huis en buiten en kocht en verkocht met veel verlies een ander in de Langeville K 210, en stierf eindelijk doodarm in Noord-Brabant. De overige kinderen vertrokken naar Leeuwarden en Haarlem.

Suze Schippers was lichtzinnig. Tijdens de laatste levensdagen van haar man speelde zij maar al door op de piano; na zijn verscheiden ging zij een zeer slecht pad op. Zij zonk al dieper en dieper, zoodat men haar weldra in het oude Gasthuis als patiente had.

Daarna is zij te Antwerpen met een R. K. schipper gehuwd, bij welke gelegenheid zij van godsdienst is veranderd. Later leefde zij op kosten van het Armbestuur te Terborg, en toen dit haar, tengevolge der Armenwet naar Middelburg zond, ging zij behoeftig in het Bagijnhof wonen en stierf door ieder verlaten in het nieuwe Gasthuis.

47. CHRIST. FRED. CARL DIDERICH VON GEMMINGEN.

Geb. 8 Oct. 1809 te 's Hage. Inges. 15 Jan. 1830. School verl. 22 Juni van dat jaar.

Deze schijnt slechts een maand hier te zijn geweest, geen wonder, dat ik niets van hem weet te vertellen.

48. PETRUS WILH. GUTTELING.

Geb. 17 Nov. 1809. Inges. 31 Juli 1830. School verlaten wegens dienstneming.

Ook van dezen is mij niets bekend, dan alleen dat hij spoedig in Militairen — niet geneeskundigen — dienst is getreden.

De thans in Utrecht wonende, en vroeger naar ik meen in Delft gepractiseerd hebbende heer GUTTELING schreef mij, die familie niet te hebben gekend.

49. JACOBUS QUIRINUS BOS.

Geb. 14 Juli 1814. Inges. voor artsenijmengkunde 31 Juli 1830. De school in 1835 verlaten. Bev. te Middelb. 12 Jan. en 15 Oct. 1838 tot Sted. Vroed- en Heelm.

Ingeschreven voor de Pharmacie, is Bos in 1835 naar Rotterdam vertokken, doch later te Middelburg geadmitteerd.

Bij het verlaten der School, verkreeg hij het hoogste Certificaat. Ik heb ergens gelezen, dat een Medicus J. Q. Bos in 1838 is overleden, doch ik herinner mij niet waar.

50. JACOBUS ADRIAAN FRASER.

Geb. vermoedelijk te Vlissingen 23 Nov. 1814. Inges. 8 Aug. 30. Overl. in 1831.

Over dezen vroeg gestorven leerling valt niets bizonders te melden.

Zijn halve broeder, de vader van n°. 134, woonde op de Markt te Middelburg in een sigarenwinkel.

51. DANIEL HAARTSEN.

Geb. te Waterlandkerkje 24 Juni 1811. Inges. 9 Aug. 1830. Bev. 12 en 15 Juli 1836 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 6 Sept. 1847.

Zoon van een welvarend landbouwer, bij wien ik in 1834 of 35 idyllische dagen doorbracht. Zijne dochter huwde met den heer LEUNIS, zie ons n°. 56, te Groede. DANIEL was te Middelburg stil, behoorlijk van leven en vlijtig maar niet vlug. Hij vestigde zich te IJzendijke, waar hij na eene stille praktijk van 14 jaren, 36 jaar oud, overleed. Hij stierf kinderloos.

52. JAN FRANCISCUS V. D. VELDE.

Geb. te Middelb. 29 Oct. 1813. Inges. 18 Febr. 1831. School verlaten 30 Sept. 1834. Geadm. in N.-Holland 13 Mei 1835.

De vader of oom van dezen R. K. jongeling had een

Magazijn van Galanteriën in de Langedelft, doch deze zaak hield geen stand, zoodat de familie vertrok. Na zijn examen vestigde hij zich in het veel R. K. tellende Bussum. Hij is er gebleven tot 1865 en is toen vertrokken naar St. Oedenrode; ik meen, dat hij geen kinderen heeft achtergelaten.

53. JOHANNES LEONARDUS DURING.

Geb. te Middelb. 11 Aug. 1813. Inges. 6 Aug. 1831. De school verlaten in 1835. Bev. in de 3 vakken 10 Juli en Oct.

Waar nu de Burgeravondschool gevestigd is, woonde Doctor J. P. DURING, reeds op bl. 13 en in de „Levensberichten" vermeld. Door leeftijd, door een tweede huwelijk enz. werd deze op zijn ouden dag zóó slecht bij kas, dat hij praktijk en bestaan moest gaan zoeken in Zierikzee, in St. Maartensdijk en eindelijk in N.-Brabant. Zijne beide Prot. dochters waren gehuwd met de Geneesheeren SIVERT van Oostkapelle en WIELEMAKER van St. Jansteen. Zijn zoon was een net, goed levend jongeling, evenals de vader R. K. Hij had de Latijnsche school doorloopen, maar liet zich daar al te veel op voorstaan, te meer daar hij bleek niet zeer vlug van geest te zijn. Na zijn examen trok hij naar het Prot. 'sHeer Arendskerke, daarna naar het R. K. Hulst en eindelijk naar meer dan éene plaats in N.-Brabant, b.v. naar Asten; dáár of te Zevenbergen verbrandden zijne meubelen en boekerij, en het was denkelijk toen, dat zijn vader besloot bij hem te gaan inwonen, hetgeen ook later deed de wed. SIVERT. Te Asten stond hij nog in 1862: kortom het is maar sukkelen geweest. Ik meen dat in N.Brabant nog nakomelingen van hem leven.

54. LAMBERTUS VAN DEN ABEELE.

Geb. te Middelb. 12 Jan. 1816. Inges. 27 Dec. 1831. Bev. 14 en 18 Juli 1837 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. in 1864 te Soubnrg.

Een stil en oppassend jongmensch, wiens wijsgeerige, altoos in Godsdienstige en wijsgeerige geschriften levende vader, Apotheker was in de Vlissingsche straat I 173, eene zaak die hij zeer behartigde en die hij aan zijn oudsten even stillen zoon MARTINUS overliet. Hij woonde later op de Heerengracht en werd meer dan 80 jaren oud.

Abeele vestigde zich te Oost-Souburg, waar hij vele plagerijen te dulden had van zijn ouden collega, den Wethouder Haman. Hij huwde zekere juffrouw Delvoye uit Vlissingen en had kinderen. Te Souburg liep hij zijne praktijk te voet af en bezweek na een treurig kwijnen, aan de in de familie niet onbekende longtering. Ook hij was een Philosoof *sui generis*. Het was in dien tijd, dat Foucaulds slingerproef te Middelburg in het Auditorium vertoond werd door den heer L. Janse. Ze diende om te bewijzen dat de aarde van het Westen naar het Oosten draait. Als ik, zei de kortademige Docter mij, van Souburg naar het oostenlijk gelegen Ritthem ga, dus met de aarde mede wandel, ben ik altoos minder vermoeid dan bij het terug wandelen. Hij bespeurde niet, dat zijn tegenstander niet de loop onzer aarde was maar dat deze in zijn afnemende levenskracht te zoeken was.

55. SIMON JACOBUS HENDRIX.

Geb. te Middelb. Markt C 6/7 23 April 1816. Inges. 27 December 1831. Overl. 1837.

Hij was de oudste zoon van den heer Hendrix, die met zijne broeders een groot effectenkantoor hield en eens of tweemalen het hoogste lot uit de loterij trok en toch door de onverwachte Belgische revolutie zijn zaak verlaten moest. Het was een eerlijke zaak, waarbij zijn bemiddelde vrouw, zekere joodsche juffrouw De Haas uit Amsterdam, haar eigen fortuin vrijwillig opofferde.

Simon, oorspronkelijk voor Pharmaceut ingeschreven, werd in September 1832 ontslagen. In 1835 zag hij, door zijne zwakke gezondheid, ook van de heelkunde af en is weldra, omstreeks 1837 te Rijssel aan tering overleden. Een halve broeder van hem, zie n°. 142 practiseert thans nog in Amsterdam.

56. LAURENS HENDRIK LEUNIS.

Geb. te Neuzen 8 Augustus 1816. Inges. 29 Dec. 1831. Bev. 10 Juli en 17 Juli 1837 tot Pl.lands Heel- en Vroedm. met het Praedicaat n°. 1 als buitengewoon bekwaam. Overl. te Amsterdam in Juni 1894.

Leunis, met wien ik mijne eerste Anatomie-lessen heb gedeeld, was de oppassende zoon van den niet

onbemiddelden beurtschipper op Neuzen. Hij behoorde tot een uitgebreide familie in de buurt van die plaats. Aan de school was hij alles, wat men maar wenschen kon en breidde hij zijn kennis uit door privaat onderwijs. Hij vestigde zich in het welvarende dorp *Groede,* waar behalve zekeren beunhaas nog gevestigd was de rijke Burgemeester VAN GEELKERKEN. Later kwam op die plaats nog de kundige HALFFMAN, die echter reeds den 24 November 1866 aan apoplexia, niet door wangedrag overleed. Evenwel vestigde zich ook, ik meen eerst te Breskens en later te Groede, de heer LUCIEER, mijn eerste privaatleerling, die uitgebreide familiebetrekkingen had en eene groote praktijk verwierf. Deze stierf in 1894, 78 jaren oud. Ook leefde er tot 1865 de Apotheker BAERT, zoodat de praktijk verdeeld was. Op het laatst ging hij rustig leven in Amsterdam en stierf dáar in Juni 1894. Zijn thans eveneens overleden zoon, vestigde zich op Nieuwdorp in Zuid-Beveland, zie n°. 183.

Het 40-jarig jubilé van LEUNIS werd door de gemeente en door de omwonende collega's met veel animo gevierd.

57. PIETER JACOBUS GILLISSEN.

Geb. te Middelburg 8 Aug. 1814. Inges. 7 Jan. 1832. Vertrokken naar Leiden 1832. Overl. 1837.

Deze oppassende en zeer goed onderlegde jongeling was zoon van den op het Molenwater in „den Atlas," E 51, wonenden Predikant, dit huis was vroeger woning van den Mathematicus DE MUNCK; hij was dus volle Neef van den boven op bl. 19 vermelden Chirurg. Om in de Medicijnen door te gaan vertrok hij met zijne, weduwe geworden, moeder naar Leiden, maar stierf weldra, evenals zijn broeder, aan tering.

58. ABRAHAM SCHILHAM.

Geb. te Oudendijk in Holland 23 Febr. 1811. Inges. 3 Aug. 1832. Eervol de school verl. in 1832. Bev. tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. 6 en 11 Oct. 1836. Overl. te 's Heer Arendsk. 19 April 1875.

Deze zeer beschaafde man, waarin men altoos den wellevenden Officier herkennen kon, werd 25 Juni 1832 tot den Militairen stand toegelaten en vestigde zich later op het

dorp 's Heer Arendskerke bij Goes, dat een grooten, toen onbezetten omtrek had. Hij verkreeg daar een groote praktijk en veel naam, vooral op Chir. gebied. Zijn vrouw was Mej. MEIJERS, een Landbouwersdochter uit Holland. SCHILHAM is slechts 64 jaren oud geworden, het was hem lang te voren aan te zien, dat hij *Vitium Cordis* en, zooals men toen zeide, Hydrothorax had.

Met SNOEP en anderen was hij stichter en oprichter der sectie Goes onzer Afd. We hoorden daar vaak van hem interessante mededeelingen op praktisch gebied. Hij trok partij voor het wederinvoeren van aderlating, verdedigde zwavel bij Croup, Bals. Cop. bij Scabies en hij liet ons een doodgeboren Xiphopagus zien.

Zijn zoon G. C. SCHILHAM is hem opgevolgd. Deze was geen leerling van de school maar van SNOEP. Hij is later verhuisd naar de villa van den heer LENSHOEK VAN ZWAKE te 's Gravenpolder. Hij was gehuwd met Mej. MIERAS, de dochter van een gegoed landman. SCHILHAM overleed reeds 47 jaren oud, 23 Juli 1891, aan maagkwaal. Een zoon van hem praktiseert in 1902 te Achttienhoven, een tweede zoon sneuvelde in Transvaal.

59. HENDRIK JOHANNES DOUW.

Geb. te Nieuwerkerk 1 Juli 1813. Inges. 6 Aug. 1832. Overl. omstreeks 1852.

Broeder van den Onderwijzer te Nieuw- en St. Joosland; hij verliet de School om Officier van Gezondheid bij de Marine te worden. Dit heeft niet zeer lang geduurd, want omstreeks 40 jaren oud is hij overleden.

In den tijd, dat hij hier Leerling was, woonde hij in bij den uit Zierikzee gekomen Lector CORNIELJE.

Als Chirurg 3e klas bij de Marine vond ik zijn naam in het Jaarboek van 1841, als geadmitteerd in Juli 1838.

60. CORNELIS PIETER VIS.

Geb. te Haamstede 8 Aug. 1815. Inges. 6 Aug. 1832. Overl. 26 Mei 1835.

Een veel belovend jongmensch van gegoede familie uit het westen van Schouwen. Hij was teringachtig en bezweek nog te Middelburg zijnde bij den heer CORNIELJE aan huis, slechts 19 jaren oud.

Aan deze ziekte overleed eveneens de vrouw van den Heelmeester HALFFMAN, die eens te Haamstede heeft gewoond en VIS heette.

61. ADRIAAN SERVERANS.

Geb. Hoedekenskerke 9 Mei 1813. Inges. 10 Nov. 1832. Bev. 13 Jan. 1837 en 8 Juli 1842 tot Pl.lands Heel- en Vroedm. Overl. 24 Aug. 1865.

Op het aan het water gelegen Hoedekenskerke had zich weleer gevestigd FRANÇOIS SERVERANS, een gewezen Officier van Gezondh. naar men zeide een Duitscher, die in 1791 te Bergen in Henegouwen was geadmitteerd. Deze, in Sept. 1844 overleden R. K. Chirurg, was er zeer gezien en werd zelfs Burgemeester der plaats. Zijn zoon kwam op School, leefde goed en stond bekend als bekwaam. Bij zijn eindexamen verkreeg hij den lof van „buitengewoon bekwaam." Hij vestigde zich toen bij zijn vader maar overleed reeds 24 Aug. 65. Op het laatst van zijn leven verloor hij het vertrouwen der bevolking, omdat hij te éénzelvig en stompzinnig was, hetgeen in doodelijke Hersenatrophie overging. Zijn gedrag was echter zeer goed. Inmiddels kwam er dan ook LENTE, zie ons n°. 88.

Zekere heer SERVERANS, zijn broeder, die in 1836 was geadmitteerd, is niet op de School geweest; deze vestigde zich op de grensplaats Westdorpe. Hij bleef er tot zijn dood, die op krachtvollen leeftijd plaats had. SERVERANS was er zeer gezien, werd lid van den Gemeenteraad en was van 1851 tot 53 lid onzer Afdeeling. In 1865 woonde er de in 1894 overleden heer C. I. RADEMACKERS. In 1902 was dat dorp echter vacant.

62. PETRUS GANZEL.

Geb. te Borssele 12 Febr. 1817. Inges. voor Pharmacie 27 Dec. 1832. Ontsl. 8 Maart 1836. Bev. te 's Hage tot Pl.lands- en Scheeps-Heelm. en te Middelb. 19 Febr. 1854 tot Sted. Heel- en Vroedm.

Na zijn vertrek uit Middelburg is P. GANZEL te 's Hage tot Scheepsdocter bevorderd. Het is dus wel te denken, dat hij daarna is gaan varen.

Zijn eerste plan schijnt geweest te zijn de Pharmacie te leeren. Hij is echter tusschen zijn vertrek van hier en 1854 niet altijd scheepsdocter geweest; immers in dat laatste jaar, verhaalde de gezellig pratende man mij herhaaldelijk van zijn verblijk in Zuid-Afrika en van de winstgevende praktijken, die de Docters daar in de binnenlanden maakten, als zij, op hengsten gezeten, reizen deden van drie dagen ver. GANZEL is na 1855 weldra overleden.

63. EVERT CORNELIS VAN RIJSSEL.

Geb. te Tholen 24 Sept. 1815. Inges. eerst 29 Dec. 1832 voor Apotheker en 23 Juli 1834 voor Heelm. Bev. 11 April en 28 Mei 1838 voor de drie vakken. Overl. 11 Febr. 1902.

Van dezen mijn vriend ontving ik, toen hij 87 jaren telde, nog zeer gewaardeerde berichten. Eerst wilde hij, als zijn vader te Tholen Apotheker worden, doch koos later de Chirurgie en vestigde zich 11 Juni 1838 te Poortvliet, nabij Tholen en verkreeg door kunde, eenvoud en goed gedrag een zóó schoone praktijk, dat hij de vraagbaak werd van het geheele Eiland. Sedert 1861 was hij onafgebroken lid van den Gemeenteraad, Luitenant, later Kapitein bij de Rustende Schutterij, was door Z. M. benoemd als Vrijwilliger-Landverdediger van het Eiland, verkreeg in 1863 de zilveren Vaccine Medaille en was lid der Afd. van 1861 tot 1897, terwijl de gemeente met veel luister zijn 60-jarig jubilé vierde. — Zie Midd. Cour. 15 Febr. 1902.

VAN RIJSSEL had een talrijk en oppassend gezin en een gelukkig huwelijk met de in 1902 nog levende Mej. DE FEYTER, zuster van ons no. 19.

64. JAN PERSANT SNOEP.

Geb. te Goes 15 Maart 1815. Inges. 22 Dec. 1832. Bev. 12 Juli en 6 Oct. 1837 in de drie vakken. Overl. 22 Oct. 1882.

SNOEP was een der kundigste en pittigste leerlingen der school. Zijn vader, een goud-handelaar, had hem de moderne talen en Latijn laten leeren. Zijn weten-

schappelijkheid bleef hem bij tot zijn dood. Te Wolfaartsdijk deed hij veel voor het Sociale leven, herstelde daar de Boogschutterij en bevorderde met zijn vriend, den Predikant DRESSELHUIS, niet weinig de volksontwikkeling, ofschoon zijn aangeboren spotlust, vooral met bijgeloovigheden wel eens den een of anderen hinderde. Gaarne feestvierend, was hij in gezelschappen zeer gezocht; aller gelaat helderde op, wanneer hij op Sectie of Afd. kwam. De nog bewaarde manuscripten getuigen van kunde, van zijn vernuft en scherpe satire. Wetenschappelijk als hij was werd hem dan ook in de Afd. en in het Z. Gen. zeer veel lof toegezwaaid. Zijn beide zoons en nog anderen vormde hij zelf tot Medici en als prakticus was hij ook, zelfs te Goes, en op het naburige eiland N.-Beveland zeer geëerd. Benoemd tot Lid van den Geneesk. raad, bedankte hij echter, meenende in den beginne te zijn voorbijgegaan.

De gezellige man, die zijn praktijk meestal te voet afdeed, en wel wat al te veel op zijn gezondheid vertrouwde, vestigde zich eerst kort in het stille Veere en werd toen op aanbeveling mijns vaders, associé, daarna opvolger van HELDRING te Wolfaartsdijk, waar hij, zeer betreurd, op 67-jarigen leeftijd aan een maagkwaal overleed. Hij leefde daar gelukkig met zijne eveneens opgewekte levenslustige vrouw, Mej. JACOBA CORNELIA HAZELOF, uit Midelburg. Treurig was het, dat zijne dochters, Mevr. HANJOEL en Mevr. KNIPHUIZEN beiden als weduwen weder in huis terugkeerden. Zijn oudste zoon werd Geneesheer te Kapelle, ging van daar naar Wageningen en stierf plotseling ambteloos te Nijmegen. Zijn jongere broeder verliet toen het dorp 's Gravenpolder en volgde zijn broeder te Kapelle op, waar hij zeer gelukkig praktiseert. Een zijner zoons woont thans als arts te Workom. SNOEP van Kapelle, lid van het Z. G., is eerst gehuwd geweest met eene juffrouw PAULUS en thans met Mej. GRAVESTEIN uit Middelb.

65. ADRIAAN ABRAHAM SCHIPPERS.

Geb. te Middelb. 27 Jan. 1817. Inges. 2 Jan. 1833 en 25 Mei 1835. Bev. 20 Juli 1837 en 6 April 1839 tot Stads- en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. op zee ongeveer 1846.

Reeds den 20 September had hij ontslag van de

school gevraagd en zich daarna door privaatonderwijs bekwaam gemaakt, denkelijk om niet onder menschen te moeten komen. Die gulhartige, goede jongen was mijn kameraad op de Fransche en Latijnsche scholen. Wie lust gevoelt n°. 46 na te lezen, kan daar zien welk een ongelukkige vader hij had en welk eene zeer rampzalige zuster, terwijl hijzelf zonder smetten was, evenals de andere broeder en zusters. Hij kon in Nederland niet blijven. Als Officier van Gezondheid naar O.-Indië vertrokken, is hij daar ter goeder faam bekend geweest.

Dat warme land heeft hem echter kwaad gedaan; hij is er verlamd geraakt; misschien leed hij aan de toen nog zóó niet als nu bekende en duistere Beri-beri. Hij besloot te repatrieeren, hetgeen met een zeilschip gebeurde, maar is op zee gestorven.

Volgens de Naamlijsten der Marine is onze Schippers 4 Juni 1839 in zeedienst gegaan; hij bleef daarin tot 1845.

66, JOHANNES CORNELIS BOUDEWIJNSE.

Geb. te Middelburg 20 April 1817. Inges. voor Pharmacie 2 Jan. 1833. Bev. eerst als Apotheker en den 10 en 19 October 1843 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 14 Febr. 1852.

Deze stille jonge man was geboren Vlasmarkt L 9, waar zijne ouders eene manufacturenzaak dreven. Zij waren beide poitrinair. Ik weet nog zeer goed, dat hij eene volwassen zuster, Maria, aan longtering verloor en een volwassen broeder onder mijne behandeling aan droge longtuberculoze. Hij zelf was te zwak voor buiten-doctor en toch vestigde hij zich in het door den dood van Beerta vacant geworden Grijpskerke, en woonde er nog, toen hij in 1850 lid der Afdeeling werd. De gevreesde ziekte ontwikkelde zich ook spoedig bij hem zoodat hij den 14 Februari 1852 overleed.

Geheel nog onder den invloed van de oude leer, dat men door voedsel de koorts voedt, versmaadde hij mijn raad om zich aan die uitspraak der toenmalige wetenschap niet te storen. Ik zag den ongelukkigen, altoos door practiseerenden Boudewijnse, spoedig sterven.

67. PIETER DE GRAAF.

Geb. te Zierikzee 24 Sept. 1813. Inges. 17 Jan. 1833. Vervallen verklaard 26 Mei 1835.

Ik weet niets van hem, dan dat hij in Mei 1835 was weggebleven zonder kennisgeving en dus vervallen is verklaard. 'k Vond echter dat in het jaarboekje van 1842, zekere P. DE GRAAF vermeld stond, als Officier van Gezondheid te Indra majoe. In 1865 was hij er niet meer. Denkelijk is het dezelfde.

Bovengemelde was aldaar adsistent-resident.

68. JAN MENSMA VAN WILLIS.

Geb. 27 Dec. 1815. Inges. 5 Aug. 1833 en daarna zonder kennisgeving weggebleven 30 Sept. 1834. Bevorderd 17 Mei en 18 October 1836 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm, te 's Gravenhage. Overl. 27 Febr. 1879 te Bleiswijk.

VAN WILLIS was de zoon van den Predikant te Kapelle bij Goes, over wien boven — zie n°. 5 bij den heer RENIER reeds is gesproken. Een broeder van JAN heeft het tot den rang van Generaal gebracht en zijn zwager RENIER was geneesheer. Hij heeft het te Middelburg maar zóo zóó gemaakt en was daar geëngageerd met een zekere juffrouw LE NOBEL, die hem wel tot wandelen aanzette maar niet tot studeeren. Na het verlaten der school heeft hij vooral geleerd bij VAN LISSA en FRUIT. Hij heeft zich na zijne admissie te Bleiswijk bij Rotterdam gevestigd, is daar met een ander gehuwd, en heeft, zoo ver ik weet, zich zeer goed gedragen maar had vaak met geldelijke zwarigheden te kampen.

69. ZACHARIAS KOENRAAD PIETERSE.

Geb. te Goes 12 Maart 1815. Inges. 5 Aug. 1833. Bev. 17 April en 9 Oct. 1837 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. in Japan omstreeks 1856.

Er waren, voor zijn studiën en toekomst goede vooruitzichten voor hem, omdat zijn vader lid der Provinciale Commissie was en zijn broeder Prosector.

Hij vestigde zich in het nabij Goes gelegen Kloetinge,

dat door den dood van A. WALKER vacant was. Hij stond er in nog in 1842 maar bleef en verder niet.

Zijn vrouw was een juffrouw SERLÉ uit Middelburg, die geene middelen bezat. Helaas! te Middelburg had hij reeds leeren drinken en dat bleek hij te Kloetinge ook te doen. Zijne vrouw hield hem daar niet in tegen en tengevolge daarvan, was het geldgebrek dikwijls zóó hoog, dat hij zijne goede patienten hersteld verklaarde, om dan des anderen daags de nota te kunnen inleveren. Nood breekt wetten: PIETERSE liet zijne vrouw en kinderen achter en deed als Scheepsdocter eene reis naar Japan. Op de tweede reis bezweek hij in dat verre land.

70. HENRI FERDINAND VAN RENTERGHEM.

Geb. te Hulst 16 Sept. 1809. Inges. 13 Maart 1834. De School verlaten 26 Mei 1835 zonder kennisgeving, doch hij verkreeg een bewijs van gevolgde lessen. Bev. in Zuid-Holland? Overl. in 1857.

De reden, waarom deze man, die bij zijn inschrijving reeds 25 jaren telde, naar elders is gegaan zal wel hierin gelegen hebben dat de leerlingen hier alle zóó jong waren. Hij is elders bevorderd; zijn welbekende en gevierde Neef, de Psychiater Dr. VAN RENTERGHEM, had de goedheid mij te melden, dat zijn Oom te Bergambacht heeft gepractiseerd en op 48-jarigen ouderdom in 1857 is overleden aan hersenhaemorrhagie; zijn broeder Dr. C. A. v. RENTERGHEM, de vader van den Phychiater, is Doctor geweest te Goes. Met dezen laatsten leerde ik Anatomie en Cadaver-Chirurgie in 1842 te Parijs.

71. DANKERS NICOLAAS VAN DER LINDE.

Geb. te Ouddorp 8 April 1817. Inges. 14 Aug. 1833 Bev. als buitengewoon bekwaam den 8 en 12 April als Stads- en pl.l. Heel- en Vroedmeester. Overleden. Sept. 1877.

Deze flinke veel belovende en forsch gebouwde jongeling heeft ook alweer verkeerd geleefd. Was het, omdat hij zijn tijd vooruit was en zijne zieken door een goed voorbeeld wilde toonen, dat ze, als zij òf Typhus òf Longontsteking òf Bloedarmoede hadden,

maar alcohol moesten gebruiken, of was het omdat hij, als weleer de bewondering wekkende BERONICIUS, zelf een prikkel noodig had om goede recepten te schrijven! ik weet het niet.

Reeds op de School was hij een Matadoor in alles en daar zeer gezien. Toen hij toegelaten was, vond hij nergens een goede plaats. In 1842 was hij te Colijnsplaat, een zeedorp, waar de oude BIRKENFELD al de praktijk waarnam; later ging hij naar het arme, toen slechts 900 R. Katholieke inwoners tellende, Boschkapelle. Hij zelf was protestant. Daarna vestigde hij zich te Bruinisse; in 1862 op het Dorp Ouwerkerk. V. D. LINDE vertrok in 1873 van Bruinisse naar Lamswaarde en eindelijk in Sept. 1877, naar Graauw. Dikwijls keerde hij naar dezelfde plaats terug en deed dan tusschenin nog een reisje naar Indië. Keerde hij terug dan had hij veel te doen, omdat men wist dat hij knap was.

Na zijn zwervend leven stierf hij te Graauw in 1877, zestig jaren oud.

72. AREND KORTEWEG.

Geb. te Ooltkensplaat 19 December 1816. Inges. 27 Aug. 1834. Bev. in Oct. 1837 en 23 April 1838 tot plattelands Heel- en Vroedmeester te Dordrecht. Overl. Jan. 1883 te Middelharnis.

Aangenaam weder eens te kunnen melden, dat deze stille en nette jongeling op de School kwam om te studeeren; hij verliet ze evenwel spoedig hetzij om dichter bij zijn ouders te zijn of wel omdat hij meende elders meer te kunnen leeren.

Reeds in 1842 was hij te Middelharnis gevestigd en is daar zeker tot 1865 gebleven. Vóór 1883 nam hij zijn rust, en overleed eveneens te Middelharnis. Hij was daar zeer geacht. Een kleindochter van hem is in 1894—95 gehuwd met den Arts C. E. PLUGGE en woonde met hem eerst te Strijen, doch thans te Oost-Souburg, zie n⁰. 158.

Verschillende mannen van dien naam hebben het ver gebracht. Tot hen behooren eenige geneeskundigen, de beide Hoogleeraren te Amsterdam, te Leiden en

de vroegere Leeraar aan de Academie te Breda, gehuwd met Mej. Elize Baart, wier beider treurig uiteinde door Cyankalium genoeg bekend is. Deze zijn of waren allen echter slechts Neven van onzen Dokter.

73. JACOBUS JOHANNES BORGHSTEIJN.

Geb. te Vlissingen 4 Feb. 1812. Inges. 8 Aug. 1834. Bev. 5 Oct. 1838 en 7 Jan. 1842 tot Pl.l.-Heel- en Verlosk. Overl. te 's Gravenpolder 25 Mei 1867.

Deze heer, want dit was hij, telde reeds 22 jaren, toen hij op de School kwam, heeft 2½ jaar laten verloopen tusschen zijne beide examens. Hij scheen dus weinig behoefte aan een bestaan te hebben. In 1842 vinden wij hem te Vlissingen, waar toen voor een niet gepromoveerde weinig vooruitzichten waren; hij vertrok dan ook later naar Biervliet en 's Gravenpolder. Hij had daar eene gewone niet groote praktijk. Medici uit Goes beschouwen het als eene plaats, die hun toebehoort, ofschoon op een uur afstands er van gelegen. Hij is gehuwd geweest met de weduwe De Bats, zie n°. 86. Borghsteijn was een fatsoenlijk man, maar bekend om zijn galanteriën; nu dáar waren de eerste bezitters van 's Gravenpolder, de Graven van Holland en Zeeland, ook van thuis. Ik meen dat hij daar is overleden.

Toen Borghsteijn te 's Gravenpolder kwam was hij gehuwd met Mej. Elisabeth Quintus, dit was 25 Nov. 1857; zij kwam uit Alfen.

74. JOHANNES JOSEPHUS VAN DE VEN.

Geb. te Goes 29 Juni 1816. Inges. 16 Sept. 1834. Bev. 6 en 15 Oct. 1838 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 1 Mei 1875.

Wederom voor de afwisseling een voorbeeld van het „Medice vivere, pessime vivere." Reeds aan de school, gebruikte Van de Ven, die wat zijne studiën betrof, een goeden naam had, meer Spiritualia dan zelfs Studenten goedvinden; het gevolg was te voorzien. Later deed hij vele excessen, was waterzuchtig op het laatst van zijn leven en stierf 59 jaren oud.

Roomsch Katholiek zijnde, trok hij eerst naar het behoeftige Boschkapelle, hij stond dáar althans in 1841;

de waardige VAN DER LINDE is hem dáar opgevolgd. In 1843 vinden wij hem op het uit 900 meest Katholieke menschen bestaande 's Heerenhoek; hij had dáar een tamelijk goede praktijk, maar deze is door zijn gedrag geheel ten gronde gegaan.

Nakomelingen leven nog van hem in Zuid-Beveland.

75. HENDRIK JOHANNES ARENS.

Geb. te Leiden 6 Jan. 1816. Inges. 16 Sept. 1834.

Mij is van dezen, vermoedelijk R. K. jongeling niets bekend, dan dat hij goed was van gedrag en niet te veel alcoholica gebruikte. Hij verliet de school reeds in 1835 zonder kennisgeving. Eerst schijnt hij te Nieuw-Vosmeer te hebben gewoond en vertrok toen naar 's Heerenhoek, waar hij VAN DER SCHRIECK, ons n°. 95, die in 1842 overleed, opvolgde. Te 's Heerenhoek had, behalve V. D. VEN, nog vroeger gewoond, G. RADEMAKER, die in 1822 te Dordrecht was toegelaten. In 1865 woonde zekere C. P. RADEMAKER te Westdorpe. Na ARENS is 's Heerenhoek vacant gebleven.

76. ADRIAAN HEIJSTEK.

Geb. te Middelburg 26 Dec. 1809. Inges. 16 Oct. 1834. Bev. tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. 8 Oct. 1838. Overl. 1 Jan. 1846.

Deze reeds 25-jarige man had denkelijk veel onderwijs genoten bij de heeren L. J. REUSE en FRUIT. Als elève van REUSE bleef hij werkelijk ook na zijne admissie, die hij zeer moeilijk behaalde, en veel privaat onderwijs vereischte, in de gemeente Koudekerke gevestigd, maar ver van de kom, aan het begin van den Vlissingschen weg, dus nabij Middelburg, waar nu het kanaal is. Hij was als Medicus onbeduidend en daarbij ongelukkig, omdat hij eene vrouw had, die zich aan sterken drank te buiten ging. Eene goede daad was het van haar, dat zij aan de Burgerweezen geld heeft bemaakt voor parapluies; goed beheerd, bracht dit fonds teweeg, dat zij ook thans allen een regenscherm bezitten. HEIJSTEK was zwager van den te Heinkenszand ongelukkig aan zijn eind gekomen, zwaarmoedigen geneesheer REEN CANNEGIETER.

77. JACOB HOOGKAMER.

Geb. te St. Annaland 13 Mei 1816. Inges. 20 Nov. 1834. Bev. 12 en 14 April 1838 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 1867.

We kennen 's mans broeder reeds uit n°. 40 en hebben toen gezegd, dat zijn vader Burgemeester en Doktor was te St. Annaland op 't eiland Tholen

JACOB was een flink en ferm jongmensch, prettig en vroolijk en bleef dit, ook later als Docter. Op zijne standplaats had hij den naam van al te goed te leven hetgeen men ook uit zijn uiterlijk kon vermoeden, want hij was zeer groot, corpulent en sterk. Zijn weelderige levenswijze kon hij volhouden, omdat hij twee bemiddelde zusters, de juffrouwen DE LEEUW, uit Goes had gehuwd.Maar hij is slechts 50 jaren oud geworden. Was zijn vader aan hersenberoerte gestorven, bij hem ging het denzelfden weg op; lang vóor zijn dood kwamen er reeds duizelingen en kleine aanvallen, die ten slotte in volkomen hersenverweeking overgingen. Hij zat in den Raad.

Zijn zoon eveneens een sterk en levenslustig mensch, was adsistent van Prof. POLANO te Leiden; deze gaf hem in 1871 den raad om met het comité van het R K. naar Parijs te gaan. Het comité, zou wel is waar daar niet veel kunnen uitrichten, maar hij zou er toch veel kunnen zien en leeren. Daarop volgde een snelle promotie en het adsistentschap in het groote Ziekenhuis in Den Haag en als of alles hem mede moest loopen, werd hij weldra Directeur. Dezen eervollen post bekleedde hij niet lang. Hij stierf in Den Haag plotseling 1 December 1867.

78. HUIBERT WILLEM FERLEMAN.

Geb. te Ooltgensplaat op het eiland Flakkée,. den 12 Sept. 1818. Inges. 4 Febr. 1835. Bev. den 26 en 27 Juni 1840 tot Pl.l.- Heel- en Vroedm. en tot Scheepsdoctor. Overl. 15 Jan. 1891.

Met achting en lof spreken nog altoos de bewoners van Schouwens westkust over dezen braven en verdienstelijken man, die als Medicus zeer ·werkzaam is geweest, maar ook zeer gewaardeerd. Hij was even

als zijn hem opvolgende Collega VAN DE WATERING lid van den Gemeenteraad aldaar.

FERLEMAN behoorde tot eene in de streken van Schouwen en Flakkée zeer bekende familie; gedurende zijn studietijd is hij bekend geweest om zijn ijver, zijn zachten aard en goed levensgedrag.

Zeker wegens gemis aan goede vooruitzichten, is hij zijn loopbaan begonnen met een reisje per zeilschip om de Kaap naar O.-Indië. Toen deze reis goed was afgeloopen, vestigde hij zich op het in de buurt van Haamstede gelegen dorp Burgh en Wester-Schouwen, dat in 1842 slechts 550 inwoners had; wij vonden hem daar in dat jaar, doch weldra ging hij naar het beter gelegen, maar niet veel grooter Haamstede, waar toen nog praktiseerde, de later naar Middelburg vertrokken, bemiddelde heer P. D. HALFFMAN, in 1824 geadmitteerd. Hij bleef er tot aan zijn overlijden en verkreeg, vooral na HALFFMANS vertrek, eene goede praktijk. Het hinderde dan ook niet, dat er zich later naast hem nog een ander neerzette, t. w. de heer C. A. v. D. WATERING, ons n⁰. 162. In de buurt te Noordwelle practiseerde de heer J. J. VAN DE REPE, in 1845 geadmitteerd, geen leerling onzer school, en opvolger aldaar van zijn vader; deze overleed in 1862; daardoor werd de in die duinstreken niet voordeelige practijk steeds beter.

FERLEMAN'S broeder, is ongelukkig als student te Middelburg aan Typhus overleden. Zie n⁰. 114. Hij zelf heeft ook een zoon op onze school gehad, n⁰. 199, doch met dezen was hij niet gelukkig.

FERLEMAN bereikte den leeftijd van 72 jaren.

79. GERRIT VAN REE.

Geb. 12 Febr. 1817 te Wemeldinge. Inges. 9 Aug. 1835. Bev. 3 en 4 Juli 1840 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. in 1886 of Jan. 1887.

Reeds in 1842 was VAN REE geneesheer te Noordgouwe op Duiveland, eene plaats, die toen 533 Protestanten en 106 R. Katholieken telde; in 1900 te zamen 780. Ik ontmoette hem er nog in 1885, doch men kon toen reeds aan zijn kortademigheid het naderend einde tegemoet zien, hij overleed dan ook het volgende jaar, 69 jaren oud. Op hem volgde de heer WORTMAN, door wetenschappelijken arbeid bekend.

Van Ree, zoon van den onderwijzer te Wemeldinge, was bemiddeld en ongehuwd. Hij is tot het laatste toe een gevierd Medicus en geacht burger gebleven, maar een feestvierder, zooals zijne collega's De Wilde en Zuurdeeg wel wisten; misschien is hieruit te verklaren waarom hij op het laatst waterzuchtig en geheugenloos is geworden. Hij kon niet tegen verzoeking en werd, wat al te laat, matig. Voor zijne zieken was hij een ware troost. Hij had zitting in den Raad der gemeente en van alle Plattelandici bezat hij de grootste practijk.

80. SAMUEL DE GRAAG.

Geb. te Krabbendijke 21 Mei 1817. Inges. 9 Aug. 1835. Bev. in de drie vakken 6 Febr. en 10 Juni 1839. Overl. 20 Febr. 1877.

Deze kundige jongeling, zoon van den geneesheer te Krabbendijke en van juffr. v. Houten, gedroeg zich te Middelburg uitstekend; misschien leefde hij onnoodig wat al te spaarzaam.

De tijdsomstandigheden met het oog op een goede standplaats vielen hem tegen; alle dorpen, vooral de protestantsche, waren meer dan voldoende bezet. Uitgelokt door de grootte der gemeente, die in 1842, bijna 2000 — in 1900 — 2800 burgers telde, vestigde hij zich te St. Maartensdijk, waar twee Vroedvrouwen en slechts een geneesheer waren, doch deze laatste was de gegoede, de geheele gemeente beheerschende burgemeester Ch. Was en daardoor bleef De Graag, alhoewel uitstekend van gedrag, zonder praktijk.

Na een paar jaren, het zal omstreeks 1842 zijn geweest, verhuisde hij naar 's Gravenpolder en, tijdens hij daar woonde, huwde hij mijne zuster Henriette Maria.

De Graag was in 1851 lid der Afdeeling en bij zijn collega's zeer geacht. 's Gravenpolder echter, zooals bij de levensschets van Borghsteijn reeds is opgeteekend, stond onder den druk van Goes. Hij bleef er om die reden niet; ging naar Schoondijke, een goed bevolkt dorp, waarvan zijne vrouw, uit hare jeugd, vele aangename herinneringen had.

Daar was gevestigd, de oude, invloed hebbende Kabboord, zie n°. 10 — en een jong ijverig geneesheer, de heer Fraser, zie n°. 134 — die er thans, 1902, nog woont.

De Graag had genoeg praktijk zoodat hij er zelfs een paard op na kon houden, maar het concurreeren beviel hem niet. Als burger genoot hij zoodanig de achting zijner dorpsgenooten, dat hij tot Burgemeester en lid van den Raad werd gekozen. Hij was inderdaad zeer bekwaam en eerlijk en rechtvaardig in alles.

Onder de vele verbeteringen, die hij invoerde, behoorden o. a. een goede straatverlichting en een hoofdelijke omslag, waarin hij iedereen betalen liet, behalve de armlastigen. de minste bijdrage daarin was *f* 0.50 en het betalen ging zeer goed.

Zijne patienten echter verlieten hem langzamerhand en wel om de eenvoudige reden, dat hij als Burgemeester boven hen scheen te staan. Daarop verwisselde hij zijn standplaats met het vacant geworden Westkapelle, kreeg er de praktijk, die deze uitgebreide maar arme gemeente opleverde, maar hier was de zeelucht hem vijandig. De longtering, niet vreemd aan zijne familie, begon ook hem te plagen; van jaar tot jaar vermagerde hij en bezweek ten laatste in den ouderdom van 60 jaren.

De Graag was een zeer verstandig mensch, die gelukkig en huiselijk leefde. Hij las zeer veel en vertaalde voor zijn genoegen het Duitsche werk van Caspar, de Forensische observatiën, en uit het Fransch een boek over de toen nog nieuwe massage. Deze werken zijn echter niet gedrukt.

Van bluffen, van zich in te dringen, van zich vrienden te maken door kroegloopen, had hij geen het minste begrip.

Hij liet bij zijn overlijden een dochter na, thans gehuwd met de heer Emck te Amsterdam.

81. DAVID BORKING.

Geb. te Middelburg 4 Febr. 1819. Inges. 9 Aug. 1835. Bev. 2 en 20 April 1841 in de drie vakken. Overl. 21 Nov. 1843.

Wie zijn vader was en het overlijden zijns broeders hebben wij reeds onder n°. 24 gemeld. Borking was mijn mede-scholier op de Fransche school, waar we ook samen het Duitsch hebben geleerd. Hij was een stille, leerzame jongen.

Nog vóor Lurkus, vestigde hij zich te Domburg, dat in 1842, als badplaats nog weinig beteekende het telde

toen slechts 760 inwoners. Zijn voorganger OVERDORP was een kundig man, maar dikwijls *après boire*; geen varken werd geslacht of hij was er bij, om, zoo zeide hij, zich in de Anatomie te bekwamen, vermits een varken inwendig zooveel op een mensch gelijkt! BORKING, ongehuwd werd daar door de bevolking naar waarde geschat, maar hij heeft slechts kort geleefd.

Of zijn ziekte een typhoïd of een acute tuberculose is geweest, heb ik van zijn dokter, J. C. HÖLSCHER, niet mogen vernemen; ik weet alleen, dat deze slechts Decoctum althaeæ voorschreef. BORKING bereikte slechts den 23-jarigen leeftijd en zijn bejaarde, eens met drie kinderen tegelijk gezegenden vader was toen op éene dochter na, kinderloos.

Oorspronkelijk was BORKING voor de Pharmacie ingeschreven; dit vak ware beter voor hem geweest, dan een Doctersplaats aan zee.

82. KAREL BROES VAN DORT.

Geb. te Brouwershaven 16 Maart 1816. Inges. 19 Aug. 1835. Den 19 Mei en 12 Oct 1837 bev. in de drie vakken en dat wel met den graad van buitengewoon bekwaam. Gepromov te Leiden 15 Juni 1854. Overl. te Goes 18 Mei 1867.

Deze, later tot Med. Doctor gepromoveerd, was een dóor en dóor kundig en wetenschappelijk man, van wien niets dan goeds te zeggen viel,

Hij was zwager van den boven geprezen J. P. SNOEP, derhalve was hij met een Juffr. SNOEP gehuwd. Uit zijn late inschrijving en spoedige admissie blijkt, dat hij ook elders had gestudeerd.

Hij heeft zich eerst te Ierseke en te Bommel nedergezet, was te Goes in 1846 en werkte daar zóo veel, dat hij in 1854 te Leiden kon promoveeren op een dissertatie: Continens herniæ incarceratæ casus duos.

Een beminnelijk mensch en even als SNOEP consulent voor alle collega's; daarbij bekend als goed operateur.

In 1861 gaf hij uit eene Statistische Bijdrage over de sterfte te Goes en vertaalde in 1851 een werk van H. CHAPMAN over de Ulcera uit het Engelsch. Zeer vele waren VAN DORT's bijdragen in de Afdeeling. Leerzaam

vooral waren die over Brometen, toen nog nieuw, en over een met concrementen doortrokken placenta.

In 1850 werd hij lid der Vereeniging voor Genees- en Heelk. in Zeeland; ook had hij reeds vroeger een dergelijke vereeniging te Goes tot stand helpen brengen.

Vergis ik mij niet, dan is BROES VAN DORT aan longtuberculose gestorven.

Zijne weduwe overleed 11 Maart 1897 te Rotterdam op 79-jarigen leeftijd. Dáar was hun bekwame zoon woonachtig, de uit Zalt Bommel vertrokken Doctor, de Dermatoloog.

83. MARINUS HENDRIK DAMME.

Geb. te Middelburg 15 Aug. 1819. Inges. 21 Aug. 1835 als pharmaceut en 8 Aug. 1836 voor Heelkunde. Gepr. te Leiden in 1843 op een Dissert.: De Perinaei Ruptura. Overl. 29 Jan. 1889.

Mijn speelgenoot, een uitmuntend mensch, waarover men uitvoerig kan lezen in het 50-jarig verslag onzer Afdeeling, welker oprichter hij met FOKKER, DE MARRÉE en mij is geweest. DAMME is te Middelburg geboren, en niet te Axel, zooals bij vergissing in bovengenoemd Verslag vermeld staat.

Zijn oom, de Apotheker VAN OVERBEKE wenschte hem als zijn opvolger te zien. Op advies mijns vaders echter, ging hij naar de Heelkunde over en toen deze zijn groote bekwaamheden bespeurde, raadde hij zijn moeder, een bemiddelde weduwe, aan, hem te Leiden te laten studeeren. Na een voortreffelijken studietijd, vestigde hij zich te Middelburg en verwierf daar weldra, vooral na het vertrek van Dr. HÖLSCHER, een groote praktijk.

Met hem was ik Gemeente-Geneesheer, totdat hij Lid werd van het Bestuur der Godshuizen.

Vele aangename uren sleet ik met hem, zoowel in ons Leesgezelschap als in de vergaderingen onzer Afdeeling. DAMME, liberaal en menschlievend in merg en been, werd lid van den Gemeenteraad, kwam bovendien in nog vele andere betrekkingen. Dit alles kostte hem veel inspanning en tijd, temeer daar hij de wetenschappelijke vorderingen van zijn zonen zeer behartigde. Hij woonde Rouaansche Kade, G 135 en later Gortstraat K 24.

Onder dien voorspoed en in het bezit van een zestal kinderen, verloor DAMME zijn vrouw aan Albiminurie, later een gehuwden zoon en volwassen dochter aan longtering.

Daarna begon hij zelf te lijden aan hoofdpijnen, waarop amblyopie volgde, die de eene specialiteit een *Retinitis* noemde, terwijl de andere het voor iets anders hield.

Om te beproeven of het iets kon helpen, legde hij zijne praktijk neder en ging bij Wassenaar wonen. Het gehoopte herstel kwam helaas niet. Op totale blindheid, volgde halfzijdige verlamming en eindelijk een treurig idee fixe van een hartgebrek te hebben, dat niet bestond, maar waardoor hij niet alleen dagelijks, maar elk uur een naderenden dood verwachtte. Ik had de weemoedige taak zijn nuttelooze Geneesheer te zijn.

Was al die ellende een gevolg van overspanning of van geleden rampen, of stond zij in verband met eene in zijn jeugd ondergane *periostitis* van het wandbeen!

Hoe het ook zij, de in zijn jeugd zoo levenslustige opgewekte knaap, stierf den 29 Januari 1890 na eindeloos te hebben geleden.

Zijne kinderen in Holland en in Gelderland wonende, maken het allen zeer goed.

84. SAMUEL EPHRAÏM STEVENS of STEWE.

Geb. te Ooltgensplaat 20 Nov. 1815. Inges. 25 Sept. 1835. Vertr. 1837. Bev. te 's Hage tot Pl.l.- Heel- en Vroedm. den 7 Dec. 1839. Overl. te Rotterdam in 1874.

Ik herinner mij, dat deze 20-jarige jongeling aan de School een warhoofd was, ruw en met een geheel duister verleden. Men verhaalde van hem, dat hij de trekken had van Koning Willem I.

Hij is in Holland geadmitteerd en bevond zich in 1865 te Schoonhoven, waar hij met een vrouw woonde; ook daar kende men zijn afkomst niet.

Na het overlijden dezer vrouw is hij in Mei 1869 te Nieuwland gaan wonen, waar hij spoedig bekend stond wegens zijn ruwe manieren maar vooral om zijn matrozentaal.

Toen zijn tweede huishoudster aan tering was overleden,

nam hij in 1872 te Middelburg, als privaatpersoon, kamers bij den goudsmid MEIJER, een Schoonhovenaar. Later verhuisde hij naar de Heerengracht en stierf te Rotterdam aan de gevolgen van bloedspuwen.

Tevoren had ik den raadselachtigen vloeker nog van een lintworm afgeholpen.

Vrienden of bekenden had hij niet.

Bij zijn overlijden stond St. als inwoner van Middelburg ingeschreven. In de akte van zijn overlijden in het Register van den Burgerlijken stand alhier, staat vermeld dat SAMUEL EPHRAÏM STEWE, oud 60 jaren, geboren was te Ooltgensplaat, dat hij weduwenaar was van ANNA STEVENS en zoon van SAMUEL EPHRAÏM STEWE en ANNA CHRISTINA STEIJL, beide overleden te Ooltgensplaat. De gelijkheid van zijn naam met dien zijner vrouw, was zeker de oorzaak waarom hij ook als STEVENS bekend stond.

85. ABRAHAM CORNELIS KAREL REUSE.

Geb. te Vlissingen 24 Dec. 1819. Inges. 31 Dec. 1835. De school verl. 28 Oct. 1838. Overl. 1852.

Boven is reeds vermeld, dat de geneesheer van het nabij Middelburg gelegen Koudekerke in den beginne praktiseerde te Vlissingen. Daar is dan ook bovenstaande oudste zoon geboren, doch hij is verder opgevoed te Koudekerke. Zijn vader prentte zijnen kinderen al spoedig in, dat zij later zelve voor hun onderhoud zouden moeten zorgen en dat begreep ook zijn oudste zoon Zijn vader, die den 22 Mei 1847 stierf, liet hem leerling worden bij de School; aan deze was hij juist geen model-student, doch hij vermeerderde zijn kennis door studie bij zijn vader en het bezoeken der Militaire Hospitalen te Middelburg en Vlissingen, die toen ter tijde veel te zien gaven. REUSE verliet de School en gewis met aanbeveling der Medische autoriteiten, werd hij 1 Mei 1839 toegelaten als Officier van Gezondheid — — de titel van Chirurgijn was inmiddels afgeschaft — bij de Zeemacht voor Oost-Indië. Eén maand na hem, 4 Juni 1839, werd zijn landgenoot A. A. SCHIPPERS uit Middelburg, bij n^{0}. 65 vermeld, ook Dokter bij de Marine. In 1845 zien we beiden onder elkander op de Naamlijst staan, op het punt van tot de 2e klas te

worden bevorderd, doch ze verlieten den dienst in dat jaar, de één wegens ziekte om op de reis naar Nederland te bezwijken, en REUSE om te huwen. SCHIPPERS ontmoeten wij evenwel nog in 1846 en zal dus óf in dat jaar óf in 1847 gestorven zijn. Wat met REUSE in Indië voorviel weet ik niet, doch wel dat het klimaat den op het land grootgebrachten jongen man kwaad deed. Hij huwde intusschen na zijn ontslag, omstreeks 1846, met een bemiddelde Dame uit Soerabaja, Mej. J. LOTH, en keerde met haar in 1852 naar Nederland terug. Zijne vrouw was eene kleurling. Op zekeren winteravond werd ik bij een onbekende geroepen in het Hôtel van VAN HEMERT of het zoogenaamd Wijnkoopershuis, G. 96. Daar vond ik tot mijne verbazing mijn ouden kameraad, na zóó weinige jaren geheel veranderd, en met hem een Indiaanschen bediende, een dito Baboe en een of twee jonge kinderen. Alles en nog wat trof mij, de taal, de kleeding, het zitten op den grond, de slaafsche onderwerping der dienstboden, maar vooral het slecht uiterlijk van REUSE. Hij leed aan zenuwen, lever- en andere kwalen, die hem ongedurig en lastig maakten. Ik heb hem nog eenige weken te vergeefs behandeld, toen hij het bovenhuis had gehuurd bij den heer GOETHALS, Langedelft B 131. Rusteloos als hij was en als naar gewoonte het klimaat beschuldigende, trok hij naar den Haag, om daar hoofd-douches te gaan nemen. Ik gaf hem den raad met die warme stortbaden voorzichtig te zijn; hij was het niet en nam ze eens veel te heet; toen ontstond er een hersenontsteking bij den geënerveerden man en hij overleed.

Mevrouw de weduwe is in den Haag blijven wonen en thans woont hun zoon te Nijmegen.

86. JOHANNES LOUIS IZAAK DE BATS.

Geb. te Biervliet 6 Juni 1819. Inges. 2 Jan. 1836. Bev. in de 3 vakken 4 en 6 Juli 1840. Overl. 6 Dec. 1843.

De heer LOUIS DE BATS was van eene uitgebreide en geachte familie te Biervliet. Wij zullen onder n°s. 153 en 197 nog broeders van hem ontmoeten. DE BATS is zich gaan vestigen in het bij Biervliet gelegen IJzendijke en is daar na een korte, gelukkige praktijk aan longtering, 25 jaren oud, bezweken. Zijn weduwe

huwde later den Geneesheer BORGHSTEIJN, zie n⁰. 73.

Het heeft IJzendijke nooit aan geneeskundige hulp ontbroken. Behalve een anderen heer DE BATS en den beruchten Dr DE PUIJT, n⁰. 172 heb ik er nog in 1839 gekend een Duitscher, MAUS, verder HAARTSEN, zie n⁰. 51 — VAN MUIJEN, zie n⁰. 113, Dr. v. HIJFTE, JAGERINCK, P. IJFF en Doctor CORTVRIENDT. Thans — Juli 1902 — staat er de arts SCHOUTEN, benoemd lid van den Centralen Gezondheidsraad.

87. ADRIAAN WALRAVEN.

Geb. te Nieuwland 19 Febr. 1820. Inges. 4 Aug. 1836. Bev. tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. 9 en 12 Oct. 1840. Overl. 20 Oct. 1895.

Zie over dezen NAGTGLAS „De Zeeuwen", en Midd. Cour. van 23 Oct. 1895, vervolgens wat over hem is gezegd in Botanische Tijdschriften. WALRAVEN altoos werkzaam en studeerend, maakte vooral studie van Botanie, zooals vele Bijdragen ons dit geleerd hebben en zijne lijst van in Zeeland voorkomende planten. Ook op ander gebied was hij nuttig; in de Afdeeling leverde hij menige bijdrage, als over Coenurus bij schapen en hond, over Lithiasis, over Ectopia vesicae, over Garnalenvergif, over eetbare Aarde, over een Kippen-epidemie, over Zwammen, over eene in 1618 gunstig afgeloopen Laparotomie. Met zijn vriend F. P. POLDERDIJK gaf hij gewichtige werken uit over Nieuw- en St. Joosland. Aan het Zeeuwsch Genootschap schonk hij een Herbarium, was bestuurslid der Afdeeling en Lid van den Geneeskundigen Raad.

In 1841 vestigde hij zich te 's-Heer-Arendskerke, doch ging in 1844 naar Hoek. Toen van 1871 tot 1873 was hij te Lamswaarde, welk verhuizen in verband stond met Botanische studiën. Eindelijk beriep men hem in zijn vacant geworden geboorteplaats. In 1882 benoemde men hem weder te Hoek, waar hij 27 jaren had gewoond; hij bedankte echter en zijn gemeente schonk hem eene Pendule met coupes. Veel werk maakte men ook van zijn jubilé, ofschoon hij, als liberaal, ook zekere partij tegen zich had.

Zijne vrouw, Mej. KOOMAN uit Middelburg, was eene geadmitteerde Accoucheuse, die hem veel bijstond. Zij overleed 29 Sept. 1899. WALRAVEN's kleinzoon, Doctor

PLATTEEUW, zie ons n°. 211 leeft nog als Luitenant-Kolonel en gepensioneerd Officier van Gezondheid te Soerabaja.

Mijn veel, ja te veel gewerkt hebbende vriend, overleed, 75 jaren oud, aan slepende bronchitis. Zijn voorganger STEWE, ons n°. 84, was een gansch ander man.

88. PIETER LENTE.

Geb. 29 Maart 1821. Inges. April 1837. Bev. 12 April 1842 tot Sted. en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 4 Dec. 1872.

De vader van gemelden Leerling was Secretaris en later Notaris te Domburg, doch deze overleed reeds in 1834. De zoon ontving intusschen een goede opvoeding. Ik weet mij van zijn studenten-loopbaan niets dan goed te herinneren. Uit vorenstaande cijfers blijkt dan ook, dat hij reeds op 21jarigen leeftijd zijn eindexamen deed en dat wel alles op één dag.

De jonge LENTE begaf zich als adsistent bij den ouder n° 44 vermelden heer GUTTELING te Kruiningen, die door eene Apoplexie ongeschikt was geworden. LENTE scheen in die familie goed in den smaak te zijn gevallen, althans hij huwde later de dochter. Toen evenwel de onder n° 61 genoemde oude FRANÇOIS SERVERANS overleden was en diens zoon ADRIAAN geen vertrouwen kon inboezemen door zijne afgetrokkenheid, vertrok LENTE naar Hoedekenskerke en bleef dáar tot zijn overlijden dat in 1872 plaats vond. Hij kreeg er geen andere collega's bij.

LENTE was er goed gezien en had geene reden tot klagen; intusschen is hij slechts 51 jaren oud geworden. Ik heb vast van hem hooren zeggen, dat ook hij de matigheid niet in alles behartigde. Thans — 1902 — woont er de heer INGEN SCHOUTEN; door vereeniging met andere gemeenten is het eene zeer goede plaats voor een Medicus geworden.

89. CORNELIS JACOBUS SNIJDERS.

Geb. te Middelburg 19 Febr. 1820. Inges. 31 Juli 1837. Bev. 23 Oct. 1840 in de drie vakken en in 1862 tot Medicinæ Doctor te Utrecht.

Doctor SNIJDERS, thans, in 1902, eene wel verdiende

rust genietende 82-jarige, de op kundige kinderen wijzende, door de Nederl. Maatschappij voor Geneeskunst zóó hoog gevierde man, was een Middelburger, verwant aan den heer W. J. ZIP, den Secretaris van de Commissie van Bestuur over de School. Zijn geboortehuis was Dam G 29, waar zijn vader een wijnhandel had. Zijn broeder was zeer lang de ijverige Voorzitter der Maatschappij van Landbouw, lid van de Prov. Staten en van den Gem. Raad.

Zijn korte studietijd doet vermoeden, dat hij ook elders wetenschap had opgedaan en dat was ook zòo; hij behoorde tot de ijverigste leerlingen van VAN LISSA, die toen nog het Lectorschap niet bekleedde.

Twee maanden na zijn admissie deed hij een nieuw examen, ging als Doktor bij de Marine maar vroeg en verkreeg ontslag in October 1842. Weldra vestigde hij zich te Hulst, waar hij wegens den alles beheerschenden invloed van Doctor VOGELVANGER, slechts kort bleef. Hij vertrok in 1848 naar Ter Neuzen, in 1850 naar Nieuwe-Tonge en in 1867 naar 's Gravezande, waar hij even als overal een drukke praktijk had en zeer gezien was, tot dat hij rust nam. Het strekt der Schole tot eere hem als Scholier te hebben bezeten! Dr SNIJDERS promoveerde op een Diss. De Eclampsia gravidarum. Hij woont thans te 's Hage. Van zijn kinderen, zijn o. a. een Hoogleeraar, een tweede Luit.-Generaal en een derde Majoor der Schutterij te Middelburg. SNIJDERS wetenschappelijke uitgaven zijn voorhanden in onze boekerij.

Wij zullen hier zijn lof niet verder verkondigen: bevoegder dan schrijver dezes hebben het gedaan en zullen het nog doen.

90. SALOMON M. LANSBERG.

Geb. te 's Hage 25 Febr. 1821. Inges. 31 Juli 1837. School verlaten zonder bericht.

Deze heer was vermaagschapt aan den heer VAN LISSA. Ik weet niets van hem, dan dat hij de School heeft verlaten en in zeedienst is gegaan. In 1862 was hij Geneeskundige te Curaçao.

Als Officier van Gezondheid 3e klas of Chirurgijn,

vond ik hem sedert Dec. 1839 bij de Marine. In 1859 stond hij daar niet meer vermeld.

91. CORNELIS DE GEUS.

Geb. te St. Maartensdijk 27 Mei 1821. Inges. 31 Juli 1837.

Van dezen is alleen bekend, dat hij de School in Mei 1840, zonder kennisgeving heeft verlaten. Op dit oogenblik weet te St. Maartendijk, zijn geboorteplaats, niemand zich meer iets over hem te herinneren.

92. PETRUS LEOPOLDUS VERHEEKE.

Geb. te Eede Belgische grens 22 Sept. 1811. Inges. 1 Aug. 1837. Bev. 7 Febr. en 4 Juni 1839 in de drie vakken. Overl. 23 Juli 1871.

Reeds in 1842 vond ik dezen eenigszins Vlaamschen R. Katholieken, tegelijk met den Protestantschen La Grant te Aardenburg, en den eveneens R. Katholieken Carpentier uit Gent. Die plaats telde toen 696 Prot. en 478 Roomschen en 31 Dec. 1897 te zamen 1958 inwoners. La Grant, toen reeds bejaard, was indertijd als eerste leerling der scholen van België met vlaggen ingehaald. In 1865 had Verheeke tot collegas Doctor Van Toorenberg en den heer Van Oostenwijk Stern, zie beneden n°. 125. Verheeke overleed, na reeds lang aan een hartgebrek geleden te hebben, in 1871, plotseling op weg naar een bevalling.

Van dezen flink uitzienden en beleefden man weet ik alleen, dat hij fatsoenlijk leefde en zeer gezien was. Terwijl Carpentier in 1852 Lid van den Raad was, heeft Verheeke dezen eerepost niet bekleed. Hij was meer Vlaming dan Zeeuw. Daar hij bij zijne inschrijving reeds 25 jaren telde en twee jaren daarna zijn examen deed, heeft hij zeker ook elders gestudeerd. Hij had een goede praktijk.

93. CORNELIS MARINUS BAL.

Geb. te Brielle 5 Sept. 1817. Inges. 3 Aug. 1837. Bev. 10 en 13 Juni 1839 in de drie vakken. Overl. te St. Annaland Aug. 1884.

Deze twintigjarige jongeling, naar ik meen van

Schouwsche familie, maakte op mij, toen ik hem voor het eerst zag, den indruk van veel ouder te zijn. Bedaard was hij zeker en zonder twijfel wat al te stil en ouderwetsch van levensopvatting. Ik was bevreesd, dat zijn goed leven en uitmuntende studiën niet toereikend zouden zijn om hem eene goede positie te bezorgen. Ik zelf telde toen 19 jaren en noodigde hem bij zijne komst uit Zierikzee uit met mij de Middelburgsche kermis eens rond te gaan, maar hij had er geen zin in. Hij kreeg een jaar afslag en had dus elders ook wat geleerd.

Hij vestigde zich te St. Annaland, waar de nog slechts één jaar geadmitteerde Jakob Hoogkamer, zie n°. 77, de zoon des Burgemeesters stond. Ook deze was Docter en de concurrentie dus moeilijk. Het is hem beter gegaan, dan ik gevreesd had; toen hij 66 jaren oud overleed, was zijn financieele toestand goed maar ook niet meer! Evenwel hij had ook elf spruiten gehad! en onderscheidene van deze een goed bestaan bezorgd. Zijne ziekte was eene kwijnende.

In 1864 had hij zitting in den Gemeenteraad.

94. JOHAN CORNELIS LETTE.

Geb. te 's Heer Abtskerke 18 Maart 1817. Inges. 4 Aug. 1837. Bev. 4 en 8 Oct. 1839 tot Sted. en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 29 Sept. 1894.

Lette was de zoon van den Predikant van Nieuwerkerk, in de nabijheid van Zierikzee gelegen, dat in 1842, 1070 Prot. en 56 R. K. inwoners telde; in 1900 gezamenlijk 1500. De opleiding van dezen jongeling was degelijk geweest, en eveneens waren te Middelburg op de School zijn gedrag en zijne vorderingen naar behooren. Na zijne admissie door de Prov. Commissie — in dien tijd waren Professor en Lectoren — Jhr. De Jonge, De Man en Priester leden van dat College, hetgeen later niet meer mocht plaats hebben, — na zijne admissie dan, vestigde de jonge Geneesheer zich op de welvarende woonplaats zijns vaders en bleef daar tot 1879. Het traktement dat de gemeente Nieuwerkerk aan haar Geneesheer toestond was in 1871 slechts *f* 227. Er was toen aldaar in 1842 nog praktiseerende, zekere Heelm. I. I. de Moor die, als ik mij in den persoon niet vergis, slechts één arm had, en die

dus onmogelijk een Medicus ambidexter zijn kon. De Moor was oud en reeds in 1808 als Heelm. en in 1817 als Vroedmeester toegelaten. De heer Lette was zeer geacht op zijn geboorteplaats en was gezellig van omgang en vooral zeer bevriend met zijn collega's in en buiten de stad. In 1878 vertrok Lette evenwel naar het nabij den Briel gelegen dorp Zwartewaal, om welke reden is mij onbekend; hij bleef er tot in 1894, toen hij op den hoogen ouderdom van 77 jaren overleed.

Zijn zoon was eveneens voor Geneesheer bestemd en we zullen hem dan ook vinden onder no 208, dus onder de laatste leerlingen, waarvan velen genoodzaakt waren hunne studiën af te breken. Niet zóó met den ijverigen en volhardenden zoon Kornelis Johannes; we zullen zien, dat hij thans te De Bilt gelukkig praktiseert en als buurman heeft een anderen Schouwenaar, den talentvollen en conversabelen heer F. Nagtglas.

In 1871 was het traktement te Nieuwerkerk slechts *f* 227.

95. HENRIKUS JOSEPHUS VAN DEN SCHRIECK.

Geb. te Bergen op Zoom 9 Nov. 1813. Inges. 2 Jan. 1838. Bev. 6 Febr. en 3 Juni 1839 met het praedikaat van buitengewoon bekwaam tot Stedelijk- en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 13 Mei 1842 te 's Heerenhoek.

Deze heer was dus 25 jaren oud, toen hij zich liet inschrijven, werd na anderhalf jaar met den eersten graad bevorderd en is dus een bekwaam leerling geweest, die ook elders had geleerd, en dat wel te 's Hage, Antwerpen, Luik en Gent. In 1842 vond ik hem op het bijna uitsluitend Roomsch-Katholieke dorp 's Heerenhoek, waar hij toen de eenige praktieus was. Hij werd in 1843 opgevolgd door Van de Ven, zie n°. 74. Van der Schrieck, een zeer kundig en geacht heer, overleed echter reeds op 29-jarigen leeftijd aan tering. Hij gebruikte nooit alcoholica.

96. FREDERIK MARINUS WESTFAAL QUADEKKER.

Geb. te Middelburg 8 Juni 1821. Inges. 2 Aug. 1838. Bev. 12 en 14 October 1843 tot Stads- en Pl.l.- Heel- en Vroedm. en 4 Oct. 1844 tot Scheeps-Heelm.

Zijn vader woonde Heeregracht M 37. De heer

Quadekker heeft zich door privaatlessen bij den heer Cornielje en bij anderen bekwaamd, omdat hij begreep dat meer dan gewone leeruren noodig waren.

Hij vestigde zich eerst op het kleine, bij Domburg gelegen Aagtekerke en daarna op het zeedorp Colijnsplaat. Hier was hij, bijv. in 1865, en met hem de in 1894 op 88-jarigen leeftijd te Goerée rustend levende Berkenfeld; ook bevond er zich nog de heer Praag, zie n°. 160; allen verlieten die plaats. Quadekker was er zeer gezien en werd Wethouder. Zijn Collega B. was minder geëerd als burger, omdat hij zeer laat met zijn huishoudster is gehuwd, waarbij hij nog 11 kinderen heeft gehad, die alle zeer jong aan pædatrophie zijn gestorven, een zoo opspraak makende zaak, dat er nog eens een lijkschouwing is verricht door de justitie.

Quadekker, die onderwijl nog in Axel gewoond heeft, verliet Colijnsplaat eveneens en toog in 1867 naar Arnemuiden, waar geen gebrek aan hulp was. Om die reden ging hij eenige jaren later naar Kolhorn en Barsingerhorn in Noord-Holland, keerde echter na ettelijke jaren, te weten in 1893, alweder naar Arnemuiden terug, en daar praktiseert de oude, sterke, thans - 1902 — 81-jarige man nog met ambitie, maar deelt de praktijk met den arts Catz uit Nieuwland.

Een zekere heer Noom, n°. 106, had zich eveneens te Arnemuiden gevestigd en overleed aldaar 29 October 1857. Quadekker kwam er de eerste keer 18 Maart 1867, en ten tweede male den 31 Juli 1893. Vóórheen en tusschen in praktiseerden daar, Oversluijs, v. Opdorp en Douw, Hendrix en Dillié; ook nog Dr D. K. Munting.

97. LEENDERT JOHANNES EIJBAARD.

Geb. Middelburg 26 Dec. 1822. Inges. 28 Dec. 1838. Bev. den 11 en 18 Oct. 1843 tot Stads- en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 1886.

Oudste zoon van den Stads-Apotheker, die woonde Molenwater n°. 45. Een flinke en gezonde jongeling, die goede studies heeft volbracht.

In 1843 heeft hij zich korten tijd te Middelburg gevestigd in afwachting van beter. Die gelegenheid deed

zich omstreeks 1848 of 49 voor door het overlijden van VAANE, te Krabbendijke. Hij heeft daar gelukkig gewerkt. Zijn huiselijk leven met eene bemiddelde vrouw uit den landbouwersstand is evenwel kinderloos gebleven. Na zijn eigen afsterven liet hij eenig fortuin na. Na lang te hebben geleden aan een peritoneaal abces, dat volgens Doctor MOENS met de maag in verband stond, is hij in verzwakking vervallen en behaalde slechts den ouderdom van 64 jaren. Hij stierf in 1886. Of hij op het laatst altoos hygienisch geleefd heeft, is wel eens betwijfeld. Zijn broeder komt voor onder n°. 111 en zijne zuster huwde den heer G. DE GRAAG n°. 8. Zijn opvolger in 1854 was de heer J. A. GEILL geadmitteerd in 1840. Zij zijn er samen geweest tot 1864. In 1865 stond EIJBAARD er alleen.

EIJBAARD was lid van den Raad in 1862.

98. THOMAS VAN PIENBROEK.

Geboren te Zaamslag 24 Febr 1823. Inges. 8 Aug. 1839. Bev. den 11 en 15 April 1843 Overleden in 1883.

Te Zaamslag woonde de Geneesheer JACOBUS VAN PIENBROEK, Assessor of Wethouder in den Raad, die indertijd bij mijn vader opgeleid en in 1820 geadmitteerd was. Hij was een bemiddeld man met zeer groote praktijk en zeer sterk lichaam, maar die niet voorzichtig leefde of liever op het laatst zich ver te buiten ging. Als practicus was hij hooggeëerd. Bovengemelde was zijn oudste zoon.

Zaamslag telde in 1842, 2200 inwoners. Zijne uitgebreide praktijk liep langs de toenmalige zware kleiwegen naar Terneuzen, Hoek en Axel en vorderde veel inspanning.

Geen wonder dat ook zijn zoon THOMAS er zich vestigde en ook hij genoot het vertrouwen, dat de vader heeft gehad.

Beiden hadden uitnemend den slag om met die in hun begrip zeer orthodoxe lui om te gaan. De zoon volgde in alles den vader, jammer genoeg, na, zoodat ook hij weldra zwaarlijvig werd. Hij stierf 13 Juli 1883, dus 60 jaren oud, zonder veel geld na te laten.

In 1842 had zich eveneens te Zaamslag de Med.

Doctor Burger nedergezet, doch deze had geen praktijk en overleed spoedig. Nog een andere zoon had er zich in 1865 gevestigd, te weten de heer J. M. van Pienbroek, zie no 171, terwijl een derde broeder te Neuzen woonde, zie no 127, men hoorde dus in den omtrek overal denzelfden naam. Een zoon van den laatsten stierf, als Militair Apotheker in Ned.-Indië plotseling omstreeks 1897. De lotgevallen der vorigen volgen later.

De weduwe van Thomas woont thans in 1902 te Apeldoorn.

99. WILLEM CORNELIS CALLENFELS.

Geb. te Vlissingen, 19 Dec. 1822. Inges. 9 Aug. 1839. Bev. 10 en 11 Juli 1843 tot Sted. en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 25 Juli 1855.

Deze was een telg uit de groote, vroeger uit Duitschland afkomstige familie der Callenfels', maar was geen Doctors zoon. Toen hij op School kwam, was hij zeer kort, is later zeer lang geworden, maar niet stevig; hij heeft te Aardenburg gepraktiseerd.

Na eenigen tijd daar als een zeer geacht mede-burger geleefd te hebben, kreeg hij typhus; hij doorstond ze, maar koud vuur, *Gangraena sicca*, van een onderbeen volgde. Hij droeg dit langen tijd mede, maar eindelijk volgde de amputatie, evenals weleer te Amsterdam bij Doctor Texeira de Mattos. Den laatsten hielp de afzetting, maar aan Callenfels niet.

Er ontwikkelde zich longtuberculose en langzaam, nog jong zijnde, bezweek hij den 25 Juli 1855 te Aardenburg, slechts 33 jaren oud.

In 1852 waren te Aardenburg gevestigd de heeren Maus en Carpentier, beide zitting hebbende in den Raad.

100. ABRAHAM ADRIAAN JACOBUS HAMAN.

Geb. te Oost-Souburg 17 Maart 1822. Inges. 9 Aug. 1839. Bev. 16 April, 4 Juli en 4 Sept. 1844 in de drie vakken. Overl. 5 Febr. 1880.

Op de begraafplaats te West-Souburg rust het overschot van den ouden Geneesheer H. F. Haman, die, na

in 1809, eenige maanden in Engelschen dienst te zijn geweest, zich bij het vertrek dier vreemdelingen schuil hield en na afgelegde examens in 1815 en 1817 zich te Oost-Souburg neerzette, waar hij gehuwd was met de bemiddelde dochter van den West-Souburgschen Geneesheer KRAUER. HAMAN had een groote praktijk en had een prachtige equipage. Hij plaatste achtereenvolgens drie zijner zonen bij het vak, van wie ABRAHAM de oudste was. Deze was een gezellige jongen met flink uiterlijk, maar wel wat hooghartig. Na zijn examen vestigde hij zich, daar alle goede plaatsen bezet waren, op het gehucht Brigdamme bij Middelburg. Hij kreeg er een goeden naam en praktijk, maar vertrok nog bij het leven van J. B. SCHUMAN, naar het nabijgelegen Serooskerke. Daar bouwde zijn schoonvader, de heer DE STEUR, voor hem de lief gelegen villa, waarop thans de heer HECTOR woont. Hij verkreeg ook daar veel praktijk. Het was een lust hem in zijn prachtig rijtuig te zien rondrijden of wel te paard met een rijknecht achter zich; ook bij hem aan huis was het zeer *confortable*. Daarbij was hij ijverig en voor de praktijk in de wieg gelegd. Maar zachtkens aan werd hij nonchalant en hooghartig tegenover de boeren, die bovendien zulke weelde van hunne vroegere "barbiers" nooit hadden gezien. Drie of meer kinderen bezwaarden het gezin en, slecht financier als hij was, begonnen de financiën in de war te geraken en daarmee de praktijk. Zooals doorgaans zocht men ook hier heil in abusus. Weldra liep alles fout en vertrok hij, die sedert of reeds vóór 1850 te Serooskerke had gewoond, toen er geen nieuwe examens meer noodig waren, naar de Oude Tonge.

Het verhuizen hielp niet. Hij liet zich, omstreeks 1877, verlokken om te gaan naar het toen een weinig vooruitgaande Veere, waar men vreesde, dat geen vreemdelingen zich zouden neerzetten als er geen doctor was. Het was gecombineerd in de praktijk met Gapinge en Vrouwepolder en gaf eene quarantaine-toelage. Maar het was te laat, zijn gestel was ondermijnd. Nog eens verhuisde hij naar het groote doch arme Westkapelle. Aan eene commissie uit den Gemeenteraad, die mij kwam consulteeren, verklaarde ik gaarne, dat hij een man van ondervinding was, vooral op verloskundig gebied. „Dan weten wij genoeg", zei de Commissie,

„zijn misbruik komt er bij ons zoo niet op aan". Inderdaad, op de tabel die door bemiddeling der Afdeeling in 1851 is opgemaakt en in de Boekerij op bl. 50 te vinden is op naam van Dr. DE MARRÉE, over het verbruik van dranken in Zeeland, staat Westkapelle met zeven liters per hoofd en per jaar. Edoch, daar wonen de sterke, ontzettend veel te verduren hebbende dijkwerkers.

HAMAN's gestel was voor niets meer geschikt: asthma, hydrops en verlamming sloopten den goeden, gullen man, slechts 58 jaren oud, volwassen kinderen en eene behoeftige weduwe nalatende. Zóó had de 80-jarige vader nooit geleefd.

Onder HAMAN's leiding beviel den 17 Maart 1856 te Vrouwepolder van vier na eenige dagen gestorven meisjes, ANNA DE BRUINE, vrouw van ADRIAAN VERMEULEN. Iets dergelijks komt slechts op 330.000 bevallingen voor. Men verhaalde er bij, dat HAMAN met dat viertal juist zijn duizendtal vol maakte. Ik durf dit laatste niet bevestigen, maar ik herinner mij, dat toen juist bij hem een diner aan huis was!

101. HENDRIK VLEUGELS.

Geb. te Vlissingen 22 Nov. 1822. Inges. 27 Dec. 1839. Bev. 5 en 11 Oct. 1844 tot Pl.l.- en Scheeps-Heelm. Overl. 31 Mei 1896.

Uit de examens maak ik op, dat VLEUGELS de gewoonte gevolgd heeft om de Indiën te bezoeken. Ik herinner mij zeer goed dat het een fatsoenlijk man was. In zijn studietijd heeft hij kennis gemaakt met Mej. SWEMER, het eenige kind van den concierge van de Provinciale Commissie, een eenvoudig en geacht man; zij werd zijne echtgenoote. Die commissie zetelde in de Abdij, in het bij de studenten wel bekende Torentje, waar oudtijds de Rekenkamer van Zeeland was. VLEUGELS heeft zich gevestigd te Ellewoutsdijk; hij was er in 1865, doch later is hij vertrokken naar Biervliet, waar hij na langdurig sukkelen op ongeveer 73jarigen leeftijd overleed.

VLEUGELS was een stil en ordelijk man, een zeer geacht leerling en zóo bleef hij; men kon het in de dagbladen lezen met welk een geestdrift men zijn 40-jarig jubilé heeft gevierd. Hij was in zijne gemeente

een bevorderaar van litterarische en andere ontwikkeling. Men betreurde zijn heengaan zeer.

Het honorarium te B. was in 1871 *f* 225.

102. SAMUEL DANIEL METZ.

Geb. te Arnemuiden 10 Maart 1817. Inges. 31 Dec. 1839. Bev. 8 en 26 April 1842 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 1848.

Deze jongeling van Joodsche afkomst en van een zwak gestel, ontving bij zijn toelating een jaar afslag. Zijn vader of misschien zijn broeder, was te Middelburg muziekonderwijzer.

Metz was een eenvoudig, zeer zuinig en behoeftig man, zooals ik zeide van tengeren lichaamsbouw en die half voor niet praktiseerde. Door overvulling en wegens de nabijheid van Middelburg vestigde hij zich, om toch iets te verdienen op het bij de stad gelegen gehucht de Abeele, maar in de buurt praktiseerden de oude Haman en Van den Abeele. Metz kwijnde en leed gebrek. In 1848 was hij er nog gevestigd maar in 1849 niet meer. Zijn leeftijd zal dus nagenoeg 30 jaren zijn geweest toen hij aan longtering stierf.

103. JOHANNES HENRICUS LEONARDUS BOURCE.

Geb. te Antwerpen 27 Mei 1824. Inges. 7 Aug. 1840 voor Pharmacie en overgegaan naar Heelk. Bev. 13 Dec. 1844 in de drie vakken. Overl. omstreeks 1855.

De vader van bovengemelden was een Tailleur uit Antwerpen, die zich eerst te Vlissingen heeft gevestigd en toen te Middelburg, Koepoortstr. E 58. Dit, of het tegenoverstaande huis droeg den zonderlingen naam van *Marcus Curtius.* Zijn zoon volgde eerst de lessen der Pharmaceuten doch ging in Aug. 1842 tot die der Heelkunde over, en, vlug en vlijtig als hij was, werd hij reeds op het laatst van 1844 toegelaten tot de uitoefening der drie vakken. Hij vestigde zich in het vaderlijk huis en gaf blijken van ambitie: ik herinner mij nog, dat hij mij verhaalde eene perforatie te hebben verricht van het trommelvlies. Intusschen vertrok

hij van hier, evenals zijn vader en in 1865 vond ik hem te Oud-Alblas in Z. Holland. Daarop is hij of als Scheepsdocter of als privaat geneesheer naar O. I. getrokken, maar weer teruggekeerd. In 1853 ongeveer ontmoette ik hem toevallig op de boot van Dordrecht naar Rotterdam; hij had zich in de laatste plaats neergezet en had daar, naar zijn zeggen, een goede practijk als specialiteit in Tropische en aanverwante ziekten. Hij zelf was stijf door rheumatisme en steunde op een stok. Een paar jaren later overleed hij.

104. MARINUS JOHANNES PIETER VAN PROOIJEN.

Geb. te Middelburg 26 Maart 1824. Ing. 7 Augustus 1840. School verlaten wegens zeedienst. Overleden te Doetinchem 5 Mei 1865.

De vader van dezen heer woonde in de Korte Delft, was graveur en kunstschilder en bekend wegens goed werk. Hij vervaardigde onder meer een kaart van Walcheren.

V. Prooijen, een zeer net en bekwaam jongling, is Officier van Gezondheid geworden bij de Marine, en geadmitteerd in 1847 te Utrecht. Hij is dus door de Prov. Gen. Commissie niet geexamineerd. Bij zijn dood was hij Officier van Gezondheid 1e klas. In 1860 wordt hij nog vermeld.

105. PIETER QUAKKELAAR.

Geb. te St. Maartensdijk 16 Juli 1821. Ing. 7 Augustus 1840. Bev. 9 en 15 October 1844 tot Stads- en Pl.l.- Heel- en Vroedm. Overleden 17 December 1846.

Na goed volbrachte studiën en van een zeer goed levensgedrag zijnde, heeft hij zich nedergezet te Rilland, nabij Bath. Beide gemeenten werden in dien tijd waargenomen door den Geneesheer van Krabbendijke. Maar de rijke en gulle boeren uit den Batsen-polder hadden toen ter tijde een goeden naam; er kon wel een Dokter bijkomen, de Engelsche indijkingsplannen beloofden later gouden bergen. Het ging hem goed; ik meen, dat hij het was, die zich verantwoorden moest over een enorme groote nota, maar hij wist zich te

dekken door uit zijn boek aan te toonen, dat hij zijn lijder maanden achtereen dagelijks een decoct had gegeven van Roode Kina met twee drachmen Echte? Castoreum tinctuur. Hij heeft kort gepraktiseerd en overleed 17 December 1846 aan tering, 25 jaren oud. Rilland is later dan eens door den eenen, dan door den anderen bezet geweest maar zonder veel voordeel.

106. JAN NOOM.

Geb. 28 Jan. 1818 te St. Maartensdijk. Inges. 28 Sept. 1840. Bev. 6 en 12 Juni 1842 tot Pl.l.- en Scheeps-Heelm. en Verlosk. Overl. in 1857.

Uit deze data blijkt, dat Noom zich elders had bekwaamd en wilde gaan varen. Ik meen dat hij nog als Scheeps-Dokter naar O.-I. weg is gegaan. Doch ziet, daar stierf te Arnemuiden, den 28 Juni 1842, de sedert 21 September 1821 dáar gevestigden van Opdorp, zoodat Oversluijs met de Vroedvrouw alleen overbleef. Noom, die er bekenden had, trok er heên en doorstond, even als zijn collega de Typhus-Epidemie, doch ontsnapte met een bastaard vorm. Hij kon, hoe fatsoenlijk en oppassend hij ook was, niet op tegen zijn ambtgenoot — zie n°. 4 — en dat nog wel, ofschoon hij eerst de weduwe van Opdorp huwde en later de zuster van den lateren Burgervader Crucq. Reeds den 27 October 1857 stierf hij aan een phlegmone van den arm, oud 39 jaren. Noom was goed maar te eenvoudig, vandaar de naam van niet zeer knap te zijn.

107. JOHANNES HOOGKAMER.

Geb. te St. Annaland 20 Febr. 1821. Inges. 10 Aug. 1841. Bev. 12 en 14 April 1843 tot Pl.l.- Heel- en Vroedm.

Op verklaring van de Lectoren, werd hij tot de hoogste lessen toegelaten en geadmitteerd na 2 jaren. Wij kennen zijn vader en broeders reeds uit n°s 40 en 77. De levenslustige man kon zich toen niet te St. Annaland vestigen, omdat zijn broeder Jacob er stond en zelfs nog de heer Bal, zie no 93. Hij vestigde zich op het dorp Kadzand waar inmiddels Kalscheuer was overleden maar waar nog een Heelmeester Blankert

stond, en huwde daar een ingezetene, die hij echter in 1897, te Oud-Vosmeer verloor, het was eene juffrouw Clicquenoit, die hen weinig fortuin aanbracht, zoodat hij, oók tegenover Blankert (no 42) zijn best moest doen en ook deed. Hij was vroolijk en opgebeurd van aard, en zeer goed van gedrag. Toch verhuisde hij naar het vakant gekomen Hoek en daarop, in 1865, naar het gegoede, bij zijn geboorteplaats gelegen Oud-Vosmeer. Daar waren in 1862 Van Ree en C. Was Az., waarvan de een spoedig is overleden. Hij werd er een zeer geacht burger zooals niet enkel uit zijne praktijk bleek, maar ook onder meer op zijn 80 jarig jubilé en andere jubilé's, die men telkens met grooten luister heeft gevierd. In 1899 was hij rustend geworden en leeft thans in 1902 nog zeer genoegelijk in een door hem gebouwd huis.

108. FERDINAND JAN HAMAN.

Geb. te Souburg 30 Aug. 1824. Inges. 1841 en in Aug. 1842. Bev. in de drie vakken 7 en 10 April 1846. Overl. te Kloetinge Dec. 1891.

Na korte onderbreking zijner studies en na vrijgesteld te zijn voor het Latijn, deed hij een flink eindexamen. Hij was niet zóo blozend van voorkomen, maar ook niet zoo onbesuisd als zijn broeder zie n°. 100. Zijne woonplaats Souburg, waar nog zijn vader praktiseerde, leverde geene vooruitzichten op; daarom beproefde hij het vrij groote maar R. K. Stoppeldijk; vertrok later naar het dorp Kloetinge, slechts een half uur van Goes gelegen. Zijn praktijk werd goed maar niet groot. Hij was zenuwachtig en ten onrechte meende men, dat er iets theatraals in lag, wanneer hij daar onverwachts op straat nederviel. Later bleek het Lithiasiskoliek te zijn geweest, die deze toevallen teweeg bracht. Hij was gelukkig gehuwd met Mej. Moolenburg uit Zierikzee en had twee dochters. Haman bereikte, bij al zijn sukkelen, nog 67 jaren en liet den naam achter van kundig te zijn geweest.

109. JAN VAN DER STARP.

Geb. te Zierikzee 10 Febr. 1821. Inges. 10 Aug. 1841. Bev. 10 en 11 Jan. 1843 tot Stads- en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 2 Maart 1882 te Alblasserdam.

Deze was de broeder van den thans te Zierikzee

praktiseerenden, en met hem 25 jaren in leeftijd verschillenden Med. Doctor en Arts A. F. v. d. Starp. Jan werd, na gedaan examen dadelijk tot de klinische lessen toegelaten en had dus reeds gestudeerd, toen hij als 20-jarige te Middelburg kwam. Men had de beleefdheid mij te schrijven, dat hij eerst nog te Alkmaar bij een Apotheker had gewerkt, en bij een daar gevestigd Chirurg. Te Middelburg maakte hij het uitstekend. Hij vestigde zich te Dreischor, doch kort daarop vertrok hij naar Den Bommel op Overflakkée, waarvoor hij waarschijnlijk een nieuw examen heeft moeten doen. Daar had hij, naar ik met genoegen vernam, vele jaren lang een goede en winstgevende praxis, tot hij zich terugtrok en in Dordrecht ging wonen; eenige jaren later echter vinden wij hem in Alblasserdam, waar hij spoedig daarop overleed. Zijn oudste zoon is thans praktiseerend arts te Maassluis.

110. THEODORUS FAUEL.

Geb. Sommelsdijk 29 Maart 1824. Inges. 16 Aug. 1841. Bev. te Dordrecht 4 April 1844. Overl. 1852 of 53.

Deze kundige bedaarde jongeling, die tot de hoogere lessen werd toegelaten, deed echter zijn eindexamen in Zuid-Holland. Het waren toen nog maar voor ééne provincie geldende examens. Fauel vestigde zich te Goedereede, waar tot 1861 praktiseerde, de in 1800 toegelaten heer Gruson. Fauel liet er een goeden naam achter. Te Goedereede vond ik ook zekeren heer C. J. Visser, geadm. in 1844, en in 1885 woonde er sedert 1873, de heer K. J. Lette, ons n°. 208.

Fauel overleed nog geen 30 jaren oud te Dordrecht. Te Berg-Ambacht praktiseerde zijn broeder, P. L. Deze overleed 68 jaren oud 27 Febr. 1898, en thans practiseert er als arts, diens zoon, de heer E. A. Fauel.

111. JOHANNES PETRUS EIJBAARD.

Geb. te Middelburg 26 Jan. 1825. Inges. 3 Aug. 1842. Bev. 10 Mei 1847 tot Scheeps- en Pl.l.-Heelm. en 12 Oct. 1848 tot Vroedm. Overl. 29 Oct. 1876 te Arnemuiden.

Broeder van n°. 97. De tusschenruimte der examens

bewijst, dat hij reisjes naar de Oost heeft gemaakt. Of hij na deze uitstapjes nog elders gewoond heeft, weet ik niet, doch wel, dat hij in 1865 te Waterlandskerkje stond. Dit is een zeer klein dorpje van 550 inwoners in dien tijd, vlak aan de Belgische grens, dus ontoereikend voor een bestaan. Alle plaatsen waren door Medici bezet en zóó schoot er voor hem, die te Middelburg goed geleefd en gewerkt had, niets beters over. Een bestaan was er, zooals ik reeds zeide, niet te vinden, en vooral niet omdat hij te zwak en niet bestand was voor eene te voet af te leggen buitenpraktijk en dat nogal voor iemand, die door de tropische zon geleden had. Hij was gehuwd en had kinderen. Een ingeworteld rheuma en allerhande neurosen en neuralgiën deden zich op en EIJBAARD, die zijn eigen Dokter zijn moest, trachtte ze te verdrijven door vele zware en in te groote giften toegediende venena, als daar waren: Belladonna, Aconitum, Opium, Arsenik en de in dien tijd uitgevonden onderhuidsche inspuitingen van Atropine en Morfine. Onder dat alles moest hij toch uitgaan en verzwakte, ja verlamde al meer en meer. Men begrijpt het; hij werd volslagen uitgeput naar lichaam en geest en zoo bereikte hij Middelburg nog, om zich te Arnemuiden te vestigen. Hij kon niets doen zonder een injectie. Na eenigen rusttijd bereikte hij die plaats den 26 October 1875, doch kort daarop kwam er een Bronchitis bij, die hem in October 1876, deed bezwijken, nalatende eene arme weduwe en een paar kinderen. Hij was geen slachtoffer van slecht leven maar van slechte omstandigheden.

112. JOHAN GOTTFRIED DELLWIG.

Geb. te Vlissingen 19 Aug. 1824. Inges. 8 Aug. 1842. Vervallen verklaard Juni 1843.

Bovenstaande jongeling had Vlissingen tot geboorplaats omdat zijn vader, daar als kapitein in garnizoen lag. Den Duitschen voornaam had hij naar zijn grootvader den op bl. 10 vermelden Middelburgschen Chirurg LAHR, van wien het bekend was, dat hij behoeftig herwaarts was gekomen, doch op allerhande wijzen geld had verdiend en bespaard. Zijn dochter huwde met bovengenoemden officier, die toen weduwnaar was.

De vroolijke, luchthartige militair ging in het huis van zijn schoonvader, Londonsche kade H 58 wonen en wist met diens geld volkomen raad, zóó dat veel er van versmolt. De heer DELLWIG is niet oud geworden. Hij liet twee zoons na, die met vreugde de erfenis deelden, en die, wat hunne levensbeschouwing betrof, het veel meer eens waren met hun levenslustigen vader, dan met hun overspareden grootpapa; zij wisten trouwens, dat gene een prettig, doch kort leven had gehad, en LAHR een langdurig maar niet benijdenswaardig. Daarom vierden zij eenigen tijd een lustig leventje, kwamen als fatsoenlijke jongelui voor den dag, namen aan alle genoegens deel en begunstigden zoo veel zij konden Societeiten of Cafés. Een dezer jongelui als JAN bekend, was op zijn 18e jaar ingeschreven als leerling, terwijl zijn broeder zóo wat niets deed. Natuurlijk was JAN meer student dan studeerende en het geld geraakte dan ook zóo spoedig op, dat beide broeders maar spoedig besloten het stille stadje te verlaten en in Frankrijk te gaan zien niet om als Gentlemen te leven maar om, eenzaam en zonder nabestaanden aan den kost te komen. De een is in Afrika bij het Vreemden-Legioen terecht gekomen en daar men niets meer van hem heeft gehoord, vermoedt men, dat hij dood is. De andere, dat was onze JAN, de aanstaande Heelmeester, die even als zijn broeder eene goede opleiding had genoten en Fransch en misschien nog meer talen kende, sukkelde in den beginne te Parijs om in betrekking te komen, doch eindelijk gelukte het goed, naar men zegt, bij de administratie van een Modenmagazijn.

113. CORNELIS ANTONIE PIETER VAN MUIJEN.

Geb. te Middelburg 29 Maart 1824. Inges. 8 Aug. 1842. Bev. in de drie vakken en als Scheeps-Heelm. 12 en 17 Juli 1847. Overl. te IJzendijke in Maart 1887.

Van MUIJEN, is geboren Segeerstraat H 75. Hij werd leerling, gedroeg zich uitstekend en studeerde zeer goed.

Gebrek aan eene goede plaats of wel navolging deed hem denken over reizen naar O.-I. doch dit had niet

plaats. Zijn doel was naar het kleine Waterlandskerkje te gaan, doch door den dood van v. HAARTSEN, vestigde hij zich te IJzendijke, waar hij Mej. HOLLESTELLE huwde en eene goede praktijk verwierf. Het pleit voor hem, dat hij Corr. Lid werd van den Geneesk. Raad. Toevallig mag het heeten, dat tijdens het drukken dezes — Juli 1902 — een latere Medicus van IJzendijke de Arts J. SCHOUTEN ook benoemd is als Corr. Lid van den nog niet vergaderd hebbenden centralen Gezondheidsraad. v. MULJEN is slechts 63 jaren oud geworden; zijne laatste ziekte was asthma en hartziekte.

IJzendijke heeft als medici nog gehad twee heeren DE BATS, MAUS, HAARTSEN, DILMAN en Dr CORTVRIENDT; ook heeft er kort gewoond E. J. VAN SCHOUWENBURGHT, een Belgische homoeopath, die reeds in 1829 was gepromoveerd. In den laatsten tijd was er ook gevestigd de arts A. JAGERING. De meest beruchte was echter A. DE PUYT, ons n°. 172. Ten tijde van den Belgischen opstand waren er Officieren van Gez.

114. BERNARD JOHAN FERLEMAN.

Geb. te Colijnsplaat 4 Dec. 1822. Inges. 20 Aug. 1842. Overl. als student 25 Juni 1843.

Deze frissche en aardige, misschien wel wat al te studentikoos levende jongeling was algemeen bemind. Hij was slechts één jaar aan de School, toen hij bezweek, op het laatst van zijn eersten cursus. Dat hij gewerkt had, bleek hieruit, dat hij dadelijk tot de hoogere lessen werd bevorderd. Hij was de broeder van no 78. Na eenige voorafgegane furunkels werd de veelbelovende jongeling door een acute ziekte aangegrepen; ik weet nog niet of het een typhoid, namelijk een zoogenaamde Pneumo-typhus of wel een acute tuberculose is geweest. CORNIELJE, VAN DORT uit Goes, SNOEP uit Wolfaartsdijk en ik stonden voor zijn ziek- en doodsbed, moesten den slechten afloop zien, maar konden dezen niet voorkomen.

115. JOHANNES MARINUS HENDRIK MOSSELMAN.

Geb. te Midd. 13 Nov. 1825. Inges. 27 Aug. 1842. School verl. 3 Mei 1843.

Nauwelijks kan ik mij dezen jongeling herinneren;

hij was de zoon van een Rijks-Ontvanger en leefde zeer fatsoenlijk. Hij verliet de school heel spoedig, te weten in Mei 1843. Nabestaanden van dien naam woonden onlangs nog te Domburg. — Zie bij den heer VETTEN n°. 137.

116. JOHANNES FRANCISCUS DEIJER.

Geb. te Hontenisse 12 Januari 1827. Inges. 4 Januari 1843. Bevord. 11 en 13 April 1848 tot Stads- en Pl.-lands Heel- en Vroedmeester. Overleden te Hontenisse 13 Maart 1898.

De heer DEIJER was de oudste zoon van den merkwaardigen L. DEIJER, dien ik onder n°. 28 vermeld heb. Hij heeft flinke studiën gemaakt en een behoorlijk levenspad bewandeld. Min of meer Vlaamsch van aard, bezat hij, ofschoon Protestant, toch de gulle en aangename manieren van een Vlaming. Veel beter toegerust dan zijn vader, was het dezen hoogst welkom, dat hij zich naast hem in de groote gemeente Hontenisse kon nederzetten, en hij heeft daar altoos een goede praktijk gehad, omdat hij sterk was en, evenals zijn vader, den vriendelijken slag had om goed, ook met Roomsch Katholieken, om te gaan. Toen ik hem, in 1898 sprak, verhaalde hij mij, dat hij een Roomsch Katholieken collega wachtte, dat het dus met zijn praktijk zou gedaan zijn en zijn zoon hem niet zou opvolgen; dit is gebeurd; zijn zoon woont dan ook thans — 1902 — te Hoek, na eerst te Ovezande, te Hoedekenskerke en te Aardenburg te zijn geweest. Het wordt voor Protestanten steeds moeilijker om in onze Roomsch Katholieke streken een bestaan te vinden.

J. F. DEIJER overleed te Hontenisse, 71 jaren oud.

117. JOHAN DIRK KRUIJSSE.

Geb. te Oud-Vosmeer 1 Maart 1820. Inges. 13 Maart 1843. Bev. Dec. 1844 tot Pl.l.- Heel- en Vroedm. Overl. te Oud-Vosmeer 14 Jan. 1851.

Ik herinner mij van dezen, dat hij te Middelburg ijverig gestudeerd en behoorlijk heeft geleefd. Hij zette zich neder op zijn geboorteplaats, een welvarend dorp. Daar heeft bv. in 1842 ook gepraktiseerd de heer A.

C. WAS, te Middelburg in 1836 geadmitteerd, geen leerling der School, even zoo een ander, reeds van 1807 dagteekenend geneesheer, J. KRUIJSSE, die vermoedelijk JOHAN's vader zal geweest zijn. Zooals hij als Student had geleefd, is hij blijven doen, maar hij overleed reeds in 1851, ruim 30 jaren oud. Hij is door zijn afgelegen woonplaats geen lid der Afdeeling geweest.

118. ANGELUS DE WITTE.

Geb. IJzendijke 16 Sept. 1827. Inges. 7 Aug. 1843. School verl. in 1844. Bev. 16 April 1849 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. te Koewacht 7 Maart 1867.

DE WITTE kwam aan de School, toen er te veel feest werd gevierd en deed volop mede. Zulke jongelui zijn vaak meer gezien, dan de stille studenten. Het gebeurt wel eens dat die feestvierders professoren worden, doch meestal, „sjeezen" zij. Het laatste was ook het geval met DE WITTE, hij werd spoedig van de School genomen. Hij is evenwel goed terecht gekomen onder leiding van R. K. Geestelijken en werd Scheeps-Dokter dus heeft denkelijk ook nog gevaren. Later heeft hij zich gevestigd op het R. K. grensdorp Koewacht. Hij was er o. a. in 1865, heeft er lang gepraktiseerd en was er zeker geacht; althans hij werd Lid van den Gemeenteraad, doch de Medische wetenschap lag hem niet zwaar ter harte. Bij zijn dood telde hij 39 jaren en was bemiddeld.

Te Koewacht, vaak vacant, woonde in 1842 de Heelmeester VAN PEENEN, die er een volwassen dochter aan variolæ verloor. Het door kippen-dieverijen beruchte dorp was ook het woonoord van den Medicus of Duiveljager DE LOEIL, die, na een slechten loopbaan, in 1851 te Middelburg zijn leven liet op het schavot. Hij was in Zeeland de laatste boeteling van de nog niet afgeschafte doodstraf. Zijn rechtsgeding heeft het licht gezien en is in onze boekerij voorhanden.

119. LEENDERT HENDRIK FRANÇOIS BERTEL.

Geb. te Westkapelle 19 Juni 1827. Inges. 7 Augustus 1843. Bev. 12 en 17 April 1848 tot Stedelijk en Pl.-lands Heel- en Vroedmeester. Overleden 28 Maart 1862 te Westkapelle.

BERTEL's vader was Burgemeester en Geneesheer van

Westkapelle. Het is een dorp met een vreemdsoortige bevolking, berucht door misbruik van alcoholica, ofschoon delirium er niet voorkomt. Ik heb er dan ook in lateren tijd nog een van elders gekomen docter gekend, die met een dame te Bethna-Green in Engeland gehuwd was, hetgeen natuurlijk bewijst dat er iets onklaar was in de papieren. Deze goede man had de gewoonte zich heele dagen te bedrinken en in zijn glaasje altoos wat Laudanum te gieten. Van beide stond de flesch op tafel. Hij vertrok en stierf spoedig daarop.

Bertel was een goed student en goed van gedrag. Het is toevallig, dat hij zijn kamer had in het door mij, sedert 1849 bewoonde perceel, het huis Brouwershaven F 39. Zijne slaapkamer is de mijne geworden. In die ruime woning verhuurde toen kamers aan studenten de weduwe van den pikeur Gibbels, die zelve, meen ik, aan longtering stierf. Zij had een beeldschoone dochter, maar met een teringachtig voorkomen. Later huwde Bertel haar, hetgeen ongenoegen gaf, omdat zij onbemiddeld was en de oude Docter haar aanleg doorzag. Hij heeft goed gezien; terwijl zijne vrouw, Bertel's moeder meer dan 90 jaren is oud geworden, stierf de jonge Mevrouw Bertel spoedig en kinderloos aan tering en hij een paar jaar later aan dezelfde longtuberkels.

Bertel heeft nog één of twee reizen naar O.-Indië gemaakt en sprak daarover met veel genoegen. Juist uit de Oost teruggekeerd, reed hij met vroolijk gezelschap Westkapelle uit, toen het paard steigerde en hem een scheenbreuk bezorgde, waarvan de genezing traag voortging.

Onze goede Bertel vestigde zich toen in 1850 in de buurt zijns vaders op het kleine dorp Biggekerke, dat nooit een Geneesheer had gehad. Hij was er zeer gezien maar verhuisde na zijns vaders dood naar Westkapelle, waar hij de zóo moeilijke praktijk uitmuntend waarnam. Hij bereikte slechts een 35jarigen leeftijd. Zijn jongsten broeder George, langen tijd Geneesheer te Koudekerke zullen wij onder n°. 166 ontmoeten en zijn nog levenden broeder Simon, die een gelukkige praktijk heeft te Hazerswoude onder n°. 133.

120. DIRK ALBERT ARENDS.

Geb. te Oude Tonge 4 Aug. 1824. Inges. 7 Aug. 1843. Bev. 8 April 1847 te Dordrecht voor de drie vakken. Overl. te Oude Tonge 11 Januari 1888.

Na een behoorlijke levenswijze en goede studies, heeft hij de Middelburgsche school verlaten en werd te Dordrecht geëxamineerd. Hij werd door zijne medestudenten voor den besten der studiosi gehouden. Zijn stille aard maakte hem echter niet tot een zoogenaamden allemansvriend.

Te Oude Tonge werd de praktijk of door zijn vader uitgeoefend of door zijn oom en daar vestigde hij zich en huwde de zuster van een studiekennis, te weten de dochter van den bekwamen geneesheer DE BROEKERT te Wemeldinge, ELISABETH genaamd. In 1896 leefde zij nog te Oude Tonge als weduwe. De man had daar een goede praktijk en was er zeer gezien. In 1893 staat aldaar vermeld zijn zoon de Med. Doctor W. J. ARENDS, die te Leiden den 25 September was gepromoveerd. Hij was er nog in 1901. Wij bezitten zijne Dissertatie in onze Bibliotheek, bevattende een verslag over de verloskundige kliniek in 1875 en 1876.

In de officieele lijst van 1885, vind ik vermeld dat een Arts W. J. ARENDS, 25 April 1879 als zoodanig geëxamineerd, te Zaamslag praktiseerde, doch van daar vertrokken is; dat zal wel een en dezelfde persoon zijn, vandaar dan ook zijne Dissertatie in onze boekerij.

Ik vind tevens, dat zekere D. A. of A. D. ARENDS in 1901 benoemd is tot officier van Gezondheid bij het leger in N.-Indië, maar ik weet niet, of dat een nabestaande was.

121. FRANÇOIS PIETER JACOBUS WAS.

Geb. te St. Maartensdijk 3 Jan. 1826. Inges. 7 Aug. 1843. Bev. 6 en 9 April en 1 Oct. 1846 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. en Sted. Heelm. Overl. 1900.

WAS had geen Geneesheer tot vader. Vermoedelijk had hij bij J. WAS (n°. 35) geleerd, want hij verkreeg dadelijk toegang tot de Pathologische lessen. Hij heeft te Middelburg uitmuntend geleefd en gewerkt en dat is hij blijven doen. In allen eenvoud, vol werklust en

ijver voor zijn vak, voor zijne gemeente en voor de lijders is hij tot zijn dood zóo gebleven, als hij vroeger was. Van vertooning of bluf, van uitgaan of rijtuig houden, was bij hem, niettegenstaande de uitgebreidheid van zijn werkkring zeker in den eersten tijd geen sprake. Ik telde hem onder mijne vrienden. Aangenaam en leerzaam was de correspondentie met hem en bekend met mijne zorgen voor het Z. Genootschap, bezorgde hij mij nu en dan iets bijzonders, bv. een steen van het reeds geruimen tijd voor goed verdwenen Kasteel *Oosterstein* en een in de weide gevonden natuurlijk product, bij zijne dorpsbewoners bekend als „Sterrenschietsel." Het is, zegt men, het half verteerde uitbraaksel van een dier, misschien van een reiger.

Al spoedig vestigde hij zich in de groote gemeente Oosterland, dat met het naburige St. Jansland in 1842 1136 Prot. inwoners telde. Daar woonde vroeger de oude J. M. KELLER, wiens admissie van 1775 dagteekende en na 1842, korten tijd, Doctor J. J. BOEIJE. In lateren tijd kwam er de heer E. E. VLEUGELS SCHUTTER, van 1860, bij, (zie n°. 182), doch WAS behield zijne praktijk. Hij werd lid der Afdeeling, corr. Lid van den Geneeskundigen Raad, was in alles de waardeerbare raadgever. In de Boekerij bezitten wij zijne bijdrage over Balano-posthitis. Evenals ik zelf waardeerde de Inspecteur FOKKER hem zeer hoog en dat deden ook zijne gemeentenaren; immers hij was tot zijn dood toe hun secretaris en ontvanger.

Fortuin had WAS niet, maar wel oppassende kinderen; een zoon van omstreeks 20 jaren verloor hij aan longtering; twee anderen werden geneeskundigen in Noord-Amerika. Bij alle zorgen en vermoeienis was hij de man van wetenschap en vormde hij vele privaat leerlingen, vooral met het doel hen afslag te doen krijgen van de eerste studiejaren. Tot deze behoorde o. a. de heer HOOGENDORP van Kortgene n°. 122.

Eens beleefde hij een geval van schijndood. Op zekeren dag kwam eene arme, ver afwonende vrouw een doodsbriefje voor haar gestorven kind vragen. De nauwgezette man gaf het niet en ontzag de verre wandeling evenmin. In de arme woning vond hij het kind zoo goed als afgelegd, doch WAS vermoedde nog

leven en inderdaad het gelukte hem het kind te behouden.

Op het laatst zijns levens verloor hij zijne vrouw; dit schokte hem zóo, dat hij door een hersenbloeding werd aangetast met opvolgende *parese*. Hij herstelde, doch niet volkomen en toen hij zich voor mij naar Oosterstein begaf, moest hij rijden. Sterk verlangde hij naar zijne twee in Amerika praktiseerende zonen. Tegelijkertijd verlieten zij tijdelijk hun praxis — en dat is in dat land gevaarlijk — zagen hun vader nog goed en wel, doch het toeval herhaalde zich en drie dagen na hun overkomst bezweek hij kalm en tevreden op den hoogen ouderdom van 74 jaren. Requiescat in Pace.

122. JAN CORNELIS HOOGENDORP.

Geb. te St. Maartensdijk 24 Oct. 1823. Inges. 7 Aug. 1843. Bev. 27 Dec. 1844 en 14 Jan. 1845 in de drie vakken Overl. 30 April 1877 te Kortgene.

HOOGENDORP's vader was predikant te St. Maartensdijk; hij zelf had eene goede opleiding ontvangen. Bij zijn inschrijving verkreeg hij een paar jaren afslag, omdat hij zich duchtig bekwaamd had bij den zoo even genoemden heer WAS. Deze noemde hem later een zijner beste, zoo niet den allerbesten zijner leerlingen en hij had hem gaarne voor het geheele vak bekwaamd, maar H. verkoos naar Middelburg te gaan. Hij vestigde zich te Kortgene.

Er woonde daar een oud en afgeleefd Geneesheer, J. F. GEIJP, in Middelburg geadmitteerd. HOOGENDORP is daar gehuwd geweest met eene dochter van den in de „Levensberichten" vermelden, aan Typhus overleden, Doctor GUEQUIÈRRE en daar diens Weduwe, Mej. I. VAN DE VONDEL, later trouwde met zekeren wijnhandelaar JONKER, werd HOOGENDORP met ter tijd halve broeder van den later te Hoek overleden Heelmeester van dien naam — zie n°. 155 — en hieruit vloeide weder voort dat HOOGENDORPS dochter bij JONKER het huishouden is gaan doen en ook bij zijn opvolger te Hoek, Doctor BUCHNER, die haar na zijn overlijden tot erfgename maakte. Te Kortgene was HOOGENDORP Raadslid en een zeer vertrouwd Geneesheer, die zelfs voor zeer bekwaam werd gehouden. Hij was daaren-

boven vriendelijk en menschlievend. Vooral op verloskundig gebied had hij zeer grooten naam en wonderlijk klinkt het, dat hij in eene uitgebreide cliëntèle van meer dan 30 jaren geen enkele kraamvrouw verloren heeft, ofschoon hij van Asepsis nog niets kende, dan de hem op de School aangeprezen zindelijkheid. Alles ging dus uitnemend, maar ongelukkig bleek zijn gestel niet zoo forsch als weleer, en dat sukkelen schreef men toe èn aan zijn beroep èn aan de vele vermoeienissen. En toch toen hij bij WAS leerde en ook gedurende den tijd dien hij te Middelburg doorbracht, was hij gezond en vol leerlust geweest: een goed Latinist was hij zelfs en niet onbedreven in het Grieksch. Maar hoe dan ook; er ontstond zachtkens aan een ascitis, met hartziekte en neiging tot apoplexie. Zijne laatste ziekte evenwel was gangraena. Hij bereikte slechts den leeftijd van 54 jaren, zeer betreurd door iedereen, en vooral ook door zijne zuster, die thans — 1902 — nog leeft en te Middelburg is gehuwd geweest met den heer I. MEEUSEN. Zijne dochter, Mej. HOOGENDORP, woont thans eveneens te Middelburg.

123. FRANÇOIS CHRISTIAAN STEWART SCHULTZ.

Geb. te Vlissingen 22 Juni 1827. Inges. 3 Juli 1844. Bev. 11 en 23 Januari 1849 tot Stedelijk en Pl.-l. Heel- en Vroedmeester.

SCHULTZ was de zoon van een geachte burger familie te Vlissingen. Zijn naam gelijkt half Engelsch en half Duitsch. Aan de School, waar hij goed ontwikkeld aankwam, was hij een degelijk, ijverig en bekwaam jongman; wat hij toen was bleef hij en is hij nog op 75-jarigen leeftijd. Hij heeft zich, naar ik meen, aanstonds te Vlissingen gevestigd, praktiseerde er in 1896 of '97 nog, ofschoon hij een deel der praktijk heeft laten rusten en thans, Februari 1902, dit geheel heeft gedaan. Zeer gezien was hij en zeer vertrouwd; renommée hebbende op verloskundig gebied en wat interne praktijk betreft, was hij geheel gelijk in naam aan de vroegere Doctoren CALLENFELS en HAZENBERG.

Zijn eenig kind is gehuwd met den Vlissinger Arts VERMAAS. Deze had het groote ongeluk in 1901-02, zijn zoontje te verliezen, eveneens een eenig kind.

SCHULTZ woont te Vlissingen Kleine Markt. N°. 186.

124 HENDRIK WILLEM VAN BOVEN.

Geb. te Oostburg 20 Dec. 1824. Inges. 18 Juli 1844. Bev. 15 en 29 Jan. 1849 tot St. en Pl-l.-Heel- en Vroedm. Overl. te Schiermonnikoog den 27 Febr. 1899.

VAN BOVEN, ontslagen met cert. n^{0}. 1, was van den aanvang af iemand van veel aanleg en wetenschappelijkheid en met lust om te werken. In onze Bibliotheek worden van hem bewaard: Eene vertaling uit het Duitsch over Pantheïsme 1859. Een dito uit het Engelsch over klinische Heelkunde 1859. Een geval van Caries. Een gids voor de badplaats Schiermonnikoog, waar hij reeds in 1887, baddocter was en tot zijn overlijden in 1899 bleef.

Ziedaar de lichtzijde zijns levens.

Toen hij aan de School kwam, vertaalde VAN BOVEN Latijnsch proza, kende tamelijk wel de drie nieuwe talen en de gronden der Mathesis. Er was dus veel van hem te wachten; doch dit mislukte. Zijn leven, dat vrij ruw was — het was als of er een zeemansaard in die familie zat — was een gestadig verhuizen. Het langst was hij te Heinkenszand. Hij praktiseerde daar onder anderen met den zwaarmoedig geworden heer REEN CANNEGIETER. Zijn tweede zóo hupsche vrouw schonk hem vele kinderen en daardoor vele zorgen, zoodat hij finantieel achteruit scheen te gaan. Het was waar, dat zijn praktijk niet groot kon zijn door de concurrentie van Doctoren en Apothekers uit Goes, maar toch, terwijl ieder hem voor kundig hield en de collegas dat ook deden, was het meer zijn los en te weinig ingetogen gedrag, dat de dorpelingen angstig voor hem deden zijn en hem noopte te verhuizen.

VAN BOVEN vestigde zich in den beginne, het was in 1850, op het dorp Aagtekerke bij Domburg; dat gaf geen praktijk, zoodat hij naar Middelburg vertrok, St. Janstraat H 197–199, doch daar waren voor hem geene vooruitzichten. In 1850 ging hij naar Heinkenszand maar bleef lid der Afdeeling; leverde vaak zeer goede bijdragen en was een gezellig, maar al te gezellig collega. De heer CANNEGIETER was inmiddels, des nachts van een bevalling komende, in den vijver der Pastorie verdron-

ken. In 1877 stond hij weer te Veere, vóór dat HAMAN er kwam; daar onder de boeren behandelde hij veel poklijders en dit was voor zijn naam niet gunstig, omdat hij bijna nooit vaccine genoeg voorhanden had en de meestal volwassen lijders nooit gevaccineerd waren, geen voorzorgen namen en stierven. Toen is VAN BOVEN, door nood alweder gedreven, naar het door zijn naam zoo schoonklinkende, maar hem ook weer teleurstellende Gouderak, en van daar naar het, zoo vaak onder water staande, door toeristen zeer gezochte maar voor een dokter onbewoonbare eiland Marken gegaan en eindelijk naar een nog meer afgelegen eiland, Schiermonnikoog. Toen was, naar men mij gezegd heeft, zijn manier van leven door de jaren en door de ondervinding geheel verbeterd; hij werd Bad-dokter bij de niet lang te voren opgerichte Zeebad-Inrichting, die eene goede toekomst schijnt te hebben en door Prof. FOKKER met warmte is aanbevolen.

Einde goed, alles goed. Ik las met veel genoegen in de dagbladen, dat men op het eiland, den 15 Januari 1899, met veel deelneming het vijftigjarig jubilé van mijn toen 75-jarigen collega uit Middelburg had gevierd.

125. CLEMENT VINCENT VAN OOSTENWIJK STERN.

Geb. te Sluis 16 Febr. 1823. Inges. 26 Juli 1844. Bev. 16 en 20 Jan. 1849 tot Pl.l.- Heel- en Vroedm. Overl. 28 Jan. 1900, oud 77 jaren te Aardenburg.

De heer STERN behoorde tot eene zeer geachte en gegoede familie te Sluis. De jonge STERN van wien het bekend was, dat hij aanleg voor studie en ambitie had, werd leerling van de School. Hij had geen Medici in zijn geslacht. Na goed volbrachte studiën vestigde hij zich dan ook in het zoogenaamde Land van Cadzand, en wel, als ik mij goed herinner, zeer korten tijd te Sluis; toen hij evenwel in 1850 lid werd van de Vereeniging van Genees- en Heelkundigen in Zeeland, stond hij vermeld te Schoondijke. Zeer spoedig vertrok hij naar het meer uitgebreide, vroeger eene bekende stad geweest zijnde Aardenburg, slechts één uur van Sluis verwijderd en in het midden zijner fa-

milie. Daar is hij tot zijn overlijden op 77jarigen leeftijd gebleven en was daar niet alleen een zeer geacht Docter maar ook een der voornaamste burgers, die er een mooi en ruim huis op nahield en een flinke equipage. Hij deed veel goed en was een der hoofdpersonen, die voor verbetering hebben gezorgd van het met aardsche goederen gezegende Gasthuis. Ook de Secretaris der Gemeente, de heer VORSTERMAN VAN OYE en de Burgemeester behartigden die zaak met vollen ijver. Dat zelfde Gasthuis heeft later nog al administratieve, doch gelukkig geen financieele moeilijkheden teweeggebracht. Die lust heeft over deze zaak, welke in meer dan één dagblad wijdloopig besproken en niet altoos even zacht behandeld is, te lezen, zie vooral het Dagblad voor Zeeuwsch Vlaanderen van 14 Oct. 1896 en vervolgens de daarover in onze Bibliotheek bewaarde stukjes. De twist liep vooral tusschen Doctor DE GLOPPER en den heer VORSTERMAN VAN OYE.

STERN is twee malen te Aardenburg gehuwd geweest, beide keeren met juffrouwen VAN DEN BROECKE, nichten van hem en van Doctor v. D. BROECKE te Middelburg; ook zij waren bemiddeld; hij overleefde beiden. STERN was de zeer gevierde prakticus, doch evenals van alle vroegere praktici, verminderde ook zijne praktijk, toen te Aardenburg een Arts, Doctor DE GLOPPER, kwam, die bewijzen leverde, dat de moderne Chirurgie de aloude ver overtrof. Het hinderde hem finantiëel niet, en hij zag gaarne den vooruitgang. Het gegoede Aardenburg heeft steeds veel aanlokkelijks gehad. Toen STERN er kwam, was de beroemde Prakticus J. C. LE GRAND, in 1811 te Gent gepromoveerd en met vlaggen en wimpels ingehaald, er niet meer, doch hij heeft als Collega's gekend den Med. Doct. P. J. CARPENTIER en den Heelm. P. L. VERHEEKE, zie n⁰. 92, beide R. K. en leden van den Raad, evenals later hij zelf. De tweede dagteekende van 1839, de eerste een Gentenaar van 1830. Wijders vermeld ik: den Med. Doct. P. A. VAN TOORENBURG in 1865, die echter spoedig vertrok en tusschen in o. a. den heer J. C. DOUW, ons n⁰. 175, W. C. CALLENFELS, n⁰. 99, vervolgens DEYER n⁰ 116 en STERN's eigen zwager, den Off. v. Gez. L. I. HUSSEM; deze laatste overleed in 1880 en thans vinden wij er Dr. de GLOPPER en DOIJER, beiden Med. Doct. en arts. STERN was corr. Lid van den Gen. Raad en van 1850

tot 1852 en van 1873 tot 1897 Lid der Afdeeling. Daar hield hij op eene bijeenkomst eene in het verslag der Afdeeling gedrukte, hoogst belangrijke mededeeling over eene den 14 Sept. 1877 verrichte Sectio Caesarea, waarbij het kind afgestorven was, doch de moeder herstelde.

126. HENRICUS BERNARDUS MAAL HENRY.

Geb. te Sluis 5 Sept. 1827. Ingeg. 31 Juli 1844. Bev. 10 en 12 Jan. 1849 in de drie vakken. Overl. 21 Maart 1895 te Oostburg.

Henry was de zoon van een predikant te Sluis, die daar een zeer hoog geschat man was. Natuurlijk verkreeg de bedaarde, innemende jongeling eene gewenschte voorbereiding; ook zijne studies en zijn gedrag te Middelburg waren uitstekend. Zijne latere praktijk was benijdenswaardig, niet omdat zij zoo winstgevend was, maar omdat zij steunde op een algemeen, goed verdiend vertrouwen en omdat hij ze schier belangeloos waarnam; de armen en behoeftigen droegen hem op de handen.

Na korten tijd in zijn geboorteplaats, Sluis te zijn geweest, begaf hij zich naar Oostburg en is ook dáar gestorven, 67 jaren oud. Henry was niet bemiddeld, woonde met zijne zusters op den hoek aan het begin van den weg naar Sluis en Zuidzande en trachtte, ongehuwd als hij was, op behoorlijke wijze te voorzien in het leven dier hem veel waardeerende zusters. Zóó heeft hij het aangelegd, dat ze ook na zijn dood fatsoenlijk konden leven. Rijtuig hield hij niet, althans niet in den beginne en deed dus alles te voet af, waarbij hij dan de herbergen niet in maar voorbij stapte.

Bij de vakgenooten was hij zeer gezien en was Correspondeerend Lid der Afdeeling Zeeland en toen de Geneeskundige Raden werden opgericht, benoemde de Koning hem al aanstonds als Plaatsvervangend Lid, doch hij bedankte voor die eervolle onderscheiding, omdat de eenvoudige, van alle vertooning afkeerige man meende, dat die betrekking niet te vereenigen was met zijne groote praktijk. Voor Bijdragen voor de pers had hij geen tijd maar altoos voor schriftelijke adviezen aan Collega's of aan den Geneesk. raad.

Met algemeene en oprechte deelname vierden dan ook de bevolking en haar vertegenwoordigers, zoo ook de Collega's zijn 40-jarig jubelfeest en niet minder was

de weemoed, toen hij ter aarde besteld werd. Na een aanval van apoplexie volgde er een soort van hersenontaarding, zoodat hij op het laatst niet meer was de man van voorheen. Op het kerkhof herinnert aan hem een gedenksteen. Ook ik waardeerde hem zeer, en vergis ik mij niet dan deed hij het mij en mijne familie eveneens.

Oostburg, ofschoon in 1842 slechts 14 a 1500 inwoners tellend, waaronder 200 R. K. was echter voor Medici een goede plaats. In 1842 was er nog zekere, in 1809 te Gent geadmitteerde Heelm. A. F. CANNEGIESER, doch het meeste aanzien genoot de Burgemeester Dr. H. A. CALLENFELS die gepraktiseerd heeft van 1815 tot 1860. Ik heb er o. a. nog gekend BOOGAERT, ons n°. 41 en een Off. v. Gez. I. v. D. BERGH, in 1897 dhr. P. JAS en thans den heer DE GROOT. Ook staat er een apotheker.

127. JAN VAN PIENBROEK.

Geb. te Zaamslag 17 Dec. 1825. Inges. 5 Aug. 1844. Bev. 13 en 17 Juli 1847 in de drie vakken. Overl. te Ter Neuzen 22 Febr. 1889.

Deze PIENBROEK — in hun geboorteland sprak men veelal van PUIJENBROEK — was weder een zoon van den ouden reeds vermelden Doctor van Zaamslag en broeder van n°. 98.

Aan de School studeerde en leefde hij goed en ook zijn later gedrag is naar behooren en eenvoudig geweest. Hij had, meen ik, zitting in den Gemeenteraad. PIENBROEK had zich te Terneuzen gevestigd, midden in zijn familie en huwde daar Mej. STEENKAMP.

Hij was een zeer sterk en voor zijn vak zeer geschikt man, doch eens trof hem toch het ongeluk een arm te breken. Hij werd 64 jaren oud.

128. FREDERIK HENDRIK DE MAN.

Geb. te Middelburg C 8, 16 Juli 1828. Inges. 6 Augustus 1844. Bev. 8 Jan. en 28 Febr. 1851 tot Stedelijk en Pl.-l. Heel- en Vroedmeester. Overl. te Port-Louis 7 Sept. 1855.

Met weemoed staar ik op bovenstaande cijfers, wan-

neer ik er bij denk, dat ik zelf thans in 1902, een bijna driemaal hoogeren leeftijd heb bereikt, dan mijn tien jaren jongeren en sterkeren, eenigen broeder te beurt viel. Hij was als knaap vroolijk, gezond en stevig en werd later een robust man, maar leed zeer veel aan hoofdpijn. Dit vooral was de oorzaak, dat mijn vader, die zelf Medicus was, niet goed vond hem den weg te laten volgen, dien ik had bewandeld, de Latijnsche school en de Academie. Men besloot tot den tabakshandel, doch na een paar jaren bleek het, dat daarin hier geen vooruitzichten waren, wanneer men geen handelsmannen in de familie had en daarom werd besloten tot het vak mijns vaders, de chirurgie. Hij werkte vrij veel, openbaarde vooral een practischen aanleg. Na een goed afgelegd examen vestigde hij zich dan ook te Middelburg op kamers. Hij nam er de stadspraktijk waar van den ziekelijk geworden Chirurg dr. Lepelaar, maar, gezellig als hij was, kon hij zich niet schikken naar het gebonden stadsleven. Daar komt door den dood van Boudewijnse, zie n°. 66, het dorp Grijpskerke vacant en hij ging, evenals zijn voorganger, wonen in het huis van de beide Beerta's, waarvan de een Geneesheer was geweest en de andere Apotheker. Het was wel te zien, dat hij dáar slagen zou, maar leven in een zóo stil land beviel hem ook niet en zoo besloot hij, evenals toen zóovelen deden, liever eens de Oost en de West te gaan zien. Na een proforma examen als Scheepsdokter vertrok hij onder den gezagvoerder Blaakert met een Middelburgsch zeilschip. De eerste reis liep goed af, tot voldoening van den kapitein en van hem; hij zag Australië, Java en St. Helena, maar de tweede tocht was noodlottig. Op de terugreis, in de baai van Akyab, waar zij lang moesten vertoeven om rijst te laden, heerschte een onbeschrijfelijke hitte, dagelijks afgewisseld met ontzettende stormen en averijen. Een deel der bemanning werd ziek, enkelen stierven en hij zelf werd door zware hoofdpijnen aangetast. De Gezagvoerder zag nog kans hem te brengen te Port-Louis, op het Engelsche eiland Mauritius. Daar bracht men hem naar het hospitaal. De Engelsche Doctoren noemden zijn ziekte Encephalitis en wilden hem groote giften calomel geven; daar tegen was hij door Prof. De Jonge gewaarschuwd en hij weigerde de kuur. Toen zagen de Engelsche Doctoren

niet meer naar hem om en hij overleed op 27-jarigen leeftijd den 7 September 1855.

Drie weken na het ontvangen van de doodstijding stierf zijne moeder van aandoening en een half jaar later zijn vader.

129. ADRIAAN DE BROEKERT.

Geb. Wemeldinge 31 Maart 1827. Inges. Aug. 1845. Bev. 13 en 16 Oct. 1847 in de drie vakken. Overl. in 1875.

In het stille, maar gegoede Wemeldinge woonde en praktiseerde BROEKERT's vader, een van studiën houdend man, doch met geen groote praktijk. Het dorp telde toen 800, thans 2000 inwoners. Zijne dochter, die nog leeft, huwde den leerling ARENDS, zie nº. 120. De jonge BROEKERT verliet de School met cert. 1 en was bekend als kundig en vlijtig; bij zijn komst kreeg hij één jaar afslag. Gebrek aan beter plaats, deed hem het 700 bewoners tellende bijna aan zee gelegen en niet aan een Geneesheer gewende Waarde kiezen. Hij was er nog in 1865, doch men heeft mij wel gezegd, dat hij zich meer op assurantiën en ondernemingen toelegde, dan op praktijk. Hij verloor daar zijn huis door brand en vertrok toen naar Zevenhuizen bij Rotterdam, de geboorteplaats van Doctor KEIJZER. Te Waarde was vele jaren achteréén een A. DE BROEKERT raadslid, denkelijk is dit onze medicus geweest. De heer KEIJZER meende, dat hij te Zevenhuizen weinig praktijk had en dat het zonderling was, dat ook daar zijn huis verbrandde. Hij leefde daar op het laatst meer als partikulier en overleed 48 jaren oud in 1875.

In zeer ouden tijd was de omtrek van Waarde grooter; er lagen toen nog de in 1530 verzwolgen dorpen Valckenisse en Vinckenisse; namen, die ons evenals die van Waarde zelf, aan een zeestrand herinneren.

130. PIETER ELIZA HUIBREGT VAN OPDORP.

Geb. te Arnemuiden. 2 Nov. 1829. Inges. 23 Dec. 1845. Bev. tot Pl.l.- Heel- en Vroedm. 15 Febr. 1849. Overl. te Numansdorp in 1876 oud 47 jaren.

Over 's mans kundigen maar wel wat zonderlingen

vader, deelde ik een en ander mede op blz. 61. Pieter was, meen ik, Protestant en zijne latere broeders R. Katholiek.

De heer Van Opdorp had geen geld en beproefde daarom verschoond te worden van examen-geld voor zijn bekwamen zoon, doch de Prov. Comm. was bang voor zulk een Antecedent. Geen wonder, dat zijn zoon de gewoonte volgde en een of meer reisjes maakte naar O.-I. Daarna heeft hij korten tijd b. v. in 1852, gepraktiseerd in het lief gelegen Renesse op Schouwen; is vervolgens naar Numansdorp vertrokken en ik vermoed, dat hij dáar tot zijn 47sten jaar heeft gepraktiseerd.

In het jaarboekje der Zeemacht vond ik o. a. vermeld van 1857 en later, een heer F. of J. van Opdorp als Off. van Gez. dit zal zijn broeder Frans zijn geweest, die later vertrokken is naar Den Briel en Amsterdam. In een jaarboekje van 1865 vond ik eindelijk als Docter in de drie vakken, te Wassenaar, den heer F. C. v. Opdorp, zeker eveneens een familielid.

131. WILLEM FREDERIK REUSE.

Geb. te Koudekerke (W.) 4 April 1824. Inges. Dec. 1845. De School verlaten en overleden in 1876.

De op blz. 21 vermelde bekwame heer L. P. Reuse, had, behalve den zoon, dien we leerden kennen onder n°. 85 en Louis, die hem is opgevolgd maar na eene gelukkige praktijk aan een Diverticulum van den slokdarm overleed, nog een zoon Willem. Deze nam les bij zijn broeder, die ook naar O.-I had gevaren, doch studeeren was Willems lust en leven niet. Hij verliet dan ook de School en waagde het met zijn broeders diploma eene reis naar O.-I. te doen als Scheepsdocter, maar toen die Medische fout uitkwam, was het varen niet meer voor hem bereikbaar. Teruggekeerd — het zal zóo wat 1871/72 geweest zijn, — bezorgde men hem te Vlissingen op het wachtschip een postje met den hoog klinkenden naam van Onder-Ziekenoppasser-Majoor, bij de Zeemacht. Dit hield geen stand; Reuse die toch varen wilde, is toen gewoon zeeman geworden. Hij bereikte slechts 52 jaren en is geen zeeheld van naam geweest.

132. JOHANNES MARINUS BRUWAAN.

Geb. te Vlissingen 7 Sept. 1824, Inges. 31 Dec 1846. De school verlaten in 1848. Overl. omstreeks 1854.

BRUWAAN was een vroolijk aardig ventje, de zoon, meen ik, van een Vlaamschen uit Vlissingen naar Middelburg gekomen Tailleur. Behalve den dienst van Esculaap, had JAN ook den naam een ijverig priester te zijn in de reijen van den god des wijns. Ik voor mij weet het niet. Hij verliet de stad, en trok naar Den Bosch. Daar heeft hij, ook wel naar men zeide, herhaalde malen een admissie examen beproefd, maar de heeren dáar waren telkens te onbeleefd hem toe te laten.

Hij is dus geen Medicus geworden.

133. SIMON JOHANNES BERTEL.

Geb. te Westkapelle 2 Nov. 1829. Inges. 10 Aug. 1846. Bev. 15 en 21 Aug. 1851 in de 3 vakken.

Mijn vriend BERTEL, van wien ik blijde vermeld, dat hij nog leeft en gelukkig te Hazerswoude praktiseert en die aan een zeer zware typhus aldaar is ontsnapt in den tijd van Professor SIMON THOMAS, met wien hij zeer bevriend was, is altoos als student hoogst fatsoenlijk, ijverig en bekwaam geweest. Zijn praktijk nog heden ten dage is zeer uitgebreid.

In 1899 vierde men met groote opgewektheid zijn 70sten jaardag. In 1852 was hij te Aagtekerke gevestigd, doch bleef er niet lang. Zijne broeders, LEEN en GEORGE, nos 119 en 166, zijn reeds lang ten grave gedaald.

Tijdens zijn verblijf op Walcheren, toen hij te Aagtekerke van 1852 tot '56 woonde, was hij lid onzer Afdeeling. Zijn oude vader te Westkapelle was het eveneens geweest van 1848 tot '56.

134. JAN JAKOB FRASER.

Geb. te Middelburg 5 Sept. 1830. Inges. 7 Jan. 1847. Bev. 21 Mei en 29 Oct. 1852 tot Vroedm., Sted.- en Pl.l.- en Scheeps-Heelm.

FRASER's vader dreef op de Markt I 110 12 een sigarenhandel en was broeder van n°. 50. Naar den naam te

oordeelen, was de familie van Engelschen oorsprong en woonde dan ook het meest in Vlissingen. Met genoegen vermeld ik, dat bij hem gedrag en studiën niets te wenschen overlieten. Na zijn examen en na één of meer reizen naar O. I. koos hij Schoondijke als verblijfplaats, is er nog praktiseerend en gezond en heeft het voorrecht dat ook zijn zoon, de in Amsterdam gestudeerd hebbende Arts J. J. FRASER zich ook daar voor goed heeft gevestigd, na eerst gedacht te hebben aan Maasdam en Breskens. In vroeger tijd stond er de in 1857 overleden heer PASTOOR, en nog vroeger zekere WIJNANDT, de eerste een net en de laatste een raar man. Er woonde tevens de heer KABBOORD, n°. 10, en ofschoon zeer kort, de heer STERN n°. 125. In FRASER's eerste tijd is er ook Burgemeester geweest, S. DE GRAAG, n°. 180, en thans — 1902 — hebben de FRASERS tot collega den Arts VAN NOPPEN.

FRASER is gehuwd geweest met de dochter van den Predikant VROLIK. Van hun kinderen zijn twee officier en gehuwd. Een hunner, die reeds tot kapitein is bevorderd, woont thans te Middelburg. Een andere zoon is te Schoondijke ter secretarie. In alles had dus FRASER een gelukkigen loopbaan! Maar hij is weduwnaar.

135. JOHANNES EGBERT RISSEEUW

Geb. te Oostburg 7 Maart 1830. Inges. 9 Aug 1847. Bev. 22 Jan. en 8 Maart 1852 in de drie vakken. Overl. 23 April 1879

De heer RISSEEUW, wiens voorouders weleer RISSÉ moeten hebben geheeten, was afkomstig uit een uitgebreide familie te Oostburg en omstreken. Hij zelf was, door huwelijk, vermaagschapt aan den Prosector PIETERSE — zie n°. 15 —. RISSEEUW had een flinke opleiding ontvangen, zoodat hij Latijn en andere talen kende en zeer goed Fransch sprak. Aan de School was hij een werkzaam leerling, die vooral practische ervaring op hoogen prijs stelde.

Deze kon zijn neef PIETERSE hem gemakkelijk bezorgen, omdat hij Heelmeester van den Arme en van de Gestichten was en daarbij een groote privaat praktijk moest waarnemen. Die ijver is RISSEEUW, ook na zijn vestiging te Middelburg, bij gebleven. Later kwam hem dit goed te pas toen hij tot Chirurgijn in het Gasthuis was benoemd. Zoo verkreeg hij door zijn toewijding de

Zilveren Medaille voor Vaccine; die van goud, door zoo velen, als de heeren DE MAN, REUSE, dr GOEMANS e. a., behaald, waren gelukkig reeds afgeschaft. Gelukkig zeg ik, omdat het verlangen naar het bezit er van wel eens aanleiding gaf tot het opgeven van valsche opgaven.

De dood van PIETERSE en later die van V. LISSA brachten hem in de praktijk. Vervolgens was hij nuttig werkzaam in de Afdeeling, in het in zijn tijd opgerichte Ziekenfonds, bij de Ziekenverpleging, en het Armamentarium. Verlangende op praktisch gebied zich steeds meer en meer te bekwamen, maakte hij uitstapjes naar het hem bekende Rijssel en Parijs, bezocht de Klinieken van Burggraeve en anderen te Gent.

Zoo was hij de eenige van ons, die zich de moeite en tijdverlies getroostte, om, na den slag van Sedan in 1871, niet alleen het slagveld te gaan zien, maar ook de Klinieken te Metz te bezoeken. En daar viel toenmaals veel te zien!

Het legt eveneens getuigenis af van zijn werkzamen geest,dat hij bij de toenmalige onzekerheid of de te wachten nieuwe wetten, den Plattelands-Heelmeester vóór- of nadeel zouden aanbrengen, zich te Jena aan een nieuw examen ging wagen en er het diploma van Med. Doctor verwierf.

Later echter maakte hij van dien titel geen gebruik als onnoodig en ijverzucht opwekkend.

RISSEEUW bleef ongehuwd en volgde dus gaarne een celibatair leven. Met zijn nicht, mej. LUTEIJN, heeft hij samen gewoond eerst in de Langedelft B 118, daarna Molenwater E 54.

Later bestuurde zijn zuster, mevr. de wed. JANSSEN uit Axel, zijn huishouden in de Bogardstraat D 50; ten allerlaatste woonde hij Korte Noordstraat L 83.

Het is zeer wel mogelijk, dat zijn stille huiselijke omgeving de oorzaak is geweest van zijn dikwijls sombere stemming; daarbij was de gevoelige man de meening toegedaan, dat hij verre beneden de gepromoneerde Doctoren stond. Het hinderde hem, dat hij, wel is waar, inwendig practiseeren mocht, maar dat bij ernstige gevallen, het verkieselijk was een ander in consult te raadplegen.

Door dit alles en door de zorgen en teleurstellingen, die zoowel de Medicus als de Chirug van collegas en

patienten dikwijls te verduren heeft, werd hij door moedeloosheid en onverschilligheid geplaagd.

Rheuma en sufheid gingen hem kwellen, hij praktiseerde over zich zelven, begreep dat aan zijn kwalen niets was te doen, en zoo bereikte hij comateus en gelaten, slechts den leeftijd van 50 jaren.

136. JACOBUS BASTIAAN HARINGMAN.

Geb. te Middelburg 9 April 1827. Inges. 12 Aug. 1847. Bev. 7 Oct. 1851 en Jan. 1852 in de 3 vakken. Overl. 11 Nov. 1891.

Haringman, vriend en mede-stadsheelm. van Risseeuw, een gezonde, sterke jongen, ontving zijne opvoeding bij zijn vader, den apotheker, Brakstr. O 226 en later bij diens met de weduwe gehuwden opvolger Akkerman; beide apotheken stonden niet hoog aangeschreven. Zij hielden zich veel op met praktiseeren. H. vestigde zich te Middelburg. Door zijn goedheid vooral, verkreeg H, een zeer groote, maar niet uitgelezen praktijk, die hij vrij nonchalant behartigde. Toch liet hij zulk een naam van kunde en toewijding achter, dat men zelfs een monument plaatste op zijn graf. Alhoewel niet nauwlettend op zijn levenswijze, dronk hij niet. Zijne vrouw, eene bemiddelde juffrouw Buijze uit Zierikzee, was altoos ziekelijk; ook verloor hij eene volwassene dochter aan longtering. Als Off. v. Gez. bij de Schutterij schitterde hij steeds door zijn afwezen bij de oefeningen. Alhoewel in den beginne tweede secretaris onzer Afd., schonk hij later haar volstrekt geen aandacht. Op praktisch terrein steeds gereed en gemakkelijk, was hij ook de gevierde man bij het Ziekenfonds en bij Militiezaken. Door zijn slofheid en slecht, of liever geen boekhouden, verachterden ook zijne finantiën. Hij woonde Smalkade H 79 en vroeger Noordz. Dam N 1. Na den dood zijner vrouw en het huwelijk zijner eenige dochter, ontstond bij hem zekere sufheid, zeker niet door studiën teweeg gebracht. Daarna openbaarden zich Epileptiforme-toevallen en Hallucinatiën, zoodat ik verplicht was den sterken man naar het Gasthuis te laten vervoeren, waar hij 64 jaren oud overleed. Zonen heeft hij niet gehad.

137. NICOLAAS GESINUS ERNST VETTEN.

Geb. Renesse 10 Sept. 1824. Inges. 9 Aug. 1847. Bev. 13 Mei 1851 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 1864.

Deze was een zoon van den Predikant van Renesse en later van Serooskerke (W.) Uit een goede beurs studeerende, liet ook hij zich verleiden door een verkeerd dieet, te meer nadeelig omdat hij nerveus was. Hij vestigde zich te Domburg, huwde daar de bemiddelde, maar ziekelijke juffrouw VERMEULEN, later wed. MOSSELMAN. Domburg, de badplaats, was hem, hoe goed en hulpvaardig hij ook was, niet voordeelig, noch voor zijne praktijk noch voor zijne gezondheid. Hij bereikte slechts 36 jaren.

Domburg heeft vele Medici gehad, als OVERDORP, BORKING, Dr. HOLM, BERGHEGE, DEKKERS en JANSSEN. Thans is er gevestigd de arts DUIJVIS.

138. WILLEM JOHAN JANSEN.

Geb. Middelburg 18 Oct. 1829. Inges. 9 Aug. 1847. Bev. 15 en 17 Aug. 1851 in de 3 vakken. Overl. Maart of Mei 1895.

Zijn vader, handelaar in koloniale waren, woonde Noordzijde Dam F 146. Deze en een tweede zoon werden niet oud, maar zijn vrouw, een dochter van den 100jarigen FREDERIKS, wel. JANSEN verliet reeds vroeg de school, oefende zich verder privatim en vestigde zich in het lief gelegen Renesse, doch vóór dien tijd eerst nog te Middelburg en te Grijpskerke in 1853. Te Renesse huwde hij de niet onbemiddelde Juffr. MOLENBURG. Deze overleed later aan tering te Middelburg. Haar sukkelen noopte hem een andere lucht te beproeven, ik meen Haarlem of omstreken. Toen dit niet hielp, keerde hij naar Middelburg terug, woonde in het huis zijner tante, Rouaansche Kade G 155, waar eerst zijn vrouw bezweek en later ook hij, als echtgenoot van Mej. KAP. Eene zijner dochters huwde den arts H. C. KNAPPERT te Kinderdijk, later te N. Lekkerland.

Jansen had te Middelburg geen groote praktijk, doch hij was spoordokter en een tijd lang Stads-Heelmeester, was een nauwgezet lid van Afdeeling en Leesgezelschap. De goede man was zeer nerveus van gestel, zag tegen operaties op en riep veel te vroeg hulp van collega's in. . Dit alles deed hem tegen ambtgenooten opzien en verergerde zeker zijne zenuwachtigheid. Een min heusche behandeling van den Gemeenteraad trof hem zeer. Weinige dagen vóor zijn overlijden wilde hij nog uitgaan, zoodat zijn ziek zijn, dat ik aan slepend hersenlijden toeschreef, mij vrij duister toescheen. Hij werd 65 jaren oud. Zijne weduwe vertrok naar Leiden.

139. JOHANNES PICHAL.

Geb. te Vissingen 19 Juli 1829. Inges. 9 Aug. 1847. Bev. 19 Jan. en 12 Aug. in de drie vakken en als Scheeps-Heelm. Overleden 1853 of 1854.

De heer Pichal was een net en goed opgevoed man, die goed leefde en goede examens deed. Hij had een broeder te Middelburg, gehuwd met eene juffrouw De Bats en was daardoor aan doctoren verwant. Daar er geen finantieele reden bestond om te gaan varen, hoopte de familie, dat de heer Pichal zich in Zeeland zou vestigen, en daarvoor was wel gelegenheid, omdat men hem dadelijk na zijn examen beriep in het welvarende bij Goes gelegen Kloetinge. De nog maar 23-jarige jongeling echter wilde de wereld zien, had daarvoor zijn examen gedaan en ging dus met een schip naar O. I. Ongelukkig overleed hij reeds bij zijn tweede reis. Hij was ongehuwd.

140. JUSTUS ANTONIE VAN RHEE.

Geb. Poortvliet 6 Mei 1827. Inges. 9 Aug. 1847. Bev. 11 en 14 Jan. 1851 in de drie vakken. Overl. 1863.

In Van Rhee's tijd was ik nog niet aan de School verbonden, vandaar dat mij weinig van hem bekend is, maar ik weet dat hij stil en bedaard leefde en goed studeerde. Hij verkreeg bij zijn komst één jaar afslag en had dus elders privaatles genomen. Hij werd echter

slechts voorwaardelijk aangenomen, omdat hij nog niets aan het Latijn had gedaan en daar had hij toch te Tholen wel gelegenheid voor kunnen vinden. Zijn vader was er Apotheker. Tholen had Med. Doctoren en Apothekers en Poortvliet was bezet, VAN RHEE heeft zich toen nedergezet te Oud-Vosmeer eveneens in de buurt van Tholen. Hij was er nog in 1862. Met hem praktiseerde de in 1836 geadmitteerde heer C. WAS Az. Maar zijne gezondheid was slecht. VAN RHEE stierf in 1862 of 1863 vermoedelijk aan longlijden slechts 36 jaren oud.

141. PIETER VAN PIENBROEK.

Geb. te Zaamslag 30 Aug. 1828. Inges. 9 Aug. 1847. Bev. 12 Mei 1854 als Pl.l- en Scheeps-Heelm. Overl. omstreeks 1858 of 1860.

PIETER had reeds verschillende bekwame Medici onder zijn familie; hij leerde bij hen en kreeg een jaar afslag. Dat hij de school verliet zonder kennisgeving was echter geen goed teeken. Hij heeft zich korten tijd gevestigd in zijn geboorteplaats, en daarop of te Stoppeldijk of te Pauluspolder, dus in een meer R. K. land. Het gelukte evenwel niet met de praktijk en zulks te minder, omdat zijn gedrag te wenschen overliet. Hij is daarop gaan varen en heen en weer trekken. De ongeregelde levenswijs zal wel de oorzaak zijn geweest dat hij niet oud is geworden. Men heeft mij gezegd, dat hij niet in de provincie, waar zijn familie woonde is overleden, maar te Amsterdam ruim 30 jaren oud.

142. ABRAHAM HENDRIX.

Geb. te Middelburg 4 April 1831. Inges. 17 Jan. 1848. Bev. tot Pl.l.- en Scheeps-Heelm. den 5 Nov. 1853 en in 1859 als Sted.

Deze leerling behoorende tot een zeer geachte Joodsche familie te Middelburg, was halve broeder van den onder n°. 55 vermelden te Rijssel overleden jongeling. Bij dezen heb ik er reeds op gewezen, dat de op den 24 Augustus 1830 te Brussel zoo onverwachts uitgebroken revolutie een ontzettende slag is geweest voor het zeer

geachte handelskantoor alhier, dat vooral den Effectenhandel dreef. De familie, die toen het groote, kort te voren verbouwde huis C 6 en 7 op de Markt bewoonde, moest zich weldra met een ander tevreden stellen, eerst Korte Gortstraat 344, waar ook mijne ouders in dien tijd hebben gewoond en later in de Vlissingsche straat. Ofschoon de familie zich herstelde, de vader een post verkreeg bij het postverkeer en de kinderen zich gedeeltelijk verspreidden, had de gebeurtenis natuurlijk invloed op hun lot. Onze Abraham zou wellicht voor Med. Doctor hebben gestudeerd, doch nu moest hij zich met minder tevreden stellen en na zijn eindexamen dadelijk voor zichzelven gaan zorgen. Dit gelukte, omdat hij aan de School oppassend en studeerend was geweest.

Dat H. verlangde te gaan varen, bleek uit zijn examen en hij heeft dan ook, naar hij de goedheid had mij zelven te schrijven, niet minder dan elf zeereizen medemaakt: te weten eerst vier tochten met de toen nog gebruikelijke zeilschepen. Dit stelde hem in staat zich te vestigen; twee jaren bleef hij van 1857—59 in het naburig Arnemuiden en éen jaar te Middelburg. In dien tusschentijd had hij zich voor het Stads-examen bekwaam gemaakt, doorstond dit in 1859 en bleef toen bij afwisseling te Middelburg. Het aantal praktici hier was echter zóo groot, dat het niet raadzaam scheen op die wijze het vergaderde kapitaal roekeloos op te maken, en er volgde daarom weder de lust om nu en dan te varen. Zeven reizen met de „Kosmopoliet" waren het gevolg.

Onze Hendrix bleef bij dat alles gezond en werd een klein kapitalist.

In 1857 was H. dus naar Arnemuiden gegaan, als opvolger van den onder n°. 106 vermelden heer J. Noom. Hij was er ondanks het verschil op godsdienstig gebied met de rechtzinnige bewoners, zeer gezien. Toch bleef hij er niet en verhuisde in 1859 zooals ik zeide naar Middelburg, waar hij zijn intrek nam in de Vlissingsche straat bij zijne ouders.

Vrijer in zijn bewegingen dan voorheen, vertrok H. in 1874 naar Amsterdam. Het geluk diende hem om daar de praktijk te erlangen van een groot Ziekenfonds en van verschillende andere het verschil op godsdienstig gebied met de rechtzinnige inwoners, zeer gezien boven-

dien. Daarop volgden steeds meer en meer praktijk en andere maatschappelijke betrekkingen. Het gaat hem goed, ook op het punt van gezondheid en dat pleit voor hem na zóovele zeereizen!

Hendrix is in Amsterdam omstreeks 1874 gehuwd en heeft drie in de Maatschappij werkzame kinderen; één hunner is thans Med. Cand. aan de Amsterdamsche Universiteit, en hoopt weldra Doctorandus te worden. Moge de vader hem nog als doctor en arts naast zich zien.

Het deed mij genoegen te vernemen, dat van mijn speelmakkers naast mijne deur — mijne ouders woonden C 8, naast hen — behalve twee overleden jongens, nog twee zusters in leven zijn.

143. DIRK DEIJER.

Geb. te Hontenisse 8 Mei 1831. Inges. 17 Jan. 1848. Vervallen verklaard 1851.

Deze jongeling, geboortig uit het toen nog eenigszins Protestantsche deel van Hulsterland, was de zoon van n°. 28 en dus de broeder van n°. 116. Voor studiën had hij niet veel aanleg; ook was het geheele studentenleven niet naar zijn smaak. Met Vlaamsche nonchalance bleef hij dan ook van de School zonder kennisgeving weg en veranderde van loopbaan. Hij is ambtenaar geworden bij de Belastingen.

144. LEENDERT PERVOOST.

Geb. te Middelburg 21 Jan. 1825 Inges. 17 Jan. 1848. Bev. 12 en 13 Aug. 1853 tot Sted. Heel- en Vroedm. Overl. omstreeks 1891.

Pervoost, die vroeger op een Effectenkantoor was geweest, had, ofschoon van niet gegoede familie, eenig geld verworven. Daar hij bij zijne komst reeds 23 jaren telde, werd hij een Mentor voor de jongelui, maar een slechte, doordat hij hun geld leende en daardoor hun uitgaan bevorderde; hij zelf was echter matig.

Op School had men, zoover mij bekend is, niets op hem aan te merken. Hij werkte er zeer voldoende. Na zijn admissie woonde hij met eene bejaarde dienstbode,

Noordzijde Dam te Middelburg. Hij kreeg toen slechts weinig praktijk, misschien omdat hij bij het publiek een suspecten naam had met betrekking tot zijne moraliteit. Hij speculeerde gelukkig in Spanjaarden en maakte veel werk van huizen koopen en verkoopen met het doel door de wijnpenningen geld te verdienen. Daar hij te voren op een effectenkantoor was geweest en dat onverwachts had moeten verlaten, verdacht men hem wel eens van oneerlijkheid. Een en ander brachten hem zóo in opspraak, dat men zelfs bij de „Afdeeling," waarvan hij in 1854 lid was geworden, hem dwong in 1858 daarvoor te bedanken. Toen heeft hij zich op het gevaarlijke pad begeven van het keuren van remplaçanten en lotelingen, en tevens op het leveren van nommerverwisselaars en plaatsvervangers. Dit gevaarlijk vak bezorgde hem geld, maar de bron hield op, toen eens eene onregelmatigheid had plaats gehad en hij te veel geld had geëischt voor het eenvoudige keuren van den zoon van den heer J. Was te Scherpenisse. Deze, op zichzelve, weinig beduidende zaak had echter ten gevolge, dat de Militieraad besloot hem niet meer tot de keuring toe te laten. Een klein huis A 63 in de St. Pieterstraat, ná zijn dood afgebroken en verbouwd, werd toen de woonplaats van den eenzamen, ongelukkigen man, dáár sommige, min befaamde lui toelatende. Men zeide, dat het er erg vuil was en dat hij al meer en meer verviel. Buiten de Langeviele poort, had hij nog een kamer, waar hij des morgens heen wandelde langs achterstegen, zeker om voedsel te gebruiken. Ontmoette ik hem dan op straat, dan klaagde hij over Asthma en de weleer zóo blozende man zag er uit als een lijk. Eindelijk stierf hij op straat en werd in de K. Noordstraat binnengebracht. Onbeschrijfelijk vuil was de toestand, dien men in zijn huisje vond. Geen medische boekjes, maar muntbilletten en leenbankbriefjes en meer dergelijke papieren zag men verspreid op den grond liggen onder allerhande vuil. Gelukkig vonden de blijde erfgenamen nog een waarde van ± ƒ 20.000. Hij is altoos een onbegrijpelijk man geweest maar geen dronkaard. Als bijzonderheid mag vermeld worden, dat P. eens eene beschrijving van een dubbel Hygroma patellae heeft gegeven, dat nog in de verzameling van pathologica in het Gasthuis wordt bewaard.

145. GERBRAND HENDRIK VLEUGELS SCHUTTER.

Geb. te Oosterland 15 Sept. 1829. Inges. 7 Aug. 1848. Bev. 12 en 13 Aug. 1853 in de drie vakken. Overl. 16 Nov. 1854.

Afkomstig uit een zeer geachte burgerfamilie uit Oosterland, behoorde G. H. VLEUGELS SCHUTTER tot de goede studenten der school, die naar behooren heeft gewerkt en geleefd. Hij is jammer genoeg op jeugdigen leeftijd overleden, na slechts één jaar te Oosterland te hebben gepraktiseerd. Volgens het verslag der Afd. Zeeland immers, is hij 16 November 1854 overleden, slechts 25 jaren oud. Een verlies was het voor de zijnen en niet minder voor zijne gemeente! In den Naamwijzer staat zijn naam niet vermeld, een bewijs dat zijn vestiging zeer korten tijd heeft geduurd. Hij is in zijn kortstondig leven toch nog Lid der Afdeeling geweest.

146. JAN TEUNIS ROELAND VAN DE WATERING.

Geb. te Brouwershaven 7 Januari 1829. Inges. 7 Aug. 1848. De school verlaten Januari 1853. Overl. 27 Nov. 1867, denkelijk te Graauw.

De bovenvermelde behoorde tot een zeer gerespecteerde familie in Schouwen. Te Brouwershaven praktizeerde een Geneesheer C. v. D. WATERING, die in 1822 te 's Hage als Heelm., en in 1823 als Vroedm. te Middelburg was geëxamineerd. Ik heb dien man goed gekend, omdat hij bij mijn vader privaat les nam, ook meen ik hem in mijn jeugd, te Vlissingen als Off. v. Gezondh. te hebben gezien. Deze docter was zonder twijfel een nabestaande van gemelden student, doch de laatste is een schurftig schaapje in die nette familie geworden. Het is mij ontgaan hoe hij het op de School heeft gemaakt; hij genoot er het onderwijs vier en een half jaar, heeft toen zijn ontslag gekregen omdat hij in dienst ging als Off. v. Gez. bij de Marine. In de jaarboekjes voor den zeedienst staat hij inderdaad van 1853 tot 59 vermeld als Off. v. Gez. 3e klas. Hij zal wel wegens *gezondheidsredenen* ontslagen zijn. Na dien tijd was hij gevestigd te Grauw en Langendam: ik vond zijn naam van 1864 tot '68; hij was echter reeds in Nov. 1867

aldaar overleden. De gecombineerde gemeente Graauw en Langendam, die veel wisseling van Medici heeft aangeboden, — zoo stond er bv. vóór 1864 de heer C. L. SUSIJN, en in 1868 reeds weder een ander; — was dan ook voor Medici en vooral voor een Protestantsch geneesheer eene slechte plaats, dewijl Hulst slechts één uur afligt en aan den zeekant de bevolking uit mosselvisschers en derriedelvers bestaat; wij hebben dus hier te doen met een van de vele verdronken landen, die echt korthoofdige schedels hebben opgeleverd. V. D. WATERING heeft er veel armoede geleden, waaraan zijn slecht gedrag grootendeels schuld had. Weinige dagen vóor zijn dood moet er met hem iets zijn gebeurd, dat hem moeite zou hebben veroorzaakt indien hij nuchter ware geweest. Ik meld er echter bij, dat men in 1900 te Graauw zich niets meer van het geval kan herinneren. Zekere arme, door koliek aangetaste vrouw was namelijk plotseling overleden na het gebruik van een Morfinepoeder, door den docter gegeven, zonder dat hij de patiente had gezien. Het geval is eerst 14 dagen later ter oore gekomen van de Justitie en toen deze den docter naar het gebeurde ondervroeg bleef hij volhouden, dat hij zóo beneveld was geweest, dat hij zich volstrekt niet kon herinneren of hij te veel of te weinig of in een woord hoeveel hij gegeven had. De rechter besloot toen de reeds begravene vrouw niet te laten opgraven. Een paar dagen later stierf hij zelf.

147. ONKO HENDRIKUS JACOBUS STEENBERG.

Geb. te St. Annaland 11 April 1831. Inges. 18 Aug. 1848. Bev. 20 Jan. en 11 Mei 1852 in de drie vakken en tot Scheepsdokter. Overl. 12 Feb. 1893 te Rilland.

STEENBERG was een stevige, gezonde jongen met al de allures van een aanstaand Landsdokter en daarbij goed onderwezen, zóodat hij een jaar afslag verwierf. Zijn vader was Predikant te St. Annaland. Aan de School gaf de zoon vele bewijzen van kunde en bekwaamheid, maar zijn sterk gestel verleidde hem ook alweer om zijne gezondheid niet te tellen; hij werd een feestvierder, die alles verdragen kon.

Naar zijn examen te oordeelen heeft hij nog gevaren en dat dobberen op een zeilschip is voor de maag gevaarlijk. Het heeft echter kort geduurd, immers in 1853 stond hij reeds te Ierseke. Deze thans 4500 bewoners tellende gemeente had er toen slechts 800 en daaronder vele behoeftigen. Van daar dat vele jonge Medici er heen gingen maar er niet bleven. Langen tijd heeft er gewoond de voorganger van STEENBERG, de gewezen Off. v. Gez. F. MOOI, die sterk dronk en aan waterzucht stierf. Deze overigens kundige man had het geluk, dat zijn eerste bevalling eene van drielingen was, zóo dat zijn fortuin zou gemaakt zijn, indien hij gewild had.

STEENBERG bleef niet te Ierseke, doch verhuisde in 1861 naar het niet veel meer opleverende Rilland-Bath. Daar is hij met tusschenpözen gebleven en overleed in 1893 aan maagkanker. Hij heeft mij nog kort voor zijn dood geraadpleegd doch natuurlijk te vergeefs.

STEENBERG bleef dus niet geregeld te Rilland gevestigd, doch trok heen en weder, zóo dat hij zelfs nog in Holland zich heeft nedergezet en zijne middelen lieten die onregelmatige wijze van leven toe. Overal had hij veel te doen, doch zijn gedrag maakte hem nonchalant. Toen ik eens Rilland passeerde in een ontzettend onweêr, stoof ook hij den waggon binnen, ruw, wild en bestoven; hij kwam n. b. juist van een jongen, die op den molen was dood geslagen. Ook bij hem was de drankzucht geen gestadige maar eene periodieke. Zooals ik zeide, hield hij het 62 jaren vol, en liet, meen ik, geene kinderen na.

148. JOHANNES PIETER NOSKE BUIJZE.

Geb. Neuzen 17 November 1830. Inges. 21 Oct. 1848. School verlaten zonder kennisgeving 8 Dec. 1851. Bev. 23 Aug. 1853 tot Pl.l.- en Scheeps-Heelm. Overl. omstreeks 1875.

Deze jongeling, die aan de School reeds niet leefde zooals het behoorde, had tot vader den achtingswaardigen Doctor te Neuzen. Zijne aan Epithelium lijdende moeder echter had de gewoonte voor haar lijden hulp te zoeken in spirituosa. Bij den onbeslisten strijd over de erfe-

lijkheid laat ik het in het midden of dit op haar kinderen van invloed is geweest. Hoe het zij, het leven van NOSKE BUIJZE was ongeregeld en zwervend. Veelal was hij Scheepsdocter en vestigde zich dan tusschen in op het een of andere onbeduidende dorp. Toen de in 1859 daar wonende HOFMAN van het R. K. Graauw vertrokken was, ging BUIJZE er heen, maar bleef er niet en zoo is het gegaan tot aan zijn dood, die of te Neuzen of te Amsterdam op 45 jarigen leeftijd plaats had.

Zijn broeder een zeer bekwaam Medicus, geen leerling der School bracht het ook niet verder dan tot 45 jaren.

149. ABRAHAM CATHARINUS DANCKAERTS.

Geb. te Heusden 11 Aug. 1824. Inges. 18 Juli 1849. Bev. 15 Mei 1857 tot Vroedm. en 19 Aug. 1862 tot Plattelands Heelmeester.

DANCKAERTS vader was indertijd ontvanger te Heusden en gehuwd met Mej. VADER uit N.-Beveland. Zij huwde later met den heer ALLEWAARD en behoorde tot eene zeer gegoede familie. Na zijn admissie vestigde DANCKAERTS zich in zijn moeders geboorteland, te Kortgene, en heeft daar onafgebroken gepraktiseerd, totdat hij voor korten tijd zijn rust nam. Door fortuin begunstigd, praktiseerde hij zeer op zijn gemak, en was daartoe te meer verplicht omdat hij zenuwachtig was van gestel en meermalen ongesteld. Vóor hem was op dat dorp I. F. GEIJP, reeds geadmitteerd in 1809 en tegelijkertijd met DANCKAERTS, de heer HOOGENDORP, n°. 122; veelal werd de praktijk door naburen waargenomen. DANCKAERTS was een geacht grondeigenaar en een tijd lang lid van den Gemeenteraad en sedert 1862 een gezellig lid der Afdeeling. Hij is gehuwd met de dochter van wijlen den heer LUBKUS, ons n°. 31, wiens Weduwe te Domburg nog leeft. DANCKAERTS zoon en dochter wonen te Kortgene. Door het huwelijk zijner in 1901 overleden zuster, Mevrouw de Weduwe JACOBSE BOUDEWIJNSE, is hij vermaagschapt aan den Med. Doctor van dien naam te Bennekom en door dat van eene Nicht aan Doctor v. D. BROECKE te Oostzaan, zie ons n°. 188.

150. ADOLPHE GEILL.

Geb. te Nisse 11 Febr. 1827. Inges. 23 Juli 1849. Bev. 16 Aug. 1852 en 9 Febr. 1854 tot Pl.-l. Heel- en Vroedm. Overl. 3 Febr. 1901.

Deze tot een doctorsfamilie behoorende jongeling verliet de School reeds in 1851. Hij was zoon van den Geneesheer te Nisse, een ijverig, te Gent geadmitteerd man, die zitdagen hield te Goes. Zijn andere zoon, die korten tijd nog te Wemeldinge heeft gewoond, volgde hem op, is thans rustend en wederom door zijn eigen zoon met veel succes opgevolgd, terwijl een zijner dochters huwde met den arts A. J. HOORWEG, Dwarskade G 106*a*.

ADOLPH GEILL kreeg een jaar afslag, was goed van gedrag, maar stil en zocht later de praktijk niet op, zoodat hij dan ook nergens opgang maakte. Hij begon met zich, ofschoon Prot. zijnde, in het R. K. Boschkapelle te vestigen. Daar was hij in 1863 lid van den Raad. In 1877 verhuisde hij naar Veere, waar in Jan. van dat jaar Dr. STREHLER wegens geldgebrek was vertrokken. GEILL genoot er het tractement van Gapinge en Vrouwepolder met eene toelage voor de quarantaine, doch alles en alles bracht niet veel op. Hij stierf, 72 jaren oud, naar ik meen aan pneumonie, althans na eene korte ziekte.

De heer GEILL te Veere had in eerste huwelijk Mej. MEIJER, Predikantsdochter van Hontenisse.

151. JACOBUS DE VISSER.

Geb. te Nieuw- en St. Joosland 29 Mei 1833. Inges. 1 Aug. 1849. Bev. 14 en 17 Aug. 1854 in de drie vakken en tot Scheeps-Heelm.

De VISSER en HUIJSMAN waren de Primi der School, toen deze in 1854 aan de stad overging. Beiden waren voortreffelijke jongelui. VISSER uit het naburige Nieuwland, van gegoede familie afkomstig, goed voorbereid en degelijk ontwikkeld, woonde te Middelburg ten huize zijner moeder op den Noordweg. Daar heb ik hem met een Typhoïd behandeld. Later woonde hij op de Wal. VISSER heeft van zijn Scheepsdiploma geen

gebruik gemaakt, maar is in 1854 geneesheer geworden op het landelijk stille, vacant geworden Grijpskerke, dat hij in 1861 verliet om de veel grootere praktijk op zich te gaan nemen van den naar 's Gravenhage vertrokken heer RIJNENBURG te Stavenisse. Daar is hij gebleven, tot dat in 1894, gezondheidsredenen — dyspnoea door vitium cordis — hem noopten de praktijk vaarwel te zeggen. Van dien tijd af woont VISSER met vrouw en kinderen op de Plantage te Leiden. De gevolgen van een te zware praktijk verdwijnen niet altijd met het nemen der noodige rust. Ook zijne echtgenoote, WILH. CONSTANCE WAS uit St. Maartensdijk, dochter van den Predikant MARINUS WAS en van C. J. CH. DE CASEMBROOT en zuster van den huidigen burgemeester van Leiden, sukkelt voortdurend met de gezondheid. Tegenover dezen tegenspoed staat dat zijn kundige zoon den 2 December 1900 te Leiden, summa cum Laude, in de Letteren promoveerde op een Dissertatie, „over de geen menschenvorm dragende goden der oude Grieken," een studiewerk dat door Binnen- en Buitenland om strijd wordt geroemd.

DE VISSER was in Zeeland lid van den Geneesk. Raad en was daarin, zoowel als in de afdeeling der Maatschappij, met zeer veel nut werkzaam.

Persoonlijk ben ik mijn trouwen vriend in vele opzichten, vooral ook, bij zijne nasporingen van voor mij gewichtige zaken, zeer veel verplicht.

152. JACOBUS HUIJSMANS.

Geb. te Oosterhout 16 Jan. 1832. Inges. 6 Aug. 1849. Bev. 19 en 20 Mei 1854 tot Stedel. en Pl.l.- Heel- en Vroedmeester.

Deze, tot het R. K. Kerkgenootschap behoorende, en door zijn later tot stand gekomen huwelijk met Mej. CORNELIA MES uit Middelburg, — overl. 1884, — thans aan die uitgebreide familie verwant, was primus onder de Leerlingen, toen de School van de Provincie naar de Stad overging. Door vriendschapsbanden verbonden aan J. DE VISSER zoo even genoemd, is het onnoodig te zeggen, dat hij te Middelburg fatsoenlijk geleefd en ijverig gearbeid heeft. Hij heeft het eerste examen in Juni 1854 niet afgewacht, maar deed zijn admissie-examen

reeds in Mei. Had men bij de Provinciale Commissie toen reeds niet de graden afgeschaft, zeker had men hem, zoo ook zijn vriend, het praedicaat van buitengewoon bekwaam gegeven.

Gedachtig aan het *Médecin guéris-toi, toi-même,* ging hij na zijn admissie den toenmaals om zijn diagnostische kunde bekenden Doctor GOBÉE raadplegen wegens het vermoeden van een hartgebrek. Deze constateerde inderdaad bij den bloedrijken Noord-Brabander eene hypertrophie Cordis en gaf hem den raad niet te gaan praktiseeren en rust te gaan nemen. Ik voor mij dacht nu wel aan wat *Auto suggestie* en aan *surmenage cérébral* maar durfde toch den raad van GOBÉE niet in den wind slaan. Het gevolg was, dat HUYSMANS een jaar ging uitrusten te Vlissingen, misschien nu en dan GOBÉE raadplegende, die eerst in 1875 overleed. Zóo kon het evenwel voor den ijverigen, jongen man niet blijven; hij zocht een plaats, waar hij eene lichte praktijk kon waarnemen, en vandaar, dat hij in den eersten tijd nu eens hier woonde en dan weer dáár, alles natuurlijk met het oog op zijn hartgebrek. Zóo woonde hij korten tijd in het land van Hulst, te Stoppeldijk of te Boschkapelle en te Veere, en mogelijk minder met het doel daar te praktiseeren, ook te Zierikzee, vervolgens in Noord-Brabant, op een dorp, ik meen te Goirle. Ook was hij nu en dan bij zijn familie te Tilburg, doch het langst stond hij te Veere, b. v. in 1862 en 1865, dicht bij de familie zijner vrouw. Intusschen werd zijn gezondheid eer beter dan erger en eindelijk besloot de sterke man zich voor goed te vestigen te Poeldijk, gemeente Munster in ZuidHolland en dáar praktiseert hij nog, nu eens het zeer druk hebbende en dan weder een kalmer tijd doormakende. Het ongeluk trof hem zijne vrouw te verliezen. Hij is er zeer geacht en bemind. Eens, bij het uitstappen uit den tram, die vóor zijne deur ophield, bezeerde hij zijn voet zoo zeer, dat hij niet alleen langdurige rust heeft moeten houden, maar er waarlijk een slepende periostitis op gevolgd is. Hoe lang het ook moge geduurd hebben, toch is de voet weder in orde gekomen. Zijne kortademigheid en de rheumatische pijnen zijn hem evenwel bij gebleven.

Eenigen tijd geleden schreef DE VISSER mij, dat hij zijn ouden studievriend eens bezocht had en dat zij het

er over eens waren, beiden sedert 1854 veel veranderd te zijn. Ik geloof het gaarne.

Van HUYSMANS kinderen leeft een dochter bij de familje te Middelburg, een gehuwde zoon heeft een goeden manufacturenhandel te Vlissingen en een andere zoon, de heer H. A. die zich te Oudenbosch als Doctor gevestigd heeft, neemt dáar sedert 1899 eene steeds klimmende praktijk waar.

153. HERMAN OTTO WILLEM DE BATS.

Geb. te Biervliet 19 Maart 1833. Inges. 6 Aug. 1850. Bev. 3 Nov. 1854 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm- Overl. 28 April 1870.

HERMAN DE BATS was een goed oppassend student. Hij zette zich na zijn bevordering dadelijk in zijn geboorteplaats neder en huwde daar Mej. ALBERTINA SARA CALLENFELS, dochter van Dr. CALLENFELS te Oostburg. DE BATS is in 1867 naar Souburg vertrokken, waar hij drie jaren daarna aan longtering overleed, een ziekte die in zijne familie meerdere slachtoffers heeft geëischt. Zie o. a. n°. 86.

De oude heer HAMAN echter — zie n°. 54 — kon geen nieuwe collegas naast zich dulden. In het bijzijn van getuigen verklaarde hij eens, dat hij den nieuwen collega met zijn tilbury en al in de sloot zou rijden; en hij heeft het in den Ritthemschen Zandweg waarlijk gedaan. De 80-jarige ambitieuse man is door den rechter wegens dat feit veroordeeld, maar is wegens zijn hoogen leeftijd vrijgesproken.

De Wed. van H, O. W. DE BATS is na diens overlijden naar Middelburg verhuisd, leeft thans in 1902 nog, doch lijdt sedert jaren aan apoplectische aanvallen.

154. JOHANNES ROELAND WAS.

Geb. te IJzendijke 31 Aug. 1833. Inges. 6 Aug. 1850. Bev. tot Off. v. Gez. in Nov. 1853. Overl. 1854.

Een flinke jongeling, oudste zoon van den onder no. 35 vermelden leerling J. WAS te Scherpenisse, die Off. v. Gez. was geweest bij de uitgetrokken schutters in het 4e District. Na uitnemende studiën, waarbij ik hem ook met zeer veel genoegen privaatles gaf, deed hij geen examen maar ging in Marinedienst en

vertrok weldra naar W.-Indië. Zijn stoomschip was dáar nog slechts éene maand geankerd, toen Was door de gele koorts werd aangetast, waaraan de brave jongeling bezweek 21 jaren oud. Zijn naam staat nog in het jaarboekje van 1854 vermeld.

Was is te IJzendijke geboren; zijne moeder was eene dochter van den daar in de buurt wonenden Predikant Schouten.

155. GERRIT HENDRIKUS JONKER.

Geb. te Middelburg 12 Sept. 1831. Inges. 6 Aug. 1850 en in 1854. Bev. in 1855 en 56 tot Pl.l. Heel- en Vroedm. Overl. Jan. 1889 te Hoek.

Bij n°. 122 is reeds aangeteekend, dat zijn vroolijke, meest van huis zijnde vader was gehuwd met de weduwe van Doctor Gesquerre, zoodat hij halve broeder was van den heer Hoogendorp. Jonker was een intelligente maar vroolijke, nonchalante, doch goed oppassende leerling. Hij vestigde zich te Wissekerke, en wat hij daar te veel verteerde, werd voor hem betaald. Later is hij gelukkig gehuwd met eene juffrouw Platte uit Zierikzee. Toen woonde hij te Hoek, verloor zijne vrouw, had geene kinderen, goed praktijk maar geen fortuin. In die plaats is tusschen in nog gevestigd geweest zekere Van Sprang, een zwerver, die ook te Kapelle en zelfs te Midd. gewoond heeft. Jonker zelf leed echter te Hoek aan Asthma, Hydraemie en Vitium cordis, waarvoor noch hij, noch ik raad wisten. Toch bereikte hij 58 jaren. Jonker's nicht, Mej. Elis. Hoogendorp die zijn huishouden bestuurde, vervulde eveneens die betrekking bij zijn opvolger, Doctor Buchner, die min of meer aan psychose leed en te Middelburg plotseling overleed. Gelukkig maakte hij Mej. H. tot erfgename.

156. JOHANNES CORNELIS DE OUDE.

Geb. Midd. 11 Aug. 1834. Inges. 6 Aug. 1850. Bev. in de drie vakken 21 Mei 1856.

Oudste zoon van D. de Oude, klerk van den Gemeente-Ontvanger, die een groot gezin had. De zoon, geen fortuin bezittend en gehuwd met Mej. Behrends uit Midd. heeft met weinig succes meer dan eene standplaats beproefd, bv. van 1860—1866, Hoedekenskerke, toen

's Heer Arendskerke en daarna Domburg, zoodat hij besloot als Off. v. Gez. dienst te nemen bij het leger in O. I. Later Off. v. Gez. 1e klas geworden, verliet hij den dienst en vestigde zich te Amsterdam, en praktiseert er, meen ik, nog. De Oude heeft zijne studiën aan de School nog moeten afbreken, omdat hij in de loting was gevallen.

157. ADRIAAN HALFFMAN.

Geb. te Haamstede 23 Nov. 1833. Inges. 6 Aug. 1850. Bev. 11 Aug. 1854 en 1856 in de 3 vakken.

Halffman, wiens vader te Haamstede gewoond heeft en later te Middelburg, heeft als Student nog een jaar ten mijnen huize gewoond en heeft, na goede studiën en bij een goed levensgedrag, zich te Middelburg in de Gortstraat gevestigd, doch er waren geene vooruitzichten voor hem, die aldaar niet inwendig mocht praktiseeren. Hij heeft zich dan ook elders gevestigd, om eindelijk te gaan praktiseeren te Heer Jansdam, waar hij in 1861 was, en waar hij gebleven is. Hij is in Zuid-Holland gehuwd en zijn zeer geachte zoon is een tijdlang Predikant geweest te Koudekerke bij Middelburg. Halffman heeft ook een broeder gehad, die als Geneesheer te Groede gestaan heeft, doch tot spijt der gemeente vroeg overleden is. — Zie n°. 56 bij Dr. Leunis — In 1901 vond ik den naam van H. te Heer Jansdam niet meer. Bemiddeld als hij was, is hij rustend Geneesheer geworden en woont nu, bijna 70 jaren oud, te 's-Gravenhage.

158. JACOBUS JOHANNES PLUGGE.

Geb. te Vlissingen, 23 Juni 1833. Inges. Jan. 1851. Bev. 4 Juni en 15 Sept. 1856 als Pl.l.-Heel- en Vroedmeester.

Van den heer Plugge kan getuigd worden, dat hij een uitstekend leerling van de School is geweest en er flink heeft gewerkt. Plugge heeft zich eerst op het kleine doch zeer welvarende Aagtekerke neergezet, waar men een fraai huis, lief gelegen aan den straatweg, voor hem heeft gebouwd. Daar was reden voor, want

PLUGGE huwde HELENA CORNELIA MASSÉE, eene nicht van Jhr. W. VERSLUIJS van St. Jan ten Heere, die daar dat eeuwen oude ridderslot bewoonde en zeer rijk was.

Na het overlijden van dezen, vertrok PLUGGE naar het aangename, tusschen Middelburg en Vlissingen, aan spoor, tram en kanaal gelegen, West-Souburg, waar ook eenmaal MARNIX VAN ST. ALDEGONDE heeft gewoond. Zijn praktijk is zeer uitgebreid geweest. Thans nu zijn zoon, de arts C. E. PLUGGE, zich naast hem te Souburg heeft neergezet, is natuurlijk een eenigszins rustiger leven voor den ijverigen en bekwamen geneesheer aangebroken. Hij is evenwel nog altijd spoorarts.

Toen PLUGGE reeds te Souburg was, is hij beroepen te Zuijlen, doch heeft daar slechts een half jaar gewoond.

Het moge worden vermeld, dat hij herhaalde malen Bestuurslid der Afdeeling is geweest en eenmaal zelfs haar afgevaardigde.

Onder de Bijdragen die PLUGGE senior in de Afd. leverde, noem ik slechts op, eene over Icterus, die bij vele personen in éen gezin voorkwam — eene over een waarlijk zeldzame epidemie van Maligne Parotitis en eene over een algemeen Huid-Emphyseem bij goedaardige mazelen. Ook moge hier vermeld worden, dat tijdens zijne praktijk te Aagtekerke, PLUGGE een gevaarlijke kraamvrouw-epidemie stuitte, door gedurende drie maanden geene kraamvrouwen bij te staan.

PLUGGE had het ongeluk een zoon, die voor Medicus studeerde, aan longlijden te verliezen. Zijn oudste zoon, C. E., te Groningen zijn studies voltooid hebbende, huwde een juffr. KORTEWEG, eene nabestaande van den hoogleeraar van dien naam, vestigde zich te Strijen, maar verliet deze plaats om zich te Souburg neder te zetten. PLUGGE's oudste dochter is gehuwd met den arts A. E. SISSINGH, die vroeger te Vlissingen heeft gewoond.

Moge het hun allen langen tijd welgaan.

159. JACOB PINTO.

Geb. te Middelburg 19 Sept. 1834. Inges. Jan. 1851. Overl. in 1854.

Zoon van niet bemiddelde, Israelitische ouders, stierf hij gedurende zijn studietijd aan longtering. De lectoren woonden zijn begrafenis bij. Aan dezelfde ziekte

overleed ook zijn broeder, die te Middelburg tandarts was geworden.

160. WOLF SALOMON PRAAG.

Geb. te Middelburg 25 Juni 1834. Inges. 6 Jan. 1851. Bev. Mei 1856 en 13 Nov. 1857 in de drie vakken. Overl. 14 April 1898.

Dit jongmensch was de oppassende zoon van joodsche ouders. Zijn vader is ontvanger te Arnemuiden en te Colijnsplaat geweest. Na goede studiën gemaakt te hebben, vestigde PRAAG zich op laatstgenoemde plaats, waar de vooruitzichten evenwel sober voor hem waren. Hij had daar tot collega, het raadslid BIRKENFELD, overleden 3 Januari 1894 te Goedereede en WESTFAAL QUADEKKER — zie n°. 96.

Zijn kerkgenootschap viel daar niet in den smaak en nadat hij met den laatstgenoemden geneesheer, moeilijkheden had gehad over de Diagnose eener pokkenlijderes — een quaestie waarin echter PRAAG, die te voren pokkenlijders had gezien, het aan het rechte einde had — verliet hij Zeeland om zich te Gorkum te vestigen. Dit had na 1865 plaats. Hij maakte na dien tijd veel werk van de toen ontluikende Hernia-genezing door Aether-Injecties. Na een zeer geacht burger te zijn geweest, overleed PRAAG den 14 April 1898, aan een slepende ziekte.

Ten tijde dat hij te Colijnsplaat woonde, doorstond hij een Ambulatorische Febris Typhoidea, waarbij ik schriftelijk met mijn loopenden patient consulteerde.

161. JACOB FRANÇOIS PIETER ERMERINS.

Geb. te IJzendijke 30 Juli 1830. Inges. 6 Januari 1851. Overl. omstreeks 1874.

Zoon van FRANÇOIS PIETER ERMERINS, ontvanger te IJzendijke; zijn moeder was NEELTJE V. D. MAAT. Onze reeds 21-jarige jongeling, vlug en aardig, goed onderwezen en fatsoenlijk, zoo als ik mij goed herinner en behoorende tot eene door aanzien en kunde beroemde familie, kon het in het stille Middelburg niet vinden en vertrok spoedig naar Rotterdam. Zijn neef NAGTGLAS schreef mij, dat hij een soliede jongen was, die geworden is Officier van Gezondheid en gestorven in Atjeh

aan cholera bij de 2e Expeditie in 1874. Ik vond zijn naam in een jaarboekje van 1862 en tevens dat zijne admissie dateerde van 1860. Ik meen, dat hij tusschen 1851 en 1860 nog den graad van Heelmeester heeft erlangd. De periode van 1851 tot 1860 is wel wat lang. In 1865 was J. F. P. ERMERINS bij den plaatselijken militairen en civielen dienst te Gombong, zie Gen. jaarb. 1865; hij was toen 2e klas of 1e Luitenant. Ik vond zijn naam bij de zeemacht, b.v. van 1855—1860.

In het Tijds. v. Gen. van 1880 lees ik, dat zekere Doctor C. J. ERMERINS te Osaka in Japan als chef eener inrichting overleed en ook in 1880 van een Docter ERMERINS te Turbay in het Zuiden van Frankrijk. Die uitgebreide familie, waartoe ook Zierikzeesche en Middelburgsche Doctoren gelijk ook de Hoogleeraren te Groningen hebben behoord, heeft dus velerhande, altoos bekwame Medici opgeleverd.

Ofschoon de nu volgende Medicus niets te maken gehad heeft met de Middelburgsche School, wil ik toch zijne mij door de familie beleefd medegedeelde geschiedenis vermelden wegens haar zonderlingheid.

JAN ERMERINS was de zoon van JAN GERRIT, Rechter te Goes en later Off. van Justitie te Zierikzee en van ADRIANA WILHELMINA VAN CITTERS. Hij werd te Goes opgeleid voor Candidaat Notaris en was geboren in 1831. Het Notariaat verveelde hem, zoodat hij zich op de Geneeskunde ging toeleggen. Hij oefende zich bij den heer KROPFF, Geneeskundige te Nunspeet. Daarop bezocht hij de Clinische Scholen eerst van Rotterdam en toen van Amsterdam. In de laatste plaats geraakte hij geëngageerd met een meisje zonder fortuin. Om wat geld te verdienen ging hij toen, zonder examen gedaan te hebben, naar de Kaap, met het plan handel te drijven met de inlanders. Toen dit niet naar wensch ging, is hij Apothekersbediende geworden en heeft later het geheele Kaapland en Natal doorgeloopen, geneesmiddelen verkoopende en het Medische vak uitoefenende. Van Natal uit is hij toen per schip naar New-York gereisd. In de wereldstad heeft hij zich gevestigd als Docter en dat wel als specialiteit in Hæmorrhoiden, eene zelfs dáár nog onbekende specialiteit! Hij vond er zijn broeder MARINUS, een handelsman. Aanvankelijk ging het hem vrij goed, doch hij wenschte toch een diploma als Docter te bezitten, zoodat hij na een paar jaar naar Nederland

terugkeerde en zich toen verder ging oefenen en studeeren bij een Geneeskundige, met naam BREEMAN in Noord-Holland, waarop hij in den Haag examen deed en bevorderd werd in de 3 vakken.

Inmiddels waren zijne spaarpenningen opgeraakt en vandaar het besluit om een paar reisjes als Scheeps-Doctor te doen naar O.-Indië, waarmede hij zooveel verdiende, dat hij weêr terug kon naar New-York.

Daar huwde hij eene Française. ERMERINS bleef er niet maar vertrok naar het *Far West* en vestigde zich op de plaats, die nu het bloeiende Denver is in Colorado, doch toen nog zeer moeilijk te bereiken was; men moest gewapend geleide medenemen wegens de Roodhuiden. Te Denver werd E. weder Docter en handelaar in effecten en in land; men had er nog nooit een Amerikaansch Geneesheer gehad en zijn roem steeg dan ook zóó hoog, dat eindelijk zelfs een opperhoofd der Roodhuiden hem kwam raadplegen. Het consult had plaats, maar door het afwijkende der dialecten bleek het, dat de Amerikaan een Goesenaar was en de Indiaan een Groninger; beiden landslui en beiden vol energie! Het ging hun goed maar niet bovenmatig. Zijn eenige zoon trok als handelsman naar Los Angelos in Californie en eindelijk trok hij er ook heen en vierde er in 1893, nog opgeruimd als altoos, een echten Zeeuwschen St. Nicolaasdag. Hij overleed er in 1896/97 en zijne vrouw in 1898, geen Amerikaansch fortuin nalatende.

162. CORNELIS ARIJ VAN DE WATERING.

Geb. te Brouwershaven 25 Oct. 1833. Inges. 11 Aug. 1851. Bev. Maart 1856 tot Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. 18 Nov. 1898.

Zijn vader te Brouwershaven was misschien de in Mei 1822 tot Plattelands-Heel- en Vroedmeester in den Haag en te Middelburg bevorderde en met den toen veel beteekenenden Quarantaine-dienst belaste heer C. VAN DE WATERING, overleden in 1866. Hij was denkelijk dezelfde, dien ik in mijne jeugd nog te Vlissingen als Officier van Gezondheid heb gekend en die veel bij ons aan huis kwam.

Toen VAN DE WATERING de School verliet, verkreeg hij cert. n°. 1, wel een bewijs dat hij zijn tijd niet nutteloos had besteed.

Na zijn promotie vestigde hij zich, eerst voor korten tijd, te Burgh; in 1861 vinden wij hem reeds te Haamstede, waar hij tot aan zijn overlijden is gebleven. Een kwijnende gezondheid was, naar ik vernam, daaraan vooraf gegaan.

Te Haamstede stond hij met FERLEMAN, en woonde als een zeer gezien geneesheer op een allerliefste villa in dat romantisch oord. In 1893/4 was hij Wethouder.

Sedert 1898 is in Haamstede de arts M. G. HOOLBOOM werkzaam.

163. KAREL WAS.

Geb. te St. Maartensdijk 29 April 1834. Ing. Aug. 1851. Bev. 16 Nov. 1856 als verlosk. en den 24 Aug. 1857 tot St. en Pl.l.-Heelm. Overl. 27 Sept. 1894.

KAREL was de zoon van den alvermogenden burgemeester en geneesheer CHR. WAS, zie bij n°. 80.

Evenals al de WASSEN, bracht hij zijn studietijd aan de School onberispelijk door; er was iets gedistingeerds in onzen KAREL, hij was dan ook niet weinig trotsch op zijn Phoebus-hoofd, dat misschien aan den tijd herinnerde toen zijn voorouders uit Schotland zijn gekomen.

Wij vinden hem te St. Maartensdijk praktiseerende tot 1894, het jaar van zijn overlijden. Alhoewel niet zoo voortvarend als zijn vader, was hij om zijn degelijke kunde niet minder als deze geëerd. Wij bezitten van hem een paar opstellen over *Galsteenen* en *Hepatogenen Icterus*.

Zijn latere collega met den opgewekten naam van GELUK in de wereld gekomen, maakte evenwel meer opgang. WAS is nog lid van den Gemeenteraad geweest; ook behoorde hij sedert 1862 tot de leden der Afdeeling. Hij is plotseling op 60-jarigen leeftijd overleden, na eenige jaren zwaarmoedig te zijn geweest.

164. HENDRIK PIETER WILLEM STEENKAMP.

Geb. te Terneuzen 12 Jan. 1836. Inges. Aug. 1851. Bev. Mei en Juni 1856 in de 3 vakken. Overl. 10 Juli 1881 te Landsmeer in N.-H.

Na goed volbrachte studiën was er ook voor STEENKAMP geen geschikte plaats meer te vinden. Terneuzen, waar zijn vader een bekend Hôtel bezat, bood geen

vooruitzicht aan en daarom waarschijnlijk deed bovengenoemde eerst éen of meer reizen naar O.-I. Op de laatste reis leed hij schipbreuk nabij den Hoek van Holland. Daarop vestigde hij zich op meer dan eene plaats, doch zijn stille, voor reclame niet geschikte aard deed hem geen opgang maken. Eerst was hij te Kortgene en te Ierseke, in 1861 en 1862 te Oostburg, doch in 1865 te Rilland-Bath, alwaar hij zeer geacht was. Ten laatste is hij naar zijn geboorteplaats verhuisd. STEENKAMP was gehuwd met de dochter van Dr. BUYZE aldaar. Hier kreeg hij echter met het oog op zijn gestel een veel te drukke praktijk, zoodat hij weldra eene stillere plaats tot woonplaats uitzocht, t. w. Landsmeer. Het verhuizen kostte hem niet veel moeite als bemiddeld en kinderloos zijnde.

Te Landsmeer overviel hem echter een vlektyphus, waaraan hij op 45-jarigen leeftijd bezweek.

Zijn weduwe, thans weduwe van den heer WALRAVEN, uit Terneuzen of omtrek, — niet te verwarren met ons n⁰. 87 — is nog in leven.

165. JOHANNES WILLEM LOYSEN DILLIÉ.

Geb. te Middelburg 14 Nov. 1835. Inges. Jan. 1852. Bev. 21 Nov. 1856 in de drie vakken. Overl. in O.-Indië in 1883.

DILLIÉ, die met cert. n⁰. 1 de School verliet, was opgevoed bij zijn grootmoeder, Mej. Wed. NADER, wonende hoek Zuster- en Gravenstraat I 200. Zijn vader was een niet bemiddelde burgerman. Die oude vrouw was dochter of kleindochter van de eens bekende vroedvrouw juffr. KLEMMEN. Aan de School was DILLIÉ steeds een werkzaam en kundig leerling; dat zijn lust in wetenschap hem is bijgebleven, bewijzen in onze boekerij: zijne alleraardigste bijdrage over een Diphtherie-Epidemie te Arnemuiden in 1864/1865 — zijn opstel over een onuitgegeven Handschrift Nemesis Divina van LINNÉ — eene vertaling van BENEDICT's Electrotherapie — iets over VON HUMBOLDT — en het geval van eene een geheel jaar sluimerend gebleven Hondsdolheid.

In den Bataafschen tijd behoorde de familie der DILLIÉ's tot de geavanceerde Patriotten, vandaar dat één dier Middelburgers later Wethouder werd te Leiden.

Gebrek aan beter deed onzen DILLIÉ zich vestigen op

het aan het water gelegen Breskens, waar hij stil leefde, maar de plaats gaf geen bestaan, wanneer de omtrek bezet was. Daar praktiseerde in mijn eerste jeugd zekere eenvoudige heelmeester DE VRIES, die mij nog eens heeft verbonden wegens een verkregen hoofdwond. Met een oplossing van Tinct. Myrrhae er bij, rekende de man maar 8 stuivers. Vandaar dat DILLIÉ zijn standplaats verruilde met Arnemuiden, toenmaals een havenplaats; dit was in April 1859. Daar was hij in 1865 als geneesheer alleen, zelfs zonder Vroedvrouw en met een zeer lastige praktijk in de kleilanden van Kleverskerke. Inmiddels was hij gehuwd met Mej. INGELSE uit Middelburg.

De buitenpraktijk was voor zijn tenger gestel te zwaar; rheumatische stijfheid maakte hem geheel onbruikbaar als Docter, vandaar zijn besluit om, daar hij een wissen dood voorzag, wegens zijn gestadig bloed hoesten, voor zijne vrouw een boekwinkel over te nemen, Lange Noordstraat L 117. Hij ging daar heen en in de meening daar te zullen overlijden, verzocht hij mij, *pour acquit de conscience,* hem nu en dan eens te bezoeken.

Ik deed het en vond een zeer vermagerd, etter- en bloedopgevend mensch. Een nauwkeurig onderzoek leerde mij echter, dat zijne pijnen, lamheid en zóo meer hun bestaan aan Morfinisme te danken hadden. Ik had het onverhoopte voorrecht hem geheel hersteld te zien, vrij van vergiften en zóó versterkt, dat hij besloot zich te Brakel, weder een dorp aan het water, neêr te zetten. Te Brakel had hij het zeer naar den zin, was tweemalen voorzitter van een watersnood-commissie, had veel praktijk, doch had het ongeluk zijn vrouw te verliezen, door een val in het rivierwater. Dit benam hem den moed; zijn beide oppassende zonen waren op de Militaire Academie en dit alles leidde tot het besluit met de fraaie, toen in gebruik gekomen Stoomschepen, gezond en sterk als hij was, nogmaals het water te trotseeren en naar Java te varen. Twee of drie zeer voordeelige reizen deed hij, maar toen hij voor de laatste keer van mij afscheid nam, berichtte hij mij in de Oost te zullen blijven, om daar opnieuw een huwelijk aan te gaan.

Dit had dan ook plaats en wederom ging DILLIÉ aan het water wonen en wel te Anjer. Dáar komt in

1883, den 26 en 27 Augustus, de ontzettende instorting en verdwijning van het nabij gelegen eiland Krakatau. Hij en zijne vrouw waren genoodzaakt te vluchten, 24 uren lang over de heete asch, zonder iets te eten of te drinken te hebben of beschuttende kleederen te vinden. Men wilde hem in dat etmaal zelfs geen rijst verschaffen, omdat de bevolking volhield dat de aardbeving de schuld was van Europa. Verbranden deed hij wel niet, doch was door brandwonden overdekt en bezweek aan de gevolgen van dien tocht een paar maanden later in het hospitaal. Zóo stierf de brave man, die het water niet vreesde, door het vuur.

Mevrouw DILLIÉ herstelde en hertrouwde. De beide in Nederland gebleven zonen verheugen zich in een voordeeligen loopbaan. Van hen was éen als kapitein bij de affaire te Lombok.

166. GEORGE JOHAN BERTEL.

Geb. te Westkapelle 1 Mei 1835. Inges. 8 Jan. 1852. Bev. 16 Nov. 1857 in de drie vakken. Overl. te Koudekerke 30 Oct. 1890.

BERTEL verliet de School na een goeden studietijd, die nog onderbroken geweest is door eene ziekte, waaraan ik hem behandelde, namelijk Geelzucht. In den aanvang was er ook voor hem geene goede gelegenheid om zich te vestigen en hij deed dit dan ook eerst later, toen zijn broeder te Westkapelle — ons n⁰. 119 — was overleden of althans begon te sukkelen. Hij was een gul en vriendelijk man, volstrekt niet inhalig en voor armen zeer goed. Na zijn promotie deed hij een paar reizen naar O. Indië, waarover hij steeds met opgewektheid en dankbaarheid sprak. Toen hij zich te Westkapelle had gevestigd, waar hij reeds vóor 1865 was, huwde hij Mej. HAGE, de dochter van een geacht onderwijzer te St. Maartensdijk en sleet daarmede gelukkige jaren. Toen hij zijn geboorteplaats verliet om ze te verruilen tegen het veel aangenamer gelegen en meer welvarende Koudekerke, deed hij zijn nette woning over aan den heer S. DE GRAAG, ons n⁰. 80; dit was in Augustus 1870. Te Koudekerke betrok hij het dokters huis van den heer REUSE. De praktijk aldaar was winstgevend, maar BERTEL volgde een te laag tarief en

profiteerde er niet genoeg van. Hij had het ongeluk eene volwassen dochter te verliezen aan borstlijden. Daarenboven kreeg zijn oppassende zoon eene bloedspuwing; deze bezweek later, doch na zijns vaders dood, te Neuzen aan tering. Ook verloor hij een dochter in O. I. In 1901 of 2 huwde de weduwe van den zoon met den weduwnaar van Bertels dochter, die beiden naar O. Indië vertrokken. Bertels moeder is daarentegen 90 jaren oud geworden. Te Koudekerke had Bertel, die zijne groote praktijk moest afrijden, het ongeluk met zijne chaise in het water te vallen; dit veroorzaakte een dubbele ribbenbreuk die zoo zeer het borstvlies gekwetst had, dat er een universeel Emphyseem door mij kon worden geconstateerd. Herstel is toen wel gevolgd, doch langzaam en hij is niet meer dezelfde geworden. Er bleef kortademigheid over en stoornis in den bloedsomloop, die hem zeer hinderden. Eindelijk ontstond er een met zekere sufheid gepaard gaand hersenlijden, waaraan hij den 30 October 1890, aan den vooravond van den kouden winter van 1890/91 bezweek. Ik nam toen zijne praktijk waar en verzeker gaarne, dat het daar in de duinen koud was!

Bertel was zeer geacht in en buiten zijne gemeente bij arm en rijk, niet alleen om zijne bekwaamheid maar ook om zijne hulpvaardigheid.

In het nabij gelegen Zoutelande behandelde Bertel eene vrij ernstige Epidemie van Diptherie, die ook te Koudekerke voorkwam. Hij meende verband te moeten zien tusschen eene, op de laatste plaats uitgebroken kippen Epidemie en die der bevolking te Zoutelande, en gaf ons in de vergadering der Afdeeling een zeer merkwaardig verslag daarvan. Ook voor zijne collega's was Bertel een uitnemend mensch. Hij bereikte slechts den leeftijd van 55 jaren.

167. PHILIPPUS ABRAHAM RISCH.

Geb. te Groede 10 Nov. 1831. Inges. Jan. 1852. Bev. 21 Mei 1857 in de 3 vakken. Overl. in 1885 of 1888.

Risch was geboortig uit eene gegoede familie in de Groede. Hij leefde goed te Middelburg, maar was met zijn eind-examen niet zeer vlug. Reeds 21 jaren oud bij zijn komst, was hij een sterke, gezonde jonge man, die op den Spirometer blies tot 4400 c. cM.; bij eene

gewone lengte, had hij een flink uiterlijk met zwarten baard, was vriendelijk en levenslustig van aard. Bij gewone studiën viel op zijn gedrag niets te zeggen; hij engageerde zich dan ook en huwde later Mej. ZIP, de zuster van den Secretaris van de Commissie van Bestuur. In de hoop op praktijk vestigde hij zich te Middelburg en woonde eerst Korte Giststraat A 128, ?, later Rouaansche Kade G 137 en was voor alle collega's een gezellige ambtgenoot en een gewaardeerd lid van het Leesgezelschap „de Harmonie".

Maar voor een Chirurg, die zich van inwendige praktijk onthouden moest, leverde Middelburg toenmaals geen genoegzaam bestaan op, niettegenstaande èn hij èn zijne vrouw niet onbemiddeld waren.

RISCH beproefde het daarop eens te St. Maartensdijk, waar de praktijk, ook inwendig, vrij was. Dit was in 1862 of '63, doch daar regeerde nog altoos de Geneesheer-Burgemeester WAS en had er zich tevens gevestigd een zekere heer HELLER. RISCH vond ook daar geen voldoende praktijk en terwijl hij een slechte financier was, moest hij onderwijl voor vrouw en kinderen zorgen; vandaar dat hij het plan opvatte liever als Off. v. G. bij de Marine in dienst te gaan. Voor Oost-Indië was in den beginne geen plaats, zoodat hij tevreden moest zijn met de West.

Het eentonige scheepsleven, het warme klimaat van Centraal-Amerika, het niets uitvoeren te Curaçao, waren met al wat er uit volgt, niet voordeelig.

Eens aan boord woonde hij, zooals hij mij mededeelde, den tragischen dood bij van den bekwamen Luit. ter zee KOOLEMANS BEYNEN, voor wien het barre Noorden gezonder gebleken was dan de Tropen. Tweemalen is RISCH in de West geweest en een keer in O.-Indië. Te Curaçao is zijn gezin eens of twee malen bij hem geweest, doch het is er niet gebleven. Toen zijn zeven jaren om waren, waarin intusschen zijne vrouw aan longtering overleden was en de kinderen bij de familie waren gehuisvest, keerde RISCH terug zonder fortuin te hebben gemaakt. Hij besloot dan ook niet te Middelburg te blijven, doch vertrok zonder zijn gezin naar Rotterdam. In 1885 was hij in die plaats en nam daar de praktijk in de gevangenis waar. Dáar of wel te Amsterdam, overleed de sterke Cadsantenaar.

Thans in 1902 is zijn zoon, Veearts te Goes en zijne dochter Hoofdverpleegster in het verpleeghuis te Middelburg. Beiden zijn gezond.

168. SAMUEL DE GRAAG Gz.

Geb. te Kapelle 30 Jan. 1837. Inges. 9 Aug. 1853. Bev. Febr. 1856 in de drie vakken. Overl. 20/22 Febr. 1863.

SAMUEL DE GRAAG behoorde tot de familie van n°. 8 en n°. 80. Hij studeerde en werkte te Middelburg zeer goed en was de oudste zoon van mijn zwager, den geneesheer te Kapelle. In den beginne bleef hij na zijn admissie daar nog wonen en staat in 1859 als daar gevestigd bekend. Weldra echter vertrok hij naar het zeedorp Bruinisse, waar alleen de oude heer KARDOL nog praktiseerde. Ongehuwd en met zijne zuster wonende won hij weldra het vertrouwen der Bruinissenaars en had het uitzicht op een schoonen loopbaan. Vooral voor onvermogenden was hij een uitstekend geneesheer. Dáar doet de epidemische Diptherie haar intocht in Zeeland. Bruinisse, aan den weg van Holland, was weldra aangetast. De Epidemie wordt hevig en de jonge DE GRAAG is genoodzaakt alleen alle zieken te behandelen en toucheert met de meeste zorg. Denkende zelf niets te hebben dan een verkoudheid, die hij meende te kunnen verwaarloozen, overleed hij, als het ware loopende, aan de heerschende ziekte, den 21 of 22 Februari 1863.

Bij al zijn drukten hield hij nog aanteekeningen; naar aanleiding van deze heb ik de Epidemie vermeld en ook iets over hem zelven in het Tijds. voor Geneesk.; hij telde nog maar 26 jaren! Treurde zijne familie te recht, eveneens deed dat de gemeente, want zij kreeg V. D. LINDE no. 71 tot opvolger. Zijn vader G. DE GRAAG te Kapelle was reeds in 1861 overleden vermoedelijk aan tuberculose der Oesophagiaal-klieren.

169. CHRISTIAAN HENRY REEPMAKER.

Geb. te Aardenburg 5 Maart 1837. Inges. 17 Oct. 1853, doch door vertrek ontslagen. Overl. 22 Sept. 1864.

Deze jonge Aardenburger was, evenals de meeste

leerlingen uit dat tijdperk goed voorbereid toen hij aan de School kwam, veel beter dan de jongelui van vóór 25 jaren.

REEPMAKER als student op onberispelijke wijze uit Middelburg vertrokken, is naar Leiden gegaan, doch spoedig naar Aardenburg teruggekeerd om daar aan longtering te bezwijken. Hij overleed 22 September 1864 slechts 27 jaren oud.

170. LEONARD CORNELIS PIETER BOOGAERT.

Geb. te Oostburg 3 April 1837. Inges. Jan. 1854. Bev. 13 Aug. 1858 in de drie vakken. Overl. 13 Oct. 1894.

Bovengenoemde was te Oostburg geboren, omdat zijn vader, de onder n°. 41 vermelde heer BOOGAERT, toen aldaar woonde. Toen evenwel de zoon in 1854 werd ingeschreven, was hij reeds 12 jaren geleden verhuisd naar het in Zuid-Beveland gelegen dorp Ovezande.

De jonge BOOGAERT ging na zijne admissie naar het in die buurt gelegen dorp Driewegen en is ook daar gebleven tot zijn dood. BOOGAERT was aan de School als het ware het evenbeeld zijns vaders, toen deze jong was, maar volstrekt niet ruw, overigens vroolijk, altoos lachend, innemend en aangenaam van voorkomen. Zoo ver mij bekend is, leefde hij goed, ontbrak niet op de lessen en maakte ook werk van zijn studiën, ofschoon er van overwerken geen spraak was. Zeer vlug in het memoriseeren was hij niet. Na zijn goed afgeloopen admissie-examen, vestigde hij zich dan te Driewegen, waar vroeger had gestaan de heer C. DE ZEEUW van 1808 en thans — 1902 — de Arts H. E. FOLMER is gevestigd. In 1853 heeft er nog gewoond de heelmeester LE COINTRE en in 1857 B. J. H. BOERS. BOOGAERT was wegens zijn vriendelijkheid en bereidvaardigheid zeer gezien en had een goeden naam. Ofschoon hij nu juist geen man der wetenschap was, heeft hij toch als Lid der Afdeeling belangrijke bijdragen geleverd over een grooten blaas- en een verbazend grooten galsteen, beide door de Natuur ontlast. Toen het hem zóo in alles goed ging, werd hij echter in enkele opzichten wat al te nonchalant.

BOOGAERT was gehuwd met Mej. HOCKE, doch had het ongeluk deze na lang sukkelen te verliezen aan Nephritis, hetgeen hem zeer schokte.

In 1894 trof hem een andere ramp door met zijn rijtuig in een sloot te vallen; men redde hem, doch na verloop van drie dagen overleed hij aan Pneumonie, 58 jaren oud.

171. JACOBUS MARINUS VAN PIENBROEK.

Geb. te Zaamslag 11 Mei 1836. Inges. 14 Aug. 1854. Bev 19 Febr. 1859 in de drie vakken. Overl. 31 Dec. 1879.

Van de School werd hij met cert. 1 ontslagen. Hij was broeder van n⁰. 98. Zie eveneens nrs. 127 en 141. JACOB heeft zich na uitstekende studies gemaakt te hebben te Zaamslag gevestigd, de woonplaats zijns vaders en waar eveneens zijn broeder THOMAS praktiseerde.

In 1865 was er ook de heer D. BUYZE. PIENBROEK had toevallig gelegenheid de apotheek over te nemen van den toen in Sas van Gent wonenden heer KRIJGER. Zie n⁰. 12. Hij is echter niet oud geworden, slechts ongeveer 43 jaren.

Mevrouw de weduwe, geboren BRAKMAN, uit Axel, woont, 1902, in de Bogardstraat, te Middelburg. Zij verloor in 1894/5 een zoon in O.-Indië, militair-apotheker, zooals men meent door een schrik, omdat een kind was gestorven door een verkeerd Doctorsrecept, maar geheel buiten de schuld van den Apotheker. Ook overleed van haar in 1899, een andere zoon te Utrecht, die officier van gezondheid was, aan een soort van hersenziekte.

172. ANTHONY DE PUYT.

Geb. 22 Oct. 1833 te IJzendijke of te Aardenburg. Inges. 13 Aug. 1855. Bev. tot Heelm. ten pl. lande 11 Nov. 1859. Overl. 14 April 1892.

Deze beruchte man was 23 jaren oud, toen hij op de School kwam; kreeg een jaar afslag, waaruit blijkt, dat hij zich op Anatomie had toegelegd. Vermoedelijk geboren te IJzendijke, scheen hij echter bij zijn ontslag te Aardenburg te wonen.

Zijne moeder had met hem reeds drie andere beroepen beproefd en bekende, dat hij niet normaal was maar tevens, dat hij veel lust in het vak had en uitstekend kon leeren.

Dit bleek, want hij heeft aan de School veel gewerkt en had bij zijn tijdgenooten den naam van kundig te

zijn. Hij was echter tevens voor hen „de Risée", omdat hij zoo „raar" deed en altoos gezichten trok. Zijne familie was in verre zijlinie verwant aan den vroegeren bekenden I. DE PUYT te Middelburg, vermeld in „de Levensberichten".

Het was al aanstonds vreemd, dat hij slechts één examen deed; alsof hij toen reeds van plan was het platteland in grooten omtrek tot het zijne te maken. Hij vertrok naar zijn geboorteplaats. In 1860 staat hij vermeld als geneeskundige te Zuidzande, doch spoedig daarop te Sluis; hier staat hij nog genoteerd tot 1864. Een jaar daarna vinden wij hem te Groede of in het ruim bezette IJzendijke en zelfs te Middelburg, doch men wane niet dat hij in deze plaatsen woonde. Dan was hij hier, dan dáár te vinden, soms te Vlissingen, en in 1863 veelal te Breskens en, toen de Geneesk. wet veranderd was, ook buiten Zeeland. Hij had dan ook geen eigen apotheek. Van den beginne af werkte hij als een Medicus circumforaneus en hield zijn zitdagen te Breskens en te Oostburg en dat wel ongelukkig altoos in herbergen. De waard verkondigde luide zijn lof en daardoor gaf hij meer en meer toe aan zijn ziekelijken lust voor alcoholica. DE PUYT was ondertusschen gehuwd met Mej. LADENBERG uit IJzendijke, doch nadat er eens op een avond in een herberg te IJzendijke iets onbehoorlijks was voorgevallen, dat, als men mij de waarheid gezegd heeft, hem met den Rechter in aanraking bracht, volgde er echtscheiding, waarbij de vrouw hem echter *f* 400 's jaars tot zijn dood bemaakte, zoodat hij voor geheele armoede was beschut. Zij hadden toen één zoon. Zijn roem als wonderdocter rees intusschen meer en meer, maar tevens verdonkerde de schaduwzijde van zijn gedrag; men solde met hem in de gelagkamers en kwam hij ergens aan, dan volgde hem een bende van jongens, alsof hij waarlijk een wonderdoener ware geweest. DE PUYT trok zich daar niets van aan en het kon niet uitblijven, of de Politie, die hem doorgaans uit eene soort van heiligen eerbied ontweek, moest hem vaak beboeten en meermalen een plaats aanwijzen geïsoleerd van de Maatschappij om er korten of langen tijd te verblijven. Kwam hij terug en nam hij dan voorloopig zijn retraite in een ziekenhuis te Vlissingen of te Middelburg, dan gedroeg hij zich dáar *zonder* spiritus uitmuntend, was even sterk en gezond als altoos en paste

als het kon zijn medische kunst toe en dat wel eens tot verbazing van den Gasthuis-Medicus, die hem niet altoos naging. Tusschenin is hij nog eens gaan varen, doch de zeelucht deed hem geen goed. Te Middelburg hield hij langen tijd zijne alles behalve zedige zitdagen in een herberg, hoek Varkenmarkt en Gortstraat; daar snelden vooral de landlieden uit Zuid-Beveland henen, en inderdaad, men vereerde in hem iets duisters, iets goddelijks. Zijn roem was groot, zelfs door geheel Nederland; rijken zonden equipages om hem af te halen en uit Holland kwam men, om hem te raadplegen, doch doorgaans was hij nergens te vinden. Zijn wangedrag was eene psychose; ijzersterk, was hij door koude noch hitte noch door ontbering te kwetsen, viel het hem ongelegen naar zijn zoogenaamde woning te gaan, dan sliep hij maar hier of daar op den weg, op de straat of in een schuur. Niets deerde hem, en had hij een goed geleide bij zich, dan bleef hij ook goed en dronk niets, maar zwerfde hij alleen, dan kon hij de behoefte niet weerstaan. Eindelijk toch, April 1892, verstijfde de koude hem zóó, dat hij zonder warm te kunnen worden, drie dagen voor een gloeiende kachel zat; hij versmaadde toen den brandewijn en zei tot zijn hospita „ik ga sterven," roep, zoo ge niet alleen wilt blijven, Doctor De Man, die is de eenige, die er nog *wat* van weet! De juffrouw ontbood mij, zijn ouden leermeester; het was op of bij de Hoogstraat. Ik vond hem comateus met Bronchiolitis capillaris, Trismus en Tetanus; des avonds bezweek hij; den stok weg te nemen uit zijne door Tetanie verwrongen handen was onmogelijk.

Zijne ziekte was, zooals ik zeide, eene Psychose, de *hoogste* graad van *Moral Insanity*, dien het sociale leven een beter lot had moeten bezorgen en niet had moeten straffen. Vraagt men mij, of ik van merkwaardige genezingen zijnerzijds weet, dan zeg ik, ja! maar niet door zijn recepten; zij waren vaak onleesbaar of geheel onbeschreven en bestonden meestal uit Lactas Ferrosus, Arsenicum of Strychnine, maar de genezingen berustten of op suggestie of op verwaarloozing van het geval door een vroegeren Docter. Het lag in den aard van zijn vreemd praktiseeren dat hij alle collega's beschimpte.

Vele menschen volgden hem op het kerkhof te Middelburg. Van Medische fouten is hij nooit verdacht

maar daar zorgden trouwens de Apothekers voor. Zijne Bibliotheek bestond uit Soubeiran, een paar schoolboeken en de Geneesk. Courant. Hij heeft bij dat ontzettend verward en onhygienisch leven nog den leeftijd van bijna 60 jaren bereikt.

173. JACOBUS HECTOR.

Geb. te Vlissingen 29 Juli 1836. Inges. 13 Aug. 1855. Bev. in de drie vakken 19 Nov. en 22 Febr. 1860.

Hectors vader was, toen zijn zoon leerling werd, Ambtenaar bij het Departement van Marine, geacht en bemiddeld. Na loffelijke studiën bij een goed levensgedrag ontving Hector bij zijn ontslag Cert. n°. 1. Hij was gezond maar eenigszins nerveus; althans ik behandelde hem nog eens met een soort Neurose. Na zijne promotie bracht hij eenigen tijd bij zijn vader door, maar vestigde zich spoedig, ook al weder door gebrek aan beter, op het kleine, éen uur van Middelburg afgelegen Grijpskerke; dit was in 1861 en hij had er de praktijk, die er was. In 1871 evenwel verhuisde hij naar het dichtbij gelegene Serooskerke en betrok er de lieve, voor den heer Haman, ons n°. 100, gebouwde Villa. Hector verkreeg daar eene uitgebreide praktijk, hield paard en rijtuig, kortom was en is nog steeds de gezochte geneesheer, die het vertrouwen der bevolking bezit, een goede gezondheid genietende, een weinig rheumatisme uitgezonderd. In 1900 vierde de gemeente met veel geestdrift zijn 40-jarigen promotiedag.

Hector is twee malen gehuwd geweest, eerst met de Middelburgsche juffr. Johanna Pieternella Poley en na haar overlijden met een Groningsche dame Frouke L. Feis. Uit zijn eersten echt heeft hij volwassen en gehuwde kinderen.

Hector heeft nog als Collega gehad den arts Smit Sibinga, t. w. in 1897; doch deze is naar Indië vertrokken en thans heeft hij als ambtgenoot en als *vis à vis* den arts H. I. G. van den Bosch, die vóór dien tijd te Biervliet gewoond had, maar die eene meer conversabele plaats verkoos boven het afgelegen dorp.

174. JACOB POLMAN KRUSEMAN.

Geb. te Middelburg 21 April 1837. Inges. 13 Aug. 1855. Bev. 27 Aug. en 11 Nov. 1859 tot St. Heel- en Vroedm. en 11 Nov. 1860 tot Pl.l.- en Scheeps-Heelm. Overl. 27 Aug. 1861.

Oudste zoon van den Rector van het Stedelijk Gymnasium alhier, was deze leerling uitstekend voorbereid en der talen kundig. Geparenteerd aan de uitgebreide familie der KRUSEMAN's, studeerde hij naar behooren, was onberispelijk van gedrag, daarbij zacht van aard. Omstreeks 1860 zette hij zich, na afgelegd examen, ten huize zijns vaders neer, werd lid der Afdeeling, maar zijn leven was van korten duur.

Fijn van lichaamsbouw en met het uiterlijk van den candidaat-phthisicus, was hij echter oogenschijnlijk gezond. Op den spirometer blies hij, bij een lichaamslengte van 170 c.M., in 1857, 3800 en volgens mijne aanteekeningen, in 1859 zelfs 4150 c. cM. Toen was de longencapaciteit dus nog zeer goed. Maar de spirometer kan helaas ook misleiden, zooals wij zullen zien.

Zijn collega RISSEEUW gaat op reis en draagt hem zijn praktijk ter waarneming over, drukt hem echter op het gemoed, één bizonder accouchement niet op zich te nemen, als zijnde te zwaar voor hem.

Eergevoel verbiedt hem dien raad te volgen, hij termineert alleen de zware bevalling; een der volgende dagen echter overvalt den braven 24-jarigen man zulk een hevige bloedspuwing, dat hij in een of twee dagen aan zijn Ouders, der Faculteit en aan de Stad ontviel. FOKKER en schrijver dezes staarden het geval machteloos aan; de eene groote golf volgde op de andere.

Nog bestaan van hem net geschreven lessen van FOKKER en van LISSA over geneesmiddelen en oogziekten.

175. JACOBUS CORNELIS DOUW.

Geb. te Nieuw- en St. Joosland 2 April 1836. Inges. 8 Oct. 1855. Bev. 11 Mei 1860 en 1861 in de drie vakken.

Deze flinke, gezonde jongeling telde omstreeks 20 jaren, toen hij leerling werd, had een goede opleiding ontvangen, toonde ambitie en onderscheidde zich door

een goed uiterlijk. Hij was nabestaande van den ter goeder naam aangeschreven onderwijzer te Nieuwland en dus ook van den boven onder n°. 59 vermelden heer. Na genoegzamen tijd aan zijn studiën gewijd te hebben, zocht hij, evenals anderen, eene plaats maar er was nergens iets open en van daar, dat hij het in den beginne nu eens hier beproefde en dan eens dáár, doch zooals dat vaak den jongen geneesheer gaat, zonder goed gevolg. Het ware ook voor de jonge lui raadzamer geweest zich nog eens elders aan een groot ziekenhuis te oefenen, hetgeen altoos meer vertrouwen inboezemt. De toen nog bestaande wet verplichtte hem zich tot het kleine Zeeland te bepalen, indien hij zich niet aan een herexamen wagen wilde. In 1861 was de heer Douw te Middelburg gevestigd, Lange Noordstraat, doch dáar waren alle posten en praktijken in vaste handen; daarbij kwam, dat in plaatsen waar een Gen. Commissie was, den Chirurg de inwendige praxis was verboden. Hij bleef hier kort en vertrok naar het nabij Middelburg en Nieuwland gelegen Arnemuiden, waar wij hem in 1861 met den boven onder n°. 165 genoemden Loysen Dillié ontmoeten. 6 Juli 1861 te Arnemuiden gekomen, vertrok hij 16 Maart 1863 naar het meest uit R. K. inwoners bestaande Stoppeldijk en was daar nog in 1868. Voor een Protestant, die zooals hij, het niet dadelijk om den broode te doen was, kon dit in 1842 uit 1400 R. K. en slechts 16 Prot. bestaande dorp geen Paradijs zijn. De heer Douw vestigde zich dan ook omstreeks 1882 in de groote gemeente Aardenburg, waar intusschen geen dringende behoefte aan hulp bestond.

Inmiddels waren de wetten veranderd en besloot Douw liever in het meer aanbevelenswaardige Zuid-Holland te gaan wonen. Hij koos 's Gravenzande, in het om zijn landbouw beroemde Westland, dicht bij Den Haag, Leiden, Delft en Rotterdam en met bijna geheel Protestantsche bevolking. Het toeval wilde, dat daar ook een prakticus .was, de bovenvermelde, thans nog in Den Haag wonende Middelburger, Dr C. J. Snijders, die ook uit de grenslanden van Hulst gevlucht was. zie n°. 89. Douw praktiseert er nog heden ten dage en is er een geacht geneesheer en goed ingezetene. Na het vertrek van Snijders kwamen er anderen; in 1902 vinden we daar de heeren D. van Arkel van 1889

en Doctor Med. L. TEN CATE van 1891. De heer DOUW is gehuwd en heeft een gezin; hij telt thans reeds 66 jaren.

176. SIMON VAN OS.

Geb. te Middelburg 4 Juli 1839. Inges. 11 Aug. 1856. Bev. in de drie vakken 27 Aug. 1859. Woont 1902 te Amsterdam.

De heer VAN OS verkreeg bij zijne komst op de School, na afgelegd examen, afslag en toegang tot hoogere lessen; hij had dan ook onderwijs genoten bij den heer VAN LISSA, die later zijn schoonvader werd. Het was alweder de overvloed van praktici, die dezen jongen man, na goed volbrachte studiën en bij een goed levensgedrag geen geschikte plaats in Zeeland deed vinden, waar goede vooruitzichten waren, vandaar dat VAN OS in de nabijheid van Middelburg bleef, dicht bij zijne familie en onder de vleugels van den met groote clientèle begiftigden VAN LISSA; hij vestigde zich namelijk op den zoogenaamden Groote Abeele, een gehucht tusschen de stad en Souburg gelegen en behoorende tot de laatstgenoemde gemeente. De heer METZ n^0. 102 woonde er vroeger ook. Men had er te kampen met de nabijheid van de stad en met twee Medici op het dorp Souburg zelf, de heeren HAMAN en V. D. ABEELE. De laatste had echter, al droeg hij den naam van het eeuwen oude gehucht, door zijne ziekelijkheid geen groote praktijk. Wij hebben het aan dat verblijf van VAN OS ten plattelande en aan de gemakkelijkheid, die hem door veehandelaars geopend werd, om zich kalveren te verschaffen, te danken gehad, dat hij werk kon maken van kalfsvaccinatie. Hij was dan ook de eerste hier op dat gebied en zou eene medaille hebben verdiend indien ze nog hadden bestaan. Als lid der Afdeeling leverde hij ook nu en dan nog andere bijdragen, b. v. over Cryptorchisme. Gebrek aan winstgevende praktijk, en aan een geschikte woning, deden hem heengaan en zich te Middelburg nederzetten, waar hij in 1873 met zijn gezin, Noordzijde Dam 98, in het huis waarin nog korten tijd de Lector PRIESTER als rentenier had geleefd, ging wonen. Toen er zich echter voor hem eene goede gelegenheid voordeed, om in Amsterdam praktijk te verkrijgen, ver-

plaatste hij zich. Van Os heeft inderdaad eene groote praktijk in Amsterdam verkregen, praktiseert er thans nog en heeft het voorrecht zijn zoon, den Med. Doctor en Arts, I. van Os, sedert 1893, naast zich te hebben gekregen.

Van Os, is in vele betrekkingen werkzaam; hij is o. a. Medicus aan het Israelitisch Ziekenhuis in de Nieuwe Kerkstraat. Het blijve hun goedgaan! Na het vertrek van Van Os heeft zich op den Abeele niemand meer neergezet.

177. THOMAS FRANÇOIS MARTIN.

Geb. te Middelburg 3 Jan. 1840. Inges. 11 Aug. 1856. Bev. in de drie vakken 17 Aug. 1860, 15 Febr. en 23 Mei 1861.

Bij het verlaten der School, verwierf Martin, cert. n°. 1. Er was dan ook niets op hem aan te merken geweest; voortdurend onderscheidde hij zich door goed gedrag, minzaamheid, ijver en kunde. Hij was de zoon van een ambtenaar ter Stedelijke Griffie te Middelburg; zijn moeder was de dochter van den predikant Schouten. Door deze was Martin vermaagschapt aan J. Was te Scherpenisse, zie n°. 35. Hij zelf is gehuwd met Mej. M. R. C. van Dam, dochter van den Kantonrechter en daardoor zwager van ons n°. 194; zijn huwelijk is kinderloos gebleven.

Martin heeft zich al heel spoedig te Hulst gevestigd en dat het hem daar onder een grootendeels R. Katholieke bevolking nog in 1902 goed gaat, pleit zeer zeker voor hem. Hij was een geacht lid van den geneeskundigen Raad, tot deze in 1902 werd opgegeven, en evenzoo is hij aan de Afdeeling verbonden.

Ook is hij lid van het Zeeuwsch Genootschap, welks belangen hij meermalen behartigde.

Van 's mans kundige hand bezitten wij in onze Boekerij een overdruk van een te Gent, in 1873, gedrukte Bijdrage over de genezing van een haemorrhagia uterina door quinine. Ook heeft hij zich veel bezig gehouden met het vraagstuk der overbrenging van tuberculose door vleesch of melk.

Wederom mag ik ook in hem een erkentelijk leerling en een waren vriend bezitten.

Moge de arthritis, die hem nu en dan kwelt, hem nog lange jaren sparen.

---

178. LAMBERTUS AUGUSTIJN.

Geb. te Tholen 25 Mei 1837. Inges. 11 Aug. 1856 en bij herhaling 28 Maart 1860. Bev. tot St.- en Pl.l.-Heelm. en Vroedm. 24 Mei 1861. Overl. 15 Mei 1875.

Deze Tholenaar, uit eene gegoede familie aldaar afkomstig, was een sterke, maar wat te veel van zijn kracht bewuste jonge man. Te Middelburg had hij den naam van een fatsoenlijk feestvierder te zijn. Hij heeft tijdelijk de School verlaten en is elders gaan studeeren, waarvoor hij de middelen en ook den leerlust bezat. Leiden was de plaats zijner keuze, doch na eenige jaren liet hij zich weder bij onze School inschrijven, vermoedelijk met het oog op zijn eind-examen. Na dit vestigde hij zich aanstonds op het Thoolsche dorp Oud-Vosmeer en is dáar blijven praktiseeren tot hij reeds den 15 Mei 1875, dus slechts 38 jaren oud, aan Apoplexie is overleden.

Dat was wel wat vroeg voor een sterk mensch; men schreef het dan ook toe aan zijne forsche manier van leven.

In 1869 heeft men tegen hem, naar ik heb gehoord, eens een proces-verbaal opgemaakt, van wege de Prov. Commissie, omdat hij, ja wel goede en kleine gewichten bezat, maar schalen, die wat te groot waren. Op zijn verklaren, dat hij er zich echter op verstond daar goed mede te kunnen wegen, sprak de rechter hem vrij.

In 1861 woonde te Oud-Vosmeer, de in 1831 geadmitteerde heer VAN RHEE, n°. 140, die in 1863 overleed, zoo ook de heer C. WAS van 1836 en later I. HOOGKAMER, n°. 107 en in 1832, J. D. KRUIJSSE, ons n°. 117.

Dat AUGUSTIJN sterk van longen was, moge hieruit blijken, dat hij als student op den Spirometer van HUTCHINSON ruim 4000 c.cM. blies bij een lichaamslengte van 170.

179. CORNELIS PIETER WAS.

Geb. te Scherpenisse 3 Juli 1836. Inges. 5 Jan. 1857. Bev. in de drie vakken 22 Febr. 1860. Woont nog in 1902 te Varseveld.

Bij zijne komst verkreeg hij, wegens ontvangen onderwijs en gebleken kunde, één jaar afslag en studeerde

verder uitmuntend. Zijn vader was de reeds onder n°. 35 vermelde leerling der School, die te Scherpenisse geneesheer en burgemeester was en die zijn oudsten zoon, zie n°. 154, in West-Indië verloren had. Onze WAS leefde als al de WASSEN onberispelijk.

Wederom nergens een goede plaats open zijnde, vertrok hij naar het van Scherpenisse slechts door water maar met een goed overzetveer voorziene Ierseke, dat in 1864, toen onze WAS er nog woonde, slechts 850 bewoners telde. Wel is waar was er een geneesheer, de heer C. MOOI, gevestigd, doch deze gewezen Officier van Gezondheid leed aan de gevolgen van drankzucht. In den beginne was onze CORNELIS nog wat bij zijn vader gebleven, voor hij naar de oesterplaats trok, waar *toen* de keurige schelpdieren slechts één gulden de honderd kostten.

WAS heeft intusschen later Ierseke, een eerste vestigingsplaats voor zoo menig beginnend Medicus, het aloude *Ierseker-Oirt*, verlaten en is vertrokken naar Varseveld, gemeente Wisch, in Gelderland. Daar leefde en praktiseerde hij zeer gelukkig en woont er nog. In Februari 1900 nam hij wegens zijn leeftijd ontslag als Gemeente-geneesheer; hij telde toen 64 jaren. In het Jaarboekje van 1902 staat hij er nog als praktiseerende opgeteekend tegelijk met de heeren C. J. BLANKEN en C. M. JULIUS, beide Artsen van 1893 en '97.

Onze C. P. WAS moet niet worden verward met den te Oud-Vosmeer gewoond hebbenden en reeds in 1836 geadmitteerden heer C. WAS.

180. WILLEM DE BRUIJNE.

Geb, te Noordwelle 16 Sept. 1836. Inges. 5 Jan. 1857. Bev. Febr. 1862 in de drie vakken.

De heer DE BRUIJNE was de zoon van een bemiddeld Land-oeconoom uit Schouwen, die te Middelburg was komen wonen, Bierkade G 206. Zijn hofstede droeg den alouden naam van „de Helle", een woord dat *Kolk* scheen te beduiden, en dat denkelijk afstamt van den oudsten naam der Zeeuwsche stroomen.

DE BRUIJNE was stil van aard, behoorlijk van gedrag en studeerde op zijn gemak. In den Naamwijzer van

1864 staat hij vermeld als woonachtig te Elkerzee op Schouwen, toen slechts aangeteekend met 530 inwoners. Hij bleef er tot 1868 en wij vinden hem dan ook later te Stellendam en van 1875 tot 1897 te Ouddorp bij Goedereede gevestigd.

Thans is hij rustend geneesheer te Haarlem.

181. ALBERT HENDRIK HERMAN SAMUEL DE JONGE HEMERIJK TAK.

Geb. in O.-Indië 18 Aug. 1838. Inges. 5 Jan. 1857, toen tijdelijk wonende te Oost-Souburg.

Deze jongeling was de zoon van een Assistent-Resident op Java, die te Middelburg familie had. Zijn doel om docter te worden heeft hij moeten opgeven, hetgeen jammer was, omdat op diens gedrag niets te zeggen viel. Zijn vader was inmiddels in de Oost overleden en toen moest hij daar werkzaam zijn. Zijn carrière gelukte er goed; althans in 1894 leefde hij gezond, tevreden en welgesteld. Hij was een charmante jongen. Zijn groot portret in kleuren ziet er zeer goed uit en wordt bewaard bij de tweede vrouw van wijlen den Ontvanger HEMERIJK TAK, zijn oom, zie n°. 205.

182. EVERARD EGIDIUS VLEUGELS SCHUTTER.

Geb. te Oosterland 29 Juni 1825. Inges. 4 Jan. 1858. Bev. 15 Aug. 1860 en 15 Febr. 1861 tot St.- Pl.l.-Heel- en Vroedmeester. Overl. 27 Dec. 1901.

De heer SCHUTTER werd met certificaat n°. 1 ontslagen van de School. Hij was dan ook een niet meer jeugdig, bedaard en zeer degelijk man, die niet kwam om te feesten maar om te studeeren. Die studies waren goed en grondig; daarbij was zijn gedrag onberispelijk.

Hij vestigde zich aanstonds te Oosterland, waar ons n°. 145, zijn oom of broeder, in November 1854 was overleden en waar de heer F. P. J. WAS stond, ons n°. 121 van 1846. Hij praktiseerde tot zijn dood en was zeer geacht en bemind. Ik meen dat hij aan een slepende ziekte is overleden, 76 jaren oud.

Een groot voorrecht was het voor den braven man, dat zijn in 1901 als arts bevorderde zoon, de heer G. H. VLEUGELS SCHUTTER hem opvolgde.

183. ABRAHAM CORNELIS LEUNIS.

Geb. Groede 18 Nov. 1839. Inges. 14 Aug. 1857. Bev. 18 Aug. 1862 in de drie vakken. Overl. 30 Jan. 1899.

Aan de School was LEUNIS een kundig en ijverig student, wiens vader was de geneesheer te Groede, vermeld onder n°. 56.

Reeds in 1862 had hij zich te Biervliet gevestigd, waar de heer H. O. W. DE BATS praktiseerde. In 1865 staat hij echter vermeld te Nieuwdorp, behoorende tot de gemeente 's Heer Arendskerke. Hij is gehuwd geweest met de dochter van den Pred. VAN LEEUWEN van Colijnsplaat.

LEUNIS bewoonde een mooi huis, had paard en rijtuig voor zijn uitgebreide praktijk en was bovendien bemiddeld.

In 1896 begon mijn oud-leerling aan de gevolgen van Diabetes te lijden, kreeg eindelijk de aan die ziekte eigene Symptomen van hersenaandoening en overleed den 30 Januari 1899.

Zijn zoon nam als Semi-Arts reeds langen tijd de praktijk voor hem waar. In 1902 is deze als Arts geadmitteerd en heeft zich te Nieuwdorp voor goed gevestigd.

In die gemeente praktiseerde eenige jaren geleden Dr. JENNY WEYERMAN, die bij de reorganisatie der geneeskundige Gezondheidswetten tot Algemeen Secretaris is benoemd met Utrecht als standplaats.

184. JACOBUS GERARDUS DE WAAL.

Geb. te Middelburg 21 Juli 1841. Inges. 17 Aug. 1857. Bev. in de drie vakken 19 Aug. 1862. Overl. 1875.

Van dezen, den zoon van een Agent in assurantiën, was gedurende zijn studietijd niets dan goeds te zeggen. In groote mate heeft hij geprofiteerd van de theoretische en praktische lessen van VAN LISSA, Gemeente-Heelmeester en Lector aan de School. DE WAAL was echter niet sterk van gestel.

In 1862 was bijv. zijn spirometrisch getal slechts 2650 bij 165 cM. lengte. Wegens de goede vooruitzichten bleef hij in Zeelands hoofdstad, huwde een juffrouw MEERTENS en betrok met haar het bekende familiehuis der DE WINDS, waar later, maar vóór DE WAAL, DE LEPELAAR en HALFFMAN ook hadden gewoond.

De jonge geneesheer kwam goed in de praktijk maar nam te veel hooi op de vork; hij fungeerde zelfs nog als assistent Gasthuis-Heelmeester.

Hij wilde van RISSEEUW, v. LISSA en HARINGMAN alles navolgen, ook het rijden in open boerenwagens, maar dit kon zijn zwak gestel niet verdragen.

Ondanks sterke voeding, ontwikkelde zich Nephritis en sufheid en de al te ambitieuse man overleed reeds op 34 jarigen leeftijd. Hij is lid geweest van de Afdeeling, maar nam niet aan het Med. Leesgezelschap deel. Zijn weduwe woont nog met haar dochter hier ter stede. Vele kleine bijdragen leverde ons DE WAAL. Ik herinner o. a. aan een 37 malen teruggekeerde arm-ontwrichting.

185. WILLEM WOUTER WAS.

Geb. Oud-Vosmeer 18 Mei 1839. Inges. 16 Aug. 1858, wonende te Oud-Vosmeer. Bev. 14 Aug. 1862 in de drie vakken Overl. 9 Juli 1895 te Pernis.

Wederom een WAS, dus goed! Hij had, even als al zijne naamgenoten onderricht ontvangen en gedroeg zich wederom in alles, zooals men wenschen kan, loffelijk en niet pretentieus. Er was voor een Plattelands-Docter toen nog niet veel open; vandaar dat wij hem in 1863 dus kort na zijn promotie op het kleine, 700 inwoners tellende bij Zierikzee gelegen Ouwerkerk vinden, dat toen door v. D. LINDE, ons n°. 71, was verlaten. De praktijk was veelal in handen van Zierikzee, doch wat er over was, verkreeg de zeer geachte man. Zijn vader of oom de Heelmeester C. WAS van 1836, praktiseerde nog altoos te Oud-Vosmeer. WAS bleef echter niet op die afgelegen plaats, doch vond gelegenheid zich in 1867 te Pernis in Z.-Holland te vestigen; hij was door de vrijgevige wet daartoe in staat gesteld. Later is hij niet meer verhuisd, praktiseerde in 1893 nog en overleed aldaar 56 jaren oud.

186. GUSTAAF ADOLF PETERS.

Geb. te Vlissingen 25 Nov. 1841. Inges. 16 Aug. 1858. School verlaten Juli 1863. Bev. 1863 in de drie vakken. Overl. in 1878 te Souburg.

Te Vlissingen was PETERS' moeder en later zijn broeder, bestuurders van het goed gerenommeerde hôtel du Commerce te Goes op de Bellamykaai. Goed onderwezen en opgevoed, leefde onze PETERS ook te Middelburg behoorlijk en werkte naar vermogen. Hij had een flink, mannelijk voorkomen, maar in werkelijkheid was hij toch een alles behalve brutaal mensch. Hij maakte te Middelburg kennis met Mej. VAN RENTERGHEM en huwde haar; na zijn dood heeft zij nog eenigen tijd te Middelburg gewoond. Een dochter van hen, te Serooskerke geboren, is de gade van het Lid van den vroegeren Gen. Raad J. C. v. D. HARST.

Na zijne admissie heeft PETERS zich eerst nedergezet op het kleine, geen bestaan opleverende Schore, waar na hem heeft gewoond de heer J. J. MASSÉE van 1851; die er in 1865 nog was, maar naar Kockengen vertrok, waar hij in 1902 nog vermeld staat. Weldra verhuisde PETERS naar het nabij Middelburg gelegen Serooskerke, waar — hij was er in 1865 tot 1871 en werd opgevolgd door HECTOR — HAMAN, zie n°. 100, nog in zijn eigen nieuw gebouwde villa woonde. PETERS, na zich eerst met een kosthuis vergenoegd te hebben, betrok later HAMAN's huis, toen deze vertrekken moest. Zijne praktijk nam meer en meer toe, doch toen er vooruitzichten openkwamen op het ook bij de stad gelegen, maar veel vroolijker Oost-Souburg, verplaatste hij zich en had het genoegen daar de buitenplaats „Welgelegen" te kunnen verkrijgen, te voren onder anderen bewoond door den Vice-Admiraal V. D. BROECKE. Met de praktijk vlotte het uitstekend; PETERS genoot dáar en in het naburige Ritthem een volledig vertrouwen.

De goede man had het ongeluk op den Ritthemschen weg in het water te vallen; het schijnt, dat hij na dien val spoedig duizelig is geworden. Eenige weken later kreeg hij een hersenziekte, tijdens welke ik hem nog bezocht; hij overleed slechts ruim 36 jaren tellende. In het Tijdschrift der Ned. Maatsch. v. Geneeskunde, wordt

het vermoeden geuit, dat genoemde val zou onstaan zijn door boos opzet van anderen, doch de familie zelve is niet van deze meening.

187. ABRAHAM PIETER FOKKER.

Geb. te Middelburg 8 Juli 1840. Inges. 16 Aug. 1858. Gepr. te Leiden 5 Juli 1863 en later benoemd tot Hoogleeraar te Groningen.

Het was voor de Midd. School een eer, dat Dr. A. A. FOKKER — zie n°. 17 — zijn kundigen oudsten zoon nog een jaar aan de lessen van het eerste studiejaar aan die Inrichting heeft laten deelnemen, zeker wel om hem daardoor aan te sporen tehuis het weinige, dat hij daar had gehoord, uit te werken.

De vader zelf leidde, zooals wij hebben gezien, het Therapeutisch onderwijs aan de School, waar hij in zijn jeugd ook een jaar als leerling had gewerkt.

Het is een voorrecht te kunnen melden, dat een der leerlingen der Geneesk. School, al is het dan ook niet door haar, een roem erlangde die de grenzen van Nederland heeft overschreden.

Ook wensch ik in herinnering te brengen, dat de Hoogleeraar FOKKER, evenals dit zijn vader had gedaan, de Algemeene Vergadering der Maatschappij heeft gepresideerd hier in zijne geboorteplaats.

Hier moge het genoeg zijn te vermelden, dat Prof. FOKKER nog vele jaren te Goes als Doctor heeft gewerkt en daar een groote, ook consultatieve praktijk bezat en dat hij thans, 1902, bij het Geneeskundig Staatsbestuur is benoemd en vroeger lid van den Gen. Raad was.

Moge het nog zeer lang duren, alvorens een meer bekwame hand dan de mijne, zijne Biografie, post mortem, aan het medisch en maatschappelijk publiek ten beste geve!

188. JOHANNES VAN DEN BROECKE.

Geb. te Middelburg 10 Jan. 1839. Inges. 16 Aug. 1858. Gepromov. als Med. Doct. in 1866.

Ook deze kwam van het Gymnasium en werd te gelijk met zijn studie-vriend FOKKER ingeschreven om een jaar de School te volgen. Hij was zoon van den Middelburgschen Notaris en behoorde tot de uitgebreide

familie van dien naam, uit Aardenburg en omstreken en vroeger uit Vlaanderen afkomstig. Zijn neef Doctor J. C. VAN DEN BROECKE, was Lid van het Bestuur der School, in zijne betrekking van Voorzitter der Provinciale Commissie voor Geneesk. Onderzoek en Toevoorzicht. De moeder van den heer J. v. D. B. was Regentes der Godshuizen.

Na te Leiden gepromoveerd te zijn, vestigde hij zich te Westzaan en heeft daar steeds eene groote praktijk. Zijn zoon de heer J. A. v. D. BROECKE heeft zich ongeveer 1901 te Amsterdam gevestigd en wijdt zich vooral aan Massage en Heilgymnastiek.

189. JOHANNES MARIUS JANSSEN.

Geb. te 's Heer Abtskerke 22 Sept. 1840. Inges. 16 Aug. 1858. Bev. 15 en 17 Aug. 1863 in de drie vakken. Overl. te Domburg 19 April 1889.

Deze tot eene in de „Levensberichten" vermelde familie van geneesheeren behoorende jongeling, was echter geen Docterszoon; zijn kundige vader, die voor zijne studiën steeds kleine plaatsen verkoos, was bij JANSSENS geboorte Predikant te 's Heer Abtskerke en in 1858 te St. Anna ter Muiden en later te Vrouwepolder in Walcheren. Zijn bekwame, in alles goed onderwezen zoon volbracht zijn studiën te Middelburg en paarde er aan een goed gedrag. Na den dood zijns vaders woonde de weduwe, geboren DE KOCK, te Middelburg en overleed in 1901 St Pieterstraat F 51, in het huis waarin eens de Lector PIETERSE had gewoond. Na zijn examen heeft JANSSEN zich in 1863 te Zuidzande gevestigd, dus niet ver van St. Anna en is daar in 1871 gehuwd met Mej. LEVINA VERHAGE, die thans nog te Zuidzande woont. Te Zuidzande, waar vóor hem de half Vlaamsche heeren MOENS praktiseerden, kreeg J. praktijk genoeg; de in het naburige Nieuwvliet wonende Doctor DE KOK, die Chir. Maj. bij de Schutterij was geweest en bij zijn Doctorschap Brievengaarder was, deed hem geen afbreuk. Hij vertrok evenwel toen hij in Januari 1881 beroepen werd naar Domburg; zijn opvolger was de heer DIKKENBERG. In 1867 stond te Domburg VAN DAM, in 1870—1872 Doctor HOLM; toen bleef het vacant maar omstreeks 1888—93 was er BERGHEGE. JANSSEN werd er Baddoctor en

bleef er tot zijn dood in 1889. Hij was er zeer gezien bij burgerij en badgasten, was dagelijks veel met hen op het strand en deed Meteorologische waarnemingen, gaf een werkje uit over de Badplaats, in onze Boekerij voorhanden en was een geacht lid der Afdeeling.

JANSSENS vader was aan Apoplexie overleden en ook bij hem was het, alsof er voorboden van die ziekte te zien waren in den vorm van sufheid en toevallen.

Slechts 49 jaren oud bezweek hij aan eene met slaapzucht gepaarde Pneumonie of Longen-apoplexie.

Bovengemelde Doctor DE KOK heeft een verhandeling geschreven over de uitgeweken Salzburgers, die in het land van Cadzand een zóo treurig verblijf hebben gehad; hetzelfde thema is later bewerkt door Mej. MACLAINE PONT.

190. MARINUS JOHAN BYBAU.

Geb. te Tholen 29 Maart 1833. Inges. 30 Oct. 1858. Bev. in 1861 en 1862 in de drie vakken. Overl. 10 Sept. 1892.

De vader van dezen was de zoowel wegens zijn kunde als wegens zijn minder beschaafde manieren bekende Med. Doctor te Tholen. De zoon had bij zijn komst reeds onderwijs genoeg ontvangen om één jaar afslag te verkrijgen, en telde dan ook reeds 25 jaren. Zijn gedrag en studie waren, geloof ik, alledaagsch. Hij vestigde zich aan den Thoolschen kant van Schouwen, dus onder bekenden, op het kleine, toen 5 of 6 honderd ingezetenen tellende Bommenede, verhuisde nog eens in 1865-'67 naar het zeer nabij gelegen, ook maar 500 inwoners tellende Zonnemaire, doch eindelijk, omstreeks 1871, naar het grootere en toen eenigszins vooruitgaande Brouwershaven. Daar woonden evenwel de heeren C. VAN DE WATERING, die quarantaine-docter was, de heer STEINEGEWEG en eindelijk mijn Academie-kennis, de Med. doct. I. MOOLENBURGH van 1840, wiens sterfdag 9 October 1883 is geweest. BYBAU verkreeg er wel praktijk, doch geene uitgebreide, en toch was hij er in 1885 alleen praktiseerend. Maar BYBAU was ruw en men hield hem voor een slaaf van Alcoholica. Intusschen mag ter zijner verontschuldiging worden gezegd, dat

hij een zwak, voor de praktijk weinig geschikt gestel bezat, dat men zoo vaak door verkeerde Hygiene of door Narcotica wil trachten te verbéteren. Hij bereikte nog den leeftijd van bijna 60 jaren en bezweek in 1892 aan tering.

191. HENRIKUS MARINUS HENNEQUIN.

Geb. Te Sluis 33 Juli 1840. Inges. 30 Oct. 1858. Bev. in de drie vakken 15 Aug. 1863.

Deze leerling, wiens geslacht eenmaal tot de Refugiés behoorde en waarvan wij in de „Levensberichten" den Sluisschen Med. Doctor Philip hebben vermeld, behoorde tot eene uitgebreide en nog steeds in vele kringen in Nederland werkzame familie. Hij zelf studeerde te Middelburg uitnemend en voldeed ook op zijn examen. Van nabij bekend aan den heer J. J. Pieterse, den Prosector, huwde hij later diens oudste dochter.

H. heeft zich na zijn admissie te Middelburg gevestigd en toevallig in mijn geboortehuis, Markt C 8. Hij bleef er echter kort en vertrok reeds omstreeks 1864 naar zijn geboorteplaats Sluis en praktiseert nog altoos onafgebroken met een grooten werkkring, waartoe hem zijn sterk en gezond gestel in staat stelt. Als grensplaats heeft Sluis echter te kampen met België en met de nabijheid der Brugsche Doctoren. Hij is nog steeds lid onzer Afdeeling en woonde ook de boven bij n°. 125 vermelde Sectio cæsarea bij. Hij is er zeer gezien, bewoont een groot huis en tuin. Eene zijner dochters is gehuwd met den Off. bij de Infanterie, Josselin de Jong.

192. JACOBUS CORNELIS PLANKEEL.

Geb. te Middelburg 20 Juli 1843. Inges. 15 Aug. 1859. Overl. 1883.

Plankeel kon in den aanvang slechts als toehoorder worden toegelaten, omdat hij de noodige kennis miste van de Latijnsche en Fransche talen, die toen vereischt

werd. Hij heeft later als leerling de lessen gevolgd, doch heeft de studie moeten vaarwel zeggen, omdat zijn hoofd geen inspanning verdroeg. De moeilijkheid in het studeeren is later gevolgd door verlamming der onderste ledematen en door verschijnsels van zoogenaamde Polio-myelitis anterior. Meer en meer achteruit gaande overleed hij in 1883, 40 jaren oud.

Het staat misschien met zijne ziekte in verband, dat er in de familie van zijn vader, den Apotheker G. PLANKEEL, althans zeker in die zijner moeder, Mej. BRAKMAN menig geval van tuberculose voorkwam.

193. GREGORIUS GODEFRIDUS VAN DE VEN.

Geb. 's Heerenhoek 22 Aug. 1841. Inges. 15 Aug. 1859. Bev. 15 Mei en 18 Aug. 1864 tot Vroedm. en Pl.l.-Heelm. Overl. Nov. 1894.

VAN DE VEN was de zoon van den onder n°. 74 vermelden Dokter van 's Heerenhoek, wiens loopbaan niet vlekkeloos was. Zijn zoon vestigde zich niet aldaar maar te Tilburg. Aan de School was de vlugge, innemende jongen, bekend als bekwaam en van goed gedrag. Geen wonder, dat hij te Tilburg zeer bemind was, eene buitengewone praktijk had en met twee paarden reed. Toch heeft het geen stand gehouden; de een verhaalde, dat het verlies van een kraamvrouw, hetgeen hij zichzelven verweet, hem Tilburg deed verlaten, anderen spraken er van, dat hij te veel Morfine gebruikte of nonchalant werd; doch hoe ook, hij verliet de gemeente en de weelde was voorbij. Later heeft men hem terug geroepen, maar hij is niet gegaan doch reisde van het eene dorp naar het andere, b. v. naar Halsteren in N.-B. en Leiderdorp bij Leiden. Op de laatste plaats had hij zich een huis laten bouwen dat er verbrandde en waarbij hij, door gemis aan vorm, het assurantiegeld moest derven. Alles liep in de war en hij overleed, naar ik meen, te Leiderdorp. Toen ik hem voor het laatst sprak, was hij nog zoo vroolijk en gezond; hij bereikte slechts den leeftijd van 53 jaren.

Zijne zeker niet bemiddelde weduwe woont nog met vier kinderen te Halsteren.

194. PIETER JODOCUS VAN DAM.

Geb. 8 Juli 1844 te Kortgene. Inges. 13 Aug. 1860. Bev. 12 Nov. 1864 en 11 en 13 Febr. 1865 in de drie vakken. Overl. in 1891, omstreeks 47 jaren oud.

VAN DAM was uit een aanzienlijk geslacht afkomstig; zijn grootvader bewoonde de villa Favorite bij 's Gravenpolder, en zijn vader was kantonrechter, eerst te Kortgene en later te Axel. Goed opgevoed en flink onderwezen was hij ook aan de School bekend als zeer vlug en bekwaam, zoodat hij bij zijn ontslag cert. n°. 1 ontving. Het was een flinke, zich goed voordoend jongeling. Hij vestigde zich in 1865 of 1866 in het toen als Badplaats nog onbeduidende Domburg, bleef er tot in 1868 en was er zeer gezien. Toen lokte men hem naar het door het zeekanaal, naar men hoopte, een schoone toekomst tegemoet gaande Veere, waar men naast den ouden en verarmden Duitschen Doctor STREHLER, weleer in drie vakken te Würzburg gepromoveerd, naar een bekwaam jong geneesheer verlangde. Hij bleef er tot 1873 en ging toen naar het naburige, door de ziekte van B. SIVERT vakant geworden Oostkapelle. Hij werd te Veere reeds in 1873 door HAMAN opgevolgd, doch het vertrek duidde men hem zóó euvel, dat hij daardoor veel praktijk in den omtrek verloor en hij schreef het er zelfs aan toe, dat men hem een vonnis bezorgd heeft voor telaat ingezonden vaccinestaten, iets wat den Medicus zeldzaam gebeurt, namelijk het gevonnisd worden. Te Oostkapelle bewoonde hij het, ook thans door Docter SILVER RUPE bewoonde huis op den hoek van den weg naar Domburg en was gehuwd met de dochter van den Auditeur-Militair, Mr. VAN DIGGELEN.

Ook te O. verkreeg hij eene goede en zeer uitgebreide praktijk, die hij geheel te voet afliep. Ieder was er verbaasd over, dat hij met zijn vlugge beenen zulke marschen dagelijks kon afleggen. Toch ging hij finantieel niet vooruit; de gegoede landlieden beeldden zich in, dat hij hen wat verwaarloosde en veel meer werk maakte van de omringende buitenplaatsen en van zijn vorige standplaats, het nabij gelegen Domburg. Om wat reden dan ook, hij verliet Zeeland en vestigde zich te Buren in Gelderland, terwijl hem te Oostkapelle opvolgde de thans te Vaassen wonende heer G. J. v. D.

Linde. Ook te Buren ging het hem zeer goed, maar zijn gestel hield het niet vol; hij bezweek reeds in 1891 en dus ongeveer 47 jaren oud, zonder veel middelen na te laten, doch men achtte hem zoo hoog, dat men voor den minzamen, altoos hulpvaardigen Zeeuw een gedenkteeken heeft opgericht.

Zijne kinderen maken het goed en wonen met de weduwe te Ooltgensplaat.

195. MARINUS VIS.

Geb. 22 Januari 1835. Inges. 13 October 1859, toen te Heenvliet.

Van dezen heer, dien ik vermoed ook uit de buurt van Haamstede afkomstig te zijn, herinner ik mij niets meer, dan dat hij reeds in de eerste helft van 1860 vertrok, zonder ontslag aan te vragen.

196. ALEXANDER MICHIEL VAN LISSA.

Geb. te Middelburg 11 April 1843. Inges. 13 Aug. 1860. De School verl. in Jan. 1862.

Deze zoon van den Lector V. M. van Lissa heeft de School verlaten en is van carrière veranderd waardoor hij naar Japan is gegaan tegelijk met zijn broeder en heeft het daar goed gemaakt. De heer Doctor Van Lissa meldde mij, dat zijn broeder 18 jaren in Japan heeft doorgebracht. In 1898 was hij echter reeds vele jaren in Amsterdam woonachtig.

197. ISAAK CLEMENT OTTO DE BATS.

Geb. te Biervliet 29 Aug. 1844. Inges. 13 Aug. 1860 en ontslageu met cert. 1. Bev. 12 en 13 Febr. 1865 tot Sted.- en Pl.l.-Heel- en Vroedm. Overl. te IJzendijke 4 Jan. 1888.

De Bats woonde bij zijn inschrijving te Biervliet, was broeder van Nrs. 86 en 153. Te Middelburg was hij niet alleen van goed gedrag, zooals blijkt uit het certificaat bij zijn verlaten der School, maar ook goed en gelukkig in zijn studiën; hij stond bekend voor het éen zoowel als voor het andere. Al dadelijk heeft hij zich te IJzendijke, dus nabij zijn woonplaats nedergezet,

ondanks er reeds waren Dr. CORTVRIENDT, VAN MUIJEN en A. DE PUYT.

Hij was daar zeer gezien en zoo het mij voorkwam goed gezond. Zijne echtgenoote was Mej. CLEMENTINA EGBERTINA BENTEIJN uit IJzendijke, die thans in 1902 nog in den Haag leeft met drie kinderen. Hij zelf is slechts 44 jaren oud geworden,

198. PIETER ADRIAAN FRANCISCUS DE WIJS.

Geb. 11 Sept. 1843 te Middelburg, Inges. 13 Aug. 1860. Bev. tot Sted. Heel- en Vroedm. 24 Dec, 1864 en 12 Mei 1865.

De heer DE WIJS, die later gehuwd is met Mej. PLANKEEL, een Middelburgsche Dame, heeft na een uitmuntend levensgedrag en goede studiën, de School verlaten en was toen het eenig kind van den heer A. P. DE WIJS, een deftig, niet onbemiddeld man. Eene zwakke gezondheid en bezorgdheid wegens het sterven zijns broeders, waren oorzaak, dat hij langzamer studeerde dan velen deden. Dit was ook de oorzaak dat men hem afraadde zich te bekwamen voor Plattelands Heelmeester. Na een goed examen vestigde zich de heer DE WIJS te Middelburg en had het geluk, na eene wel is waar in den beginne weinig uitgebreide praktijk, later zoo veel te meer bezigheden te erlangen vooral op verloskundig gebied en dat bijzonder ten plattelande, en die praktijk neemt hij thans — Aug. 1902 - nog waar en heeft daarbij het geluk drie zonen in betrekkingen geplaatst te zien. Hij woont L. Noordstraat C 29.

Hij heeft zich omstreeks 1864 hier neergezet en is een geruimen tijd de voornaamste Accoucheur geweest, de hulp der barenden, de hulp der Collega's. Het is goed, dat hij er de interne praktijk niet bij uitoefent en dat de komst van jonge Artsen, die allen de obstetrie uitoefenen, Dr. BOLLE, J. J. B. v. BERLEKOM, VERHEYDEN, MEIJERS, HOORWEG en SCHOUTE hem wat bevrijden van eene al te groote en al te vermoeiende praktijk; hij heeft ze niet noodig terwijl zijn drie zonen reeds goed carrière beginnen te maken. Ieder gunt hem het beste. Hij was

de eerste, die ons bekend maakte met de Batterij van Stöhrer en vertoonde onder meer twee placenta's van één foetus.

199. LEONARDUS MARINUS BERNHARDUS FERLEMAN.

Geb. te Haamstede 3 Aug. 1843. Inges. 23 Aug. 1860. Vertrokken in 1865. Overleden 1898 in Amerika.

Deze 17-jarige knaap, goed opgevoed en goed onderwezen was de zoon van den Geneesheer te Haamstede, den zeer geachten Ferleman, ons no. 78. Het was een alleraardigste jongen, vol uiterlijke bekoorlijkheden, doch niet bestand tegen de verleiding, zelfs niet tegen die eener kleine stad. Hij was aller vriend, doch hoe langer hij student bleef, hoe meer hij precies ging gelijken op een, des avonds ronddolend, Spaansch Estudiantino. Na vier jaren hier te zijn geweest, ging F. naar huis, zonder een examen te beproeven en besloot daarop tot varen naar de Indiën, doch dit scheen zijn levensbeschouwing niet te veranderen. Na varen en nog eens varen, besloot hij naar N.-Amerika te gaan en zich daar te vestigen. Toen was hij bedaarder en zoo mogelijk ernstiger geworden en een jaar of acht praktiseerde hij gelukkig en voordeelig en was inmiddels gehuwd. Daar veranderen de wetten in Amerika en men eischt een bewijs, dat men elders een graad had erlangd. De nog levende Lectoren, Fokker, Keijzer en ik konden hem een bewijs overzenden, dat hij vier jaren de School had bezocht en dat deze toevallig toen werd opgeheven. Het baatte niet; een examen was noodig en dat liep daar gelukkig zeer goed af, en na dien tijd praktiseerde onze Schouwenaar, goed van gedrag, opgeruimd als altijd, te Grand-Rapids, voorspoedig en voordeelig. Met zijne goed oppassende kinderen, stak hij een enkele maal den Oceaan over om in zijn geboorteplaats de duinen nog eens op te klimmen. Omstreeks 1898 is hij in Amerika overleden. *Finis coronat opus*! maar beter ware het geweest, indien hij vroeger gedacht had aan die andere oude spreuk: *Tu respice finem.*

200. ADRIAAN CORNELIS DAMAN.

Geb. te Middelburg 12 Maart 1838. Inges. 12 Aug. 1861. Ontslagen 14 Sept. 1865.

Kleinzoon van den heer DAMAN, dien ik vroeger heb vermeld als Nestor der Middelburgsche Chirurgen — zie blz. 18— Zijn vader en ook zijn broeder waren Apothekers te Middelburg, steeds wonende in hetzelfde huis in de Krommeweele op den hoek van de Schuttershofstraat. Hij was een stil jong mensch en zeer goed van gedrag maar niet voor studiën geschikt. Bij het examen van 1865 ware hij liefst tehuis gebleven. Hij heeft elders een betrekking gezocht en gevonden.

201. JACOBUS EVERAARD NONHEBEL.

Geb. 8 Dec. 1842. Inges. 12 Aug. 1861, toen wonende te Wemeldinge. De School verl. 29 Aug. 1862.

Broeder van den later onder n^{0}. 206 te vermelden leerling. Toen het hem bleek, dat de studie voor hem eene slechte keuze was, heeft hij de School verlaten, heeft elders met goed gevolg een ander beroep gezocht en woont thans te Leimuiden.

202. JOHANNES JACOBUS PROVOOST.

Geb. 4 Juni 1844. Inges. 10 Jan. 1862, toen wonende te Hoofdplaat. School verl. 16 Sept. 1865.

Men vindt zijn naam tot 1865 bij de examens, maar altoos onderaan, eens bleef hij zelfs in zijn studiejaar zitten. In mijne aanteekeningen staat vermeld, dat hij wegens minder goed gedrag de School verlaten heeft. Hij was geen Middelburger, doch naar ik meen uit Hulsterland; mij is niets van hem bekend.

203. MARINUS GERNLER.

Geb. te Middelburg 5 Maart 1844. Inges. 11 Aug. 1862. School verl. 7 Sept. 1866. Leeft nog in 1902.

Deze Middelburgsche jongeling, uit fatsoenlijke burgerfamilie, is tot het eind der School gebleven en was altoos uitstekend van gedrag; zijn ontslag was dan ook met Certificaat n^{0}. 1.

Bij het sluiten der School is GERNLER voor zijne studiën naar Amsterdam gegaan, doch de toen reeds zwaarder gemaakte examens deden hem van de studie der medicijnen afzien; zijne finantiën veroorloofden zulks.

Te Middelburg teruggekeerd, huwde hij Mej. DE BROEKERT en opende een zaak in koloniale waren. Na den dood zijner moeder en zuster heeft hij nog korten tijd in het moederlijk huis, Kinderdijk P 118, gewoond, doch is toen ambteloos gaan leven in de door den heer D. DRONKERS gebouwde Buitenplaats op den Vlissingschen weg nabij Souburg en later op het dorp zelf in eene door hem gebouwde villa, waar hij kinderloos met zijn echtgenoote gezond en genoeglijk leeft.

204. JOHAN CORNELIS MICHIEL BLANKERT.

Geb. 16 Maart 1843 te Sluis. Inges. 11 Aug. 1862. School verlaten in 1865.

Deze hoogst fatsoenlijke en zeer goed opgevoede jongeling was de zoon van den Med. Doctor M. A. BLANKERT te Sluis, gepromoveerd in 1830, doch die zich weinig met praktijk ophield en dit was onnoodig, omdat hij bemiddeld was. De jonge BLANKERT was een schijnbaar opgewekte jongeling, die evenals GERNLER zoo goed als tot het laatst op de School verbleef. Hij is toen te Sluis op zijn buitenplaats als grondeigenaar gaan wonen en is gehuwd met de eveneens bemiddelde dame HENNEQUIN van daar. Dikwijls was hij later, tengevolge van zijn zenuwachtig gestel nu eens hier, dan eens daar. Te Middelburg heeft hij gewoond Zuidzijde Dam G 34, op het Hofplein en woont thans op de Loskade. — Zijne kinderen maken het uitstekend.

205. JAN HEMERIJK TAK.

Geb. 5 Juni 1845. Inges. 11 Aug. 1862. Ontsl. 30 Aug. 1866 Overl. in 1868.

Deze uitmuntende doch zwakke leerling was de zoon van den bij n°. 181 vermelden Ontvanger der Belastingen te Souburg. Goedaardig en door iedereen bemind, woonde hij nog het examen in 1865 bij, doch kort daarna ging hij al meer en meer sukkelen aan eene borstkwaal, namelijk longtering, waaraan echter

zijne moeder niet was gestorven. De Spirometer gaf 2900 c. cM. bij eene lengte van 165.

Vermoedelijk om hulp voor zijne ziekte te zoeken, is hij nog eenigen tijd te Amsterdam geweest doch is te Middelburg op de Heerengracht gestorven.

206. DANIEL JACOBUS NONHEBEL.

Geb. te Elst 10 Juni 1837. Inges. 3 Januari 1863. School verlaten 1865/1866. Overl. te Brussel 6 Maart 1901, oud 64 jaren.

Een merkwaardig jongmensch van 26 jaren, die reeds vier jaren student in de Theologie was geweest maar een afkeer had van Hebreeuwsch en van examens. Te Middelburg was hij ook geen Kamergeleerde maar oefende zich door Gymnastie en wandelen en het bijwonen van bijeenkomsten en na te denken over „Le saint 'emploi des dons, que les fidèles avaient remis dans ses mains paternelles." De Colleges hield hij echter trouw bij, vooral de Anatomische en Chirurgicale; bij de praktische Anatomie ontbrak hij nooit; was door zijn fijn prepareeren allen de baas, zoodat men hem den naam gaf van den „Schik in de hand," dat is Secondant van den Lector DE MAN.

De School ging te niet en N. had het geluk Prosector te worden bij Prof. BERLIN te Amsterdam, waar hij natuurlijk veel aan leerde. Het ging eenige jaren goed, doch toen, ik weet niet waarom, werd de band verbroken en N. vestigde zich te Amsterdam als Masseur; zooals bekend, is daar geen examen voor noodig. Die loopbaan gelukte bij uitnemendheid en daarbij had hij het voorrecht eene bemiddelde Haarlemsche Dame te huwen, doch zijn echt bleef kinderloos, evenals later zijn tweede huwelijk. Hoe fraai echter alles gelukte, waren er toch twee zaken, die hem bedreigden, eerstens de voorbeeldeloos groote opgang van den veelkundigeren Doctor MEZGER, dien hij zoo gaarne zijn concurrent noemde en tweedens zekere door de eenigszins naijverige faculteit opgewekte moeilijkheden, die hij voorzag, omdat hij op deurpost en visitekaartje het woord „Doctor" schreef en het recht daartoe enkel werd gesteund door een voor ƒ 125 uit Philadelphia ontboden Diploma. Dat het den sterken reusachtigen man als Masseur goed ging, is geen wonder;

zijne talenten om zich zelven voort te helpen, zijne taalkennis, zijn gezond en vlug uiterlijk, zijn schoone haardosch, die echter de zijne niet was, biologeerden velen.

Onze DANIEL wilde evenwel hoogerop en ging zich vestigen in de hoofdstad van Zuid-Nederland. Te voren las ik in de „Etoile Belge" een bericht, waarin Brussel werd geluk gewenscht met de aanstaande komst van den bekenden Masseur „un des plus grands Anatomistes de l'Europe."

Dat seinschot trof uitstekend doel. Zijn praktijk rees te Brussel al meer en meer, maar tevens ook zijn leven „en Gentilhomme"; men verhaalde te Middelburg, dat zijn twee paarden met zilver waren gegalonneerd, en zóo verre bracht hij het, dat zelfs de Koning, die, zooals bekend, door eene Malaria een weinig paretisch is geworden, langen tijd zijn familiare patient is geweest. NONHEBEL verdiende en verteerde veel, doch zijne meer eenvoudige vrouw, die ik te Parijs leerde kennen, kon zich op den duur naar dat moderne leven niet schikken en op wettige wijze werd het haar toegestaan naar Haarlem terug te keeren en haar geld mede te nemen. Een paar malen moest de Rechter hem voorzichtigheid aanraden met zijne sterke vuisten, doch dit hinderde niet. Zijne finantiën waren door Mevrouw wel wat in orde gebracht en het verteer getemperd, doch in al dien eenvoud zag hij geen middel hooger te klimmen. „High Life" en „High Living Company" waren een beter middel en daarom volgde hij gaarne den raad op van zijne rijke Engelsche patiënten om in den „Season" naar London te komen.

Onder zijne patiënten behoorde een lieve, maar naar het mij toescheen, toen ik haar te Middelburg sprak, niet hautaine dochter van een Generaal. Zij had Neuralgie van een paar vingers; NONHEBEL herstelde haar spoedig door massage van een paar Rugwervels en die kuur werkte zóó uitstekend, dat patiënt en docter trouwden. Op den duur kon ook zij zijn levenswijs niet dragen, zoodat zij hem, zonder wettige scheiding verliet. NONHEBEL vertelde mij in 1895, dat zij maar altoos door bij hare zuster in Duitschland woonde.

Jaarlijks dus bezocht hij „The Season in London" en daar verdiende hij zooveel geld als hij maar wilde; al zijn patiënten waren menschen, die niets om geld gaven en die zijn minste taxe van anderhalf pond, veel te

laag vonden. Het duurde niet lang of eene der Koninklijke Princessen werd zijne hulpzoekende en zóozeer hielpen hem zijn vrienden, dat ze hem, volgens zijn zeggen, een *honoris causa* Med. Doctors diploma bezorgden, van de Universiteit van Glaskow. Er werd natuurlijk een boekje „On Medical Massage" verspreid, dat wij in onze Boekerij bezitten en dat aantoont, hoe gevaarlijk verkeerde massage is en dat men buitengewone vingertoppen hebben moet en grondige kennis van de allerfijnste Zenuwdraden en van de meest verborgen Lymphabanen. Er waren dan ook in dien tijd maar drie zulke mannen in Europa, Dr. MEZGER te Parijs, een Masseur in Berlijn en de schrijver der brochure.

Kwam N. dan in Brussel terug, dan was het groot leven en huizen bouwen, maar eindelijk, met langzamen doch zekeren tred kwam daar weer die spookachtige Nemesis, onder den vorm van Rheuma en Stijfheid en Kortheid van adem, zijn werken en reizen afbreken. Wij Medici weten het: er volgt Albumineuse Nierziekte en met al dien last der kwaal overleed NONHEBEL in de Lentemaand van 1901.

Of toen de aanstonds uit Duitschland teruggekeerde weduwe, met wie ik te Middelburg met genoegen heb kennis gemaakt — of de twee bevoorrechte Erfgenamen met de Dame, die zijn huisgezin deed, de Executeur, de Advocaat en de Scheidsrechter, behalve de huizen, nog volle Cornua-Copiae in den grond hebben gevonden, is mij onbekend.

Het heeft hem wel gehinderd, dat koning LEOPOLD hem had laten loopen en dat de Medische Autoriteiten hem niet wilden plaatsen op de lijst der Doctoren. Mij, ik voeg het als een Curiosum hierbij, bracht hij te Middelburg steeds eene visite, omdat hij, zooals hij gewoon was te zeggen, aan mij al zijn voorspoed had te danken, waaronder hij natuurlijk niet verstond mijn persoon, maar . . . . de Anatomie.

207. DIRK HENDRIK VAN DE KAMER.

Geb. te Middelburg 4 Maart 1847. Inges. 8 Aug. 1864. Op verzoek ontsl. 16 Sept. 1865. Leeft nog in 1902.

Oudste ? zoon van den Apotheker op de Markt, over het Raadhuis, zelf oud-leerling der School. Ook hij verliet

deze, wel inziende dat de dreigende wetten hem het voortgaan op Heelkundig gebied zouden beletten, Hij verliet dus het vak, nam een Goud- en Zilverhandel over, Markt C n°. 1; stichtte daarna een zaak in fijn aardenwerk in den Langendelft en woont thans te Amsterdam.

208. KORNELIS JOHANNES LETTE.

Geb. te Nieuwerkerk op Schouwen 17 Sept. 1845. Inges. 8 Aug. 1864. Ontsl. 4 Sept. 1865 met Cert. n°. 1. Bevord. 11 Oct. 1872 tot Arts. Woont thans te de Bilt.

Deze jonge man is gedurende den tijd zijner studies zoowel bij de Lectoren als bij het Bestuur steeds bekend geweest als een leerzaam, kundig en oppassend mensch. Zijn vader was eveneens leerling der School geweest — zie n°. 94; — deze was in 1839 geadmitteerd, had zich te Nieuwerkerk gevestigd, doch is later naar Zwartewaal vertrokken. De zoon leerde bij zijn vader en bij WAS te Oosterland en verkreeg dan ook een jaar afslag.

Toen de School in 1866 ophield te bestaan, was LETTE nog niet op de hoogte om zich voor een Artsexamen, dat in den aanvang zoovele moeilijkheden opleverde, te prepareeren, maar hij had te veel lust in de studie om den moed te verliezen. Zoo legde LETTE zich eerst te huis een jaar op Wiskunde en zoo al meer toe. Daarop vond hij, met behulp van Prof. TILANUS gelegenheid te Amsterdam op eene Apotheek te komen. Na twee jaren en na nog wat lessen aan het Athenaeum te hebben gevolgd, stond de met negen kinderen gezegende vader hem toe, op een eigen kamer te gaan wonen, teneinde zich geheel aan de studie te kunnen wijden. Dit had een gewenscht gevolg; in 1870 deed LETTE zijn, toen nog niet, zooals thans in een 1ste en 2de deel gesplitst Natuurkundig examen en daarop volgde in Januari 1873 het Arts-examen.

De ijverige man vestigde zich toen te Goedereede, eiland Flakké, door de Schelde van Schouwen gescheiden, en bleef er tot 1887. Zeer begeerig, ofschoon hij te Goedereede eene goede praktijk had, te wonen op eene plaats in de nabijheid eener Academiestad,

had dit ten gevolge, dat hij tot woonplaats de gemeente de Bilt, Provincie Utrecht koos. Ook dáar vond hij een steeds toenemenden werkkring en geniet er van iedereen de welverdiende achting.

Toen aldaar een Sanatorium voor zenuwlijders werd opgericht, verbond men hem daaraan, en daardoor kwam hij in aanraking met Prof. v. d. Lith en Doctor Van Deventer. Deze spoorden hem aan een gegronde studie te maken van psychiatrie, en zoodoende werd hij specialiteit in dat moeilijke vak.

Hij heeft een gezin: in 1896 studeerde reeds zijn 17-jarige zoon voor Medicus.

Boven, bl. 129 heb ik reeds op het bijzonder voorrecht gewezen, dat daar in zijn nabuurschap woont de 80-jarige, zeer bekwame en hoogst conversabele heer F. Nagtglas, die lang in Zierikzee heeft gewoond.

Nadat deze regels reeds waren gedrukt, moet ik er heden den 20 Aug., helaas bijvoegen, dat de brave Nagtglas op gisteren is overleden.

209. JAN JACOBUS MATZINGER.

Geb. 22 Dec. 1847. Inges. 8 Aug. 1864. Ontsl. 27 Juli 1865.

Deze jongeling, in Aug. 1864 ingeschreven, was de zoon van den heer F. C. Matzinger te Middelburg. Hij verliet echter de School in 1865, omdat er geene vooruitzichten voor hem waren om arts te worden. Thans, in 1902, bestuurt hij een sigarenfabriek in de Segeerstraat te Middelburg.

210. COENRAAD CORNELIS BEUMER HARDENBERG.

Deze 30 April 1840 geb. en 8 Aug. 1864 inges. leerling, verkreeg den 10 Maart 1866 op zijn verzoek ontslag van de School. Het was een zeer soliede reeds 24-jarige jongeman, maar die de studie der Telegrafie boven die der Heelkunde verkoos. Omstreeks 1 Januari 1902 deed hij mij de eer eener visite aan. Hij was toen gepensionneerd Directeur, ongehuwd en rentenierende te Teteringen.

Bij zijn vertrek ontving de heer Hardenberg Cert. n°. 1.

211. PIETER ADRIAAN PLATTEEUW.

Geb. 13 Jan. 1849. Inges. 14 Jan. 1865 toen te Hoek woonachtig. Bev. tot Off. v. Gezondheid.

Deze jongeling maakte in den korten tijd, dien hij in het laatste tijdperk der School heeft doorgebracht, den allerbesten indruk; hij had reeds eenige studiën te voren in Anatomie gemaakt. P. was uit Terneuzen of uit den omtrek hiervan afkomstig en was kleinzoon van A. WALRAVEN, den bekwamen geneesheer van Hoek en later van Nieuw- en St. Joosland; van hem erfde hij lust voor natuur-studie, zooals de vele voorwerpen bewijzen, die hij aan zijn grootvader en ook aan de Musea van Brussel en Middelburg heeft geschonken. PLATTEEUW is te Gent gaan studeeren en is, na op Belgische wijze op Theses gepromoveerd te zijn, den 23 November 1873 in dienst getreden bij de Landmacht in O.-Indië en maakte daar groote promotie. In het Militair jaarboekje van 1883, bladz. 300, vind ik hem sedert 30 September 1880 vermeld als 1e klas of kapitein; in 1899 was hij te Samarang. In November 1899 werd hij met den rang van Luit.-Kolonel en als Dirigeerend Off. van Gezondheid te Soerabaja gepensionneerd. Omdat zijne kinderen daar wonen, is hij er ook gebleven, doch ik meen, dat hij in 1902, nog als privaat-Doctor en met groot vertrouwen daar praktiseert. Hij telt dan ook slechts 53 jaren!

In Indië is Doctor PLATTEEUW lang in Siak geweest en doorstond dáar heel wat moeilijkheden; eens bv. bleef hij vijf uren boven een snellen stroom hangen aan een boomtak vóor men hem kon redden.

Doctor PLATTEEUW was gehuwd met Mej. HÖLSCHER uit Middelburg. Deze was eene dochter van den wijnkooper P. HÖLSCHER.

212. LODEWIJK ADRIAAN PAUL VAN LISSA.

Geb. te Middelburg 8 April 1847. Inges. 11 Sept. 1865. De School verlaten begin 1866. Overl. in 1895.

Merkwaardig dat deze laatst ingeschrevene de zoon was van den allereersten leerling der School onder n°. 1

vermeld. Hij verliet de School, omdat deze ophield te bestaan.

In 1898 schreef Doctor VAN LISSA uit den Haag mij, dat zijn halve broeder LODEWIJK, eerst naar Japan is vertrokken. Later, in 1898, was hij houtkooper te Kampen. In 1895 stierf hij aan Carcinoom aan de onderkaak.

VERBETERING.

Op blz. 119 van dit boek is gemeld dat de Rotterdamsche Doctor BROES VAN DORT te Zalt-Bommel had gewoond, dit moet Kuilenburg zijn. Treurig is het, dat er thans — Aug. 1902 — moet worden bijgevoegd, dat hij 31 Juli ll. is overleden.

Bij vergissing is op bladz. 176 medegedeeld, dat de heer J. C. DE OUDE gepraktiseerd heeft te Hoedekenskerke; dit moet zijn 's Heer Arendskerke, namelijk op het daartoe behoorende Nieuwdorp; hij was er van 1858 tot 1864, vóór dien tijd van 1856 tot 1858 te Domburg. In 1866 was hij nog kort te Hoogland bij Amersfoort en is, na examen in 1867, naar O. I. vertrokken en in 1887 teruggekeerd.

De heer STEENKAMP, bladz. 182, is niet in het begin van zijn loopbaan te Kortgene gevestigd geweest, maar omstreeks 1877.

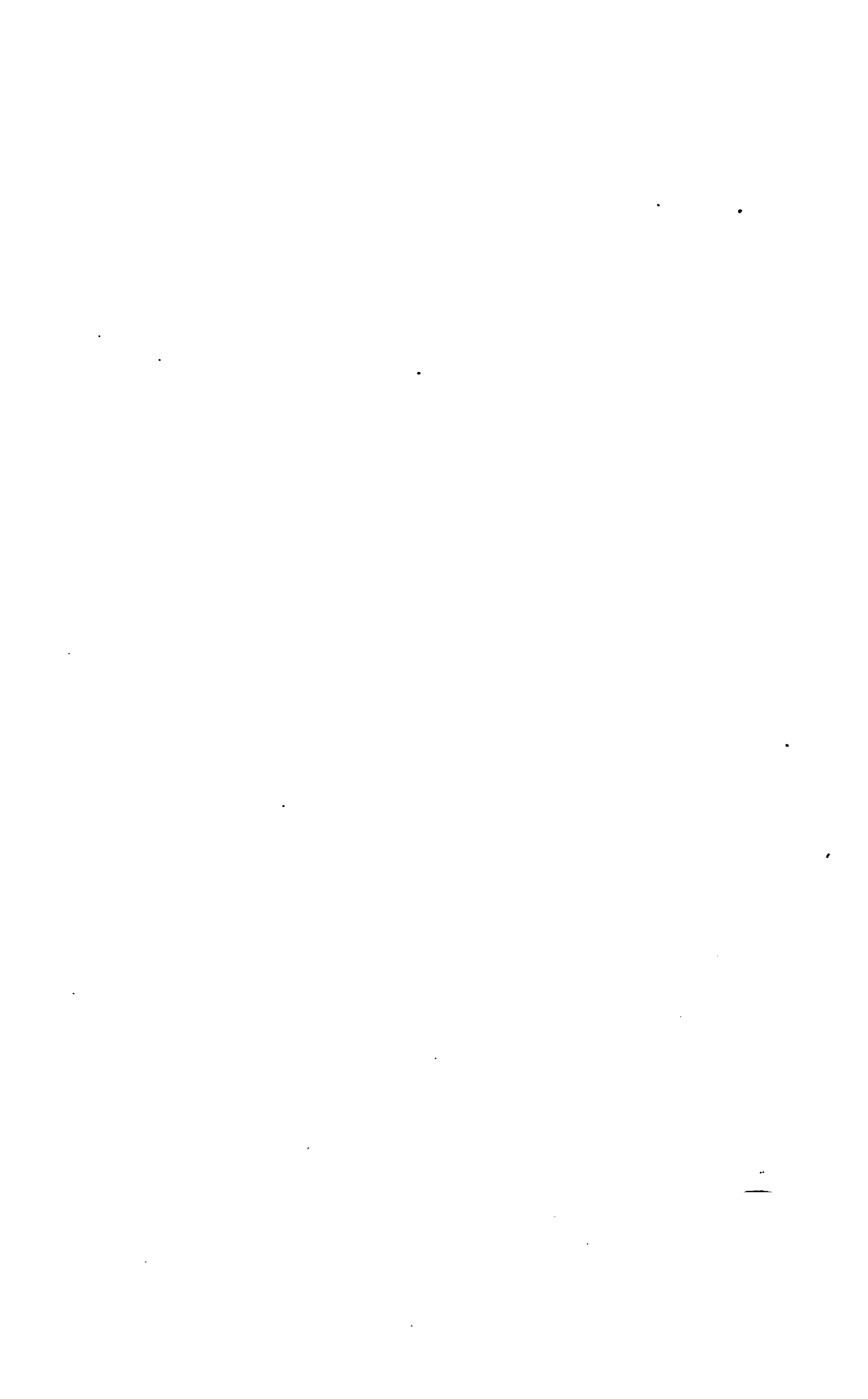
Op bladz, 71 staat Medicien, lees: Medizin.

Op bladz. 90 staat SESTERMANS, lees: SISTERMANS.

NAAMREGISTER.

NIET IN DEN HANDEL.

NIET IN DEN HANDEL.

DE GENEESKUNDIGE SCHOOL
TE MIDDELBURG.

1825—1866.

2e stuk.

DOOR

Doctor J. C. DE MAN,

Oud-Lector.

GEDRUKT BIJ D. G. KRÖBER JR.,
TE MIDDELBURG.
1904.

DE GENEESKUNDIGE SCHOOL TE MIDDELBURG.

1825—1866.

2e stuk.

VOORWOORD.

Door een verzuim aan het Ministerie begaan, mist men in den titel van het Kon. Besluit tot oprichting van Geneeskundige scholen de vermelding van Apothekers; men vindt ze echter wel in den inhoud van dat besluit. De provincie Zeeland besloot dan ook, zeker op aandrang van de Prov. Geneesk. Commissie, in de hoofdstad hare op te richten School ook dienstbaar te maken voor aanstaande pharmaceuten. Dit viel niet moeilijk, omdat zij toch terrein voor een Hortus beschikbaar moest stellen en meende tevreden te kunnen zijn met het private laboratorium van den aanstaanden Lector. Doordat deze ook aan de heelkundige leerlingen eenige lessen geven moest, kon men daardoor zijn salaris op *f* 400 brengen, terwijl de Lector, later Professor, voor Therapie *f* 500 zou krijgen, omdat deze bovendien alle 14 dagen eene les voor allen geven moest in Zoölogie. Men behoefde den Lector slechts eene jaarlijksche bijdrage te verleenen voor scheikundige praeparaten.

Alles werd dan ook op eenvoudige wijze tot stand gebracht, zeer zuinig maar ook zeer onvolkomen, doch de Prov. Geneesk. Commissie die met het eindexamen belast was, schonk er haar goedkeuring aan en van haar

hing af de admissie, die echter slechts voor ééne provincie geldend was. De Lector PRIESTER, die in alle commissiën zitting had, was zoodoende een Factotum. Al te eenvoudig was echter het private laboratorium van PRIESTER in de Korte Singelstraat en het gemis aan vollediger inrichtingen, zóoals men die b. v. in de steden Amsterdam en Deventer aantrof, was dan ook de oorzaak dat onze apothekers te Vlissingen, te Goes, te Zierikzee, voortgingen met leerlingen te vormen, die dikwerf bleken de bekwaamste te zijn en zich dan ook slechts naar Middelburg begaven, niet om den tweejarigen cursus te volgen, doch om korten tijd gebruik te maken van den Hortus, van de Simplicie-kast en van eenige privaatlessen.

Er werd weinig voor de toelating tot de School gevorderd; het was dan ook een goede verbetering dat men onderwijs in het Latijn verordende en daarvoor eenig geld liet betalen, want de opleiding in talen was bij vele leerlingen al te gering.

De Prov. School duurde tot 1854. Toen had er eenige verbetering plaats. De Hortus, naar het model gemaakt van een te Leiden speciaal voor studenten ingericht gedeelte, bleef echter ouderwetsch en gerangschikt alleen naar LINNAEUS. JUSSIEU of DECANDOLLE miste men er en, alsof de leerlingen historici moesten worden, zag men er Mesembryanthemum, Spigelia marilandica, Canna, Rhus toxicodendron en meer zulke obsoleten.

Bij de stedelijke school na 1854 bleef de Lector nog in functie, doch na zijn dood werd hij vervangen door den heer DE LIGNY en toen ontstonden er in het oude gebouw van VAN DE PERRE, het toenmalige Museum van het Zeeuwsch Genootschap, een nieuwe Collegie-kamer

en een laboratorium, doch alles op bekrompen schaal; het gebouwtje had vroeger gediend voor teekenschool. Het onderwijs in Physica, dat vroeger bestond in eenige bij de pharmacie ingevlochte, zeer primitieve mededeelingen, werd nu, evenals de Botanie, toevertrouwd aan Dr. VAN HENNEKELER en de Zoölogie aan een Leeraar der R. H. Burgerschool, doch dit laatste slechts op het eindtijdperk der School. Daar evenwel de Prov. Commissie noch naar microscopie vroeg noch naar natuurof dierkunde, was de lust voor die vakken zeer gering. Menig leerling, vooral van de eerste School, heeft er dan ook later over geklaagd, dat zijn onderwijs in die vakken, als ook in de nieuwere scheikunde, vooral in de organische en in de zoogenaamde expertise, veel te gering is geweest. Men beoogde slechts practische apothekers te vormen en dat doel bereikte men, omdat, behalve het onderwijs aan de School, elke pharmaceut jarenlang aan de eene of andere apotheek werd opgeleid.

Botanische wandelingen, altoos aan den Hortulanus C. SCHIETEKATTE overgelaten, waren ook maar zeldzaam.

Bij het oprichten der School hoopte men te voorzien in de behoefte aan apothekers op het platteland; dat is mislukt. Het aantal apotheken nam sterk toe, maar men was verplicht in de, ook al niet groote, steden te blijven, omdat de School evenzeer een groot aantal plattelands-heelmeesters vormde en deze, ofschoon geen apothekers zijnde, hadden bijna allen een eigen apotheek. In 1824 vond men in gansch Zeeland 33 apothekers, in 1844 reeds 54 en in 1865 zelfs 60. Thans is, tengevolge van de staatsexamens, het aantal — in 1903 — weder gedaald tot 23.

Dat het doel om ook op de dorpen apotheken te zien verrijzen slechts zeer korten tijd scheen te zijn bereikt, blijkt uit de volgende cijfers.

In 1824 waren er in plaatsen kleiner dan Goes, als Hulst, Sluis, Tholen, Veere, Groede 5, in 1865 11 apothekers te vinden en thans in 1902 slechts 2 of 3.

Het aantal pharmaceuten, weldra op te geven, komt niet overeen met dat op bl. 71 van mijn eerste stukje. De oorzaak is, dat de van vak veranderden op de beschikbare lijsten nu eens medegeteld zijn en dan weer niet.

Niets was bij de leerlingen zóó gevreesd als het zoogenaamde Torentje, de plaats van het eindexamen. Het is de oude toren in den Noordoostelijken hoek van het Abdijplein. Langs een oude steenen trap klom men weleer naar de Rekenkamer van Zeeland, zóóals men nog boven de poort lezen kan. Links lag dan de woning van den bode SWEMER en rechts lagen de twee kamers van de vroegere Prov. Geneesk. Commissie. Zij zijn later nog lang in gebruik geweest bij den tegenwoordig afgeschaften Geneeskundigen Raad. Deze heeft later vergaderd in het huis „Vlissingen" en de vroegere kamers hebben eene andere bestemming erlangd. Fantome en Simpliciekast, de archieven der School, evenals de aan de stad behoord hebbende plaatwerken worden nog te Middelburg bewaard, maar de eigendommen van den Geneeskundigen Raad ongelukkig niet meer.

Ik ga er nu toe over om, evenals in het eerste stukje, eene korte biografie van de leerlingen te geven, onnoodig te zeggen, dat ik wel weet hoe gering de waarde hiervan is; ik doe het om aan enkele verzoeken te

voldoen en om de geschiedenis der School een weinig vollediger te maken.

Het vignet op het titelblad vertoont een apotheker van omstreeks 1650. Het prentje is ontleend aan het bekende werkje van ABRAHAM DE ST. CLARA en is een copie van dat door JAN LUIJKEN (1649—1712) vervaardigd. Ware het eene echte Hollandsche afbeelding, dan zou men wel de luifel niet missen. De man ziet er anders uit dan de chemisten van thans of de nette huidige apothecaressen, die de medicijnen gereedmaken en afleveren. Men ziet er evenwel den alouden laurierboom in een fraaien bloempot voor het venster, den vertegenwoordiger van het Oleum Lauri tegen de jicht en van de laurierbladen voor het te braden rundvleesch en voor de augurkjes!

Korte Biografiën der Pharmaceutische Leerlingen van de Geneeskundige School te Middelburg, ingeschreven sedert December 1824 tot 1866.

1. JOZIAS THOMAS JACOB NOORTHOEK.

Geboren te Middelburg 18 Juli 1806. Ingeschreven 29 Nov. 1824. Overleden 31 Maart 1846.

De naam NOORTHOEK is nu juist geen aanlokkende om eene inrichting mede te beginnen. De Noordhoek zelf, waaruit misschien eenmaal des jongelings voorvaders afstamden, is wellicht het gehucht van dien naam nabij Bergen op Zoom en die naam duidt zeker niet aan, dat het een zonnig plekje was, waar men levenslust kon inademen. De Lector PRIESTER zal ook toen wel begrepen hebben, dat het goed is om zelf boven aan een lijst te teekenen, schreef dan ook zijn eigen leerling maar het eerst in, nog een maand vóor dat de School werd geopend. NOORTHOEK was toen 18 jaren oud en het zal hem ook wel niet aan ijver hebben ontbroken; bij PRIESTER en in diens laboratorium, hoe primitief ook, vond hij ruimschoots gelegenheid zich te bekwamen, maar hij miste elke goede opleiding voor een wetenschappelijk leven omdat zijne ouders behoeftig waren. Zijne studies werden bovendien nog onderbroken omdat hij in militairen dienst moest gaan en geen geld bijeen was te brengen voor een, toen nog goedkoopen remplaçant. Hij nam dan ook zijn ontslag in 1833.

Zijne echtgenoote was MARIA LOUISA SCHADÉ, die 12 Febr. 1844 overleed. Zij woonden toen op de Spuibrug F 79.

NOORTHOEK heeft geen examen gedaan maar hij bleef toch bediende bij den heer PRIESTER. De stille

man was iemand, op wien de patroon rekenen kon, iemand, die fatsoenlijk leefde en gelukkig getrouwd was. Maar er was toch iets, dat hem hinderde. Was het de gedachte dat hij, die onbemiddeld was, het nooit verder zou kunnen sturen dan apothekersbediende, terwijl hij anderen, en ook PRIESTERS zoon, vooruit zag gaan — was het de somberheid van de straat en van het huis, dat naar ik meen van PRIESTERS voorganger, KOSTER, dagteekende — de Korte Singelstraat immers was somber en buiten veel verkeer — of was het de druk van zijn gezin of het doordringend, alziend oog van zijn patroon, ik kan het niet beslissen, doch voor zijn levenszatheid pleitte het, dat hij zich uit zijn apotheek eens een melange gereed maakte van sublimaat en opium. Die beide, in werking wel wat tegenstrijdige vergiften bezorgden hem slechts eene ziekte. Er schuilde echter iets ernstigs achter, want eenige jaren later, in 1846, vond men zijn lijk in het water bij de heul van den huidigen Tramsingel. Hij woonde toen buiten de poort; aan glibberigheid van den weg kon men het ongeluk niet toeschrijven.

Het was een treurig einde voor den eersten leerling der School.

2. JOHANNES FRANCISCUS VOGELVANGER.

Geb. 9 Jan. 1808 waarschijnlijk in den Bosch. Ing. 14 Dec. 1824. School verlaten in 1828. Bevorderd 9 Mei 1833. Overleden te Leiden 1 Febr. 1864.

Deze jonge man woonde bij zijn vader in de Lange Singelstraat niet ver van de apotheek van PRIESTER, zoodat hij zich dáár wel practisch zal hebben geoefend. De 16-jarige knaap had tot vader den heer G. G. VOGELVANGER, die in 1806 nog te 's Bosch woonde maar naar Middelburg is verhuisd om daar het baantje van secretaris bij de Rekenkamer der Bat. Republiek waar te nemen. Hij overleed te Middelburg 12 Mei 1838 als Hoofd-Inspecteur der belastingen. VOGELVANGER behoorde tot het R. K. Kerkgenootschap doch had weinig over voor zijne plichten omtrent de kerk. Zijn echtgenoote was ELISABETH MECHELINA KAMERLING. Tot zijne andere zonen behoorde één, die advocaat te Middelburg werd en betrekkelijk jong over-

leed en een andere, de bekende zeer gefortuneerde doctor te Hulst, in zijn leven lid der Prov. Staten, van den voormaligen Geneesk. Raad, groot land-oeconoom en grondvester van de spoorlijn Neuzen—Mechelen. Hij overleed tot aller spijt te Hulst den 6 Maart 1873. Zijn zoon volgt zijne voetsporen als groot landeigenaar.

Onze JOHANNES, die in 1828 de School verliet en in 1833 geadmitteerd werd, deed misschien een tweede examen in Holland, althans hij heeft onze stad verlaten omdat zich eene goede gelegenheid voordeed om tot apotheker benoemd te worden van het toen ter tijde nog uiterst primitieve Nosocomium op de Oude Vest te Leiden. Hij verkreeg inderdaad dien post, en ging op de Mare wonen. Ik vond hem daar dan ook in mijn eigen studiejaren en verklaar volgaarne, dat de goede en bekwame man bij professoren en studenten zeer was gezien. VOGELVANGER heeft in 1849 ontslag van zijne betrekking aangevraagd, en zich daarna als apotheker op de Mare gevestigd. Na zijn overlijden heeft de wed^e^ tot 1872 de zaak voortgezet met behulp van een provisor.

Hij liet een zoon en drie dochters na. De zoon kon de opvolger zijns vaders niet worden, en heeft slechts korten tijd als bediende bij de militaire apotheek gewerkt. Daar dit niet vlotte, heeft hij een winkel opgezet in tabak, daarna een hoofd-depot, doch alles zonder gunstig gevolg.

Van de drie dochters die apotheker VOGELVANGER heeft nagelaten is éene overleden, een tweede is door zenuwlijden ongeschikt voor het maatschappelijk leven. De derde is in een huishoudelijke betrekking te Leiden.

3. DANIEL MARINUS VAN DEINSE.

Geb. te Middelb. 1 Oct. 1804. Inges. 14 Dec. 1824. School verl. 1826. Bev. 31 Mei 1826 en 4 Juni 1830. Overl. in den Haag 1858.

Indien het geene Protestanten waren geweest die weleer Vlaanderen om den geloove verlieten, dan zou het plaatsje DEINSE er zeker trotsch op zijn, dat de

naam zijner vroegere emigranten nog in grooten getale, als bloeiende madeliefjes, Holland en Zeeland, ja Oost en West bewonen en verlevendigen.

Onze MARINUS was één der tien zonen van den Middelburger predikant ANTHONY, Noordstraat L. 126, die, ofschoon onbemiddeld, maar gehuwd met de schrandere SARA, dochter van den kundigen chirurg J. DE PUYT, de kunst heeft verstaan om al die zonen en een zestal dochters bovendien een goede stelling in de maatschappij te bezorgen.

De predikant was praeceptor aan de Latijnsche school en even als vele zijner levenslustige en zeer begaafde broeders, doorliep ook MARINUS die inrichting, en kwam daarna goed beslagen, 20 jaren oud, op de Geneesk. School. Daar studeerde hij uitmuntend en ik vermoed, dat hij veel zal hebben geleerd in de apotheek van zijn eveneens bekwamen oom, G. DE PUYT, een drukke pharmacie, de Olifant genaamd, die na den brand van 1857 is verdwenen.

Ik weet niet te zeggen aan welk buitenkansje VAN DEINSE het te danken had, dat hij zich in den Haag kon vestigen. Hij nam er namelijk over de zeer gerenommeerde zaak, gelegen op den hoek van het Halstraatje en Buitenhof, die nog bestaat.

Hoewel bloeiend werd zij nog bevorderd door de kunde en tact van onzen Middelburger. Mijn vriend, de latere hoogleeraar EVERS, verklaarde mij eens veel van Van DEINSE te hebben geleerd en tevens dat de goede naam der affaire zoó groot was, dat men er — het was in 1840 — voortdurend pillen klaarmaakte voor een lid der Oostenrijksche keizersfamilie te Weenen, dat aan vallende ziekte leed.

VAN DEINSE, die in 1830 een nieuw examen in den Haag heeft moeten afleggen, had veel privaatlessen en vele leerling-bedienden en wel voornamelijk uit Zeeland.

In het Tijdschr. v. Geneesk., 1858, wordt 's mans overlijden vermeld. Bij zijne weduwe werd toen provisor, de in 1862 toegelaten LEHMAN DE LEHNSFELD, zie n°. 122.

Na het overlijden van dien provisor is de zaak verkocht en heeft zich in hetzelfde huis gevestigd de heer SNABILIÉ, bekend door zijn overgroot aantal depots. Ook deze is reeds lang overleden.

Een neef van den heer Van Deinse was de apotheker Jan v. Deinse, die te Middelburg van 1847 tot omstreeks 1870 gevestigd is geweest in de apotheek van Van Bakelgem in de Lange Delft, en die nog al opspraak heeft gemaakt. Hij is echter geen leerling der School geweest. Men meende algemeen, dat die zaak aan den daar werkzamen Muntendam, of aan den ouden beproefden bediende Stades — onze nos. 67 en 21 — zou overgaan. Bakelgem deed echter zijn apotheek in het geheim over aan genoemden J. A. P. van Deinse.

Deze was kleinzoon van den Middelburgschen predikant Anthony en zoon van den president der rechtbank te Goes, die een tijdlang lid der Tweede kamer is geweest en nog een poos te Leiden heeft gewoond, doch weer naar Goes is teruggekeerd. Zijn zoon Jan had den naam en inderdaad de daad van zeer verstandig en knap te zijn, hij had te Goes en te Rotterdam geleerd en deed te Middelburg een zeer goed examen. De roep ging hem echter vooruit, dat hem de vereischte bedaardheid voor apotheker ontbrak. Reeds op den eersten dag van zijn vestiging was het aantal recepten verbazend verminderd.

Van Deinse deed een goed huwelijk aan de zachtaardige, begaafde oudste dochter van den bemiddelden kantonrechter Muntendam. die tevens directeur was van het postkantoor en tot de Waalsche gemeente behoorde. Van Deinse kreeg een groot gezin, maar verloor zijn oudsten zoon Theodoor te Kampen. Hoe bekwaam Van Deinse ook was, de clientèle verliep; mogelijk waren den Middelburgers zijn wit zijden hoed en zijn druk societeitbezoek een doorn in 't oog. Daarbij was hij onvoorzichtig op het punt van geldzaken, zoodat het in huis al meer en meer een zeer armoedig leven werd. Dit verbeterde niet toen zijn brave vrouw, mijne patiente, aan kanker was gestorven. Nu werd goede raad duur. Van Deinse, die misschien nog eenig geld bijeen had kunnen krijgen, vertrok op zekeren zondag morgen met al zijn kinderen en zijne dienstbode naar Vlissingen, nam daar plaats op eene Amerikaansche boot, zijne kinderen onverzorgd naar huis terugsturende. Niemand wist waarheen hij was gegaan. De familie trok zich gelukkig het lot der kinderen aan. Het volgende jaar echter was Van Deinse in staat ze allen naar Amerika

te laten komen, slechts zijn oudste dochter, LOUISE, verkoos bij hare grootmoeder de wed. MUNTENDAM te blijven.

Het ging VAN DEINSE te Albany èn als apotheker èn als doctor zeer goed, verkreeg er grooten naam, nog toegenomen toen hij zijn zoon JAN, die bij een spoorwegongeluk was platgedrukt en door den doctor reeds als stervende was beschouwd, door hem te rollen, op de wijze zooals hij gewoon was met een pleistermassa te doen, geheel deed herstellen.

VAN DEINSE is in Amerika, waar ook, meen ik, een broeder van hem woonde, met de hem vergezellende juffrouw getrouwd. Hij heeft het voorrecht gehad al zijn kinderen goed te kunnen plaatsen. Zijn gehuwde dochter, MARIE, die nog eens in Nederland is geweest, is als door een wonder aan een grooten brand in den schouwburg te Brooklijn ontsnapt. Later is zij echter betrekkelijk jong overleden.

4. CORNELIS MARTINUS AKKERMAN.

Geb. te Middelburg 13 Maart 1808. Inges. 15 Dec. 1824. Bev. 29 Juli 1836. Overl. 17 Nov. 1866.

De studiën van dezen jongeling, wiens ouders tot den minder gegoeden stand behoorden en wien het dan ook ontbroken heeft aan voldoende opleiding, zijn bovendien nog onderbroken geweest door dat hij voor zijn nommer in dienst moest gaan, omdat hij geen remplaçant kon nemen.

AKKERMAN was bediende bij den in de Brakstraat O 266, gevestigden apotheker J. HARINGMAN, den vader van J. B. HARINGMAN, den heelmeester te Middelburg. Na den dood van den apotheker huwde AKKERMAN de weduwe, zóo dat dus de latere chirurg zijn stiefzoon werd. De HARINGMANS zelven behoorden tot de uit Wester-Schouwen en Colijnsplaat afkomstige famielje, waarvan een lid Commandant is geworden van de Werf te Vlissingen en een ander Schout bij Nacht. Zeker heldenfeit van den laatsten is nog vereeuwigd door een bekende gravure.

In 1837 en '38 was AKKERMAN provisor bij de weduwe en daarna werd hij, zooals reeds is gezegd, echtgenoot

en opvolger. De apotheek was welbeklant, doch de clientèle bestond grootendeels uit landlieden en uit den werkenden stand, omdat de apotheek dicht bij de Veerschepoort lag en in de wijk der werklui, terwijl de naburige, duurdere apotheek van PRIESTER met de meer gegoede klanten wegging. Dit was wel eenigszins hieraan te wijten, dat de apotheker H. den naam had van veel te praktiseeren en minder goede waar te leveren. Zij stond niet te best bij de faculteit aangeschreven, temeer daar AKKERMAN niet uitmuntte noch door geleerdheid noch door nauwkeurigheid in de apotheek. Een en ander, gepaard met geen ruimen geldbuidel, deed de zaak achteruitgaan. AKKERMAN intusschen was goed van gedrag en zelden van huis. Zijne stiefkinderen huwden; een kleindochter Mej. C. A. ZOELLER is thans onderwijzeres te Middelburg.

AKKERMAN had één eigen zoon, zie n°. 128. Deze zou zoo mogelijk apotheker en opvolger worden en ging daartoe als bediende naar Dordrecht. Ongelukkig werd deze door eene besmettelijke ziekte aangetast waaraan hij bezweek. Zijne moeder, die hem was gaan verplegen, stierf zeer kort daarop te Middelburg en spoedig daarna AKKERMAN zelf; de zaak hield daardoor op te bestaan.

5. FRANCISCUS CORNELIS RENS.

Geb. 21 Maart 1802. Inges. Dec. 1824. Vertrokken in 1826.

Ook deze jongeling miste een goede opleiding en was onbemiddeld. Ik weet dat hij geen Middelburger van geboorte was en goed van gedrag, doch hij nam zijn ontslag. Ik heb niets van hem kunnen opsporen, dan dat hij als apothekersbediende naar Dokkum is gegaan.

6. MARTINUS VAN DEN ABEELE.

Geb. te Middelburg 28 Maart 1804. Inges. 16 Dec. 1824. Bev. 20 Juli 1827. Overl. Mei 1874.

Den Abeele is een gehucht bij Middelburg. In 1370 woonde er een rijk edelman van dien naam; hij bracht, om gezondheidsredenen, zijn verblijf over naar

Duiveland, waar hij nabij de zee een ander kasteel stichtte, waarvan thans niets meer over is, dan een steen op ons museum. Ik meen dat er ook nog een Abeele in Vlaanderen ligt, een van beide gaf zeker eens den geslachtsnaam aan de hand.

Op het laatst der 18e eeuw woonde te Middelburg de directeur van het Chirurgijnsgilde DIGNUS VAN DEN ABEELE. De waardigheid, in dien voornaam uitgedrukt, ging over op zoon en kleinzonen. De zoon, LAMBERTUS, geadmitteerd in 1799, die zijne apotheek had in de Vlissingsche straat I 173, was wel geen man meer met een pruik, maar toch ouderwetsch van levenswijze, daarbij godsdienstig, eerlijk, stil en altoos bij zijn zaak, als hij niet ter kerke ging. Hij bemoeide zich zoo min met de Franschen als met de Engelschen, leefde zeer zuinig en ging op zijn meer dan 80ste jaar rentenieren op de Heerengracht M 35. Voor mij, die veel bij zijn zoon, den lateren chirurg aan huis kwam, was die apotheek een leerschool; ik maakte er kennis met den pulvis sympatheticus van *Kirby*, de olie, waarin meikevers waren uitgetrokken, gedroogd menschenbloed en meer zulke oude middelen, waarvan ik later aan de Academie nooit iets heb gehoord! Ik bewonderde er het houten snijwerk, de keurig met geknipte papieren bekleede doosjes en door hem zelven geschilderde etiquetten, doch deze zag men ook in meer andere apotheken. Maar niets evenaarde 's mans stoïcynsche gelatenheid, wanneer ik, als onbesuisde knaap, zulke etiquetten met mijn mouw uitveegde. Hij was dan ook een echte wijsgeer, altoos in de boeken verdiept en dat wel in diepzinnige, in *Kant* of *Spinoza* of in den Bijbel, altoos zoekende naar waarheid. Op zijn sterfbed bekende hij mij, zijn doctor, dat hij met al dat studeeren niets verder gekomen was.

Dit verzekerde mij trouwens ook zijn eveneens altoos studeerende zoon MARTINUS, ofschoon deze zich nog beter bevond bij natuurkundige boeken; meermalen vond ik hem lezende in het vroeger bekende werk met den titel *Un million de Faits*. Altoos was ook hij werkzaam en huiselijk en zag men hem zelden buiten de deur. Hij was nog eenvoudiger en zuiniger dan zijn vader, veelal zag men hem met een schortje voor en een Duitsch pijpje in den mond; eens heb ik hem dan ook aan

chronische tabakziekte behandeld. Hij is een jaar lang bij de mobiele Zeeuwsche Schutterij te Vlissingen geweest, maar de dienst veranderde hem niet; dat wekte gelukkig ook geen lust op naar alcoholica.

Toen zijn vader de zaak aan hem overliet en zijne moeder reeds lang was overleden, huwde MARTINUS eene bij hem inwonende juffrouw uit Goes, die mij toescheen nog zuiniger te zijn dan hij. ABEELE overleefde haar en is toen gehuwd met mej. KWEKKEBOOM, thans nog in leven, maar reeds voor de tweede keer weduwe; haar laatste, in 1901 gestorven, man was de rustende hoofdonderwijzer M. DE MOL. Zij bracht vroolijkheid in huis.

VAN DEN ABEELE overleed aan hartzwakte en bloedarmoede met beginnende waterzucht, oud 70 jaren. De zaak werd opgeheven.

In zijn tijd bestond er nog geen Afd. der Maatschappij voor Pharmacie, deze telde later in Zeeland reeds 24 leden. In vorige tijden was er geen gezellig verkeer, alleen maakte een leesgezelschap hierop eene uitzondering.

Als een bijzonderheid vermeld ik nog dat, volgens F. NAGTGLAS, twee leden dezer familie in de 16e eeuw ouderling der kerk waren. De godsdienstigheid zat er dus reeds vroegtijdig in.

7. HUIBERT DANIEL ERDEGAINGH.

Geb. te Middelburg 27 Mei 1806. Inges. Dec. 1824. De School verl. Mei 1826. Bev. 17 Oct. 1828.

In Middelburg sprak men zijn naam uit als ARTEGAAT. Hij behoorde tot een deftige, niet onbemiddelde burgerfamilie, was evenals alle reeds vermelden zeer goed van gedrag, kwam ook niet al te jong op de School en verliet haar in Mei 1826 om te Dordrecht nog een paar jaren te werken en te leeren.

Toen E. zijn examen had gedaan, stichtte hij een zeer nette zaak in perceel 156 of er naast op de Rouaansche kade, waar hij ongehuwd met zijn zuster woonde, en had er een kleine, nette clientèle. Hij was van 1830 tot 1842 met 16 collega's, maar bleef niet lang apotheker; de zaak ging over aan den heer KOOLE, die in 1835 geëxamineerd was en in het jaarboekje

van 1842 reeds als gevestigd voorkomt. Deze kwam uit Zierikzee, had familie hier en bleef er tot zijn dood, 20 Januari 1887.

Onder de te Middelburg overledenen van 1842 tot 1872 komt ERDEGAINGH niet voor: hij bezweek dus elders.

8. ARIJ BLEES.

Geb. 14 Sept. 1800. Inges. Dec. 1824. School verl. Juli 1826. Bev. 25 Sept. 1826.

De naam van BLEES komt hier niet meer voor, doch in mijne jeugd heette zóó de binnenvader van het Gasthuis; deze was berucht, omdat onder zijn toezicht bijna alle praeparaten der Chirurgyns Gildekamer verdwenen zijn, voor zoover zij in de zakken der bezoekers konden geborgen worden. Ik vermoed dat onze ARY zijn nabestaande was, doch weet niets van zijn lotgevallen en heb zijn naam nergens als gevestigd ontmoet.

BLEES telde reeds 24 jaar toen hij zich op de School begaf.

Hij was geen geboren Middelburger.

9. JAN DE KOSTER.

Geb. te Vlissingen 30 Juli 1806. Inges. Dec. 1824. Bev. 10 Juli 1828. Overl. omstreeks 1842—1843.

Deze vlugge, beleefde jonge man, 18 jaren oud toen hij het begin der lessen bijwoonde, is zeker te Middelburg op een goede apotheek geweest, misschien bij BRESSER of PRIESTER en heeft zich uitstekend gedragen, en was een vroolijker jongeling dan b. v. V. D. ABEELE, zie n°. 6. Zijne ouders waren JAN DE KOSTER en MARIA NESTELING te Vlissingen. Hij engageerde zich met Mej. LE CLERCQ, die op de Lange Burgt alhier woonde; geen wonder dus dat de niet onbemiddelde man zich een zaak oprichtte daar vlak in de buurt, namelijk in perc. C 100; dat huis droeg weleer den naam van „Den Soeten Inval" en zal wel eens een suikerbakkerij zijn geweest.

DE KOSTER liet een nette apotheek maken, waarin alles even keurig was, doch veel minder ruim dan, b. v. de aloude zaak, die door BRESSER bestuurd werd. Hij was zeer gezien door zijn kunde en voorkomendheid. Intus-

schen was de clientèle niet groot, omdat van zijn kant geen familie hier woonde en het getal van pharmaciën steeds toenam.

Ofschoon gezond en zonder verkeerde levenswijze is De Koster echter niet oud geworden. Dat zóo vroeg zwaarlijvig worden scheen niet goed te zijn. Zijn echt was kinderloos en zijne vrouw, die hem nog vele jaren overleefde en weder de ouderlijke woning, een borstelwinkel had betrokken, deed de zaak over aan den heer De Jager, ons n°. 48. Hij zelf overleed aan een acute ziekte omstreeks 1843.

10. HENDRIK DE JONGE.

Geb. 28 Dec. 1804. Inges. Dec. 1824. De school verl. in 1826.

Mij is niets van hem bekend, dan dat hij de School in 1826 verliet en als apothekersleerling naar Rotterdam vertrok. Men weet, dat het reeds een prerogatief was bij een Prov. Commissie of bij een Clinische school als leerling ingeschreven te zijn.

Ik heb zijn naam nergens ontmoet.

11. PIETER LAGAAIJ.

Geb. te Vlissingen, 6 Febr. 1808. Inges. Dec. 1824 en leerling gebleven tot Juni 1829. Bev. Juli 1829.

Het bleek al meer en meer, dat men ook te Vlissingen het bestaan der School op prijs ging stellen, maar tevens bleek het, dat het bijwonen der lessen door leerlingen van elders niet zeer geregeld ging, als zij tenminste niet te Middelburg woonden. Men kende nog geen diligence, omnibus, barge, tram of spoor en moest zich, als men ten minste niet loopen wilde, laten overbrengen met den pietjeswagen, waarvoor men een Pietje of achtste rijksdaalder betaalde, mits de wagen vol was.

De naam Lagaaij wijst alweder op vreemden oorsprong, doch bij Pieters geboorte waren zij inheemsch en zijn zachtjes aan een apothekersfamilie geworden.

Ik heb Pieters vader gekend, den heer J. Lagaaij, die den 30 April 1807 apotheker werd en een zaak opende op den Steenenbeer te Vlissingen, die, daar

zij midden in de stad was gelegen, zeer in bloei toenam. Later is zijn zoon PIETER, die intusschen tot apotheker was bevorderd, bij hem in de zaak gekomen. Deze heeft na het overlijden van zijn vader tot omstreeks 1882 de zaak aangehouden. Hij had geen opvolger; misschien lag de oorzaak daarvan in de toen zwaar geworden examens en in het groot aantal apotheken in die stad.

In hetzelfde huis, waar de apotheek werd gehouden I 15*a*, woont thans nog de heer J. C. LAGAAIJ, die er een banketwinkel houdt, dus alweder een soort van zoeten inval.

Een kleinzoon van den ouden apotheker LAGAAIJ, was ADRIAAN, dien wij nog op het allerlaatste tijdperk der School als n°. 162 zullen vinden.

Na het afleggen van het Staatsexamen, bleef deze echter in Rotterdam.

In de gildelijst der Middelburgsche chirurgen wordt een MARINUS LAGAAIJ vermeld; hij werd in 1667 tot het gilde toegelaten en werd deken; ook chirurg van den Nederduitschen Arme. Hij stierf in 1693. Toen was de familie dus reeds naar Zeeland gekomen.

12. AREND FREDERIK HENRY.

Geb. te Sluis 25 Mei 1807. Inges. Maart 1825. Bev. 13 Juli 1829. Overl. 21 December 1877 te Zaandam.

Wederom een uitheemsche naam, de familie schijnt van de Duitsche grenzen of uit Gelderland gekomen te zijn.

JAN FREDERIK HENRY was predikant te Sluis en onze AREND was zijn zoon; de dokter van Oostburg, HENRY, was zijn halve broeder. Ik vermoed dat hij of bij zijn lateren oom G. DE PUYT op de apotheek geweest is of bij HIBON, in de Korte Noordstraat L. 87. Dit was eene goede beklante zaak; vóór de deur stond een walvisch met een man in zijn bek, doch later is die „Jonas in den Walvisch" naar het een of andere museum verhuisd, maar niet naar het Zeeuwsche.

HIBON's apotheek ging eerst over aan M. TAK, na diens dood aan HENRY.

Deze huwde mej. DINA MARIA VAN DEINSE, dochter van den predikant en werd daardoor neef van G. DE PUYT die ook een beklante apotheek had. Evenals HIBON en zijn oom sloot hij zich aan bij het Waalsche kerkgenootschap. Zijn huwelijk bezorgde hem vele nabestaanden, maar de clientèle was verdeeld, doordat die van M. TAK was overgegaan aan den heer A. TAK.

HENRY, die eene flinke opleiding genoten had, was een ijverig, bekwaam en innemend man. De oude heer HIBON had nog een schoonzoon gehad in den ook als apotheker gegradueerden drogist AUBRY, die in den „Gaper" woonde. Het gevolg was, dat door de menigte van apotheken ook in HENRY's buurt de vroegere drukte oneindig minder werd en dat deed kwaad, omdat geen der echtelieden geld bezat.

De heer HENRY had twee kinderen die goed terecht zijn gekomen: de oudste huwde den leeraar, Dr. G. VAN HENNEKELER, die nog lector geworden is bij de School en van hunne kinderen is één bij de infanterie geweest, maar, jammer genoeg, spoedig overleden; de tweede, leerling der Polytechnische school, is ook goed geplaatst en de derde is gehuwd met den officier BUYS. HENRY's andere dochter, thans reeds overleden, is eerst gehuwd geweest met den stuurman ROCHAT en later met den heer S. A. JERAS. De heer ROCHAT, uit het eerste huwelijk gesproten, is thans rijksontvanger te IJzendijke.

Mevrouw HENRY is oud geworden en ten huize van haar dochter HENNEKELER overleden. De zaak zelve is, na het afsterven van den heer HENRY, nog voor korten tijd overgegaan aan den heer KAUTZ, zie n° 114, doch bestaat thans niet meer.

13. MARINUS JOHANNES DHONT.

Geb. 11 Sept. 1809. Inges. Sept. 1825.

Ik meen dat deze een Schoondijkenaar was en heb er van dien naam in mijne jeugd gekend. In 1826 verliet hij reeds de School en onbestendig als hij was, heeft hij het vak verlaten.

14. CORNELIS ANNE SCHUTTER.

Geb. te Oosterland 22 Maart 1808. Inges. Oct. 1825. School verl. in 1826. Bev. 7 Juli 1829.

De heer SCHUTTER is geboren te Oosterland, waar zijn vader GERBRAND HENDRIK predikant was en tot echtgenoote had ANTHONETTA LIENS. De laatste naam, dien we later nog vinden zullen bij de familje KOK, was in Schouwen en Tholen van ouder tot ouder bekend. In de kerk te St. Maartensdijk leest men nog op een grafsteen hoe men dat geslacht heeft op prijs gesteld. Te Oosterland zijn twee medici SCHUTTER bekend geweest, door mij elders vermeld; zij waren kleinzonen van den predikant en te Oud-Beijerland heeft nog lang gewoond eene dochter van onzen apotheker, die haar vader niet op zijne latere reis naar Amerika is gevolgd maar bij haar grootvader den predikant is gebleven. Zij was later weduwe van VAN DER HOOP, te Oud Beijerland wonende.

Onze SCHUTTER had natuurlijk eene goede opleiding ontvangen. Zierikzee bezat toen nog een Latijnsche School en uit den korten tijd, dien hij aan onze School doorbracht, moet ik besluiten, dat hij voornamelijk in Zierikzee zich had voorbereid. Vlijtig en kundig was hij zeker, want de Prov. Commissie gaf hem het praedikaat van buitengewoon voldaan hebbende. Hij vestigde zich te Zierikzee en dat men daar zijn kunde waardeerde, blijkt uit zijne benoeming in de toenmalige Plaatselijke Geneesk. Commissie. Hij huwde er met Mej. JOHANNA JAGT.

De apotheek, die hem te beurt viel — hoek Dam en Meelstraat — was de lang door DIRK VAN DER MOER bestuurde en gunstig bekende. SCHUTTER is er met veel succes in werkzaam geweest. Hij is toen vrijwillig uitgescheiden en de goed befaamde zaak werd aanstonds vervolgd door DE LEPELAAR en later door I. H. OCHTMAN en daarop door JOH. BAL, die 1 April 1900 te Rotterdam overleed na een operatie voor keelkanker. Thans wordt zij door diens zoon bestuurd.

De bekwame SCHUTTER heeft onder meer leerlingen ook als zoodanig gehad, van '46 tot '47, zekere heer MARSELIS uit Amsterdam, die geen leerling onzer School was.

Na zijn uittrede uit de apotheek is SCHUTTER in qualiteit van dokter-apotheker naar Amerika verhuisd en het is hem daar goed gegaan; dit meldde mij zijn nabestaande, de heer W. M. KOK te Oud Beijerland.

Eigenaardig is het, dat twee apothekers, die dezelfde zaak te Zierikzee hadden bestuurd, SCHUTTER en DE LEPELAAR, echter geruimen tijd na elkaar, met succes naar Amerika zijn verhuisd; ook BLOPPOEL, DE LEPELAAR's zwager, is daar heen gegaan. Merkwaardig is het tevens, dat ik op bl. 107 van de Levensberichten van Zeeuwsche Medici reeds melding heb kunnen maken van een med. doctor CORNELIS LIENS te Zierikzee op het laatst der 16e eeuw.

Over dezen doctor C. LIENS, die wel wat zonderling was en drost geworden is te St. Maartensdijk heeft Nagtglas één en ander verhaald in zijn »de Zeeuwen".

15. DIRK PELLE.

Geb. te Middelburg 26 Maart 1809. Inges. Oct. 1825. School verl. in 1829. Bev. 8 April '35. Overl. 23 Juli 1835. Oud 26 jaren.

PELLE verkreeg een diploma van buitengewoon bekwaam. Uit de cijfers te oordeelen, mag men opmaken dat hij, misschien ten gevolge van zijn zwak gestel weinig haast maakte. Toch heeft hij zich gevestigd en wel op de Spuibrug, waar nu de heer STADES woont. Er was vroeger een zoogenaamd commensaal of eethuis. PELLE heeft er kort gewoond. Na zijn overlijden ging de zaak in 1836 over aan STEIN. Zie n°. 33. PELLE's vader, CORNELIS, was klerk op het registratiekantoor van den heer MACARÉ.

Meer berucht was PELLE's broeder, die woonde op de Smallekade, hoek Kuiperspoort. Hij was magnetiseur en had veel te maken met FREDERIKS zie n°. 44 en den geneesheer VAN OPDORP. Ik heb tot mijn spijt in mijn eerste stukje blz. 62 van den laatsten gezegd, dat hij in Noord-Brabant overleden zou zijn: dit was niet zoo; OPDORP is wel degelijk te Arnemuiden gestorven. Wanneer men OPDORPS boekje inziet, getiteld, „Onderzoekingen over den Aziatischen Braakloop, Breda 1832", dan kan men lezen met welke schrille kleuren

zijn Somnabule de komst der cholera te Middelburg heeft voorspeld: een man, die met de boot van Rotterdam kwam, stuiptrekkend liggende op de kade en blauw van kleur. Men heeft zich vergist; de eerste cholera lijder -- er zijn er maar zeer weinigen geweest — kwam met een zandschuit uit Rotterdam en stierf zeer kalm in het Gasthuis. Die er lust in heeft kan het lezen in „De Cholera in Zeeland" door J. C. v. d. Broecke en J. C. de Man, Middelburg 1850.

De magnetiseur leefde tot voor weinige jaren: het Mesmerisme heeft hem dus niet verzwakt!

16. JAN KEERS.

Geb. 30 Sept. 1806. Inges. Dec. '25. School verlaten in '27.

Ik weet van dezen tot den minderen burgerstand behoord hebbenden jongeling niets, dan dat hij als bediende naar Utrecht is vertrokken. Ik heb in het jaarboekje van 1865 echter aldaar gevonden J. Keers, als drogist geadmitteerd in 1837, denkelijk wel onzen oud-leerling.

17. JAN SLOTEMAKER.

Geb. te Bezooien 14 Mei 1800. Inges. Dec. 1825. Bev. 20 Oct. 1827.

Wij moeten twee Slotemakers uit één houden, die beiden zoons waren van Jan, die als predikant te Tholen woonde en van Maria Martina Wijnoxbergen. Ze waren in 1839 te Tholen gekomen, denkelijk uit Noord-Brabant.

Pieter, geen leerling der school, maar ook apotheker werd in 1832 provisor te Goes, bleef er echter niet lang, omdat na volbracht examen de apotheek overging aan den zoon, den heer C. N. Crucqe; deze, misschien te levenslustig om in het stille Goes te blijven en nog vol Vlaamsch bloed wellicht, vertrok weldra naar O. Indië en overleed er. De zaak werd verkocht aan Van Asperen Vervenne.

De andere zoon, onze Jan, vestigde zich te Zierikzee. Bij zijn admissie had hij reeds 27 jaren achter den rug.

In '28 kocht hij de zaak op den hoek van de Schuithaven en Melkmarkt en huwde GESINA ALIDA, dochter van notaris C. M. SEVENHUYSEN.

Zijn opvolger was in '38/'39 BLOPPOEL, ons n°. 71. Later is de zaak veranderd in den bekenden boekhandel van P. DE LOOZE. De heer P. D. DE VOS uit Zierikzee deelde mij als bijzonderheid van dat huis mede, dat het in het begin der 18e eeuw de gewijde verzamelplaats was geweest van de volgelingen van den beruchten PONTIAAN VAN HATTEM en dat men tot vóor een paar jaren op het koepelgewijs gemaakte plafond der achterkamer nog altoos zag de levensgroote afbeeldingen der vier Evangelisten met hunne symbolen.

18. MARINUS VAN OS.

Geb. te Vlissingen 15 Nov. 1796. Inges. Febr. 1826. School verl. in 1828. Bev. 17 Oct. 1828.

De famieljenamen OS, VAN OS, VAN DER OSCH en zóo meer wijzen op het dorp Osch in Noord-Brabant; de naamgenooten behooren tot verschillende kerkgenootschappen. Onze leerling, in de officieele lijsten verkeerdelijk H. VAN OS geheeten, was, denk ik, lid van de Vlissingsche famielje, wier brandspuiten zóo beroemd waren, dat ze overal, in Rusland zelfs, werden aangeschaft.

VAN OS, die geen haast had, omdat hij bemiddeld was, telde reeds 32 jaar bij zijn promotie.

Hij vestigde zich te Vlissingen in de Lange Walstraat I 172 en verwierf er eene gewone clientèle. De thans gesloopte zaak was die van den lateren heer RIEMENS, ons n°. 104.

VAN OS wordt in het jaarboekje van 1858 het laatst als apotheker gemeld.

19. HERMAN VAN HOEFLAKEN.

Geb. 6 Febr. 1809. Inges. Feb. 1826.

HOEFLAKEN verliet de School al heel spoedig, omdat hij militair moest worden. Later is hij van het vak afgezien.

20. JAN CORNELIS FILEDT KOK.

Geb. te Middelburg 7 of 11 Sept. 1810. Inges. Juli 1826 en voor de tweede maal in 1829. Bev. 23 Oct. 1830. Overl. 28 Jan. 1869.

De Middelburgsche KOKS zijn een apothekers familie

geworden, doch niet in Zeeland maar in Holland. Hun stamvader, voor zóó ver ik mij dat herinner, was de leerlooier op de Heeregracht te Middelburg, wiens zaak is overgegaan aan den heer Van Uije. Ik herinner mij verder den heer Jan Willem Kok, die woonde op de Zuidzijde van den Dam op het zoogenaamd Smalkaadje nabij de Kuiperspoort. Deze zeer nette en geachte man was de vader van Jan Cornelis en ambtenaar op het expeditiekantoor bij de Provinciale griffie. Een andere zoon van hem, ons n°. 60, werd apotheker te Oud-Beierland en woont nog aldaar; een ander afstammeling is als apotheker te Delft gevestigd.

Toevallig de Midd. couranten doorloopend, las ik er in, dat de weduwe van J. W. Kok, Mej. C. N. Liens, zijn dood berichtte op 4 Juli 1842. Zij meldde het den 7en; hij bereikte slechts 58 jaren. In de courant van 9 Juli moest zij ook den dood vermelden van haar mans zuster Helena Pieternella. Die sombere tijd werd nog verduisterd door eene bijna totale zoneclips. Den 8sten Juli '42 te Weenen zijnde zag ik dáar in den vroegen morgen dat indrukmakend natuurtooneel *geheel totaal*. In Nederland was ze niet totaal en daardoor zal weilicht thans geen enkel Nederlander over zijn, die dat schoone drama der natuur heeft gezien.

De oudste zoon verkreeg bij den doop den famieljenaam van Filedt bij den zijnen; ik ken er den oorsprong niet van. Een andere zoon — vermeld bij ons n°. 142 — nam den naam der moeder aan, te weten van de uitgestorven, eens in Zierikzee en Tholen vermaarde famielje Liens. Ik vermeldde reeds den doctor van 1614, den lateren Drost van St. Maartensdijk, in welks kerk men nog een grafschrift vindt in vers op hem gemaakt. Het wordt medegedeeld in de Zelandia Illustrata. In den Navorscher van 1903, heeft de heer F. Caland nog iets over dat geslacht meegedeeld.

Jan Cornelis was een oppassend leerling aan de school. Zijne studiën werden korten tijd onderbroken, waarschijnlijk omdat hij in 1828 leerling werd in de apotheek van Van der Grijp te Zierikzee, waar zijn famielje woonde. In 1828 viel hij in de loting, doch was te kort. Toen hij een paar jaar later de gevorderde lengte bezat maar op het punt stond zijn examen te doen of reeds gedaan had, namelijk 23 Juli 1832,

kwam de revolutie te Brussel van 24 Aug. 1830 hem ter hulp, zoodat men hem plaatsen kon als militair apotheker. Toen volgde er een prettig leven; de Zeeuwsche schutterij lag in het toenmaals welvarende land van Cadzand en vele officieren en officieren van gezondheid waren Zeeuwen. Ik herinner aan PIETERSE, VAN RIEL, LE MARCHAND, alle medici uit Middelburg.

Geruimen tijd bracht KOK door in het bij Breskens gelegen, eens ter verdediging van den mond der Schelde gebouwde maar nu gesloopte fort FREDERIK HENDRIK. Later werd hij overgeplaatst naar de volop van geëvacueerde zieken voorziene garnizoensinrichting te Veere. In die toen vrij levendige plaats had hij het geluk kennis te maken met de dochter van den predikant KALDENBACH te Veere en haar te huwen. Die predikant was verwant aan den predikant VAN WILLES te Kapelle bij Goes en KOK werd daardoor familie van den doctor te Bleiswijk. KOKS weduwe overleed eerst in 1902. Kort te voren wist zij zich nog alles uit Middelburg te herinneren.

KOK heeft zich als apotheker, na den dienst te hebben verlaten, gevestigd te Schiedam en verkreeg dáar een zeer goede zaak doch hij bereikte slechts 59 jaren. Zijn zoon J. A. FILEDT KOK, is hem niet opgevolgd, doch heeft zich als apotheker gevestigd te Delft; zijne admissie dagteekent van '65; in 1903 wordt hij daar nog vermeld. Nadat evenwel, na J. C. F. KOKS dood, de zaak nog door provisors was waargenomen heeft de kleinzoon de Heer JAN CORNELIS FILEDT KOK, de zoon van den Delftschen apotheker, het bestuur er van opgenomen.

Aan dezen zoowel als aan den heer W. M. KOK ben ik vele inlichtingen verschuldigd.

21. FRANÇOIS JOHANNES STADES.

Geb. te Middelburg 18 Oct. 1810. Inges. Oct. 1826. Bev. 26 Juli. 1831 Overl. 29 April 1891.

Aan de Langedelft B 116 staat een van die als kasteel gebouwde huizen, die aan den tijd herinneren, toen men ook in de niet altoos te vertrouwen steden steenen huizen ging bouwen voor de rijke lui. De phantasie van den historieschrijver heeft er een tolhuis van gemaakt

en er een grooten waterstroom voorgespiegeld, zonder dat daar eenigen grond voor bestaat. In dat huis heeft STADES een groot deel zijns levens doorgebracht: het was de beklante zaak van VAN BAKELGEM en daar is hij de vertrouwde en getrouwe bediende gebleven tot den dood van STEIN, ons n°. 33 en het gaan rentenieren van zijn patroon hem gelegenheid gaf zelf een zaak te aanvaarden.

De brave burgerjongen was de zoon van een kruidenier, hoek Hoogstraat en Vlissingsche straat; zijn broeder, een timmerman met een talrijk gezin, was naar Amerika vertrokken en maakte het daar goed. Onze STADES bleef maar altoos bij VAN BAKELGEM, het Bestuurslid en een tijd lang den Secretaris van de School. Zijne studiën stonden dus onder toezicht en waren uitstekend en zoo ook zijne levenswijs, zoodat de apotheek van den bejaarden patroon eigenlijk geheel op hem berustte. Toen dan ook STADES zelf eene zaak op zich ging nemen, beloofden vele aanzienlijken hem de clièntele. Hij was inmiddels gehuwd met Mej. DE VLIEGER en verkreeg 4 kinderen, waarvan één hem is opgevolgd en een andere zoon leeraar is te Haarlem. — Toen VAN DEINSE de zaak van VAN BAKELGEM had overgenomen, bleven de recepten niet bij hem.

STADES' apotheek, oorspronkelijk die van PELLE, was klein maar netjes en had den naam van zeer soliede te zijn. Nog staat er een van die sierlijke, maar thans nuttelooze mortieren van koper, met het randschrift 1700.

STADES heeft er eene stille, maar goede zaak gehad, was evenals zijne vrouw eenvoudig en zuinig, altoos bij zijn werk en zooveel de tijd het toeliet, ook te vinden voor kleine maatschappelijke postjes.

Een tijd lang, van Juli '65 tot Mei '82, is STADES met het oog op mogelijke verandering door de aanstaande wetten geassocieerd geweest met zijn ongehuwden en inwonenden zoon. Doch al meer en meer ging zijn gezondheid achteruit; er was iets sufs in hem te bespeuren en een eigenaardige Exophthalmus maakte hem nog ouder. Het had hem niet aan zorgen gefaald; zijne vrouw stierf aan apoplexie, eene volwassen dochter aan zenuwlijden, maar ook zijn leeftijd herinnerde aan het eenige noodige „de rust". Daartoe besloot hij dan ook

in 1884. Op den lief gelegen Abeele, toenmaals door meerdere wandelaars bezocht dan nu, verkreeg hij huisvesting en overleed er zacht en kalm met verschijnselen van hersenverdooving, oud 81 jaren.

22. JOHANNES JACOBUS BUCHEL.

Geb. 10 Jan 1810. Inges. 10 Jan. 1827. De School verl. in 1830.

De lotgevallen van dit jongmensch zijn mij onbekend. Hij was geen geboren Middelburger of Goesenaar en is van-betrekking veranderd.

23. JOHANNES RUTH QUADEKKER.

Geb. te Middelburg 27 April 1811. Inges. 27 April 1827. School verl. in 1831. Bev. 23 Juli 1831. Overl. 4 Maart 1859. ?

De vader van dezen woonde Heerengracht M 37, waar thans nog zijn broeder woont. Een andere broeder is geneeskundige te Arnemuiden.

De oude heer QUADEKKER bezorgde plaatsvervangers; de mijne kostte in 1836 ruim *f* 1300.

Voor den stillen, goed oppassenden zoon werd een apotheek in de Langeviele, vlak over de Beddewijkstraat gesticht. Dit was een keurige, ruime, nette en goed bediende zaak. Ofschoon geen enkele wet het toen gebood, waren reeds de drogerijen en verven afzonderlijk geplaatst met een andere toonbank, zooals de wet dit thans voorschrijft.

Onze jonge, vriendelijke man kreeg er veel te doen, huwde de bemiddelde juffrouw STAAL, doch verkreeg geen nakroost. Zijn weduwe huwde later den heer J. VAN EYNDHOVEN.

QUADEKKER was zwak van gezondheid, ik zag hem onder mijne hulp langzaam aan longtering wegkwijnen. Hij staat in de naamwijzers opgeteekend van 1841 tot 1859. Zeer waarschijnlijk heeft hij vóór zijn vestiging alhier nog elders het provisorschap waargenomen.

Zijn zaak is door den heer HACKENBERG, ons n° 107 overgenomen.

24. DIRK JOHANNES TIMMERS.

Geb. 25 Juli 1810. Inges. 4 Aug. 1827. Is in 1830 vervallen verklaard en geroyeerd.

Timmers, een jongeling uit min gegoede ouders, is 13 jaren drogist-bediende geweest in een zaak in de Langedelft. Later misschien wel 40 jaren lang, heeft hij een affaire in verfwaren in de 's Gravenstaat bestuurd; thans vervolgt aldaar die zaak de weduwe van zijn zoon I. D. Timmers, geboren Bruggemans.

25. CORNELIS d' AGÉ.

Geb. 18 Aug. 1810. Ing. 1827. Geroyeerd 1830, door eigendunkelijk wegblijven.

Deze naam is in Zeeland onbekend. Cornelis is in 1830 naar elders vertrokken zonder kennisgeving. Mij zijn zijn verdere lotgevallen onbekend.

26. ELIAS TAK.

Geb. 24 Febr. 1812. Inges. Febr. 1828. School verl. in 1832. Bev. 9 Juli 1832. Overl. waarschijnlijk 22 Mei 1846.

Behalve vele famieljes Tak ten plattelande, die allen hervormd zijn, kwamen in den tijd der Reformatie uit Vlaanderen twee famieljes van kooplui; de eene stam was Calvinistisch of Zwingliaansch, de andere Doopsgezind; de laatsten hadden te kampen met nijd der heerschende kerk en werden door het publiek vereénzelvigd met Wederdoopers. Wel verre van elkander te haten werden de beide stammen allen toonbeelden van christelijke en burgerlijke deugden en vereenigden zich te Middelburg door huwelijken zóo uitsluitend onder elkander en met de doopsgezinde Fak Brouwers en De Wind's, dat er eindelijk een duidelijke degeneratie ontstond. Hun ijver was groot in alles, zoo ondernemend zelfs, dat men mij gezegd heeft, dat één hunner te Middelburg zeven groote zaken had.

Thans zijn hier de De Winds, de Fak Brouwers, de Taks zeldzaam geworden.

Zoo kwam ook, doch veel later, uit Ede op de Belgische grens voor de Franschen uitwijkende, de koopman PIETER ROETER TAK, naar wien nog heet de Oud-Minister TAK VAN POORTVLIET. Hij heeft gewoond in het hedendaagsche verpleeghuis; dat in genoemd perceel vroeger rijke lui hebben gewoond, bewijzen de wapens van PUTTE en V. D. BRANDE, nog aan den schoorsteenmantel der tegenwoordige keuken te vinden. TAK is in dat huis rijk en oud geworden; te vier uur stond hij achter zijn lessenaar; zijne levenswijs was uiterst burgerlijk. De man had een groot gezin; een zoon, een aanstaand medicus overleed te Leiden als student, twee of drie anderen werden bejaard, doch onder de overigen openbaarde zich tuberculose en kanker; de laatste ziekte kwam veel voor in de familje zijner vrouw.

De TAKS hebben niet zooveel medici opgeleverd als de DE WIND's maar toch enkelen en ook apothekers. Zoo was ook de stille, zwakke ELIAS, PIETER ROETER TAKS zoon, voor apotheker bestemd. De oude apotheek in de Korte Noordstraat met Jonas in de walvisch was zijn leerschool; daar woonde sedert 1828 de in '27 bevorderde MARINUS TAK AZ., die geen leerling der School is geweest, een neef dus, doch dit duurde kort, omdat de teringachtige, hoogst nette man in '29 of '30 overleed. Toen moest de oude HIBON in 1830 met het toezicht worden belast, omdat ELIAS nog geen eind-examen had gedaan. TAK deed dat examen, maar opvolger in de zaak werd HENRY, omdat onze ELIAS, ofschoon geëxamineerd, de apotheek liet varen en zwak als hij reeds was de ongemakken van een open winkel ontzag. Een andere broeder van hem, PIETER, mijn tijdgenoot, zou zijn vader zijn opgevolgd in de manufactuurzaak doch kreeg zooals gezegd longtering. Toen nam ELIAS de kantoorzaak en gesloten winkel over, maar voor zijne eigen gestel hielp het niets; ook bij hem ontstond tering en al leefde hij met zijne vrouw, de doopsgezinde Juffrouw FAK BROUWER, nog lang zoo hygiënisch mogelijk in de Langedelft H 13, niets baatte. Na langdurig sukkelen bezweek hij.

Thans leeft nog in goede gezondheid zijne dochter in het huis waar eens de Lector VAN DAALEN had geleefd Noordstraat L 181. Een zoon van hem Mr. ROETER TAK overleed te Kampen.

27. CORNELIS ZEEN.

Geb. 8 Dec. 1808. Inges. Aug. 1828.

Het is mij niet gelukt iets te vernemen van dezen jongeling, die bij zijn komst reeds 20 jaren oud was. Hij verliet spoedig de School en nergens vond ik zijn naam. Alleen weet ik dat hij noch te Middelburg noch te Vlissingen is geboren.

28. PIETER JOHANNES DE LEPELAAR.

Geb. 25 Maart 1804. Inges. Aug. 1828. Ontsl. in April 1829. Bev. 13 Juli 1831.

Deze heer reeds 24 jaren oud toen hij werd ingeschreven was de broeder van den bekenden Middelburgschen chirurg. Hij nam kamers op den Kinderdijk. Zijn leeftijd en zóo meer, bewezen dat er iets onbestemds in hem moet zijn geweest. Hij werd dan ook meer als een man beschouwd, dan als een leerling. Na zijne admissie vestigde hij zich, doch op lang na niet spoedig, namelijk omstreeks 1835 te Zierikzee, waar de zaak van Schutter, ons n^{0}. 14, was open gekomen, doch hij bleef er niet en deed de apotheek omstreeks 1838 over aan zijn zwager Bloppoel, ons n^{0}. 71, zoodat hij in 1839 weer te Middelburg was. Hier kocht hij een paar huisjes aan de Lange Noordstraat L 115–116 en richtte er een kleine apotheek op. Deze maakte minder indruk dan wel het maken zijner stoep. Als man van den nieuwen tijd, trachtte hij, in plaats van het dure, gewone arduin, er eene te maken van kunst-arduin; het werd toen zeer aanbevolen maar alleen op papier; het was dan ook maar een soort papier. Lepelaar's proef mislukte; zoo ook een andere met kunststeen en eindelijk gelukte het na lang tobben met asphalt, dat huis en straat met geuren vervulde. Hij hield het er uit tot ongeveer 1848 en trok toen naar Amerika, waarheen ook in 1849 zijn zwager vertrok.

De Lepelaar was inmiddels gehuwd met Mej. De Wijs, weduwe van een zoon van den lector Priester. Zij woont nu nog, hoog bejaard natuurlijk, als weduwe op

een villa, keurig en zonder zorgen aan den Veerschen Singel bij Middelburg, perc. S 61. Zij heeft geen kinderen. LEPELAAR heeft in Amerika goede zaken gemaakt en is er aan eene slepende keelziekte overleden; hij is niet oud geworden. Ook BLOPPOEL en zijne vrouw zijn daar overleden.

In de zaak te Middelburg is toen de heer VAN DOLDER opgevolgd, ons n°. 76; later is die apotheek in een slagerij veranderd.

Zijn broeder, de chirurg DE LEPELAAR, verloor zijn eenigen zoon en daardoor stierf de familje hier uit, evenals het met den mannelijken stam der PRIESTERS was gegaan.

Er was, zooals ik zeide, iets onzekers en al te veel afwisselends in het doen en laten van den bekwamen en uitmuntend levenden man. Ik kan hier nog bijvoegen, dat hij van 1833 tot 1835 provisor geweest is in de zaak der weduwe CRUCQUE te Goes.

29. PIETER JOHANNISSEN.

Geb. te Aardenburg 21 Febr. 1806. Inges. Aug. 1828 en Dec. 1830. Bev. 2 Nov. 1830. Overl. 29 Aug. 1877.

De vader van dezen jongeling was timmerman te Aardenburg. Te Middelburg had hij naverwanten, bv. den heer JOHANNISSEN, bij de heelmeesters vermeld, die echter van beroep is veranderd, en later den nog bij den heer NONHEBEL werkzamen JOHANNISSEN, een steunpilaar van die apotheek.

Te Goes ontving de innemende, beleefde jongeling zijne opleiding in de zaak van STEENDIJK of HOCHART. Hij was anderhalf jaar op de School. Na zijne admissie vestigde hij zich te Goes in een zeer nette, uitmuntend gelegen apotheek over de Kerkstraat. Daar huwde hij met de Goesche juffrouw STERK, later aan NONHEBEL verwant, ons n°. 137. JOHANNISSEN heeft zoons nagelaten, die zonder twijfel de beste herinnering aan hem zullen hebben, want hij had een beklante zaak en was een uitmuntend mensch, dien ik vele malen bezocht heb. Hij werd 71 jaren oud.

30. ADRIAAN TAK.

Geb. te Middelburg 5 Juli 1810. Inges. Dec. 1828. Bev. 19 Juli 1833. Overl. 8 Febr. 1876.

Uitmuntend van gedrag, van opvoeding en van opleiding was A. TAK, zoon van den gegoeden koopman SAMUEL en behoorde alzoo tot den doopsgezinden tak der TAKKEN. Op den hoek der Reigerstraat in de Langedelft, dus op zeer goeden stand, staat een oud maar sterk huis, waarvan ik nog den houten gevel gekend heb. Men kan het afgebeeld zien op een zeldzaam wordende plaat, die de heeren van Middelburg voorstelt, zooals zij in 1787 den dag na de plundering de stad doorwandelden om hun werk in oogenschouw te nemen. TAK kocht het huis na zijne promotie en metselde er een nieuwen gevel voor, waarin de opvolger, NONHEBEL, een grooten mortier heeft geplaatst.

Hij had daar weldra een nette, zeer soliede clientèle, helaas tot nadeel van HENRY en anderen. Hij is er echter niet tot zijn dood gebleven; ik meen van 1838 tot 1862. Ongehuwd, zonder zorgen en niet sterk van gestel deed hij zijne zaak over aan den heer NONHEBEL, wiens zoon er nu nog woont en ging daarna nog eenige jaren ambteloos leven in gezelschap zijner nicht, Mej. P. TAK, Bierkaai G 206.

31. PIERRE JEAN HERKLOTS.

Geb. te Middelburg 16 Mei 1812. Inges. Aug. 1829. Bev. 22 Dec. 1834. Overl. 1868 of 1869.

In mijn jeugd behoorden de HERKLOTSEN, die ook familie hadden in Rotterdam, en allen tot de waalsche kerk behoorden en dus zeker immigranten waren, tot een gezeten familie alhier. Wij vinden er 1°. den raadsheer, later schoonvader van dr. FOKKER; 2°. een deftig en bemiddeld ambtenaar, wiens huis tijdens mijne schooljaren in de Noordstraat C 4 stond, en die de eerste „groote glazen" had, maar die men thans klein zou heeten en 3°. den koopman GREGORIUS; de laatste woonde in den eeuwenouden „Rooden Toren, die toen

wel geen toren was, maar op het dak toch, uit lateren tijd, een gezelligen houten toren droeg.

Op de Markt was de bekende oude apotheek van BRESSER, die er slechts zetschipper was; de zaak, firma TIM uit Amsterdam, behoorde echter aan de famielje HERKLOTS. Het was, zooals ik reeds gezegd heb, weleer een groote zaak; de ruime apotheek had twee toonbanken, twee groote koperen mortieren — een er van is voor weinige jaren voor *f* 500 verkocht — met de nooit ontbrekende schildpadden, reptiliën en zagen van zaagvisschen. Op stoep zag men het bakje met blauwsel, kruidnoot, foelie en „doodenkop" en aan het andere raam een houten Turk. Evenals de „Jonas" van HIBON, de „olifant" van DE PUYT, is ook hij naar elders verhuisd; alleen „de Gaper" van AUBRY bestaat nog, doch prijkt thans boven in den gevel. Op den ruimen zolder wijzen de groote laden en kassen u nog hoeveel er oudtijds voor een groote apotheek werd gevorderd. In 1902 is de zaak gesloten.

PIERRE is opgevoed met minstens drie zusters en drie broeders. Een neef van hem, JAN, gehuwd met Mej. SUZANNA, werd zoöloog en conservator te Leiden; hij stierf evenals een andere broeder en, vergis ik mij niet, ook onze PIERRE aan tering. Toen hij zijn radikaal verworven had, nam hij de zaak van BRESSER over en bestuurde haar met goed gevolg. HERKLOTS' echt met de oudste dochter van doctor STAAL, Mej. MARIA, bleef kinderloos. Zij was de eerste zieke in het Verpleeghuis, opgericht 1 Januari 1898, en was er ook de eerste doode.

BRESSER en HERKLOTS hadden vele leerlingen; ik noem op PIETERSE, ons n°. 56, VAN BEL n°. 62, NEDERVEEN n°. 134.

Het was een net maar stil man, te stil misschien om op den duur zijn zaak te doen vooruitgaan. Hij overleed in 1868 of '69. Ik vond zijn naam als zelfstandig apotheker van 1839 tot '69.

In mijn tijd was het aantal apotheken op of in de nabijheid van het Marktplein sterk toegenomen; men telde er VAN DE KAMER, BAERT, KOSTER, VAN DER HOEK, MAGIELSE, VAN LISSA, RIPPING en nog meer andere.

Zijne wel wat excentrieke weduwe heb ik vele jaren achtereen als patiente gehad, Singelstraat N 191.

32. PIETER CORNELIS PRIESTER.

Geb. te Middelburg 1 Febr. 1814. Inges. Jan. 1830. Bev. 7 Aug. 1834. Overl. 3 Aug. 1862.

Helaas! ook van dezen was het uiteinde niet zoo als het van een Priester behoort te zijn en als oudste zoon van den ijverigen Lector heeft hij het juist zóó ver gebracht als de bediende NOORTHOEK, ons n°. 1.

Het behoeft geen vermelding, dat hij ijverig werkte en dus kundig was en goed onderleid. Jarenlang volgde hij de lessen van het Natuurkundig Gezelschap en teekende tehuis op wat hij daar had gehoord; daarenboven was hij stil en eenvoudig van aard en huiselijk, maar minder vroolijk en grappig dan menig ander jongmensch; ook bleef hij zonder vrijster. Geen wonder, dat de oude heer in hem zijn opvolger zag en van geluk droomde, toen ook zijn schoonzoon — MAGIELSE — ons n°. 63, zich als een apotheker had gevestigd. Jammer evenwel, dat al de kinderen zwak of zenuwachtig waren, zóoals men dat noemt en dat was ook 's mans vrouw, Mej. T. VAN DER HOOP.

Ware PIETER, die toch bij zijn examen een graad verkregen had, maar een innemend mensch geweest met een opleiding te Deventer, dan had hij zijn vader èn als pharmaceut kunnen opvolgen èn als lector.

Dit kon niet. Eerst hebben beide heeren te samen achter de toonbank gestaan in de Korte Singelstraat O 292. Omstreeks tot '49 staat de vader nog vermeld en in 1850 de zoon alleen. De vader was inmiddels stil gaan leven hoek Spuistraat, waar thans Dr BIJLSMA woont.

Evenals sommige paarden, die gewoon zijn twee aan twee te loopen, niet altoos voor een éénspan geschikt zijn, zóó ook sommige menschen. De oude PRIESTER is weder in zijn zaak terug moeten gaan omdat zij sterk achter uitging; hij is er den 6 October 1856 in gestorven.

De zoon die moreel scheen achteruit te gaan heeft het in de apotheek niet kunnen uithouden, zoodat in 1856 of daaromtrent de zaak reeds was overgedaan aan BOLLE DE BRUYNE — zie n° 112. In de buurt waren na PRIESTER nog de apotheken der heeren MARINISSEN, STADES en PLANKEEL bijgekomen. Met het vertrek later van

Bolle de Bruyne, is de weleer zoo bloeiende zaak gesloopt.

Pieter is toen ambteloos gaan inwonen bij den tolbaas van Serooskerke, een uur van onze stad gelegen. Daar kon hij vrij wandelen, maar óf de hem ongewone buitenlucht deed hem kwaad, óf de talrijkheid van slooten en watergangen in Walcheren: hoe het zij op zekeren dag vond men hem verdronken.

Priester was namelijk in 1860 naar Veere verhuisd. Den 3 Augustus 1862 kwam hij met vroolijk gezelschap van Middelburg. Het was een zoele nacht; om uit te rusten legde hij zich op een weide onder de gemeente Vrouwepolder ter ruste. Dit was niet ver van de hofstede „Trouw voor goud". Hij viel toen, misschien door den donker misleid in een waterput, waaruit men hem den volgenden morgen levenloos haalde.

33. JAN COENRAAD STEIN.

Geb. te Middelburg 28 Jan. 1814. Inges. Jan. 1830 en Sept. 1835. Bev. 18 Juni 1835. Overl. 3 Aug. 1848.

Waarom Stein tweemalen is ingeschreven en dus tijdelijk geen leerling is geweest, weet ik niet. Hij was een soort Zondagskind ofschoon zijne famielje burgerlijk en niet bemiddeld was. Aan Steins familie behoorde de uitspanning van Stein te Domburg, maar men werd er niet rijk in toen ter tijde. De ouders van onzen Jan waren Willem en Antonia van den Bosch, ook eenvoudige lieden, maar Willem was huisbediende, of liever een Faktotum bij zekeren rijken heer Moens, Noordstraat L 112. Deze zonderlinge, door zijn goed- en mildheid bekende man was ook zeer mededeelzaam voor zijn wijnkoopers en de Steins hielden dat niet tegen. Hun zoon Jan genoot een goede opleiding, zoodat er niet alleen voor zijn studie gezorgd werd, maar hem ook de gelegenheid werd gegeven de zaak van den ziekelijken Pelle op de Spuibrug over te nemen. Zijne echtgenoote werd de niet onbemiddelde Middelburgsche juffrouw Van Muyen, die hem lang overleefd heeft. Maar onze Steijn, die in weelde was opgevoed, of zooals men zegt boven zijn stand, kon de weelde niet dragen. Men zeide, dat ook hij te veel wijn dronk en dat liep vooral in het

oog, toen hij bij den brand aan de Zaagmolens als een waarlijk dronken man door het publiek liep.

Kinderen had hij niet, dus geen zorgen, maar zijn wild leven deed hem het vertrouwen verliezen en de ontluikende zaak achteruitgaan. Ook hij zelf, de vroeger sterke, alles doen kunnende, vroolijke man ging kwijnen, en door zijn dood ging de zaak over in handen van STADES, ons n°. 21.

STEJNS naam wordt als apotheker te Middelburg vermeld van 1835 tot '49.

34. JACOBUS ANTHONY BOUWMAN.

Geb. 4 Aug. 1813. Inges. Jan. 1830.

Deze jongeling verliet reeds de School in Jan. 1830. Hij is geen apotheker geworden en mij is niets van hem bekend.

35. BENEDICTUS FLANDER.

Geb. te Vlissingen? 4 Mei 1813. Inges. Jan. 1830. Bev. 15 Juli 1836.

FLANDERS naam en voornaam duiden een vreemdeling aan. Hij was echter, meen ik, een Vlissinger doch in zijn doen en laten wel wat afwijkende van de stille, meer ernstige echte Zeeuwen. Hij zal wel te Vlissingen zijn opleiding genoten hebben en waarschijnlijk bij den bekwamen LE COINTRE. Hij was een ijverig, beweglijk man, voortvarend en kundig. Te Vlissingen vestigde hij een zaak in de Kerkstraat. In deze was veel te doen en in tegenstelling van vele anderen, maakte hij werk van nieuwerwetsche artikelen, bv. van minerale wateren en andere depotmiddelen.

Hij is echter niet in zijn apotheek gebleven maar de bekwame en zeer gewaardeerde directeur geworden van de Gemeente-Gasfabriek. De heer GASILLE, zijn leerling, is hem opgevolgd, omdat de in de zaak min of meer geassocieerde VOGELVANGER, zie n°. 100, als niet geadmitteerd hem niet kon opvolgen. Later heeft GASILLE de apotheek alleen voortgezet. FLANDER was gehuwd met de zuster van VOGELVANGERS vrouw. Hij is niet oud geworden en als directeur der gasfabriek gestorven.

36. JOHANNES AARNOUT CORNELIS VERHOEVEN.

Geb. 26 Mei 1814. Inges. Juli 1830. Reeds in 1831, denkelijk zonder kennisgeving, vertrokken.

37. HENRI PIERRE WINKELMAN.

Geb. te Vlissingen Sept. 1813. Inges. 1831. Bev. 26 Aug. 1833. Overl. 18 Aug. 1878.

Vlissingen was eenmaal, zooals men weet, de eerste geuzenstad in Zeeland; van daar vele immigranten en reeds vroeg een Fransche kerk, waarin ook bovenstaande werd gedoopt. WINKELMAN verkreeg een uitmuntende opleiding, studeerde uitnemend en was in 1830 een zeer geacht bediende bij de firma DE BLAECKE DE LIGNY. Deze laatste, hier in 1818 begonnen, had een bloeiende zaak in het huis „Den Berg Etna."

Zijn zonder *c* geschreven naam mag niet worden verward met dien van den bekenden ISAAK WINCKELMAN, eveneens een zeer geacht burgemeester van Vlissingen, aan wien o. a. het toen nog tot 1801 in die stad gevestigde Zeeuwsch Genootschap zeer vele spiritueele en stoffelijke hulp had te danken; de notulen van dat gezelschap vermelden telkens zijn naam als gever van merkwaardige geschenken.

Onze jonge WINKELMAN verkreeg op den Nieuwendijk H 106 te Vlissingen een weldra bloeiende zaak, die hij met de meeste nauwgezetheid en zonder praal bestuurde. Zijn net gedrag, zijn kunde, eenvoud en nauwgezetheid bezorgden hem bij zijne stadgenoten een uitmuntenden naam.

Hij werd lid van den stedelijken Raad, wethouder en later burgemeester, als opvolger van Doctor CALLENFELS.

Het was vreemd, dat in deze, als het ware geheel aan krijgs- en zeewezen gewijde stad een Doctor en een Apotheker na elkander burgemeester werden.

De ouders van den jongen apotheker waren BARTHOLOMEUS en PIETERNELLA JACOBA MORTIER. Hij zelf huwde Mej. CORNELIA DE CODIN, had een gelukkig leven en bereikte niettegenstaande vele zorgen den leeftijd van 64 jaren, doch na langdurig met zijn gezondheid te hebben gesukkeld.

Zijn lievelingsstudie was de geschiedenis zijner merkwaardige stad. Wij hebben dan ook een plaatsbeschrijving van Vlissingen aan hem te danken en een inventaris van het in het bombardement van 1809 verbrande stadsarchief, eindelijk het „Derde eeuwfeest van Vlissingen's bevrijding van Spanje". Voor het Zeeuwsch Genootschap, waarvan hij lid was, bewerkte hij pharmaceutisch-historische bijdragen. Later werd hij ook lid der Provinciale Staten. De Koning schonk hem het kruis van den Nederlandschen Leeuw; hij verdiende die onderscheiding ten volle, daar hij den moeilijken en drukken tijd van de nieuwe spoor- en kanaalwerken als hoofd der gemeente mede had doorgemaakt.

Winkelman's kundige zoon, Dr. D. I. Winkelman, helaas te vroeg overleden, promoveerde in 1865 te Leiden op een dissertatie over Osteosteatoma. Hij bleef na zijn promotie te Leiden en schreef nog een zeer gewaardeerd handboek over Anatomie, maar overleed den 3 December 1872 aldaar. Hoezeer die jonge man reeds was geacht en hoeveel de wetenschap aan hem verloor wordt met warme toewijding aan de vergetelheid onttrokken in het Ned. Tijdschrift van Geneeskunde, jaargang 1872.

Thans, 1903, woont in de apotheek te Vlissingen de heer R. T. Winkelman, geadmitteerd in 1863, zie n°. 144.

38. JACOBUS QUIRINUS BOS.

Geb. 14 Juli 1814 te Middelburg. Inges. in 1830.

Deze is tot de Heelkunde overgegaan zóoals ik in mijn eerste stukje, blz. 101, heb gezegd. Hij vertrok daartoe naar Rotterdam; zijn examen deed hij echter te Middelburg.

39. JEAN PIERRE PLANKEEL.

Geb. te Middelburg 13 Dec. 1814. Inges. Juli 1831 en de School verlaten in 1835. Bev. 31 Juli 1835. Overl. 26 Dec. 1882.

De Plankeels behoorden oorspronkelijk ook tot een uit Vlaanderen, om des geloofs wille, uitgewekene

famielje, en vormden, bv. in 1830, een uitgebreiden en geachten burgerkring. Niettegenstaande zijn Franschen naam, behoorde JEAN PIERRE niet tot het Waalsch Kerkgenootschap, zooals zijn voorvaders misschien en later zijn zoon. De vader van onzen leerling was koek- en banketbakker in de Langedelft B 120. Deze scheen een oude zaak geweest te zijn, bij welke men nog koopen kon den alouden volksdrank de Mee, die thans hier onbekend is, maar zijn kleinzoon, de heer G. PLANKEEL, heeft de goedheid gehad voor mij ter kennismaking eene flesch te laten komen uit Noord-Brabant, waar men deze honiglikeur nog schijnt te gebruiken.

Na goed volbrachte studie richtte PLANKEEL een kleine, maar nette apotheek op te Middelburg op den Dam F 150 en verkreeg daar eene niet uitgebreide maar uitgezochte clientèle. Hij leefde daar gelukkig en was gehuwd met Mej. JOHANNA CORNELIA BRAKMAN, wier moeder, een Juffr. BOURDREZ, eveneens van Vlaamschen oorsprong was. Deze bereikte den leeftijd van ongeveer 90 jaren. Hare dochter, Mevrouw PLANKEEL, werd slechts 41 jaren oud. Zij bezweek aan slepend longlijden zooals onder de BRAKMANS veelvuldig voorkwam. Ook PLANKEEL stierf aan een dergelijke ziekte, doch was toen 68 jaren oud.

Zijn zoon, de huidige pharmaceut, heeft aan de apotheek een nieuw en fraai uiterlijk gegeven. Een andere zoon, zie n°. 124, heeft zich gevestigd te Oostburg. PLANKEEL had gaarne nog een derden zoon tot apotheker opgeleid, doch dit mislukte, omdat hij sukkelde en aan slepend hersenlijden bezweek.

De heer PLANKEEL heeft in een tuin op het Molenwater vele jaren een kweekplaats gehouden van Duitsche bloedzuigers, toen zij 30 cent per stuk kostten en veel werden gebruikt, doch thans heeft dit opgehouden. De in Walcheren in de slooten voorkomende bloedzuiger trekt goed maar maakt roosachtige wonden. De zoölogie noemt ze Aulostomum gulo.

In 1873 leverde de famielje PLANKEEL een slachtoffer aan de toen voor acht menschen doodelijk geworden vergiftiging door leverworst. Men schreef die ziekte, te recht of ten onrechte, toe aan onzindelijkheid van den leverancier.

40. JOHANNES BOUDEWIJNSE.

Geb. te Middelburg 1 Oct. 1814. Inges. Jan. 1831. De School verlaten in 1836. Bev. 3 Juni van dat laatste jaar.

Ik heb dien korten gezetten apotheker goed gekend, evenals zijne kleine zaak in de Kortedelft F 22. *) Deze was vroeger uitmuntend gelegen, toen er van 1819 tot 1838 gevestigd was de apotheker KRUIJSSE, doch in BOUDEWIJNSE's tijd waren er reeds 5 of 6 pharmaciën in den omtrek bijgekomen, zoodat de clientèle bij zijn komst reeds sterk was afgenomen. JAN behoorde tot een zijtak van den onder n°. 53 beschreven BOUDEWIJNSE, doch in den zijne kwam de tuberculose niet zóo veelvuldig voor. Zijn vader was de bouwkundige JACOB BOUDEWIJNSE, die zijne beklante werkplaats had op het Hofplein en zelf het met ontelbare kleine ruiten voorziene huis bewoonde op den hoek van dat plein, dat later, inwendig gemoderniseerd is door Doctor DOBBELAER DE WIND en door Mr. VAN VOORST VADER voorzien werd van een nieuwen gevel.

BOUDEWIJNSE leefde daar ongehuwd en had, zooals ik zeide, eene weinig beklante zaak; deze kwijnde al meer en meer toen hij er woonde. Ik vond zijn naam vermeld van 1839 tot 1842. Zijne familiebetrekkingen zagen, dat het niet goed ging en, hetzij omdat zij zijne manier van leven wantrouwden, of omdat zij

---

*) In eene dezer dagen door den stad-archivaris W. O. SWAVING uitgegeven lijst van 1576, waarin de huizen worden vermeld met het oog op den 100sten penning, komt reeds midden in de Kortedelft een huis — De Draeck — voor van SYMON den apothecaris.

Geruimen tijd geleden werd mij een copie verstrekt van een dergelijke lijst, aanwijzende de huizen op de Zuidzijde van den Dam. Ik zocht daarin te vergeefs naar een huis, dat herinneren zou aan het hofgebouw der Colveniers, zoodat ik besloot, daar het in die lijst slechts als een huis zonder naam vermeld stond, dat het met de symbolen der Confrèrie voorziene huis van den heer DHONT aldaar slechts zou geweest zijn de woning van den Overdeken. Nu echter een officieele lijst van 1576 is openbaar gemaakt, blijkt het, dat wel degelijk het hoofdgebouw dáar gestaan heeft vóor den Hof, toen men nog niet verhuisd was naar het groote gebouw over de Langeviele brug. Ik heb dus eene dwaling laten drukken in mijn „Zuidelijke Muur van Middelburg." Poenitet is al wat ik zeggen kan!

hem onbekwaam oordeelden zijn zaken te besturen, er werd besloten het toezicht daarover zelve over te nemen. Toen volgden curateele, verkoop der zaak en vertrek van den nog zoo jeugdigen man. Hij overleed omstreeks 1848 te Boxtel.

F 22 hield op eene apotheek te zijn en is nu het magazijn van gasornamenten van de firma De Jong.

41. HENDRIK JOHANNES SERLÉ.

Geb. te Middelburg 9 Nov. 1815. Inges. Aug. 1831. Bev. 25 Nov. 1836. Overl. 4 Febr. 1839.

De Serlé's waren immigranten. Ik noemde dien naam reeds in mijn eerste stukje en in de „Levensberichten". De in de laatste opgenoemde kwam uit Oostburg naar Middelburg en had daar vele nazaten, waaronder den bierbrouwer in de eeuwenoude zaak, „de Vijfhoek", misschien ééns zóo genoemd, omdat vijf straten op dat Koorkerfhof uitkwamen. Twee zijner dochters, reeds lang overleden, huwden den heer Van Uije. De oudste zoon, Leendert, stierf reeds in 1844 en een andere, Simon, die zijn vader was opgevolgd en echtgenoot was van eene dochter van den ouden doctor Ripping, overleed later te Rotterdam 19 Juli 1903, terwijl zijn 80-jarige vrouw daar nog woont.

Hun broeder Hein, mijn oude schoolmakker zou apotheker worden en werd leerling bij Van Bakelgem, ook alwêer in de hoop dezen op te volgen. Dit had niet plaats; hij overleed reeds twee jaren na zijn admissie en heeft zich niet gevestigd, althans niet in Middelburg.

Van hem woonde een oom in Den Haag, die een zoon had C. J. Serlé, een Off. v. Gez., die in Indië is gestorven; hij was bij de Landmacht, waarbij hij volgens het jaarboekje van 1842 den 5 Mei 1838 was benoemd.

42. SIMON JACOBUS HENDRIX.

Geb. te Middelburg 23 April 1816.

In mijn eerste stukje heb ik opgeteekend, dat deze tot de heelkunde is overgegaan en vóor dat hij eindexamen had kunnen doen, naar Rijssel is vertrokken en

daar aan tering is overleden. Evenals met SERLÉ en vele anderen heb ik met hem op de Fransche School gegaan.

43. GEORGIUS PIETER ABRAHAM DE ROCHEFORT.

Geb. te West-Souburg 7 Juli 1815. Inges. 1831. Bev. 14 Juli 1839. Overl. omstreeks 1853.

Te La Rochelle, weleer het bolwerk van het Protestantisme, leeraarde in den tijd der troebelen een geleerd, later naar Nederland uitgeweken predikant die te Vlissingen heeft dienst gedaan, van wien GEORGE een nazaat was. Zijn kundige, maar ietwat zonderlinge vader was predikant te West-Souburg, weleer bekend door het kasteel van St. Aldegonde. Men wil, dat in de kerk, eertijds de kapel van St. Aldegonde genoemd, een deel van 's mans overschot begraven is. Dat kerkje werd oud en de dominee, ondanks hij bekwaam was en een tijd lang voorzitter der Classis, begon aan de gemeente te vervelen en zoo besloot men kerk en predikant maar op te ruimen. Dit was oorzaak, dat DE ROCHEFORT te Middelburg ging wonen; hij deed daar een tweede huwelijk, dat kinderloos bleef.

Van zijn twee zonen ging de een, PIETER, in dienst. Ik vond hem in het jaarboekje van 1842 als Militair Apoth. 3e klas, geadmitteerd Nov. 1841. Hij was toen in Den Haag maar het duurde kort, want al heel spoedig bezweek hij aan tering.

GEORGE, die de Latijnsche School bezocht had en zeer goed van gedrag was, verliet echter de School in 1832 en leerde dus elders. Na zijn promotie in Zeeland, in 1839, ging hij naar Goes, om als provisor waar te nemen de apotheek van de Wed. OVERSLUYS in de Lange Voorstraat. Toen of althans te Goes huwde DE ROCHEFORT eene gegoede burgerjuffrouw DE LEEUW.

DE ROCHEFORT is omstreeks 1843 zelfstandig apotheker geworden. De zaak der weduwe OVERSLUYS is daarna tot 1847 waargenomen door VAN DOLDER, vervolgens korten tijd door SOUTENDAM, DE VISSER, EEKMAN, TEN BRUMMELEN en ZAALBERG totdat de weduwe in 1856 of 1857 de zaak aan de kant deed.

DE ROCHEFORT heeft een goed beklante apotheek ge-

had, doch van 1854 tot 1857 werd ze reeds waargenomen voor de weduwe door J. H. SIEGERS en I. I. HAAK. DE ROCHEFORT was dus overleden, zijn ziekte is longtering geweest; hij werd slechts 38 jaren oud.

44. JOHAN COENRAAD FREDERIKS.

Geb. te Middelburg 21 Jan. 1815. Inges. 1832. Als milicien in dienst gegaan en daarna van vak veranderd.

Zeer verbaasd was ik in 1876 op het perron van het station te Napels, het uit „La Zelanda" overgenomen portret van mijn vroegeren 100-jarigen patient JOHAN SAMUEL FREDERIKS afgebeeld te zien, die den 12 April 1874, 101 jaren oud, was bezweken niet aan ouderdom maar aan gevatte koude of acute bronchitis. Het is zonderling, dat ook in Zeeland de vroeger zoo zeldzame honderdjarigen toenemen. Na FREDERIKS heb ik bijna gelijktijdig als honderdjarigen gekend een boerin te Dreischor, een boertje te Groede, een man of vrouw te Zaamslag en een juffrouw te Zierikzee.

De stamvader van deze nu overal verspreide familje kwam in 1767 als tuinman, onder den naam van FRIEDRICHS, met vorstelijke personen in ons land en huwde eene, uit Frankrijk om geloofsredenen uitgewekene, juffr. CRUCQ. Bijna alle nakomelingen, waarvan thans één reeds 87 jaren telt, hebben zich gekenmerkt door edelmoedigheid, godsvrucht, ijver en schranderheid; bij enkelen ontaardden die geestesgaven wel eens in psychose.

Onze aanstaande apotheker was ook een man van talenten maar onbestemd van karakter; van daar dat hij nu eens het eene, dan eens het andere bij de hand nam, maar zonder resultaat. Men zegt, dat hij nog zou gewoond hebben in het nu niet meer bestaande huisje naast de Nieuwe kerk, de woonplaats weleer van den mede-uitvinder der verrekijkers, ZACHARIAS JANSEN. FREDERIKS is niet oud geworden; hij en vooral zijne vrouw zijn een tijd lang berucht geweest door hunne magnetische seances.

Nu ik weer verval in het magnetisme, wil ik iets vermelden, dat mij met zekere somnambule, Mej. KIMMEL

overkwam. Ik werd bij haar als geneesheer geroepen, en in waren ernst en wel wat uit weetgierigheid, stelde ik haar voor om eens te gaan slapen of eene andere somnambule te laten slapen, om mij in te lichten. Och! Doctor, was haar antwoord: schrijf u me maar een drankje voor, u weet toch ook wel, dat dit alles niets beduidt! Die woorden zijn mij steeds voor den geest gekomen, als ik een boek over spiritisme in handen nam.

45. WILLEM PIETER VAN DE KAMER.

Geb. te Middelburg 7 Juni 1816. Inges. in 1832. Bev. 1 Oct. 1838. Overl. 21 Oct. 1879, oud 63 jaren.

Willem was de zoon van een gerenommeerd, bemiddeld, maar met een groot gezin begiftigden slager. Hij volbracht zijne studiën goed, was degelijk voorbereid, stichtte een fraaie apotheek met toen nog hier schier onbekende spiegelruiten op de Markt I 10. Hij huwde Mej. Groos uit Woerden, die hem een groot gezin bezorgde en omstreeks 1901 aldaar overleed. Zijn naam komt in de jaarboekjes voor van 1839 tot 1879. Hij is korten tijd leerling geweest in de apotheek van De Ligny.

Een paar malen heeft men den wel wat driftigen man lastig gevallen, eens omdat hij eigen rechter had willen zijn tegenover een deugniet, die met een steen op zijn ruiten graveerde en een andermaal, omdat hij zonder recept, aan een dienstbode voor een kind van zekeren lastigen heer Engeler, papaverstroop had geleverd; het kind had er geen last van, doch sliep wat lang. Dr. v. d. Broecke gaf het geval aan, omdat Engeler, een vrij onaangenaam mensch, het zóó verkoos. Het nog zóó veelvuldige misbruik van dat middel door moeders en bakers heeft toen opgehouden.

De toename van apothekers deed ook bij hem de drukte afnemen. Werkzaam als hij was, is hij toen of later depotmiddelen gaan verkoopen, hetgeen ondanks den zeer duren koop van het recht daartoe, groote winst gaf. Toen het anatherine-water uitkwam, schreef ik het voor en vroeg hem naar het debiet. Het was *niets*, maar de koopman te Berlijn schreef: „zend het niet terug,

thans ontbreekt het mij aan tijd om te adverteeren, maar zal dit over drie maanden doen". Waarlijk toen ging er geen courant uit de drukkerij zonder reclame voor dit middel te bevatten. Ik ging weder naar mijn ouden schoolkameraad: „ik kan het niet genoeg aanhalen", was toen zijn antwoord. Een ander maal toonde hij mij, hoeveel hij wel, onder den naam van zuiveringszout, verkocht van de *onzuivere* soda, terwijl er uit de flesch der zuivere bijna niets wegging. Hij is ook verkooper geworden van Hallo-gas, van Camphine en zoo meer en eindelijk heeft de ondernemende man goed gevonden in zijn kelder kunst-minerale wateren te gaan maken; dit gaf enorme winsten maar het bezorgde hem een Ischias, die hem lang op krukken heeft doen loopen, ondanks mijne injectie's van atropine en morphine. Toch is hij hersteld maar is later bezweken aan bronchitis.

Hij overleed 21 October 1879; de kinderen verloren een werkzaam vader, die gelukkig niet voor niet had gewerkt. Zij wonen gedeeltelijk in Holland. Misschien stamt de famieljenaam af van een door HOLLESTELLE vermeld water bij Stavenisse dat weleer, toen de namen werden aangenomen, nog een breed water was, en „de Kamer" heette.

46. ANTHONY HENDRIK KUYPERS.

Geboren te Middelburg 15 December 1815. Inges. Aug. 1832.

Van dezen is mij niets bekend dan dat hij misschien leerling is geweest bij DE PUIJT en dat de namen van zijn ouders waren HENDRIK PIETER KUYPERS en MARIA CORNELIA DALE. Hij is, denkelijk door de loting, militair geworden en is van vak veranderd.

47. NICOLAAS CANTER ALTA.

Geb. 1 Feb. 1812. Inges. 1832. Bev. te Middelburg 30 Juli 1835.

Er heerscht eenige onzekerheid betreffende de pharmaceuten CANTER ALTA. We moeten er drie uit elkander houden. 1°. den ouden EELKO, 2°. FRANS en 3° .bovenstaanden NICOLAAS.

In de mij ten dienste staande opgaven van heelkunkundige leerlingen vond ik, dat een CANTER ALTA te Purmerland in N.-Holland den 30 Juni 1809 was geboren. Deze is later Off. v. Gez. geworden bij de Zeemacht, doch er stond als kantteekening bij de opgaaf geschreven, dat hij te Middelburg 30 Juli 1835 zijn eindexamen gedaan had als apotheker. Ik heb dit, hoewel aarzelend, overgenomen in mijn eerste stukje. Die kantteekening was verkeerd; bij het bestudeeren der apothekersleerlingen bleek het mij, dat het examen niet FRANS heeft gegolden, doch bovenstaanden NICOLAAS, wiens promotie op dien datum valt. FRANS is nooit apotheker geworden.

Omtrent den apotheker EELKO, die als opvolger van den van 1795 dateerenden heer P. DANCKAART vermeld staat en wiens admissie te Middelburg plaats had op 9 Mei 1827, staat geboekt, dat hij zich reeds in 1828 te Hulst heeft nedergezet.

De geneesheer MARTIN en de Secretaris van Hulst, de heer ROTTIER, hebben de goedheid gehad, mij in te lichten, dat EELKO op het bevolkingsregister bekend staat als geboren in 1800 te Sybekarspel in Noord-Holland en gehuwd is geweest met ADRIANNA JUSTINA HENDRIKA BAELDE uit Rotterdam. EELKO had in 1837 vier kinderen in leven, waarvan de oudste, FRANS geheeten, den 1 Juni 1829 was geboren. De apotheker vertrok in 1837 naar Leiden voor de opvoeding zijner kinderen. De rustende pharmaceut heeft echter later Leiden weder verlaten, doch hij woonde er nog in mijn studietijd. Hij is te Rotterdam overleden.

Te Hulst heeft hij zijne zaak overgedaan aan zekeren, in Mei 1832, uit Gouda gekomen heer van NEDERVEEN, die echter evenals nog een andere NEDERVEEN PIETERSE die plaats later heeft verlaten, zoodat Hulst na dien tijd geene apotheek meer heeft gehad.

Van onzen NICOLAAS weet ik alleen, dat hij in de officieele lijsten van 1836 en 1837 opgenoemd wordt als apotheker te Hulst, doch in die plaats zelve heeft de heer Secretaris niets van hem kunnen vinden; hij is er noch geboren noch gestorven en er blijft dus niets over, dan aan te nemen, dat hij een nabestaande was, die bij E. CANTER ALTA inwoonde en wel het radikaal bezat, maar er geen afzonderlijke zaak op nahield.

48. GIJSBERTUS LEONARDUS DE JAGER.

Geb. te Middelburg 22 Nov. 1814. Inges. 1832. Bev. 17 Oct. 1837. Overl. 30 Dec. 1890.

Deze nette en in alles goed onderwezen jongeling was zoon van den makelaar op de Dwarskade en van Mej. D. S. PETIET.

Hij was genoemd naar zijn oom GIJSBERTUS DE PUYT, en dus aan de talrijke familje van dien naam verwant. Hij heeft dan ook geheel bij dezen geleerd. Na zijn promotie nam hij de zaak over van KOSTER op den Burg, waarvan ik boven zeide dat het huis den naam droeg van den „Soeten Inval.” DE JAGER is ongehuwd gebleven en woonde er met zijne zuster.

DE JAGER had er eene nette en zoo ver het aantal van apothekers toeliet, beklante zaak. Gelukkig had hij financieel geen drukte noodig. Gaarne had hij de zaak van zijn oom DE PUYT overgenomen maar men was er te duur mede geweest. In den tijd toen ik een poos voor waarnemend Off. v. Gez. fungeerde, deed hij voor apotheker dienst. Hij werd door den Minister in 1845 niet beknord zooals de ondergeteekende, omdat ik tijdens de zware Epidemie van Scorbut aan de gevangenen citroensap voorschreef, in plaats van azijn.

De JAGER is oud geworden: te weten 76 jaren.

Reeds vroeg was hij, zonder dat er lood in zijn drinkwater geconstateerd werd, gaan lijden aan stijfte en aan Arthritis deformans met hartziekte en dit bezorgde hem een langdurig, doch geduldig gedragen lijden. Eenige jaren vóór zijn dood deed hij de apotheek aan kant en bleef als rustend apotheker leven.

49. PIETER ADRIANUS DE GIER.

Geb. 21 April 1816. Inges. Oct. 1832. Bev. te Middelburg 21 Juli 1837.

Uit de vermelding, dat men dezen heeft vrijgesteld van „Recognitie”, besluit ik dat hij onbemiddeld was. Van zijn loopbaan vernam ik niets met zekerheid; mijn vriend de oud-apotheker PIETERSE te Sluis laat hem bediende zijn bij AUBRY, terwijl een ander hem, evenals

meer anderen, naar Zuid-Afrika liet gaan en daar goede zaken doen. Ik denk dat het laatste zal zijn geschied.

50. GERRIT HENDRIK PIETER.

Geb. 7 Dec. 1816. Inges. Aug. 1832, doch weldra de School zonder kennisgeving verlaten.

Reeds in December van zijn inschrijvingsjaar bleef hij weg. Men meent dat hij bediende is geweest bij PRIESTER, doch voor mij is hij spoorloos verdwenen.

51. PIETER GANZEL.

Geb. te Borssele 12 Febr. 1817. Inges. Dec. 1832. School verlaten in 1836. Bev. te 's Hage tot Pl.l.- en Scheeps-Heelm. Overl. te Clam William in Zuid-Afrika 1858.

GANZEL's ontslag dateert van 1836, doch hij is niet hier gebleven; in allen gevalle heeft hij zijn gekozen vak laten loopen en is als scheepsdokter gaan varen. Na eenigen tijd heeft hij zich in Zuid-Afrika als geneesheer neergezet.

Toen het hem daar zeer goed bleef gaan, is hij even naar Middelburg teruggekeerd om in 1854 tot Sted. Heel- en Vroedm. te worden bevorderd. Ik sprak hem in dien tijd en hij verhaalde mij wonderen van de vooruitzichten voor een medicus in dat land, niet denkende, dat ik later zooveel van die streken zou hooren en dat een ander Middelburg daar zou ontstaan.

Veel succes had hij met de wel wat zware praktijk in Zuid-Afrika, zoodat zijn familie te Borssele, bij zijn overlijden in 1858, de som van *f* 10.000 ontving en dat nog wel na aftrek der kosten van de Engelsche administratie.

52. EVERT CORNELIS VAN RIJSSEL.

Geb. te Tholen 21 Sept. 1815. Inges. voor pharmacie. Bev. als Heelkundige.

VAN RIJSSEL heeft nog als aanstaande apotheker bij den heer SCHUTTER te Zierikzee in huis gewoond, en even zeker is het, dat hij in 1832 bij de firma DE BLAECKE DE LIGNY heeft gewerkt. Later is hij van vak

veranderd, heeft examen gedaan als heelmeester, is daarna gehuwd geweest met de Middelb. juffrouw De Feijter, die thans nog leeft.

Hij heeft een groot gezin nagelaten, toen hij in 1902 overleed. Wie meer over dezen bekwamen geneesheer, die zich in 1838 te Poortvliet heeft gevestigd, wil weten, leze de mededeelingen in mijn eerste stukje vervat.

In de Wereldkroniek kan men het portret zien van onzen Van Rijssel.

53. JOHANNES CORNELIS BOUDEWIJNSE.

Geb. te Middelburg 20 April 1817. Inges. 1833. Bev. 5 Juli 1838. Overl. Grijpskerke 14 Feb. 1852.

De Boudewijnse's vader en moeder, die een manufacturen zaak hadden op de Vlasmarkt, waren borstlijders. Eene dochter van hun oudsten zoon, zelf een rheumalijder, en gehuwd met de zuster van den geneesheer Danckaerts te Cortgene, stierf aan tering; ook naar ik meen de oudste juffrouw Maria Boudewijnse, die gehuwd was met den Heer De Blinde te 's Gravenpolder. Ook hun zoon, manufacturier in de K. Noordstraat, overleed, voortdurend verkalkte tuberkels opgevende. Dat lot trof ook bovengenoemden, kundigen en ijverigen jonkman. Men koos voor hem het vak van apotheker; hij deed examen 5 Juli 1838, en werd in 1839 provisor bij de Wed. Oversluys te Goes.

Meer wachtte hij voor zijn gestel en wellicht voor zijne beurs van het doctersvak. Wederom ging hij studeeren en deed te Middelburg zijn examen in 1843, waarna hij zich te Grijpskerke vestigde, doch bezweek reeds 14 Feb. 1852. (Zie eerste stukje.) De buitenlucht hielp zóo min als de toonbank. Dikwerf maande ik hem aan zich beter te voeden, maar, opgevoed in de oude leer, was dan zijn antwoord: dan voedt men ook de koorts!

54. LEVINUS RIPPING.

Geb. te Middelburg 7 Maart 1817. Inges. Aug. 1833. Bev. 5 Juli 1838. Overl. 1902 te Zutphen.

De goede Levien met zijn niet Zeeuwschen naam was apotheker te Middelburg, wonende op de Vlasmarkt van zijne promotie af tot 1891. Het was een nieuwe,

flinke, maar na RIPPINGS vertrek wêer gesloopte zaak. In zijn huis woonde in 1787 een Patriotische wijnkooper, die geplunderd werd. Zóo vroolijk waren de plunderaars, dat de politie de vaten wijn heeft laten ledig loopen om de vreugde te beperken. RIPPING had in den beginne steun van zijn vader en broeder, Med. doctoren te Middelburg, van zijn oom OVERBEEKE en later van zijn zwager doctor DAMME, doch allen stierven of vertrokken. Vele hem bevriende famieljes gingen ook henen; de LE NOBELS, SERLÉ'S VAN UIJE'S, de CADETS, de BEYDALS, de SANDERS en vele andere, zoodat de zaak achteruit moest gaan. Zelf was hij genoeg bekend als ijverig en gedienstig; geleerd had hij aan de School bij den ouden Heer DE LIGNY en HENRY. Hij behoorde evenals zijne famielje tot het Waalsch Kerkgenootschap, dat vele notabelen telde. RIPPING, die inmiddels zijne vrouw aan tering verloren had, het was Mej. BEYDALS, trachtte zijn zaak te verbeteren door petroleumhandel, doch dit deed aan de apotheek zelve geen goed. Nog later heeft hij de depotzaak overgenomen van VAN DE KAMER, die wel groote winsten gaf maar ook groote koopsommen eischte. Kortom RIPPING sloot zijn zaak en ging met zijn kinderen eerst wonen te Gorsel; daar was het ongezellig en in den winter te koud, zoodat mijn oude vriend naar Zutphen vertrokken is en daar in 1902 is overleden, bijna zóo oud als zijn vader, die boven de 90 was geworden.

Tot het laatst toe was hij de goede opgebeurde man. Hij had het voorrecht o. a. een zoon te hebben als geacht apotheker te Rotterdam, doch daarentegen was eene zijner dochters, om welke een andere lucht te bezorgen hij naar Zutphen was vertrokken, steeds ziekelijk en verloor hij nog een andere volwassen dochter en een zoon, die kaptein was bij de mariniers.

Zijn gepruikte maar goedhartige grootvader, de predikant, vroeger te Zuidzande, later te Middelburg woonachtig, staat mij nog zeer goed voor den geest; hij predikte bevattelijk voor kinderen en ik vond het altoos aardig, dat hij nog predikte op den zandlooper.

LEVINUS RIPPING heeft ook zijne leerlingen gehad, bijvoorbeeld den hem zooveel waard zijnden VAN POELJEN, ons n°. 106, en den kundigen DIRKSEN, n°. 92. Ook eene zijner dochters, Mej. CORNELIE, heeft indertijd haar

examen gedaan als apothekers-bediende. Thans zijn hier geene RIPPINGS meer.

55. DANKERS NICOLAAS VAN DER LINDE.

Geb. te Ouddorp 8 April 1817. Inges. in 1833. Als Heelm. Bev. 12 April 1839 en overleden 60 jaren oud.

Een kundige sterke jongeling, die onmiddellijk tot heelkunde is overgegaan. Welk een zwervend en eigenaardig geneesheer er uit is ontstaan, heb ik in mijn eerste stukje vermeld. Hier moge bijgevoegd worden dat zijn zoon, de arts G. J. V. D. LINDE, geneesheer is geweest te Oostkapelle en later te Vaassen, waar hij in 1903 nog woont.

56. PIETER ADAM PIETERSE.

Geb. te Middelburg 6 Sept. 1817. Inges. 20 Sept. 1833. Bev. 11 Juni 1839.

Deze jongeling, een jaar ouder dan ik, woonde niet ver van mijne vroegere woning, namelijk in de Zusterstraat, wier naam herinnert aan het klooster der Zusters, dat later nog als Vischmarktkerk heeft dienst gedaan, en in welks buurt mijn overgrootvader een stadstuintje bezat. We gingen samen school in de Krommeweele op de zoogenaamde Hollandsche School van den eigenaardigen „Meester" C. Bos. PIETERSE was een stil en vlijtig leerling, vol ijver om te leeren en dat is hij gebleven, ook op de Geneesk. School. Hij was geacht, ook door zijn superieuren, ofschoon hij zich niet op den voorgrond plaatste.

Gelukkig leeft de hoogbejaarde man nog, en ofschoon ook bij hem de teekenen des ouderdoms niet ontbreken correspondeer ik toch nu en dan nog met hem, omdat hij van zijne vakgenooten van over 70 jaren meer weet dan ik.

PIETERSE was niet bemiddeld genoeg om zóo maar dadelijk na zijne promotie eene nieuwe zaak te stichten, vooral ook niet omdat daaraan nergens groote behoefte bestond. Hij is daarom een tijdlang werkzaam geweest als inwonend en geëxamineerd bediende in de apotheek op de Markt van den heer HERKLOTS, hetgeen een beklante zaak was met den Turk op stoep.

Intusschen waren patroon en bediende, beide alles behalve Turken in hun gemoed. Dat beeld stamde zeker nog af uit den tijd, toen men de koffie nog bij den apotheker kocht; het huis zelf heette later de Laurierboom.

PIETERSE is in die zaak gekomen als opvolger van den Vlissingschen jongeling VAN BEL, zie n°. 62, wiens verderen loopbaan wij niet kennen, en werkte er met den ijverigen en kundigen DIRKSEN, zie n°. 92, die in Rotterdam in fabrieken is werkzaam geweest en die tot zijn dood toe zijn vriend bleef.

Eindelijk na vele jaren gewacht te hebben, heeft de heer PIETERSE zich in 1844 te Sluis gevestigd, is daar gehuwd en heeft eene goede zaak gehad, vooral van buiten Sluis wonende Cadsantenaars.

Omstreeks 1900 deed hij zijne apotheek aan kant en leeft nu met zijne vrouw als rustend apotheker gelukkig en wel; kinderen heeft hij niet.

De apotheek, die de heer PIETERSE overnam, was die van den heer RENIER. In PIETERSE's tijd bestond ook de apotheek van den heer HENNEQUIN, zie n°. 77; thans wordt er geen meer te Sluis vernoemd.

57. JOHANNES JACOBUS ALBERTUS BAERT.

Geb. te Vlissingen 12 Aug. 1815. Inges. Sept. 1834. Ontsl. Mei 1836. Bev. 3 Juli 1836. Overl. 26 Sept. 1868.

Men verwarre den zonder sluitende S gespelden naam niet met dien van Doctor J. C. BAERTS, die van 1782 tot omstreeks 1807 een bekend geneesheer te Vlissingen was; slechts later is er door huwelijk eenige verwantschap ontstaan. De achterkleinzoon van dezen is thans Off. van Administratie bij de K. N. M. Dr. BAERTS was een man van grooten naam, Secretaris der Departementale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzicht en lid van het toen nog te Vlissingen resideerende Zeeuwsch Genootschap. Zijn naam had vermeld moeten worden in de „Levensberichten" van FOKKER en mij of in die van NAGTGLAS.

De apotheek van BAERT, op de Bellamykade gelegen, dagteekent reeds van den heer G. BAERT Jz., geadmitteerd 12 October 1809, een zeer bekwaam en net man,

die in vele zaken werkzaam was. Hij overleed den 28 Febr. 1864, 78 jaren oud, en werd in de zaak opgevolgd door zijn kleinzoon, ons n^{0}. 138. Het is een apothekersfamilie geworden en drie leerlingen heeft zij ons gegeven. Een zoon is apotheker te Groede geweest.

Bovengemelde oudste zoon, Joh Jacobus Alb. heeft eene apotheek opgericht te Middelburg, Gortstraat K 17 nabij de Markt. Hij had den naam en de daad van zeer bekwaam te zijn, vormde dan ook vele leerlingen, werd lid van de Provinciale Gen. Commissie en van den Geneesk. Raad van Zeeland. Hij heeft niet lang geleefd; zijne gezondheid haperde nog al eens. Ik heb hem tot zijn dood als dokter bediend en vele ziekten in zijn gezin gehad. Baert was in menige, vooral kerkelijke betrekkingen werkzaam en had eene vrij goede clientèle voor een niet Middelburger zonder familje. De apothekers benoemden hem als hun afgevaardigde om hunne belangen bij het opgerichte Ziekenfonds der Doctoren te behartigen.

Baert huwde twee juffrouwen Boomer uit Rotterdam, die een neef als predikant hadden in het tusschen Vlissingen en Middelburg gelegen Ritthem. De oudste stierf aan maagkanker, de andere aan uitputting en Baert zelf, die als gevestigd te Middelburg bekend staat van '40 tot '68, overleed in dat jaar aan bronchitis, waarin hij, pas hersteld, weder verviel, door een te koud reisje naar Vlissingen. Met zijne zeer goed levende kinderen liep het hem in zooverre nog al tegen, doordat enkele aan Rachitis leden, misschien door de kleine woning veroorzaakt. Met hem hield de zaak op, omdat zijn zoon den grootvader was opgevolgd.

58. DAVID BORKING.

Geb. te Middelburg 4 Feb. 1819 en overl. 21 Nov. 1843.

Deze ging, zooals ik op blz. 118 van het eerste stukje heb vermeld, tot heelkunde over en stierf als geneesheer te Domburg. Zijn vader had een zijner drie vrouwen aan tering verloren en een andere bezorgde hem drielingen, die ook stierven. Ik woonde als dokter het sterfbed van den braven 80-jarigen bij,

die in 1830 op de Haringplaats F 57, waar hij in 1800 als kostschoolhouder was gaan wonen, mijn „Fransche Monsieur" was geweest. Hij overleed aan een beklemde hernia, Bogardstraat, D 56.

59. MARINUS HENDRIK DAMME.

Geb. te Middelburg 15 Aug. 1819. Overl. 20 Jan. 1889.

Ook deze ging tot heelkunde over en stierf in zeer ziekelijken toestand te Middelburg. Op blz. 120 van mijn eerste stukje, heb ik het een en ander van mijn waardigen schoolmakker medegedeeld.

60. WILLEM MARINUS KOK.

Geb. te Middelburg 26 Jan. 1819. Inges. Aug. 1835. Bev. Nov. 1841 in Zeeland en 4 Juni 1845 in Holland.

Van zoovelen reeds, die ik heb gekend, heb ik moeten mededeelen, dat ze geen deel meer nemen aan het schouwtooneel des levens; aangenaam is het dus voor mij van bovengemelden heer, mijn tijdgenoot, te mogen melden, dat hij niet alleen nog mededoet, maar ook, dat hij gezond en levenslustig is en met voldoening op een goed volbracht leven mag terugzien.

Evenals wijlen de heer Filedt Kok, over wien ik onder n°. 20 reeds iets heb gezegd, zag ook hij het levenslicht op het Smalkaadje te Middelburg en woonde er, toen hij 23 jaren telde, den onverwachten dood bij van zijn geachten vader. Zijn broeder Filedt Kok was toen reeds buiten 's huis; hij is te Schiedam apotheker geworden en dáar overleden. Een andere broeder, die ook een famieljenaam voerde, namelijk Liens, was kruidenier te Middelburg in de Langeviele; deze had eveneens een voor apotheker bestemden zoon, zie n°. 142 doch die heeft dit niet zóo ver gebracht. Neven van onzen Willem zijn nog te Delft en te Schiedam in pharmacien gevestigd.

Ik herinner mij dat Willem te Middelburg als leerling een goeden naam had. De apotheken van Daman, hoek Krommeweele en van Adriaan Tak hebben hem tot leerschool gediend. Hij deed een goed examen

in 1841. Middelburg, dat in dien tijd 15 à 16 duizend inwoners telde, had toen 24 apothekers, behalve den gemeente-apotheker, terwijl bovendien de nabijgelegen dorpen veel meer dan voldoende Medici hadden en zóo was het in Zeeland overal. Daarom besloot KOK zich in Zuid-Holland te vestigen en deed daarvoor in 1845 nog eens examen. Er was in dien tijd eene provisors plaats opengekomen in den Haag bij den apotheker DUYMAER VAN TWIST. KOK is daar in betrekking geweest, maar is er niet gebleven en heeft zich gevestigd op het groote Flakkeesche dorp Oud-Beijerland en is in die zaak werkzaam geweest tot op zijn 70ste jaar. Daarna is hij ambteloos geworden doch op de plaats zelve blijven wonen. Hij werd door zijn zoon opgevolgd.

Thans — Aug. 1903 — heeft de heer KOK behalve dien zoon, nog een anderen zoon te Rotterdam en daarenboven twee gehuwde dochters, eene te Geldermalsen en eene andere op Oud-Beijerland zelf.

Als de heer KOK gezond blijft en hij het goed vindt om den 26 Januari 1904 feest te vieren, zullen er koks en kokkinnen genoeg zijn om voor een smakelijken disch te zorgen.

61. CHRISTIAAN NICOLAAS CRUQUE.

Geb. te Goes 27 Dec. 1815. Inges. Aug. 1835. Bev. 3 Juni 1836. Overl. te Batavia 21 Nov. 1857.

De naam CRUQUE is van Vlaamschen oorsprong doch thans niet verwant aan de famielje der CRUCQ's, waarvan bv. een lid arts is te Ouddorp.

Onze CRUQUE was een kundig, veelbelovend jongeling, die te Goes het grootste deel van zijn pharmaceutische kunde opdeed. Hij moest zijn vader opvolgen, doch reeds in 1832 werd de zaak van zijne inmiddels weduwe geworden moeder waargenomen door een provisor, namelijk door PIETER SLOTEMAKER. Ik heb hem genoemd, toen ik onder no. 17 zijn broeder vermeldde. Na hem volgden als provisor de LEPELAAR, zie no. 28, en zekere mij onbekende heer FRIEDERICHS. Onderwijl was ook CRUQUE geadmitteerd en belastte hij zich met de zaak van wijlen zijn vader, doch hij deed het niet met den waren lust, vandaar dan ook reeds

in 1848 weder provisors als VAN DER VLIET, VAN DER VEEN en SCHARP DE VISSER. In 1848 kwam CRUQUE echter opnieuw in de zaak terug, maar daar een jaar later de weduwe stierf werd de apotheek overgedaan aan VAN ASPEREN VERVENNE.

De heer CRUQUE scheen zich niet te kunnen schikken naar het leven van een met apothekers volop voorzien provincie-stadje. Hij besloot Officier van Gezondheid te worden bij het leger in Oost-Indië. De tropische lucht deed hem geen goed; hij is er slechts 41 jaren oud geworden.

Aan welke ziekte hij overleed, weet ik niet. In het Ned. Tijds. voor Geneesk. van 1858 wordt zijn dood vermeld niet als Mil. apotheker maar zooals ik zeide, als Off. v. Gezondheid, hetgeen pleitte voor zijn ijver en bekwaamheid.

62. GABRIEL JOHANNES VAN BEL.

Geb. 21 Febr. 1818 te Vlissingen. Inges. Sept. 1836.

Mij is weinig van dezen jongeling bekend. De heer DOMMISSE, archivaris te Vlissingen, heeft mij wel willen opgeven dat zijn ouders zijn geweest: GILLES VAN BEL en MARGARETHA HOLLEN. Te Middelburg is hij bediende geweest bij HERKLOTS en daar hij van de School met certificaat 3 ontslagen werd, mag men besluiten tot onregelmatige studiën.

63. ANTHONY MAGIELSE.

Geb. te Goes 18 April 1816. Inges. in 1836. Bev. 26 Oct. 1838. Overl. 1879 of 1880.

De ouders van MAGIELSE te Goes waren burgerlui. Zijn vader was hoedenmaker en lijkdienaar.

Bij wien MAGIELSE te Goes of te Middelburg is werkzaam geweest, kan ik niet aangeven, doch voor de laatste plaats vermoed ik den Lector PRIESTER, omdat hij later huwde met diens oudste dochter Mej. JOHANNA. Na een stil studentenleven, waarbij het wel bleek, dat hij niet de man was om zich op den voorgrond te plaatsen, is MAGIELSE na zijne admissie van 1846—1847 provisor geweest te Zierikzee bij de wed. DE NEVE, heeft zich daarop te Middelburg gevestigd, waar zijn schoonvader

hem een nieuwe, nette zaak oprichtte in de Langedelft nabij de Markt. Ik vind hem te Middelburg vermeld van 1848 tot 1879. Maar de zaak nam niet op, zoowel doordat er geen behoefte aan apotheken bestond als ook omdat de invloed van zijn schoonvader aan het tanen en hij persoonlijk te zuinig en te eenvoudig was. Eens verzocht een industrieel hem de zorg op zich te nemen voor het aan den man brengen van een nieuw voedingsmiddel, *De Cibaria.* Ik verzocht hem voor mij eens een pakje te openen, om er kennis mede te maken. Dit wilde hij niet doen, want dan was het pakje voor zijne rekening. Ik gaf hem toen den raad maar flink te adverteeren. Ook dat heeft hij maar ééns gedaan, en het gevolg was, dat hij *geen enkel* pakje verkocht.

Geen wonder, dat, toen de gemeente-apotheker VERHULST was overleden, hij naar de betrekking dong.

Door mijn invloed was ik in de gelegenheid hem die toen nog karig bezoldigde betrekking te verschaffen, die hij van 1 Febr. 1876 tot zijn dood eerlijk en zuinig heeft waargenomen. Voor scheikundige was hij echter onbruikbaar. MAGIELSE woonde een paar huizen van het gasthuis af op het Noordplein in een huis toebehoorende aan de Godshuizen. Het was geen gezonde, maar wel een vochtige woning; zijn voorganger en opvolger schreven er hun sukkelen aan toe. Hoe het zij, na in krachten verminderd te zijn, overleed hij plotseling aan acute darmontsteking.

De allesbehalve bemiddelde weduwe is ook niet lang daarna gestorven. Van de kinderen is één hulponderwijzer, een andere zoon bediende in het gasthuis en de nog overgeblevene dochter, de kleindochter van den eens voor rijk aangezienen heer PRIESTER, heeft groote behoefte aan financieelen steun.

64. JACOBUS LEUNIS VAN DER VLIET.

Geb. te Zierikzee 19 Nov. 1814. Inges. Nov. 1836 tot 1837. Bev. in Juni van dat jaar met het praedikaat van meer dan voldoende voldaan. Overl. Nov. 1851.

VAN DER VLIET was een gansch ander man dan zijn tijdgenoot MAGIELSE. Hij ontving te Zierikzee, waar toen nog een Latijnsche School was, eene uitnemende

opleiding. Voor zijn aanstaand vak is hij naar Haarlem en naar den Bosch gegaan en daarop is zijne inschrijving gevolgd.

Na een uitnemend examen, is hij in 1840 provisor geworden te Goes bij de Wed. CRUQUE.

Hij keerde naar zijn vaderstad terug, maar de drooge kruiden uit de apotheek en het proza der aequivalentgetallen konden zijn levendigen geest niet voldoen vandaar dat hij besloot van het vak af te zien. Hij had talenten; zijn stadgenoot NAGTGLAS zegt van hem, dat hij zich al vroeg kenmerkte door rijmen en schrijven. Geen wonder, dat hij zijn lust ging volgen, toen hem een groot deel te beurt viel van de rijke erfenis van zijne nicht, zekere eigenaardige juffrouw ADRIANA DEKKER. Zij was voor velen eene uitkomst; ik heb te Middelburg een erfgenaam van 70 mille gekend, die, toen hij het bericht ontving aanstonds een windwijzer liet maken, voorstellende den telegraafbesteller met het papier in de hand.

NAGTGLAS deelt mede, dat VAN DER VLIET toen nog in Den Haag is gaan wonen en zich is gaan toeleggen op Bellettrie. Zijn eersten opgang maakte hij met een stukje, geplaatst in het Leeskabinet en getiteld „De Apothekers-Bediende."

Daarna heeft hij met goed gevolg een Tijdschrift uitgegeven. Het was geïllustreerd en heette „De Tijd". Toen is hij uitgever geworden maar, zegt NAGTGLAS, vreemde praktijken, grootspraak en knoeierijen, benadeelden hem zeer, zoodat hij met volle teugen den honing der critiek moest slikken.

BOUDEWIJN, dit was zijn pseudoniem, werd vooral uitgekleed, toen hij zijn „*Dombey en Zoon*" had uitgegeven. Verdriet deed hem in 1851 op 37-jarigen leeftijd reeds bezwijken. Hij was een tegenbeeld van de Zierikzeesche juffrouw, de Wed. BAL, die bij zijn verscheiden reeds vijftig jaren telde en hem nog vijftig heeft overleefd.

65. WILLEM ADRIANUS DE VROOM.

Geb. te Middelburg 13 Sept. 1820. Inges. 1836. Bev. 19 Dec. 1844.

DE VROOM behoorde tot de onbemiddelden, waarom hij van de zoogenaamde recognitie werd vrijgesteld.

Zijn moeder was baker, doch niet zeer gezien bij de faculteit. Men zei, dat ze te groote behoefte had aan de door dichters zoo zeer geprezen bakermat, die, zegt men, oorspronkelijk uit een, rondom baker en kind geplaatste mat bestond, die ongelukken voorkomen moest. Voor hem zelven is het beteekenend, dat er 8 jaren verliepen tusschen inschrijving en promotie. Na zijn promotie is DE VROOM o. a. werkzaam geweest bij den apotheker HERKLOTS, dat was vóór 1856.

DE VROOM richtte een apotheek op, Korte Noordstraat E 16, doch er ging meer om in verfwaren dan in recepten. Thans woont er de horlogemaker MAIJERS. Het gelukte maar niet en evenmin gelukte het hem gemeente-apotheker té worden. Hij heeft zijn zaak aan kant moeten doen en deze is verkocht en gesloten. Hij zelf is onder treurige omstandigheden, grootendeels aan zijn levenswijs te danken, naar Terneuzen vertrokken, doch heeft er geen apotheek opgericht. Hij is daar overleden. Ik vond zijn naam te Middelburg als gevestigd van 1856. Bovendien is de heer DE VROOM nog werkzaam geweest als apotheker in Veenhuizen.

66. JOHAN HENDRIK OCHTMAN.

Geb. te Zierikzee 4 Oct. 1817. Inges. 5 Aug. 1836. Bev. als Buiteng. bekwaam 25 Juli 1836. Overl. 29 Dec. 1863.

Weder een cum Laude bevorderde Zierikzeëenaar, maar tevens een die de loopbaan verlaten en naam gemaakt heeft als V. D. VLIET. Dat hij het, ofschoon van burgerlijke ouders afkomstig, ver gebracht heeft, blijkt hieruit dat in 1893 zijn oudste zoon wethouder was te Zierikzee en een andere te Goes; jammer dat deze altoos werkende man kort heeft geleefd.

Aan de School heeft hij niet lang vertoefd; hij nam spoedig daarna een apotheek over op den hoek van de Meelstraat en den Dam te Zierikzee en huwde in 1837 met Mej. ANNA ADRIANA BORRENDAMME. Hij kreeg een groot gezin. Ofschoon genoeg te doen hebbende, verkocht hij zijn zaak in 1854, omdat hij hooger op wilde.

Als man van genie en bekwaam chemist zag OCHTMAN de toekomst in der Garancine. Hij richtte in 1854 een fabriek daarvoor op, die groote winsten heeft opgeleverd

en zoowel hemzelven als der stad tot groote eer is geweest. Al meer en meer is hij kundig industrieel en bouwmeester geworden; de gasfabriek vooral is zijn werk geweest en evenzoo de in de kleine stad bloeiende Afdeeling van Nijverheid. Het spreekt van zelf dat hij lid was van den Raad en een zeer gewaardeerd lid tevens.

Zenuwuitputting — surménage intellectuel — deed 29 Dec. 1863 zijn dood diep en door ieder bejammeren.

De heer De Vos schreef mij, dat behalve op den Dam nog een andere Johan Hendrik Ochtman, echter geen leerling der School, een neef, op de Varrenmarkt woonde.

Deze overleed te Antwerpen.

Terwijl ik nu aan Zierikzeesche pharmaceuten bezig ben, wil ik eenige woorden invoegen over Sicco Godefridus Nauta van der Grijp, die tegelijk met den voorgaande leefde en niet alleen als apotheker bekend was, maar ook als physicus en chemist. Hij was een achterneef van den eerzamen kundigen Cornelis v. d. Grijp, een predikantszoon, die eens de zóo keurige en nette apotheek had gesticht aan de Oude Haven op den Hoek der Vischslop D n⁰. 382. Deze door de opvolgers uitstekend geconserveerde apotheek is, helaas, bij den dood van Sicco, omstreeks 1894, te Amsterdam verkocht.

In de apotheek van Cornelis kwam als opvolger de neef, François Roelof Bennet van der Grijp, in 1815 bevorderd, die huwde met Mej. Anna Ida Nauta, doch deze stierf reeds in Maart 1829. Hij was de vader van Sicco. De weduwe heeft de zaak lang aangehouden met provisors: ik vond Filedt Kok, in 1828 en 29 en later J. C. Betz uit Breda, A. E. Baes uit Edam, en G. Boes. Eindelijk had de zoon Sicco, alle scholen doorgeloopen, ook de Latijnsche en kon hij na in 1831 geadmitteerd te zijn opvolger van zijn overleden vader worden.

Nauta van der Grijp, die samen woonde met zijn blinde zuster, was zeer geacht en verkreeg vele ambten als lid der toenmalige Gezondheidscommissie, lid van den lateren Geneeskundigen- en van den Gemeenteraad, lid Zeeuwsch Genootschap, Gedeputeerd Meester der Loge „De Ster in 't Oosten" te Zierikzee, en desniettegenstaande kerkelijk ontvanger.

Van der Grijp was geboren 20 Juni 1810, en overleed den 21 Mei 1893.

67. DIRK JOHAN MUNTENDAM.

Geb. te Middelburg 18 Oct. 1815. Inges. Aug. 1836. Bev. 19 Oct. 1838 met het praedikaat van meer dan voldoende bekwaam.

Muntendam was in zijn jeugd een nette, ijverige en kundige knaap en mijn schoolkameraad op de Fransche en Latijnsche scholen. Hij was kleinzoon van den Waalschen predikant te Middelburg en behoorde dus tot die gemeente. Zijn vader, wonende in de Segeerstraat H 77 was een zeer geacht man, kantonrechter en directeur van het postkantoor. Het was toenmaals aan de postkantoren wat minder druk dan thans; vóor Muntendam was met het oppertoezicht belast de Middelburgsche Med. doctor Forsten, dien ik in de „Levensberichten" heb vermeld, terwijl ook in mijn eerste stukje der School over hem wordt gesproken.

Zijn leerjaren besteedde hij tegelijk met de Middelburgers Serlé en Stades in de beklante apotheek van den heer Van Bakelgem. Na zijn uitmuntend examen is hij eenigen tijd werkzaam geweest in de zeer bekende zaak van d'Ailly te Amsterdam. Hierop vertrok hij naar Arnhem, doch de apotheek aldaar niet kunnende aankoopen, zooals hij hoopte, ging hij naar Zutphen, omdat zich daar éene gelegenheid tot overnemen eener goede zaak voordeed. Daar wonende is Muntendam gehuwd met een Zutphensche dame, die hij echter na een paar jaren reeds verloor. Van deze bezit hij eene dochter in Oost-Indië en een andere eveneens gehuwd, maar die in Nederland is gebleven. Te Zutphen heeft mijn vriend, dien ik in 1842 nog eens heb opgezocht, eene zeer goede zaak gehad. Het doel van mijn reisje was te solliciteeren naar Amersfoort, waar mijn Academievriend Alpherts was overleden. Het gelukte mij niet daar benoemd te worden, niettegenstaande ik de candidaat was van Burgemeester en Wethouders, en wel omdat ik een diploma te veel had. De Accoucheuses in die stad verzochten namelijk geen verloskundige te benoemen, omdat daaraan geen gebrek was; toen be-

noemde men een candidaat met twee diploma's. Men ziet het alweêr: Omne nimium nocet!

MUNTENDAM verkocht na den dood zijner toen nog te Middelburg wonende moeder, Mej. SERLÉ, zijne zaak aan een ander; het werd een winkel in comestibelen en volgde metterwoon het gezin van zijn schoonzoon. Daardoor heeft hij op meer dan eene plaats gewoond, onder andere te Hilversum en te Schiedam. Thans woont hij te Alkmaar.

De bekende Amsterdamsche Medici MUNTENDAM zijn familieleden van hem.

De geslachtsnaam zal wel afstammen van de in Groningen gelegen gemeente Muntendam.

68. PIETER CORNELIS DE WINTER.

Geb. te Zierikzee 13 Maart 1815. Inges. Aug. 1836. Bev. 13 Oct. 1838 met het praedicaat van buitengewoon voldaan. Overl. 1876.

Met meer andere Zierikzeeënaars had ook DE WINTER het voorrecht van aan de Prov. Geneesk. Commissie meer dan noodig was te hebben voldaan. Hij heeft echter van dit voordeel, misschien wel wegens gebrek aan vooruitzichten, geen gebruik gemaakt voor eene vestiging; bijpostjes waren toen voor een jong apotheker niet te verkrijgen. Hij is in zeedienst gegaan. In het jaarboekje van 1865 vond ik dan ook een P. C. DE WINTER vermeld met de letters E. K. 5 met twee kruisjes, met de bijvoeging dat hij als eerste apotheker der zeemacht belast was met het onderwijs in de Natuur-, Schei- en Plantkunde in het marine-hospitaal te Willemsoord. Zijne benoeming als militair apotheker dagteekent van 1 Januari 1853, dus geruimen tijd na zijn eervolle admissie. Wat hij in dien tusschentijd heeft gedaan, weet ik niet te zeggen, maar in allen gevalle was zijn dienst loffelijk; immers, de gemelde teekens bij zijn naam, Ridder van de Eikenkroon, buitendien versierd met den gouden gesp van twintig-jarigen officiersdienst bewijzen dit ten volle.

In het Tijds. der Maats. van 1876, vond ik vermeld, dat genoemde heer, als 1° apotheker bij het marinehospitaal te Willemsoord op 61-jarigen leeftijd is overleden.

69. MICHIEL MARINUS VAN RIJSSEL.

Geb. 22 Dec 1819 te Tholen. Ing. Juli 1837. Bev. 27 Juni 1840.

De naam VAN RIJSSEL wijst alweder op vroegere protestantsche uitgewekenen. Hun nazaat, W. v. RIJSSEL, in Oct. 1814 tot apotheker bevorderd, stond in 1838 nog als zoodanig te Tholen vermeld. Deze was de vader van MICHIEL MARINUS en van ons n⁰. 52. In 1839 werd zijn apotheek voor de weduwe waargenomen door D. MARSELIS die in 1814 was geadmitteerd. Daar MICHIEL zich ook in Tholen als apotheker vestigde evenals zijn broeder in Poortvliet de heelkunde uitoefende, kan men nagaan, dat die VAN RIJSSELAARS den Tholenaars heel wat medicijnen hebben bereid.

De leden dezer familie hebben veelal uitgemunt door plichtsbetrachting en eenvoud, zeer verschillend van de hedendaagsche helden in de Panama-, Dreyfus of Humbertszaak, of van de tien jongelui, die in Januari 1903 voor oneerlijkheid in den Middelburgschen kerker zaten.

Tempora mutantur et nos mutamur in illis!

Toen VAN RIJSSEL zijn eindexamen aan de School had afgelegd, is hij later in de zaak zijns vaders als provisor gekomen, waar het hem zeer goed is blijven gaan. Zijn apotheek is door DR. V. D. BURGHT overgenomen die haar door een provisor liet besturen. Dit scheen echter velen een onwettige handelwijze toe, daar de wet een accoord tusschen doctoren en apothekers verbood. Het Staatstoezicht kon er echter niets aan doen.

Behalve de apotheek van M. M. VAN RIJSSEL, die deze tot 1861 voor zijne moeder had bestuurd, vond men te Tholen nog een andere van den bovengenoemden D. MARSELIS, die in 1843 zelfstandig apotheker was geworden. In 1857 werd diezelfde zaak reeds voor de weduwe waargenomen door J. KAUTZ. Latere provisors in die apotheek zijn geweest: G. A. DE LOOZE, F. PLANKEEL, A. A. NONHEBEL en A. DE HAAN.

Sedert 1885 is te Tholen geen apotheker meer.

70. FRANÇOIS BAERT.

Geb. te Vlissingen 27 April 1817. Inges. 1837. Bev. 22 Juni 1842. Overl. 1890/91.

De jongere broeder van den reeds onder n⁰. 57 ver-

melden pharmaceut en dus een zoon van den ouden apotheker BAERT, kon zich, daar zijn vader nog leefde, niet te Vlissingen vestigen. Hij vertrok toen naar het groote, tegenover Vlissingen, aan de overzijde der Schelde gelegen dorp Groede en vond daar den in 1830 te 's-Hage bevorderden apotheker A. J. J. CARLIER, die echter aan alcohol-sufheid leed. BAERT, een ijverig en verstandig man had het er zeer goed.

BAERT is omstreeks 1890 te Groede overleden. Hij is gehuwd geweest met een dochter van den toenmaligen Lutherschen predikant te Groede, bij wie hij verscheidene kinderen heeft gehad. Een zoon, assistent-apotheker, staat met een apotheker aan het hoofd eener zaak te Tiel, terwijl een dochter gehuwd naar Suriname is vertrokken.

Eens kwam mij, of in zijne clientèle of in die van Oostburg, het volgende, trouwens niet zoo zeldzame geval voor: Aan een Cadzandsche vrouw had ik voor rheumatische pijnen iets opgeschreven om op de pijnlijke plaats te leggen. Na veertien dagen kwam zij terug zonder eenige beterschap te kunnen vermelden, en toch had zij dag en nacht het middel er stevig opgelegd, en zelfs, om het niet te verliezen, met een band bevestigd, maar wat had zij aldus op de pijnlijke plaats gelegd? eilieve, mijn receptenpapiertje! En dan heeft Groede nog al den naam en de daad van een goede school te bezitten.

71. LOURENS VAN BLOPPOEL.

Geb. te Zierikzee 15 Juli 1813. Inges. Jan. 1838. Bev. 6 Oct. 1838.

Hij verliet de School zonder bericht en deed zijn eindexamen in het jaar zijner inschrijving, waaruit blijkt dat hij zich elders moet hebben bekwaamd. De plaats zijner keuze werd Zierikzee, dat toen ter tijde 7000 inwoners telde. Er stonden echter niet minder dan zeven apothekers, zoodat de reden verklaarbaar is waarom BLOPPOEL er slechts gedurende korten tijd verbleef.

Inmiddels was de jonge apotheker gehuwd met Mej. W. J. DE WIJS uit Middelburg en vertrok met haar in 1849 naar Amerika, vermoedelijk naar het door vele Middelburgers gezochte Grand-Rapids.

Hij maakte er goede zaken, doch overleed betrekkelijk jong. Ook zijne echtgenoote stierf, na reeds lang te voren een Laparotomie te hebben ondergaan.

72. LEENDERT ABRAHAM ADRIAANSEN.

Geb. 21 Sept. 1821. Ing. Juli 1838. Van vak veranderd.

ADRIAANSEN was een Neuzenaar van geboorte, verliet de apothekers loopbaan alvorens zijne studiën te hebben voleindigd en vertrok 23 Mei 1853 van Middelburg naar Amsterdam.

73. JACOBUS JOHANNES VLEK.

Geb. te Vlissingen 15 Nov. 1816. Ing. Aug. 1838.

Deze leerling is evenals zijn voorganger van carrière veranderd. Het heeft mij niet mogen gelukken iets naders omtrent zijn verderen levensloop te weten te komen.

74. GERARD JAN WILHELM VAN DEN BERG.

Geb. te Deventer 8 Aug. 1822. Ing. Dec. 1838. Op verzoek ontslagen in 1841.

Ook van dezen is niets in de herinnering mijner stadgenooten overgebleven. In het jaarboekje van 1865, vond ik, met dezelfde initialen doch dien naam met een sluit-H. gespeld, te Nijkerk (Oost-Dongeradeel) in Friesland, den heer G. I. W. VAN DEN BERGH als een in 1841 bevorderd plattelandsheelmeester. Het zal wel dezelfde kunnen zijn.

De secretaris van Oost-Dongeradeel, de heer G. IJ. VAN DER VEER had de goedheid mij mede te deelen, dat genoemde dokter, den 19 Januari 1874, van Nijkerk naar Aengwierden is vertrokken.

75. DINGENIS FAGEL.

Geb. te Middelburg 10 Jan. 1823. Inges. Dec. 1838. Bev. te Middelburg 10 Juli 1843.

Bejaarde Middelburgers zullen zich nog goed herinneren den nijveren en bedrijvigen tabaksverkooper

FAGEL in de Korte Noordstraat, over de kazerne, met zijn groot gezin. Zijn naam gelijk aan dien van den weleer beroemden staatsman, bracht te weeg dat men hem doorgaans baron FAGEL noemde; trouwens zijne beweeglijkheid, zijn kort, dik uiterlijk en zijn gebiedende blik gaven er ook wel wat aanleiding toe. Het was bekend, dat hij veel werk maakte van de opleiding zijner kinderen, ofschoon hij niet gefortuneerd was. Zoo was ook de oudste zoon een jongmensch van goede manieren.

DINGENIS is na een goed afgelegd examen misschien apotheker geworden te Rotterdam. Zijn latere lotgevallen ken ik niet volledig en er is niemand meer te Middelburg aan wien ik het zou kunnen vragen. Te Rotterdam is FAGEL evenwel niet gebleven, want hij heeft zich te Zutphen gevestigd en wordt daar o. a. in 1885 vermeld. Ik vond hem daar nog tot 1893. Ook in een der Haagsche apotheken is FAGEL nog in betrekking geweest, namelijk bij MOUTON, en voor hij zich te Zutphen vestigde was hij reeds vele jaren aldaar provisor in de zaak van W. HALLEGRAAFF. Ik meen dat een jongste broeder van hem werkzaam is geweest als boekhouder bij de gemeente-apotheek te Rotterdam.

76. VINCENT ANTHONY VAN DOLDER.

Geb. te Meliskerke 13 Mei 1816. Ing. Jan. 1839. Bev. 27 Juni 1840.

Den naam VAN DOLDER heb ik ergens in Zwitserland ontmoet. In dat land is ook een berg van dien naam.

Midden op het eiland Walcheren, ligt het kleine dorp Meliskerke, de geboorteplaats van VINCENT V. DOLDER. Daar praktiseerden eenmaal de heeren SIVERT vader en zoon. De echtgenoote van den eerste, op jeugdigen leeftijd reeds weduwe geworden, huwde ten tweede male met den heer VAN DOLDER, die de praktijk aldaar uitoefende. Uit dit tweede huwelijk is onze VAN DOLDER geboren. Hij werd voor apotheker opgeleid. Het kan zijn, dat het verblijf ten plattelande bij hem de lust heeft doen ontstaan een verzameling insecten aan te leggen, die hij met zeer veel zorg bewaarde. Na

de School te hebben afgeloopen volgde zijn examen als apotheker. Daar in Middelburg voorloopig niets voor hem open was, ging hij als provisor bij de Firma FYAN naar Den Haag, verwisselde die betrekking later met die bij de Wed. OVERSLUYS in Goes.

Eindelijk deed zich in Middelburg de gelegenheid voor de apotheek over te nemen van den in 1847 naar Amerika vertrokken heer DE LEPELAAR, ons n°. 28, die wegens zijn fraaie stoep een groote vermaardheid had gekregen.

VAN DOLDER huwde Mej. KLEEUWENS uit Goes, bij wie hij een zoon en een dochter verkreeg.

De zoon, die hem als apotheker had kunnen opvolgen, verkoos zijn carrière in Indië te zoeken en is aldaar als apotheker overleden. Bij zijne dochter, die met den koopman A. P. v. D. KAMER is gehuwd, brengt VAN DOLDER thans rustig zijn laatste dagen door. Hij is nog vrij gezond, doch zijn hersenfunctiën beginnen achteruit te gaan, wat op 87-jarigen ouderdom wel verklaarbaar is.

VAN DOLDER is langen tijd een man van ambitie geweest en had in zijn kleine zaak een voldoende maar weinig winstgevende clientèle. Dikwerf was hij daarbij sukkelende, zoo dat hij er eindelijk toe is moeten overgaan een provisor te nemen. Wij vinden o. a. den heer OLIVIER als zoodanig bij hem in de apotheek, waar hij zeer nuttig werkzaam is geweest. Thans is, zooals reeds is gezegd, de heer VAN DOLDER rustend apotheker.

De apotheek zelve is in een slagerij veranderd.

P. S. Zeer toevallig mag het heeten, dat de tijding van zijn overlijden mij op denzelfden dag — 21 October 1903 — gewerd, toen zijn levensbericht ter perse ging.

77. WILLEM PIETER VINCENT HENNEQUIN.

Geb. te Sluis 12 Febr. 1823. Ing. Jan. 1839. Bev. 10 Juli 1843. Overl. 11 Sept. 1881. In het jaarboekje van 1865 staat bij vergissing de promotie in 1830.

Het aanzienlijke en uitgebreide geslacht der HENNEQUINS herinnert alweder aan de réfugiés en aan het

Vlaamsche woord HENNEKEN. Zooals vele jongelui uit Sluis ontving ook hij zijn eerste opleiding elders en werd later een ijverig leerling der School.

Omstreeks 1843/44 vestigde hij zich te Sluis op de Markt, een uitmuntend geschikt plekje voor een beginnend apotheker. Men vond toen tevens te Sluis de van 1795 dagteekenende zaak van B. RENIER. Bij het overlijden van dezen werd de apotheek door PIETERSE zie n°. 156 overgenomen. Als geboren Sluisenaar viel het HENNEQUIN niet moeilijk een goede clientèle te verkrijgen, terwijl de heer PIETERSE voornamelijk de buitenlui tot klanten had. HENNEQUIN zeer gezien en geacht werd wegens zijn kunde lid van den Geneesk. Raad. Jammer dat hij betrekkelijk niet oud is geworden; een leverkanker, die hem een langdurig en treurig sukkelen bezorgde, deed hem reeds in 1881 op 58-jarigen leeftijd bezwijken.

Zijne weduwe, Mej. S. VAN WILLES, die hij bij den eveneens met een Juffr. VAN WILLES gehuwden doctor P. RENIER had leeren kennen, was een dochter van den predikant te Kapelle bij Goes en zuster van den in mijn eerste stukje vermelden geneesheer van BLEISWIJK en wijlen den luit.-generaal VAN WILLES. Zij bleef in Sluis wonen tot aan haar overlijden in 1901.

Deze vriendin mijner overledene vrouw, — mijn schoonvader, predikant te Kloetinge, woonde nabij Kapelle – verloor plotseling een met den heer J. STERN gehuwde en kinderen nalatende dochter, maar had daarentegen het voorrecht een zoon tot kapitein ter zee te zien benoemd, die zeer goed staat aangeschreven. Bovengenoemde dochter behandelde ik nog eens in consult met verschrikkelijke brandwonden door een lucifer ontstaan; springen in een sloot, op het geroep van een man die het uit de verte zag, redde haar leven.

De geneesheer H. HENNEQUIN te Sluis was hun neef.

78. JOHANNES JACOBUS VAN DER HARST.

Geb. te Middelburg 6 Mei 1823. Inges. Juli 1839. Bev. Juni 1843. Overl. 15 Jan. 1887.

De Harst, is volgens van der Aa, een boerenstreek in Gelderland. Of nu deze te Middelburg zeer talrijk ver-

tegenwoordigde familie er uit afkomstig is, weet ik niet te zeggen.

Er waren voor JOHANNES JACOBUS prachtige vooruitzichten, toen hij zich in de apotheek op de Pottenmarkt vestigde, na leerling te zijn geweest bij A. TAK en STEIN. Hij had er een drukke, ja de drukste zaak van allen, en dat zegt nog al wat, omdat er in 1868 bijv. 24 apothekers in Middelburg waren.

Vóórdat V. D. HARST de apotheek van zijn voorganger DE WOLF overnam, was deze reeds zeer in aanzien. Naijver echter verspreidde in den tijd van DE WOLF het gerucht, dat zijn vrij goedkoope drankjes niet al te best waren, hetgeen echter uit niets was gebleken.

A. G. DE WOLF van 1816 liet fortuin na toen hij in 1868 vrij plotseling overleed. Zijn apotheek uit twee huizen bestaande, de Bonte Olymolen en de Dry gistpotten, waarvan eene het jaartal 1556 draagt, zijn door den tegenwoordigen eigenaar, prachtig in antieken stijl gerestaureerd en het inwendige in een even schoone als moderne apotheek veranderd. Merkwaardig is het, dat in een dezer beide huizen, reeds omstreeks 1620 een pharmacie was gevestigd. Men weet dit uit een achter een schoorsteenmantel gevonden briefje — een schoorsteen door den heer L. K. V. D. HARST voor het museum in de Wagenaarstraat afgestaan — waarop geschreven stond, dat een zekere Juffr. MARIE ROSE LESPINE verklaart te lijden aan de ziekte van „madelynnier" en er in belooft de medicijnen daarvoor te betalen! Weinige apotheken zijn zoo oud.

J. J. VAN DER HARST bleef in de oude apotheek, tot zijn zoon, de heer L. K. VAN DER HARST, hem opvolgde; hij zelf ging daarop met zijne vrouw in het met een fraaien goed onderhouden tuin voorziene huis rentenieren, waarin ook EIJBAARD en Dr. VAN HENNEKELER hadden gewoond. (Molenwater N 45). Zijne beide zonen, tot apothekers bevorderd, werden lid van den Geneesk. Raad. De een volgde hem zooals wij gezien hebben, in de Apotheek op, de andere zoon, J. C. V. D. HARST, kocht de beklante zaak van de firma DE BLAECKE DE LIGNY. Daarentegen verloor hij aan tering een uiterst bekwamen volwassen zoon, die med. doctor had moeten worden en een jeugdige dochter.

Hij zelf stierf den 15 Januari 1887 aan een slepend hersenlijden.

79. HENRI FRANÇOIS JOSEPH MAHUTTE.

Geb. te Vlissingen 13 Juli 1822. Ing. 1839. Bev. 24 Oct. 1845. Overl. in 1893.

Deze heer vestigde zich na zijn promotie te Vlissingen in het Groenewoud. Er waren daar voor hem goede vooruitzichten omdat hij tot het R. K. kerkgenootschap behoorde en de R. K. bevolking vooral door het Belgisch loodwezen zeer was toegenomen. MAHUTTE heeft er dan ook een goede clientèle gehad en is slechts door huiselijke omstandigheden genoodzaakt geweest zijn zaak aan den heer J. A. VAN OCKENBURG over te doen. Hij had zijne apotheek geheel nieuw opgericht.

De heer MAHUTTE, die een broeder te Vlissingen wonende had, thans nog in leven, was van Fransche ouders en is na zijn vertrek uit Vlissingen naar België vertrokken, om te Etterbeek bij Brussel te gaan wonen, alwaar hij den 8 Januari 1893 overleed.

Zijne drie leerjaren had hij bij FLANDER te Vlissingen doorgebracht, ook is hij nog te Amsterdam en te Schiedam bij de firma's MEPPE en MAAS werkzaam geweest. Gedurende een 20-tal jaren heeft hij het apothekersambt te Vlissingen uitgeoefend, waarna hij, zooals wij gezien hebben, zijn zaak aan den heer VAN OCKENBURG heeft overgedaan.

80. MARINUS JOHANNES VERHULST.

Geb. te Middelburg 3 Aug. 1823. Inges. Aug. 1839. Bev. 27 Oct. 1843. Overl. 9 Juni 1875.

VERHULST was de zoon van een niet gefortuneerd manufacturier. Een goed gedrag, veel ijver en kunde, maar een stille aard en een zwak gestel kenmerkten hem; de Militieraad keurde hem af voor soldaat.

Hij was bediende bij de firma DE LIGNY, ook nog langen tijd na zijn promotie; de apotheek was hem toevertrouwd; vestigen kon hij zich voorloopig niet.

Toen door EIJBAARD's aftreden de post van Gemeente-apotheker open kwam, solliciteerde hij, niettegenstaande het kleine salaris, en werd benoemd. Hij huwde met

een juffrouw LIEVENSE en verhuisde met de apotheek van het Molenwater naar het Noordpoortplein. In de apotheek bleef hij zich onderscheiden door zindelijkheid, zuinigheid, eerlijkheid en nauwgezetheid. Hij had een gelukkig leven en oppassende kinderen, gaf privaatles vooral in den tijd toen de leerlingen de stadsapotheek moesten bezoeken.

Op zekeren dag bereidde hij zijn millioenste recept; dat zou anderen een feestdag geweest zijn, maar hem niet; de in die recepten schuilende verantwoordelijkheid verontrustte hem en dat nam toe, toen er eens in de apotheek was ingebroken, en hij meende vergiften te missen. Ongelukkig werd er bovendien in die dagen een stuk zout in een brood gevonden, en voor sublimaat aangezien. Toen werd hij zwaarmoedig en die gedeprimeerde toestand deed hem zóó aan, dat hij in tering verviel en tot aller spijt overleed. Dit was in 1875, terwijl hij op 1 Maart 1850 aan de stads-apotheek was gekomen.

De heer STADES moest hem op het laatst van zijn leven in de apotheek bijstaan. MAGIELSE volgde hem als stadsapotheker op.

Lang na hem en zijne weduwe overleed een volwassen zoon, een chemicus, plotseling te Amsterdam; een andere zoon is arts te Bloemendaal terwijl zijn eenige dochter, gehuwd met den heer W. P. HAMAN, op het buitengoed *Waterwijk* woont. De heer J. W. VERHULST, geacht notaris alhier, is mede een zoon van hem.

81. ABRAHAM VAN SCHREVEN.

Geb. 6 Nov. 1821. Inges. Aug. 1839.

Spoedig zonder ontslag vragen naar elders vertrokken en dus geroyeerd.

82. JOHANNES VERVENNE.

Geb. 19 Maart 1821. Inges. Oct. 1839.

Deze jongeling was uit Goes en verwant aan de familie van dien naam aldaar. Met een hunner, den zoon eens goudsmids, studeerde ik te zamen in Leiden. Die door en door kundige en vroolijke jongeling stierf reeds in zijn studententijd aan tering. Zoo stierf eveneens op jeugdigen leeftijd, bovengemelde

JOHANNES, zoodat er geen sprake van was ooit examen te doen.

De naam VERVENNE herinnert aan een gehucht in Noord-Brabant en is sedert lang over Nederland verspreid en vooral te Middelburg.

83. JOHANNES HENRICUS LEONARDUS BOURCE.

Van dezen te Antwerpen geboren heer heb ik in het eerste stukje medegedeeld, dat hij tot de heelkunde is overgegaan en, na Oost-Indië te hebben bezocht, in 1855 te Rotterdam of te Amsterdam is overleden.

Een mijner vrienden deelde mij mede, dat de vader van JOHAN, een zeer bekwaam met een Hollandsche dame gehuwde Franschman was, die in Rusland krijgsgevangene is geweest maar ontslagen werd, omdat hij, als kundig tailleur, de vrouw van een Gouverneur een dienst had bewezen. Die oude heer BOURCE is later ook naar Oost-Indië gegaan en heeft daar, meen ik, met zijn vak fortuin gemaakt. Hij is echter naar Middelburg en naar Antwerpen teruggekeerd.

Een andere zoon is als kunstschilder beroemd geweest; hij woonde later te Brussel.

84. JASPER JOHANNES SCHUTTERS.

Geb. 3 April 1826 te Middelburg. Inges. Aug. 1842.

Deze jongeling was de oudste zoon van den bij de Middelburgers vroeger welbekenden koster der Koorkerk, een ijverig man, die boekhandelaar geweest was. We weten van JASPER dat hij leerlingbediende geweest is bij den heer HENRY, Korte Noordstraat, doch hij veranderde reeds van vak in Januari 1843 en is toen naar Oost-Indië vertrokken, waar hij overleden is zonder schatten over te zenden.

85. JACOBUS EVERT NUL.

Geb. te Middelburg 4 Aug. 1824. Inges. in 1842.

Een Nul in 't cijfer, de onbeduidende zoon van een onbeduidenden bakker, die gelukkig spoedig de School verliet. Zijn verder leven is, meen ik, kort geweest.

86. PIETER KRUIJSSE.

Geb. te Bergen op Zoom 30 Dec. 1825. Inges. 1842. Vertrokken in 1843. Bev. te Amsterdam 1 Nov. 1847.

Dat deze jongeling te Bergen is geboren, was aan het booze weder te danken, dat in dien op den watervloed van het voorjaar gevolgden winter schijnt geregeerd te hebben. Zijne moeder uit Axel was namelijk te Tholen gelogeerd, zij durfde wegens de voortdurende stormen de terugreis niet te ondernemen en wachtte toen, om welke reden dan ook, de heuchelijke gebeurtenis te Bergen af.

Al die stormen hebben den knaap geen kwaad gedaan, want hij leefde in 1902 nog als 77-jarig rentenier te Amsterdam. De vader P. J. Kruijsse was bierbrouwer te Axel. Zijne vrouw, Mej. Augustijn, kwam uit Tholen. Als ik het niet mis heb, was des bierbrouwers vader een tijdlang doctor te Goes.

Kruijsse, die geen familie te Middelburg had, maar goede kennissen, is leerling geweest bij Quadekker maar moet zich later nog te Amsterdam bekwaamd hebben. De thans nog krasse man die in 1900 nog dagelijks uitging, stichtte toen een zaak op den Haarlemmerdijk. De zaak nu reeds meer dan 50 jaren oud wordt gevoerd door zijn zoon, den heer P. J. Kruijsse.

In mijn eerste stukje, heb ik op blz. 143 vermeld een geneeskundige Kruijsse te Oud-Vosmeer bij Tholen, mogelijk een familielid van de Axelsche Kruijsse's. Tot 1840 leefde ook een apotheker Kruijsse te Middelburg, zie n⁰. 40.

87. WOUTER VAN DER STRAATEN.

Geb. 19 Juli 1826 te Goes. Inges. Aug. 1842. Bev. 26 Aug. 1847.

Ik weet van hem, dat hij bij Ripping leerling is geweest, zonder bericht de School verliet en na zijn examen naar Rotterdam vertrok, waar hij overleed.

88. ANTOINE BERNARD VAN DEN BREE.

Geb. 28 April 1824. Inges. Aug. 1842. Bev. te Middelburg Mei 1844 tot Apotheker en later 11 Aug. 1854 tot plattelands-heelmeester.

Het was sukkelen met dezen van vak veranderden man; ik heb zijn naam in 1865 ontmoet als heelmeester op het kleine dorp Oudelande bij Goes, waar de weinig beschaafde maar gezochte LEEN BOOGAERT praktiseerde. VAN DEN BREE heeft dan ook daar geen bestaan gevonden. Hij werd scheepsdokter en is na eenige reizen aan boord overleden.

89. BASTIAAN VAN ASPEREN VERVENNE.

Geb. te Goes 8 Maart 1819. Inges. in 1842. Bev. 10 Juli 1843.

Deze jongeling, waarschijnlijk nabestaande van den zoo even vermelden, zal wel te Goes zijne beste leerjaren hebben gehad. Na een zeer voldoend examen en van een bekend goed gedrag vestigde hij te Goes een apotheek in de Kerkstraat en had daar goeden naam en clientèle. Ik vond zijn naam nog tot 1889 vermeld.

Met deze, zoo goed bekende, apotheek had het volgende tragisch geval plaats. Een dorpsdokter zond, om met staal-tinctuur te vullen, een fleschje, zooals een zijner patientjes gewoon was te gebruiken. De oude zeer vertrouwbare knecht vult het bij vergissing met Nordhauser Zwavelzuur, dat eveneens een zwarte kleur heeft, en maakt het voor aflevering gereed. De apotheker opent het niet en de dokter doet het evenmin. Deze levert het af en de moeder geeft het in, zonder het vocht eerst te proeven. Het kind, de eenige bezitting van gegoede landlieden, sterft en de dokter die er niet om denkt, dat hij eigenlijk de leverancier was, weet zich niet te redden en verklaart het gestorven kind vergiftigd. De zaak wordt ruchtbaar en de officier van justitie onderzoekt de zaak en velen vreesden voor den afloop. Een beschuldiging of een vonnis is echter niet gevolgd, zeker wel omdat ook de officier bang was voor een Error personae: immers wie was hier de schuldige? De knecht, die het niet had geleverd, de apotheker, die zijn knecht gewoon was te

kunnen vertrouwen, de dokter, die het aflevert maar het fleschje ook niet opent of de moeder, die het gif toedient. Intusschen heeft dit geval er toe bijgedragen den geneesheer zijn plaats te doen verlaten.

90. DIRK STEENMEIJER.

Geb. te Hekelingen 24 Dec. 1825. Inges. Aug. 1842. Bev. 28 Oct. 1846. Overl. 11 Maart 1900.

Toen de ijverige en bekwame STEENMEIJER zijn zeer goed geslaagd eindexamen deed, was zijn vader predikant te Ritthem, een dorp tusschen Middelburg en Vlissingen gelegen. Deze is later met zijne echtgenoote te Middelburg „salvo honore et stipendio" gaan leven in de Singelstraat N 188. Zijn dochter was aldaar gehuwd met den heer DE WILDE, den drukker der Vlissingsche courant. Zij is thans nog in leven. Een broeder van onzen DIRK was boekverkooper in de Noordstraat. Voor den jongen apotheker waren toen weinig vooruitzichten in onze stad, gelukkig vond hij een werkkring in Zierikzee. Hij kwam namelijk aldaar in de zaak van den heer G. DE JONGE DEN BOER, gehuwd met Mej. A. C. VAN BORRENDAM, op de Oude Haven, Zuidzijde D 434, die sedert 1861 als rustend apotheker wordt vermeld. Deze laatste was een zoon van den gefortuneerden burgemeester F. J. DE JONGE DEN BOER en van Mej. LINA VAN GOOTE (?) en is geen leerling der Clinische school geweest.

STEENMEIJER, die het eerst in 1855 als zelfstandig apotheker wordt aangehaald, had een bloeiende zaak. Na zijn overlijden, in 1900, is de apotheek gesloten, totdat de zoon met zijne studiën zoover zal zijn gevorderd, dat hij de zaak zelfstandig zal kunnen drijven.

STEENMEIJER had elders nog familieleden, o. a. den doctor van dien naam te Zutphen.

91. JOHAN HENDRIK VAN DALEN.

Geb. te Goes 4 Sept. 1825. Inges. Aug. 1843. Bev. 17 Oct. 1845. Overl. omstreeks 1860.

VAN DALEN was een Goesenaar, is daar geboren, heeft er zich gevestigd en is er gestorven. Zijn stadgenoot, mijn vriend Dr. KOOMAN, heeft mij medegedeeld dat

Van Dalen na zijn promotie, provisor is geworden in de apotheek van de weduwe D. Steendijk te Goes. Steendijk was gehuwd geweest met een dochter van den zeer geachten advocaat, Mr. De Witt Hamer aldaar. Deze, vermoedende dat in het rijk van pharmaceuten voorziene Goes geen goede vooruitzichten voor het jonge paar waren, kwam tegen dat huwelijk in verzet. Het baatte hem echter niet, zoodat het huwelijk dan ook heeft plaats gehad.

De financieele moeilijkheden vertoonden zich, zooals dit te verwachten was, spoedig, maar werden gelukkig hersteld. Apotheker Steendijk, die in 1817 reeds geadmitteerd en in 1819 reeds te Goes gevestigd was, heeft geen hoogen leeftijd mogen bereiken. In 1848 werd zijn apotheek reeds voor de weduwe door Kalmthout waargenomen. Het jaar daarop nam, zooals reeds is gezegd, onze Jan van Dalen het provisorschap waar. Daar hij met de dochter der wede Steendijk in het huwelijk trad, wordt hij sedert 1854 als zelfstandig apotheker vermeld. Dit duurde jammer genoeg slechts tot 1860, het jaar van zijn overlijden. De zaak werd daarop voor de weduwe nog een poosje door Krol v. d. Hoek bestuurd, doch daarna gesloten.

De naam Van Dalen, waarschijnlijk oudtijds afkomstig van het Drenthsche of Geldersche dorp van dien naam, is een in Zeeland veelvuldig voorkomende. Een vroeger lector bij de Clinische School heette eveneens alzoo, doch spelde zijn naam met twee a's.

Onze apotheker noemde zich J. H. van Dalen Pz. en het is toevallig, dat de bekende oudheidkundige te Sluis, wiens even bekwame zoon als psychiater en directeur van het gesticht voor zenuwlijders te Ermelo werkzaam is, dezelfde voornamen had. Deze schreef echter zijn naam zonder sluit-*n* aan het einde en was dan ook niet aan onzen apotheker verwant.

92. CORNELIS JOHANNES DIRKSE.

Geb. te Middelburg 4 Sept. 1826. Inges. Jan. en Mei 1843 Bev. 27 Aug. 1851 met buitengewoon bekwaam.

Tweemaal ingeschreven, wegens tijdelijke dienstname bij de marine.

Deze jongeling, uit geringe burgerouders geboren,

had al spoedig den naam van ijverig en bekwaam en de vrucht er van bleek uit den graad bij zijn Prov. examen. Hij oefende zich als bediende bij HERKLOTS en RIPPING. Daar zijne middelen niet toelieten zich als apotheker te vestigen, legde hij zich vooral toe op technische scheikunde en is daardoor werkzaam geweest aan de Middelburgsche garancine-fabriek. Het kan zijn, dat DIRKSE *cum suis* een goed garancine-product leverde maar de fabriek hield het niet uit en gelukkig, want haar in de kaden stroomend water veroorzaakte een nooit zóo gekende verontreiniging. Daarna heeft DIRKSE te Rotterdam een betrekking gezocht en gevonden in de garancine-fabriek van SALOMONSON, die hem te Middelburg had leeren kennen. Intusschen is hij in den beginne te Rotterdam nog provisor geweest en later drogist, doch een echte apotheek had hij niet. Zijne lust voor chemicalia en drogerijen is hem dus bijgebleven en ik heb steeds gehoord, dat het hem in Rotterdam goed is blijven gaan. Hij overleed omstreeks 1896.

93. MARINUS GERARDUS BYBAU.

Geb. te St. Maartensdijk 6 Maart 1823. Inges. 1843.

Deze jongeling te St. Maartensdijk geboren waar zijn vader toen nog woonde, is waarschijnlijk de broeder van den in mijn eerste stukje op blz. 206 vermelden geneesheer. Hij is van de pharmacie tot de heelkunde overgegaan. Van hem is slechts bekend, dat hij in 1843 of 1844 naar Tholen wegens ongesteldheid vertrokken en van daar niet is teruggekomen. Zijn vader was in het jaar zijner geboorte, in 1823, naar genoemde stad verhuisd.

94. JOHANNES RENIER VAN BORRENDAMME.

Geb. 8 Maart 1829 te Middelburg. Inges. 1843. Bev. 6 Aug. 1849 met cert. n°. 1. Overl. 1 Sept. 1854.

Al behoort deze familie niet tot den adelstand toch moet men aannemen, dat ze echt Zeeuwsch is, van ouden oorsprong en mogelijk wel afkomstig van het

oude dorp Borrendamme, dat in vroegere eeuwen aan den mond der haven van Zierikzee lag, doch thans geheel is verzwolgen. In de geschiedenis is de plaats bekend, al ware het maar, dat men er in 1468 KAREL DEN STOUTE onder aan den dijk heeft moeten huldigen, omdat in Zierikzee een besmettelijke ziekte heerschte. In den oorlog met Vlaanderen is het plaatsje verbrand en later geheel verzwolgen. In 1828 heeft men uit de fondamenten nog verkoolde tarwe opgehaald, die thans in ons museum is te bezichtigen.

Te Zierikzee woonde van 1756—72 een medicus, Dr. GREGORIUS VAN BORRENDAM, wiens dissertatie over Cruditate, Coctione et Crisi in onze bibliotheek te vinden is. Er waren echter in die stad, zooals de heer DE VOS mij wel heeft willen mededeelen, twee geslachten, die geen familieleden waren, het eene schreef BORRENDAMME, het andere VAN BORRENDAM.

Zoo behoorde tot de VAN BORRENDAM's de apotheker van dien naam, die aan het Kraanplein D 469 heeft gewoond. Deze JACOBUS THEODORUS is geen leerling der Clinische School geweest. Den 8sten Augustus 1810 te Zierikzee geboren, is hij aldaar met ANNA MARIA GEERLING gehuwd en werd door dit huwelijk zwager van den heer DE JONGE DEN BOER.

Deze apotheker heeft, bij het opheffen der zaak, Zierikzee verlaten.

Onze leerling JOHAN RENIER VAN BORRENDAMME was de zoon van een Middelburgschen broodbakker en was zeer zwak van gestel. Evenals vele teringlijders was ook hij zacht van aard en scherp van verstand; van daar zijn „cum laude". In November 1851 trouwde hij te Zierikzee KLARA WILHELMINA OCHTMAN, nadat hij een paar jaar in de zaak haars vaders als bediende was werkzaam geweest.

Na zijn huwelijk vestigde hij zich te Middelburg op den Burg nabij de Markt waar hij een nieuwe apotheek inrichtte. Deze is later aan den heer D. VAN DER HOEK overgegaan.

VAN BORRENDAMME is jong gestorven, slechts 25 jaar oud zag zijn vader hem door tuberculose kwijnen en sterven.

Eenige andere leden zijner familie zijn eveneens aan dezelfde ziekte bezweken.

95. CORNELIS FAUEL.

Geb. te Sommelsdijk op Overflakkee den 22 April 1826. Inges. 1845. Bev. te Dordrecht 4 Oct. 1848.

Het dorp Sommelsdijk wordt afgebeeld in de Chroniek van Zeeland door SMALLEGANGE en inderdaad maakte het ook in nog vroegeren tijd een deel van Zeeland uit en zelfs thans, ofschoon behoorende tot Zuid-Holland, is het door kerkelijke banden aan Zeeland verbonden.

Op blz. 139 van het eerste stukje vermeldde ik reeds zekeren THEODORUS FAUEL eveneens uit Sommelsdijk afkomstig, die nog als geneesheer te Goedereede gepractiseerd heeft, doch reeds vroeg te Dordrecht overleed. Ook hij was evenals bovengenoemde door de Prov. Gen. Commissie te Dordrecht bevorderd.

Wij mogen wel aannemen, dat zij nabestaanden waren.

CORNELIS heeft van onze School gebruik gemaakt, doch heeft ze spoedig verlaten omdat het voor een examen, in Dordrecht af te leggen, beter was dáar of te Rotterdam te studeeren. Hij is dan ook in die buurt gebleven en heeft zich nedergezet in het bloeiende Flakkeesche dorp Oude Tonge. Ik vond er zijn naam o. a. in 1865.

Zijne lotgevallen zijn mij verder onbekend. In 1885 was er geen apotheker meer te Oude Tonge doch als geneesheer stond er de heer D. A. ARENDS, (1ste stukje blz. 146), die daar in den kring van zijn familie leefde. Ook thans staat er geen pharmaceut meer. De familie bloeit nog als Medici in het naburige Berg-Ambacht.

96. FRANS JOHANNES LABRAND.

Geb. 8 Oct. 1827 te Zierikzee. Inges. 11 Aug. en 19 April 1845. Bev. 6 April 1848. Overl. 9 Juli 1903.

De naam van LABRAND duidt wel op vroegere emigranten. Er valt intusschen op te merken, dat er hier thans twee famieljen zijn, waarvan bij de eene de naam met *d* eindigt — we noemen ze hier gewoonlijk de Zierikzeesche —, terwijl de andere, daaraan ook verwant, doorgaans de Middelburgsche wordt geheeten;

de naam der laatste eindigt met *t*. Van deze zullen we later een apotheker aantreffen.

FRANS heeft te Middelburg geleerd; zijn bijnaam VORSTHEUVEL wordt niet altoos vermeld. Zijn schoonzoon deelde mij o. a. mede, dat hij bij apotheker MARISSEN leerling geweest is en tijdelijk de School verliet omdat hij zich wilde bekwamen voor Med. doctor, doch dat plan weder heeft opgegeven. Teruggekeerd deed hij, na goed gestudeerd te hebben, een gunstig examen bij de Prov. Commissie en had daarvoor, als iedereen, aan mijn vader, die Secretaris was, *f* 220 te betalen. Terloops zij hier vermeld, dat, als ik mij goed herinner, de gewoonte medebracht die gelden onder de presenten te deelen, met dien verstande, dat de voorzitter 1½ en de secretaris 2½ aandeel verkreeg.

De heer LABRAND heeft daarna de apotheek van PH. L. MAATJES in zijn geboorteplaats in de Korte St. Janstraat overgenomen en bestuurde die met goed gevolg van 1849 tot 1864. Hij was inmiddels in 1854 gehuwd met Mej. A. C. HARINCK. Doch dewijl er acht apotheken te Zierikzee bestonden, waren de bezigheden en de winst niet groot; daarom deed de heer LABRAND de apotheek aan JACOB MARINUS GASILLE over en nam de veel meer belovende tabakszaak over van zijn vader, den heer VORSTHEUVEL LABRAND, en bestuurde die tot aan zijn overlijden den 9 Juli 1903.

Voor de aardigheid wil ik hier bijvoegen wat LABRAND op zijn examen heeft moeten bereiden: 1°. Protoxyd. Stibii sulphurat. fuscum. 2°. Subcarb. Magnesiae. 3°. Sulphas Sodae. 4°. Empl. aromat. 5°. Electuarium compositum.

97. JUSTUS LODEWIJK OVERDORP.

Geb. 16 Januari 1826 te Domburg. Inges. Aug. 1845.

OVERDORP was de wees van den kort te voren overleden geneesheer te Domburg. Wegens zijn financieelen toestand heeft men hem gratis aangenomen, maar om dezelfde reden heeft hij spoedig het vak verlaten. Treurig mag het heeten, dat vele jaren daarna zijne zuster, die zeker door haar vader bij voorbaat geleerd had de beginselen der latere Sepsis, nog

moeilijkheden heeft gehad, omdat zij uit een kraam op de Heerenbeurs, waar toen nog kermiskramen stonden, een stukje zeep wegnam zonder verlof. De vader was helaas aan den drank verslaafd geweest. De zoon is, naar ik meen, naar Gorinchem vertrokken.

98. HENDRIK LODEWIJK REICHERT.

Geb. te Middelburg den 22 Feb. 1829. Inges. 1845.

Ook deze tot den mingegoeden stand behoorende jongeling verliet weldra de School, zoodat ik niets van hem weet.

Hij was burgerwees en niettegenstaande hij vrijstelling had verkregen der leergelden, vertrok deze leerling zonder kennisgeving.

99. JAN PIETER VAN SANTEN.

Geb. te Vlissingen 11 Oct. 1827. Inges. Jan. 1847. Overl. 23 Jan. 1895.

Deze Vlissingsche jongeling was de zoon van CORNELIS JACOBUS VAN SANTEN en JOHANNA SMITH. Men beproefde hem tot apotheker op te leiden; dit mislukte, omdat zijn gezondheid het niet toeliet. Ik heb gehoord dat hij leed aan zenuwtoevallen. Hij is later te Vlissingen met zijn zuster samen gaan wonen en overleed in het gasthuis aldaar. Het blijkt, dat hij toch nog 68 jaren bereikt heeft.

Meer herinnering heeft ons nagelaten een andere CORNELIS JACOBUS VAN SANTEN, grootvader van hem, die concierge in het Museum te Middelburg en later als concierge aan het Gymnasium verbonden is geweest. Deze ijverige en werkzame man was het, die vele jaren geleden modellen heeft gemaakt, voor vogelkooien bestemd, van het koffiehuis te Vlissingen, de Beurs genaamd, alwaar men een schoon uitzicht op de Schelde had en waar voorheen alle aanzienlijke vreemdelingen vertoefden, die of naar Spanje vertrekken moesten of wier schepen op de reede lagen. VAN SANTEN maakte eveneens een zeer nauwkeurig model van het in 1809 door het bombardement der Engelschen verbrande, voormaals beroemde, naar het Antwerpsche model gebouwde stadhuis. Men ziet er nog voor staan de, jammer

genoeg, voor eenigen tijd vernietigde welbekende draaikooi. Beide modellen, door mij in zeer ontredderden toestand bij een antiquaar gekocht, maken thans een sieraad van het Museum in de Wagenaarstraat uit.

100. HENRI VOGELVANGER.

Geb. te Nieuwer-Amstel den 21 Juli 1829. Inges. in 1845, doch vier jaren later niet meer als leerling beschouwd, omdat hij zonder kennisgeving was weggebleven.

Deze in Vlissingen wonende jongeling heeft zich wel bezig gehouden met de practische pharmacie, doch heeft nooit een eindexamen gedaan. Hij droeg wel den naam van VOGELVANGER, evenals onze onder n°. 2 vermelde Middelburger, die apotheker geworden is aan het Nosocomium te Leiden, doch hij was geen nabestaande van hem.

VOGELVANGER's vader was misschien, zijne moeder echter zeker, een Vlissingsche. Hunne namen waren LEONARDUS VINCENTIUS VOGELVANGER en HENRIETTE ELISE BORGERHOFF. Van moeders zijde was aan hem verwant de heer WILLEM HENDRIK BORGERHOFF MULLER, die als geacht dirigeerend Off. van Gez. te Middelburg heeft gewoond, doch thans is overleden. Ook de moeder van dezen was een juffrouw BORGERHOFF.

HENRI VOGELVANGER heeft zich, zooals ik zeide, niet bekwaamd voor een eindexamen maar heeft zich te Vlissingen geassocieerd met den heer FLANDER, zie n°. 35; aan wien hij was verwant, omdat deze met zijne zuster was gehuwd. Tegelijkertijd met hem was ook in die zaak werkzaam de heer P. GASILLE, zie n°. 145.

Toen later FLANDER directeur werd van de gasfabriek, dacht men dat VOGELVANGER hem zou opvolgen, doch dit kon nu eenmaal niet. Toen heeft, meen ik, de heer GASILLE de apotheek nog eenigen tijd waargenomen, tot hij haar in 1866 voorgoed overnam en nog als eigenaar bestuurt. VOGELVANGER, wiens hulp niet meer vereischt werd, is toen gaan inwonen bij zijn familie te Vlissingen en in den kring der zijnen ambteloos voor eenige jaren overleden.

101. HENDRIK MARINUS LINDONK.

Geb. 18 Oct. 1831. Inges. Aug. 1847 als toehoorder en in Febr. 1849 tot den militairen dienst toegelaten.

Deze leerling was, als ik mij goed herinner, van een Thoolsche of Noord-Brabantsche familie. Hij is in dienst gegaan, maar ik heb zijn naam in de voor mij beschikbare boekjes niet gevonden.

102. SALOMON DE GROOT.

Geb. te Middelburg 10 April 1826. Inges. 1847 School verl. reeds in Januari 1847 zonder bericht.

Deze Joodsche jongeling werd vrijgesteld van betaling en behoorde dus tot de weinig gegoeden. Zijne ouders waren MEIJER CALMAN DE GROOT en RACHEL NATHAN SPIER. Beide namen komen nog te Middelburg voor. Ik weet niets van hem, dan dat er staat opgeteekend, dat hij naar Schiedam zou vertrokken zijn.

103. NICOLAAS KAREL SWEMER.

Geb. te Colijnsplaat 28 Aug. 1829. Inges. Aug. 1847. Ontslagen in 1850 en vertrokken naar Utrecht. Tot drogist bevorderd 2 Maart 1858. Overl. 1899 of 1900.

De vader van den heer SWEMER was ambtenaar, ik meen ontvanger, eerst, naar het blijkt, te Colijnsplaat en later te Goes, waar hij op de Markt woonde. Het was een zeer geachte familie.

De heer SWEMER heeft te Middelburg zijne studiën gemaakt bij zijn neef, den apotheker MARINISSEN. Zijn vader later naar Utrecht vertrokken zijnde, heeft ook NICOLAAS daar zijn studiën voortgezet, niet zoo zeer als pharmaceut maar als drogist en deed daarvoor examen. Op dat gebied heeft SWEMER zijn lauweren verdiend, want, nadat hij zich te Leiden gevestigd had, is hij dáar in een zeer beklante zaak werkzaam geweest totdat hij in 1893 zijn zaak overdeed aan den heer DE WAAL.

Mevrouw de weduwe leeft nog en woont thans te Haarlem, Leidsche vaart 58. Een zwager van hem is de heer VAN DISSEL te Leiden. Een zuster van SWEMER

was te Colijnsplaat gehuwd met zekeren heer BAERS en een andere eveneens reeds lang overledene zuster te Middelburg met den raadsheer VAN DEINSE.

104. KOENRAAD VALENTINUS RIEMENS.

Geb. te Vlissingen 1 Oct. 1829. Inges. Jan 1848. Bev. 23 Oct. 1851.

RIEMENS behoorde tot eene in Vlissingen en ook elders zeer verspreide en geachte burgerfamilie, die enkele predikanten telde. Vandaar, dat hij te Vlissingen is gebleven. Hij richtte een flinke apotheek op in de Walstraat of nam misschien, hetgeen ik niet zeker weet, de naburige over van VAN DER OS, en leefde er, ongehuwd waarschijnlijk, met zijn zuster. Omtrent 1891 of iets later heeft hij zijn zaak opgeruimd, is toen gehuwd en elders gaan wonen.

Zooals weleer vele Zeeuwsche familieljen bezat ook hij een merkwaardige verzameling munten en medailles. Zij zijn alle in Holland verkocht.

105. HENDRIK DE WOLFF.

Geb. 11 Dec. 1831. Inges. 1848, toen tijdelijk de School verlaten en opnieuw ingeschreven. Overl. te Middelburg 3 Sept. 1850.

In de woning van den heer J. C. VAN DER HARST in den berg Etna, Kortedelft, is nog te zien een balk aan de zoldering, waarop alle leerlingen hun naam hebben geschreven, die in betrekking zijn geweest bij de heeren DE BLAECKE DE LIGNY en P. M. DE LIGNY, de voorgangers van den tegenwoordigen heer VAN DER HARST. Deze balk heeft mij geleerd, dat HENDRIK DE WOLFF in 1849 bij de firma DE LIGNY leerling is geweest. Hij is spoedig, zonder examen gedaan te hebben, overleden.

106. ANDRIES NICOLAAS VAN POELJEN.

Geb. te Middelburg 14 Maart 1825. Inges. 1848. Overl. omstreeks 1850.

VAN POELJEN was een jongeling uit eene ter goeder naam bekende, maar niet bemiddelde familie. Ik weet van hem, dat hij goed van gedrag was, vlijtig en

leerzaam. Zijn vader, een sluiswachter, had niet minder dan negen kinderen te verzorgen.

Onze VAN POELJEN was een zeer bemind bediende en leerling in de apotheek van RIPPING op de Vlasmarkt. Toen hij op het punt was zijn eindexamen te doen en bijna zeker was, dat dit goed zou afloopen, werd hij zeer onverwacht door een darmbeklemming aangetast, waaraan hij plotseling onder vele pijnen bezweek. In den tegenwoordigen tijd zou men bij hem zeker de buiksnede hebben verricht.

In 1903 woonden minstens nog een broeder en twee zusters van hem te Middelburg. Eene der laatsten is de tweede weduwe van wijlen den ontvanger HEMERIJK TAK van wien een zoon als leerling in de heelkunde aan de School is vermeld in het eerste stukje. Deze overleed, nog als leerling, in 1868.

107. HENDRIK JOHANNES HACKENBERG.

Geb. te Middelburg 2 Febr. 1832. Inges. Aug. 1849. Bev. 23 Nov. 1853. Overl. 2 Jan. 1890.

De „Hacken” is een berg in Zwitserland nabij Schwyz; uit deze streek is lang geleden de familie naar Zeeland gekomen. Het is merkwaardig dat nog heden de HACKENBERGS zich onderscheiden door een zeer sterke nigrescentie van het hoofdhaar en daarmede gepaard gaande, eenigszins donkere gelaatskleur. Zij behoorden vroeger tot het Luthersche Kerkgenootschap. Vermoedelijk zijn zij hier gekomen als goudsmeden; althans nog ten huidigen dage zijn er twee firma's HACKENBERG in dien handel, op den Burg nabij de Markt. Het is bekend, hoe de oude heer HACKENBERG al zijn winkelgoed in den regenbak wierp, toen er naast zijn deur een felle brand woedde. Een der genoemde winkels verbrandde. Zonderling genoeg is er aan dien hoek meer dan eens een zware brand geweest, bijv. die van het huis van den heer DE STOPPELAAR. In de 15e eeuw verbrandde er het eerste stedehuis en misschien plaatste men daarom in den gevel van het in dien tijd gebouwde hoekhuis den wensch „dat het moge bewaard worden voor brand en andere gevaren”. Men wil dat de zware brand in 1857, die in het huis begon van zekeren VAN EERSEL, moet aange-

stoken zijn, omdat de bewoners uit het wandelen waren en VAN EERSEL dien Zondagmorgen nog veel petroleum had gekocht. De Maatschappij gaf dan ook maar één gulden schadevergoeding.

De vader van HENDRIK HACKENBERG, die een talrijk gezin had, woonde eerst in Den Haag en later te Middelburg op de Wal A 5 of 6; hij was grootwerker en bekend om zijn kunde.

Van de kinderen werd HENDRIK apotheker. Hij was bekend als vlug en kundig. De schoone nieuwe apotheek van QUADEKKER was zijn leerschool en hij volgde dan ook ons n°. 23 op.. Hij zelf had onder zijne leerlingen den later hoogleeraar geworden heer PLUGGE en hij was het, die dezen weerhield het vak te laten loopen, dat hem, PLUGGE, te moeilijk voorkwam!

HACKENBERG huwde zijne overbure, Mej. MATZINGER, die thans nog Burg C 98 leeft en kinderen heeft, waarvan een militair apotheker. Eigenaardig dat lang geleden ook de MATZINGERS uit Zwitserland zijn gekomen.

HACKENBERG had een goede clientèle, was innemend van aard en stond als zeer bekwaam bekend. Voor de buitenlui was hij wat te weinig ernstig; daarenboven ging hij sukkelen aan een borstkwaal, waaraan hij op slechts 57-jarigen leeftijd bezweek. Na hem werd de apotheek opgeheven, die hij van het jaar 1860 had bestuurd.

108. JOHANNES JACOBUS DOCKHEER.

Geb. te Middelburg 6 Aug. 1833. Inges. 19 Juli 1849. Is van vak veranderd en dus niet als apotheker bevorderd.

De thans nog levende heer J. J. DOCKHEER woont sedert ettelijke jaren met zijne echtgenoote, Mejuffr. P. J. TEVEL en twee volwassen kinderen, waarvan de zoon elders woont in de Langeviele perc. K 201.

De familie DOCKHEER is in den tijd van het bombardement van Vlissingen uit deze stad naar Middelburg gekomen. In het Museum alhier bewaart men nog den steen, die in den gevel gestaan heeft van het daar door hen bewoonde, thans afgebroken en opnieuw opgebouwde huis op de Zijlmarkt. De familie vestigde zich

in de Langeviele in de kruidenierszaak, perceel K 201, waarin zekere heer HAMAN had gewoond, de oudoom van de ook als leerlingen der School vermelde heeren HAMAN. De zaak in koloniale waren is later op hun zoon, A. J. DOCKHEER overgegaan die gehuwd is geweest met Mejuffr. P. J. LE NOBEL.

Van hunne beide zoons was één, de bovengenoemde JOHANNES, voor apotheker bestemd. Deze heeft, toen hij op de School was ingeschreven, zijn leertijd gehad bij den heer RIPPING, bij wien hij vier jaren en bij den apotheker VAN DEINSE, bij wien hij een jaar heeft doorgebracht.

Hij is van vak veranderd en is met zijn broeder opgevolgd in de kruidenierszaak, tot zij beiden de zaak hebben aan kant gedaan en andere woningen zijn gaan betrekken.

Belangstellend in kerkelijke zaken, zooals alle leden dezer familje waren, hebben zij van tijd tot tijd gewichtige betrekkingen bij het kerkbestuur vervuld.

109. GOTTLIEB WILHELM HOUTZAGER.

Geb. te Groede 21 Juni 1832. Inges. 1849. Bev. 10 Aug. 1855. Ontsl. met cert. 1.

Zagen we reeds bij menige apothekers, dat hun naam aanleiding gaf om te vermoeden, dat hun geslacht uit Vlaanderen kwam, thans zien we in den voornaam van GOTTLIEB eene herinnering aan Duitschland. Bij juiste analyse blijkt het ook in Zeeland, dat de meeste Zeeuwen eigenlijk geen afstammelingen zijn van de Zeeuwen van vóór duizend jaren.

De heer HOUTZAGER was op School een ijverig leerling, want hij werd ontslagen met cert. 1 en woont thans — 1903 — ambteloos te Middelburg, Vlasmarkt L 9 in het huis, waarin vroeger woonden de BOUDEWIJNSEN en de Notaris WOUTERSEN. Daar verloor hij omstreeks 1901 zijne echtgenoot; er bleven geen kinderen over. Ik meen dat in een jaarboekje vermeld staat dat hij ook te Vlissingen als apotheker gewoond heeft; dat is weder eene jaarlijksche herhaalde dwaling. HOUTZAGER heeft als pharmaceut altoos gewoond in de plaats zijner eerste vestiging Terneuzen, waar, zoover ik weet, nooit vóór hem een apotheek was geweest. Hij kwam er in 1856, verkreeg spoedig een matige

cliëntele en was er zeer geacht. De apotheek voorziet daar in die zeeplaats zeker aan een vereischte. In 1890 deed hij zijne zaak over aan den heer P. A. LE CLERCQ, ons n°. 146, die toen eene apotheek had te Kruiningen.

Te Middelburg heeft HOUTZAGER zijn leertijd doorgebracht en was er werkzaam bij den heer BAERT, Gortstraat; hij was daar vóór P. POST, zie n°. 136, die later naar Tiel is gegaan.

110. JACOBUS ADAM.

Geb. te Middelburg 21 Maart 1833. Inges. Jan. 1850. Bev. 16 Nov. 1855.

Deze ADAM bereikte slechts den leeftijd van 65 jaren en dus heel wat minder dan de allereerste Adam, van wien hij, evenals alle menschen, is afgestamd! Zijne familje was in den loop der eeuwen niet door de fortuin begunstigd, althans in zijn studie-tijd waren zijne ouders burgerlui zonder geld. Intusschen was hij een stil, eenvoudig, ijverig leerling, kwam na zijn eind-examen als bediende in de gemeente-apotheek te Middelburg en bleef er onderscheidene jaren, tot zijn goede naam hem den post van gemeente-apotheker te Goes bezorgde; hij bleef er tot de gemeente de zaak ophief. Daarop heeft ADAM nog eenigen tijd een apotheek met goed gevolg voor eigen rekening bestuurd. Hij was te Goes in 1862 en wordt het laatst genoemd in 1899, doch kort vóór dat jaar was hij reeds overleden.

Opmerkelijk, dat deze stille, uiterlijk weinig indruk makende man lid is geworden van den Geneeskundigen Raad. De inspecteur FOKKER, die lector geweest was aan de School en regent van de Godshuizen, kende hem zeker van een goeden kant.

111. HEINRICH JOHAN CAREL WALTMAN.

Geb. te Vlissingen 25 Sept. 1830. Inges. Aug. 1850. Bev. 6 Dec. 1852 met vermelding van meer dan voldoende bekwaam. Overl. in 1857.

Zij die de WALTMANS hebben gekend, meenen dat er iets Engelsch in hun uiterlijk lag door het roodachtig hoofdhaar, doch de namen wijzen op Duitschen oorsprong.

De vader was een geacht ingezetene van Vlissingen, een ambtenaar, die, toen hij goed vond den mantel om den tuin te gaan hangen, met zoon en dochters in Middelburg is gaan wonen, eerst naar ik meen in de Lange Noordstraat daarna zeker op de Rouaansche kade. Zijn zoon had van zijne bemiddelde ouders een goede opleiding ontvangen en studeerde ijverig waardoor hij bij het verlaten der School het beste certificaat verkreeg. Zijn gedrag was uitmuntend, maar zijn gestel zwak.

Met zijn admissie-examen maakte hij geen haast. Een engagement met Mej. Ghequière heeft niet tot een huwelijk geleid.

Waltman is nog vóór of na zijn promotie in betrekking geweest in de apotheek van den heer Baert te Vlissingen; hij had het voornemen een apotheek te openen in het aan de overzijde der Schelde gelegen groote dorp Groede, doch ook dit heeft niet kunnen gebeuren. Toen heeft zich daar gevestigd de zoon van den heer Baert, ons n°. 70.

De familie heeft later Middelburg verlaten, doch van een nog aldaar wonende nicht heb ik vernomen, dat de gezondheidstoestand van den jongen Waltman alle hoop deed vervliegen op een vestiging. Hij bezweek dan ook in het ouderlijk huis in 1857, slechts 27 jaren oud aan longtering. Zijn vader zelf overleed op 74-jarigen leeftijd.

112. LEENDERT BOLLE DE BRUIJNE.

Geb. 28 Oct. 1832 te Noordwelle in Schouwen. Inges. Oct. 1850. Bev. 11 Sept. 1856. Overl. 15 Febr. 1888.

De naam van Bolle is niet vreemd aan Zeeland. Sedert langen tijd is die familie in Schouwen gevestigd en bekleedt er aanzienlijke betrekkingen. Reeds in 1633 was een med. doctor Bolle in Zierikzee, de hoofdstad van Schouwen, praktiseerend. Ook de naam der De Bruijne's is zeer verspreid onder de landeconomen. De vader van bovenvermelden Leendert was grondeigenaar op de groote hofstede de Helle onder Renesse en Noordwelle. Ze lag weleer in poelen en slikken en de naam herinnert, even als die van Ellemeet

en Elkerzee aan een ouden tak der Schelde, welke laatste in den tijd der Romeinen, Helle of Helium, zooveel als kolk, werd genoemd.

De heer De Bruijne kwam in het belang zijner kinderen in Middelburg wonen. Een zijner zonen werd med. doctor te Zierikzee, een ander heelmeester en Leendert apotheker. Ook de eerste vrouw van den Middelburgschen chirurg W. J. Jansen, was een De Bruijne; ik noemde haar elders bij vergissing Molenburg.

De Bruijne heeft zijne leerjaren doorgebracht in de apotheek van Priester te gelijkertijd met den zoon van dien lector. Hij haastte zich niet met zijn eind-examen en daar was ook geen reden voor; daarenboven behoorde hij niet tot de sterksten.

Toen de vroeger zoo bloeiende apotheek van Priester door slordigheid van zijn zoon vakant kwam, kocht De Bruijne deze zaak en bestuurde ze van 1857 tot 1859, maar ze was er niet meer bovenop te helpen; hij verliet en verkocht de apotheek, die toen voor goed werd gesloopt.

De Bruijne heeft later verschillende woonplaatsen gehad. In 1865 was hij provisor te Rotterdam. Ambteloos is hij toen bij of in Haarlem gaan wonen.

Den 22 Feb. 1868 is de heer De Bruijne te Zierikzee gehuwd met Mej. Catharina Hendrika Caron, die den 14 Oct. 1837 te Tiel was geboren.

Hij zelf overleed op slechts 55-jarigen leeftijd te Ommen. Zijne weduwe leeft thans nog, doch is, jammer genoeg, niet gezond.

Zijne kinderen die op verschillende plaatsen zijn gegeboren waren: Willem Arend, overleden; Grada, geboren te Nieuwveen; Leendert Albert te Brielle; Karel en Arend evenzoo; Lena Huberdina te Wijk bij Duurstede. Te Brielle heeft hij dus lang gewoond.

113. JOHAN LUDWICH HERTSTEIN.

Geb. 15 Aug. 1832 te Zierikzee. Inges. Aug. 1851. Bev. 20 Juli 1853.

Zeer zeker is de familie van Duitsche afkomst. Volgens den heer De Vos was de eerste Hertstein die naar Zierikzee is gekomen een zekere Anton, den 4 Juni 1766 te Wetzlar geboren en te Zierikzee den

25 Feb. 1841 op 75-jarigen leeftijd overleden. Hij was apotheker en vestigde zijn zaak op de Noordzijde der Oude haven bij de Mol, wijk A 305/306. Ik vind hem in mijn lijst als geexamineerd te Middelburg den 13 Sept. 1818. Hij behoorde tot het Luthersch Kerkgenootschap.

Die lijst vermeldt bovendien een tweeden HERTSTEIN, neef van den zooeven genoemden, en JUSTUS CHRISTOFFEL genaamd. Ook deze was te Wetzlar geboren, den 16 Mei 1799; hij overleed te Zierikzee 13 Juli 1849. J. CHR. HERTSTEIN bestuurde de zaak van 1842—1849, in welk jaar hij overleed. De apotheek werd toen voor de weduwe waargenomen door de volgende provisors: J. A. SCHILT, J. M. WALTER. NIDELSTEIN, RIEGER en eindelijk in 1854 door J. L. HERTSTEIN, den hier boven vermelden leerling onzer School. Deze laatste volgde zijn vader JUSTUS CHRISTOFFEL op, maar dit duurde slechts tot 1878, toen hij naar Amsterdam vertrok, om daar als apotheker werkzaam te zijn. De apotheek op de Oude haven te Zierikzee hield van dien tijd op te bestaan. In 1902 vind ik onzen in 1853 geadmitteerden JOHAN LUDWICH in de Marnixstraat, n°. 201, waar hij, vergis ik mij niet, geen eigenlijke apotheek bestuurde maar een groothandel dreef.

114. JOHANNNES KAUTZ.

Geb. te Middelburg 14 Nov. 1835. Inges. Aug. 1851. Bev. 13 Jan. 1853. Elders overl. 7 Oct. 1897.

KAUTZ was iemand uit den min gegoeden stand van daar dat het hem aan goede wetenschappelijke opleiding ontbrak. Zijn vader dreef in het klein handel in hout in de Lange Singelstraat; hij zelf werd bediende bij den apotheker STEIN, die in zijne buurt woonde. KAUTZ had daarbij het ongerief niet recht van leden te zijn; zijn hoofd stond te dicht bij de borst, maar juist daardoor bezat hij de eigenschappen aan dergelijke korte menschen eigen, van geestig te zijn, opgeruimd en snedig in het antwoorden. Zoo werd hij zachtjes aan leerling bij apotheker HENRY.

Na zijn promotie nam hij korten tijd de apotheek waar der Wed[e] MARSELIS te Tholen, werkte ook nog in de zaak van A. TAK alhier en werd daarna in staat

gesteld de achteruit gegane apotheek van HENRY — den Jonas in de Walvisch *) — over te nemen. In 1867 huwde hij de Middelburgsche Juffr. FRANC.

De zaak echter kwam er niet boven op, mogelijk was KAUTZ te gul en te optimistisch, hoe het ook zij hij kon er zich niet staande houden en vertrok naar elders. Van de jaren 1860—1870 staat hij te Middelburg vermeld. Na zijn vertrek uit deze stad werkte hij als provisor in Rotterdam en in Dordrecht, totdat hij een aanstelling kreeg als apotheker bij het Rijksgesticht te Veenhuizen. Daar is hij gebleven tot aan zijn overlijden den 7 October 1897.

KAUTZ liet niet minder dan tien kinderen na, en was ten tweede male gehuwd met D. E. BONGERS, eveneens uit Middelburg geboortig.

Een broeder van hem is in militairen dienst en bevindt zich — 1903 — als apothekersbediende in het garnizoen te Vlissingen.

Eene der dochters van JOHANNES KAUTZ is apothekeres te Leiden.

115. AUGUSTE CONSTANCE ROCHAT.

Geb. te Middelburg 24 Aug. 1835. Inges. Aug. 1851. Bevorderd 1855?

Naast mijne deur, waar thans de H. Burgerschool is, was vroeger een huis met twee puntgevels, weleer het woonhuis van LYDIA BORREIS, de stichteres van ons Burgerweeshuis. Daar was de verblijfplaats van den heer en mevrouw ROCHAT; deze laatste had daar een bloeiende Fransche meisjesschool. Zij was afkomstig uit Yverdon in Zwitserland en had ook familie in Bordeaux. Het was een groot gezin, doch de moeder, ofschoon oud geworden, was poitrinaire en hierin lag wellicht de oorzaak, dat vele volwassen kinderen aan tuberculose stierven. Onder meer een candidaat bij het Waalsch Kerkgenootschap en een stuurman, gehuwd met eene dochter van den apotheker HENRY, ons n°. 12. Van dezen leeft nog de zoon als ontvanger te IJzendijke. Er was nog een andere bekwame zoon, die

*) Deze gevelsteen bevindt zich in de Oudheidskamer op het Raadhuis alhier.

korten tijd te Middelburg chirurg is geweest doch in zeedienst is gegaan en na volbrachte dienstjaren, meest in O.-Indië doorgebracht, te Amsterdam is overleden. Diens zoon, Med. doctor G. E. ROCHAT, heeft thans reeds een goeden naam door zijn onderzoek over Ricine. Hij is werkzaam aan het Oogheelkundig Laboratorium te Utrecht.

Behalve in dochters verheugden zij zich nog in een oppassenden zoon, onzen AUGUSTE; hij werd apotheker en in staat gesteld een eenvoudig huis te koopen op de Vlasmakt, het tweede huis naast den Helm. Dit had het gevolg, dat hij er een kleine nette zaak vestigde, doch hij bestuurde ze zóó kort, dat zijn naam zelfs in de officieele lijsten niet wordt genoemd. In 1857 staat reeds in zijn huis vermeld M. V. VAN LISSA, die ook in 1855 was geadmitteerd; deze was geen leerling der School en deed in 1860 zijne zaak over aan ANSCHÜTZ, een drogist, die na eenige jaren in de Langedelft ging wonen, vervolgens naar O.-Indië is gegaan, doch later te Middelburg overleden is.

AUGUSTE ROCHAT, die ongehuwd was, leed ook aan tuberculose, die hem ten grave sleepte.

116. ABRAHAM BEERTA MEIJER.

Geb. 6 Oct. 1834 te Grijpskerke op Walcheren. Inges. 1852. Overl. 1874.

De ouders van dezen jongeling waren HENDRIK MEIJER en CATHARINA VAN DE KOKER en woonden omstreeks een uur van Middelburg. De als voornaam aangenomen naam van BEERTA was die van den eenvoudigen heelmeester van het dorp Grijpskerke, een echte „Meester" uit den ouden tijd, die zich onderscheidde door eenvoud, ouderwetsche opleiding, goedkoopte en een verhard gestel, dat duldde, dat hij van des morgens vier uur, als het noodig was, tot des avonds liep, zonder te rijden. Hij woonde samen met zijn broeder, een oud, behoorlijk geadmitteerd, apotheker.

Zij waren echter ten tijde van BEERTA's inschrijving reeds overleden. J. C. BOUDEWIJNSE was hun collega. De apotheker is niet vervangen. De afgeleefde heelmeester overleed in 1852. Onze MEIJER was een halve

broeder van Mevr. A. MEEUSE—MEIJER, die sedert lang te Middelburg woont, Rouaansche Kade G 136.

MEIJER is reeds in 1852 als apothekersbediende naar Schiedam gegaan en later naar den heer ROODENBURG te Arnhem. Hij is echter, zoover ik weet, geen apotheker geworden, en is te Arnhem getrouwd met Mej. VAN HOUWINGEN.

Hij overleed in 1874, oud 40 jaren, en had een eenigen zoon, die in den houthandel is gegaan. De weduwe woont bij hem in.

117. JAN GERRIT SIJPESTEIJN.

Geb. te Middelburg 26 Aug. 1835. Inges. Aug. 1852. Bev. 4 Juli 1860.

De ouders van dezen leerling, wiens studiën goed en geregeld zijn verloopen, waren brave burgerlieden. Tijdens zijn studietijd oefende hij zich bij den heer J. J. VAN DER HARST, Pottenmarkt.

Daar hij nog flink en gezond te Breda leeft, kon ik van hem vernemen, dat hij, na zijn diploma te hebben ontvangen, provisor is geworden bij doctor H. J. LULOFS te Hardinxveld, waar hij elf jaar is werkzaam geweest. In Juli 1871 van dat zelfde jaar benoemde men hem tot stads-apotheker te Breda. In 1885 werd hem bovendien opgedragen de directie van het stedelijk ziekenhuis aldaar, zoodat hij nu 32 dienstjaren telt en tegen Juli 1904 zijn eervol ontslag heeft aangevraagd. Het gaat hem en zijne echtgenoote goed; van zijn vier kinderen zijn twee gehuwd, terwijl een zoon en eene dochter nog bij de ouders te huis zijn. Zijn zoon is chemicus op de suikerfabrieken aldaar en heeft ook reeds een paar examens achter den rug.

118. JACOB LEENDERT GOUKA.

Geb. te Middelburg 20 Aug. 1837. Inges. 1853. Bev. 4 Sept. 1857.

Ik herinner mij zeer goed, dat de heer GOUKA zich van den aanvang zijner studiën af heeft doen kennen als een bekwaam student, die zijn vader hierin even-

aardde. Deze was de zeer verdienstelijke, met het toezicht over al de armenscholen belaste onderwijzer, aan wien de onderscheiding te beurt viel als Broeder opgenomen te worden in de Orde van den Nederl. Leeuw.

JACOB GOUKA heeft het geluk gehad twee kundige leermeesters te bezitten, den jongen PRIESTER en J. A. P. VAN DEINSE, deze misten echter de soliditeit van GOUKA en hadden een niet benijdenswaardigen loopbaan.

Daar Middelburg toen geen vooruitzichten aanbood, heeft GOUKA zich nedergezet te Schiedam. Hij heeft daar met uitnemend gevolg een apotheek bestuurd; ik vond zijn naam vermeld tot in 1899; in 1902 vind ik er echter zijn zoon, den heer A. GOUKA, die, naar ik verneem, met evenveel geluk de zaak voortzet.

De echtgenoote van den thans rustenden heer J. L. GOUKA, die in Schiedam is blijven wonen, is eene juffrouw BLONK.

Toevallig mag het worden genoemd dat van onze, zóo de matigheid in practijk brengende apothekers, menigeen Schiedam tot woonplaats heeft uitgezocht. Zoo noemen wij de apothekers: GOUKA, FILEDT KOK en thans een heer A. F. VAN LISSA, vermoedelijk een kleinzoon van onzen Lector, en als leerlingen of provisors: BEERTA MEIJER en CANNEGIETER, terwijl ook toevallig aldaar tijdelijk van zijne welverdiende rust heeft genoten, de heer MUNTENDAM, zie n°. 67.

In 1903 maakte een zekere heer GOUKA, vermoedelijk een nabestaande, lid uit van de wetenschappelijke expeditie, die onder leiding van den hoogleeraar BOON, naar Paramaribo is vertrokken.

119. NICOLAAS CORNELISSE.

Geb. te Middelburg 30 Oct. 1834. Inges. Aug. 1853. School verlaten in 1855. Admissie 16 Nov. 1862.

Deze jongeling had geen Latijnsche school bezocht, moest dus een jaar den Latijnschen Cursus aan de School bijwonen en werd dus slechts als toehoorder toegelaten. Hij verliet haar echter en kon na behoorlijke studie elders op gemelden 16 Nov. 1862 geadmitteerd worden als militair apotheker.

Omstandigheden deden het hem wenschelijk voor-

komen, dienst te nemen bij het O.-I. leger. Hij is in dienst gebleven en heeft het goed gemaakt. In het jaarboekje van 1865 staat hij geboekt als apotheker 3e klas of 2e luitenant bij het garnizoen te Soerabaia.

120. JACOBUS NOORTHOEK.

Geb. te Middelburg 7 Mei 1836. Inges. Jan. 1854. Bev. te Middelburg 9 Maart 1859. Overl. in Holland omstreeks 1897.

Noorthoek was de zoon van den allereerst ingeschreven leerling der School en van Maria Louisa Schadé. Hij verloor zijn ouders op 10-jarigen leeftijd en werd dan ook opgevoed in het Burgerweeshuis.

Noorthoek, die wederom, zooals zoo vele personen met hoogen schouder, zeer verstandig was, vond in den gemeente-apotheker Verhulst een uitmuntend leermeester. Als wees was hij vrijgesteld van betaling der toenmaals jaarlijks verschuldigde veertig gulden, doch het bracht teweeg, dat de zóo bekwame en ijverige, doch mismaakte knaap door den Lector wat al te veel werd gebruikt voor het doen van boodschappen, instrumenten dragen en zóo meer. Er was dan ook voor den onbemiddelden jongeling geen gelegenheid zich te Middelburg, waar ook voor een drogist geene vooruitzichten waren, te vestigen. Gelukkig kon hij als chemisch bediende in dienst komen bij den in de Middelburgsche garancine-fabriek werkzamen heer Dirkse, ons no. 92. Hij had een goeden naam, hetgeen ook hieruit moge blijken, dat de lector De Ligny hem gratis privaatles gaf en dat ook de Prov. Geneesk. Commissie hem vrijstelde van het examengeld.

Noorthoek is, toen de garancine-fabriek ophield, naar Holland vertrokken en zal wel bij Dirkse, die daar reeds was heengegaan, in de Rotterdamsche garancinefabriek in eenige functie gebleven zijn, doch mij is gezegd, dat hij ook nog in dienst is geweest bij Hertstein aldaar. In 1885 vond ik evenwel onzen Noorthoek in de officieele lijst als apotheker te Rotterdam vermeld. Omstreeks 1897 schijnt hij te zijn overleden.

121. JOHANNES COENRAAD LABRANT.

Geb. te Goes 11 Maart 1836. Inges. Aug. 1853. School verl. in 1855. Bev. te Zwolle 18 Jan. 1862.

Deze jongeling, wiens zuster nog met goed gevolg eene zaak te Middelburg bestuurt van dameshandwerken, Langedelft H 9, was de zoon van den wegens zijne kunde en muziektalenten hooggewaardeerden muziekonderwijzer en klokkenist, die herwaarts uit Goes was beroepen.

Voor den jongen LABRANT, wiens gedrag en ijver uitstekend waren, was in de toekomst weinig vooruitzicht, vandaar, dat hij, na nog een jaar of drie bij VAN DOLDER en PRIESTER en ook nog in Nijmegen zich te hebben geoefend, naar Deventer ging, bekend om zijn pharmaceutische School.

Dit was tevens de reden waarom hij te Zwolle zijn eindexamen deed en niet hier, daar die examens toenmaals nog niet golden voor andere provinciën. Zijn stadgenoot VAN DER HARST is ook dien weg opgegaan en eveneens met uitnemend gevolg. Van de bekwame te Deventer onderwijzende mannen noem ik slechts Prof. VAN DE WILLIGEN en mijn academiekennis, Prof. COP, die de eerste of een der eerste pharmaceutische doctoren is geweest, eindelijk de botanicus Prof. LODEWIJK MULDER.

LABRANT werd op 26-jarigen ouderdom geadmitteerd. Na dien tijd is hij in betrekking geweest te Arnhem en te Haarlem.

Onderwijl kwam de zaak open van den heer KOOIJWIJK te Brummen; LABRANT heeft deze op zich genomen als zelfstandig apotheker en woont nog gelukkig en goed in die door haar bekoorlijken omtrek gezochte gemeente, waar ik zelf nog eens gedacht had te wonen. Zijne verhuizing naar Brummen had plaats in 1864. In 1870 huwde hij Mej. M. J. GORDON uit Gorinchem. Ook deze dame is thans nog in leven, doch er zijn geene kinderen.

122. JAN LEHMAN DE LEHNSFELD.

Geb. te Domburg 1 Maart 1837. Inges. Aug. 1854. Bev. 6 Mei 1862. Overl. 1867/1868.

Bij het verlaten der School ontving deze bekwame,

stille jongeling cert. n°. 1; hij had eene goede opleiding ontvangen, want zijn vader was predikant en ook zijn grootvader, die te Westmaas gestaan heeft, had den naam van geleerd — zie Boekzaal van 1826 en 1828. — Zijn vader woonde te Domburg van 1830 tot 1872 en ging toen ambteloos leven te Dordrecht, waar een andere LEHMAN DE LEHNSFELD, met den voornaam G. apotheker was of geweest was. De dochter van den predikant huwde den heer J. A. ZIP, die bij de School het secretariaat waarnam. Thans — in 1903 — leeft zij niet meer, zoo min als een volwassen broeder, die leeraar geweest is te Schiedam, en steeds aan slapeloosheid geleden heeft, waardoor den overigens scherpzinnigen man wetenschappelijk werken onmogelijk werd gemaakt.

Na van 1853 tot 1857 en voor de tweede maal leerling te zijn geweest bij den heer DE LIGNY, vertrok LEHMAN, na een goed examen afgelegd te hebben, naar Den Haag, waar hij provisor werd bij de weduwe van den Zeeuwschen apotheker VAN DEINSE, zie n°. 3; hij was er nog in 1865 maar steeds tobbende of hij zich al dan niet zou vestigen, waartoe hem de middelen niet ontbraken; hij was trouwens ongehuwd.

Eindelijk komt er ter overname eene geschikte zaak open te Kampen; de zwaarmoedige jonge man besluit die apotheek te nemen, doch op zekeren morgen, toen hij nog kort te voren met een der huisgenooten had gesproken, vond men hem dood te bed; dit gebeurde tijdens zijn verblijf in Den Haag. De Kampener zaak werd toen overgenomen door een anderen leerling onzer School, den heer WOUTERSEN, ons n°. 139, die toevallig ook te Domburg het levenslicht had gezien.

123. JOHANNES ADRIAAN WILHELMUS DAMAN.

Geb. te Middelburg 14 April 1833. Inges. Jan. 1855. Bev. 30 Nov. 1859.

De goede, stille, ietwat gedrukte DAMAN was de kleinzoon van den zonderlingen chirurg op den hoek van de Krommeweele en het Schuttershofstraatje, waarvan iets is gezegd in het 1e stukje. DAMAN was de broeder van den op bl. 213 aldaar genoemden leerling.

De in 1822 geadmitteerde zoon van den chirurg werd

na zijn examen, apotheker in het huis zijns vaders, dat reeds half en half een apotheek was. Zijne voornamen waren J. A. en hem alweder volgde zijn zoon op, onze J. A. W. Apotheker J. A. DAMAN wordt opgenoemd van 1826 tot 1862, toen werd hij rustend tot 1873. De vader bleef dus lang de steun van zijn zenuwachtigen, veelal over hoofdpijn klagenden zoon. Juist die overgevoeligheid stoorde DAMAN's loopbaan. Hij is geruimen tijd óf ambteloos óf in eenige functie geweest te Nieuwe-Pekela, dat hem voor zijn gestel steeds veel goed deed. Daarop is hij te Rotterdam assistent geworden in de gemeente-apotheek hetgeen hem goed beviel maar nog al inspanning gaf. Den 3en Juni 1878 werd hij door mijn voorspraak, bij den dood van MAGIELSE, gemeente–apotheker te Middelburg en wij hebben er een eenvoudigen, uiterst zuinigen en eerlijken ambtenaar aan gehad, doch steeds kwelden hem moeheid en hoofdpijn. Hij schreef het aan de slechte woning toe, waarin hij wonen moest, doch men weigerde hem een andere te betrekken zelfs op eigen kosten. Daarom bedankte hij en werd opgevolgd door den heer WIJNNE, wien dat later wèl werd vergund; deze vertrok in 1902 naar Rotterdam.

DAMAN is daarop in functie getreden bij de weduwe SCHERMER te Amsterdam, doch de gezondheid werd er niet beter op. Eene kortstondige ziekte sleepte hem ten grave.

Zijne weduwe, Mej. BRAKMAN, uit Groede, is met hare dochters naar Middelburg teruggekeerd, doch overleed na eenige jaren aan leverziekte.

124. FREDERIK PLANKEEL.

Geb. te Middelburg 25 Juni 1839. Inges. Aug. 1855.
School verlaten Jan. 1859. Bev. 9 Maart 1859.

Zoon van den onder n°. 39 vermelden apotheker op de Noordzijde van den Dam en broeder van den thans dáar wonenden pharmaceut. Bij een uitmuntend levensgedrag en goeden leerlust, bracht hij zijne leerjaren uitsluitend bij zijn vader door. Nadat hij ongeveer twee jaren als provisor in de apotheek van de Wede MARSELIS te Tholen was werkzaam geweest, richtte hij een apotheek op in het aloude plaatsje Oostburg, een

soort hoofdstad van het land van Cadzand. De dáar reeds wonende geneesheer kon voortgaan een apotheek te houden, doch PLANKEEL's vestiging belette dit aan hen, die er zich later zouden nederzetten. Natuurlijk gevolg was, dat latere dokters een grootere toelaag voor de armenpractijk wenschten, waaraan de Raad van Oostburg aanvankelijk niet wilde voldoen; hieruit vloeide ook weer voort, dat men bij de Staten om dispensatie verzocht, doch de Geneesk. Raad handhaafde zijn gevoelen om apotheken ten plattelande te begunstigen en verbood zelfs een naburig geneesheer om in Oostburg medicijnen te leveren. Toen later op betere condities sollicitanten voor een betrekking van geneesheer aldaar werden opgeroepen ging alles uitmuntend. De medicus DE GROOT is tevreden en PLANKEEL was dit ook.

Apotheker PLANKEEL, die met 1 Januari 1904 zijn apotheek heeft overgedaan aan Dr. C. PREY Jz., apotheker te Veenhuizen, heeft het voorrecht een zijner zoons tot arts bevorderd te zien. Deze heeft Westerbork (Drenthe) tot standplaats uitgezocht. Als rustend apotheker blijft PLANKEEL voorloopig te Oostburg.

125. IZAAK JOHANNES SCHANSMAN.

Geb. te Sluis 3 April 1839. Inges. Aug. 1855. Ontsl. Jan. 1856. Bev. 3 Mei 1859.

De vader van SCHANSMAN was een groot grondeigenaar te Sluis, zooals men weet een vroegere vesting, die men in den Spaanschen tijd ook wel *Schans* noemde. Er waren echter meer Schansen in ons land, zoodat de naam onbestembaar is. Deze jongeling studeerde goed en deed examen, maar hij verliet Zeeland en vestigde zich te Maassluis, waar ik zijn naam in 1865 dan ook vind. Hij is er echter kort gebleven en was inmiddels gehuwd. Daarop is hij als pharmaceut naar Java vertrokken en heeft zich te Soerabaia gevestigd. In deze wegens haar ongezondheid en vatbaarheid voor Epidemiën beruchte plaats, brak, zooals daar vaak is gebeurd, de Aziatische cholera uit en op één en denzelfden dag stierven èn SCHANSMAN èn zijne vrouw aan deze gevreesde ziekte.

126. ANTONY LEONARDUS MARINISSEN.

Geb. te Middelburg 2 Oct. 1839. Inges. Aug. 1855. Ontsl. 1857. Bev. 9 Maart 1859. Overl.

De familie MARINISSEN heeft vroeger elders in Zeeland gewoond en werd veelal als een Veersche beschouwd. Zij wordt reeds genoemd in 1595. NAGTGLAS vermeldt, dat van 1694 tot 1754 een MARINISSEN burgemeester te Veere was.

De heer D. J. MARINISSEN, vader van onzen ANTONY, was apotheker te Middelburg, Noordzijde Dam N 2. Het was een eenvoudig, achtingswaard man, eerst gehuwd met Mej. E. HAMAN, en later met een Juffr. UDEMANS. Hij maakte zich reeds vroeg verdienstelijk, door in 1826, toen ons gansche land door eene gevaarlijke Malaria-Pandemie werd bezocht, evenals enkele anderen zich naar Groningen te begeven om hulp te bewijzen. De ziekte werd voor besmettelijk gehouden, zoodat dan ook de Maatschappij „Tot Nut van 't Algemeen" hem in 1828 eene Medaille schonk. Hij werd Lid en na den dood mijns vaders, in 1856, secretaris der Prov. Geneesk. Commissie.

ANTONY was niet zóó kalm van aard als zijn vader en ietwat onbezonnen. Hij deed zijn examen en wordt van 1860 tot 1862 te Middelburg als geexamineerd, doch niet als gevestigd genoemd. Er was geen sprake van op te volgen in de niet zeer drukke zaak zijns vaders. ANTONY vertrok dan ook naar elders, doch ik weet niet juist waarheen. Een tijdlang is hij als apotheker gevestigd geweest te Elburg, doch is daar niet gebleven. Volgens een van den gemeente-secretaris, den heer MEIJER, ontvangen bericht, heeft hij die plaats in Augustus 1877 verlaten en is elders overleden.

127. JAN LEENDERT STADES.

Geb. te Middelburg 10 Juni 1840. Inges. Aug. 1856 en vereerend ontslag ontvangen Aug. 1860. Bev. 12 Sept. 1860.

De heer STADES, die zooals uit bovenstaande cijfers

blijkt, geruimen tijd de lessen gevolgd heeft, was de zoon van ons n°. 21. Zijne moeder was de Middelburgsche Juffrouw N. VLIEGER. Nog heden ten dage beheert hij met goed gevolg en met de meeste nauwgezetheid de zaak van zijn overleden vader. In die zaak woonden vroeger, zooals ik vermeld heb, de heeren PELLE en STEIN. Na zijne promotie is STADES een paar jaar werkzaam geweest in de apotheek van ADR. TAK, daarna van 1863–1870 in Den Haag in de alom bekende zaak van MOUTON. In zijn tijd waren er meer Zeeuwsche jongelui in die stad bij pharmaceuten werkzaam. Na zijne admissie is STADES eenige jaren met zijn vader geassocieerd geweest, waarmede men met grond wilde voorkomen, dat nieuwe wetten wellicht de nog niet gevestigde apothekers in minder voordeeligen toestand plaatsen zouden.

Reeds in 1861 worden beide heeren te samen vermeld in de officieele lijsten. Hoe merkwaardig groot in dien tijd, als gevolg van het op gemakkelijke wijze apotheker worden voor Middelburgers, het getal was van hen, die het recht van apotheker hadden, maar nog geen zelfstandige zaak bezaten, kan blijken uit de officieele lijsten, waarop de Zeeuwsche Commissie niet alleen de gevestigde apothekers opgaf, maar ook die eerstgenoemden. Ik vond voor dien tijd in de toen 16 duizend inwoners tellende gemeente, als het ware gelijktijdig, de volgende namen: A. L. MARINISSEN, J. NOORTHOEK, H. RIPPING, G. C. VAN NEDERVEEN, A. GERNLER, J. W. AKKERMAN, C. L. F. AUER en P. P. POST. Langzamerhand hebben zij zich toch gevestigd.

Op bl. 21 vermeldde ik, dat de heer STADES, na zijne zaak aan den zoon alleen te hebben overgelaten en na het verlies zijner vrouw, naar het gehucht de Abeele aan den Ouden Vlissingschen weg is verhuisd. De jonge STADES huwde de niet-Middelburgsche juffrouw LE RÜTTE. Hij behoort tot het Waalsch Kerkgenootschap en bekleedde hierbij onderscheidene betrekkingen. Hij is een steunpilaar van de Afdeeling Middelburg van de Maatschappij voor Phamarcie en heeft zich, bij vacature, meermalen belast met de waarneming van de gemeente-apotheek. De heer en mevrouw STADES hebben geene kinderen.

128. JACOB WILLEM AKKERMAN.

Geb. te Middelburg 7 April 1840. Inges. Aug. 1856. School verl. in 1857. Opnieuw inges. 1860. Later vertrokken.

Deze jongeling was de zoon van een Middelburgschen pharmaceut. Zijn loopbaan is kort en niet zeer gelukkig geweest. Zijn vader — zie n⁰. 4 — was de opvolger van HARINGMAN, die zijn apotheek in de Brakstraat had gehad. Spoedig daarop huwde hij diens weduwe en verkreeg zoo doende op eens een groot gezin. Uit hun huwelijk werd een zoon, onze JACOB, geboren. Daar de apotheek veel was achteruitgegaan, lieten de financiën het niet toe den inmiddels voor apotheker bestemden zoon examen te laten doen om in de apotheek op te volgen.

Mij is omtrent JACOB medegedeeld, dat zijn gedrag voortdurend goed is geweest en dat hij te Dordrecht als apothekersbediende werkzaam was. Hij is tijdens de aldaar heerschende cholera-epidemie bezweken. Zijn brave moeder, die geen gevaar ontzag, is hem te Dordrecht gaan verplegen, doch stierf zeer korten tijd na hare terugkomst in Middelburg. Ook zijn vader is niet lang daarna gestorven. De apotheek, perc. O 266, is bij die gelegenheid opgeheven.

129. AREND WILLEM ALEXANDER DE LOOZE.

Geb. te Zierikzee 24 Juni 1836. Inges. Aug. 1856. Ontsl. Nov. 1856. Bev. 3 Aug. 1858.

De DE LOOZE's beginnen zoo zachtjes aan een Zierikzeesche apothekersfamilie te worden.

De heer P. D. DE VOS aldaar berichtte mij, dat hun naam reeds in de 18e eeuw te Zierikzee voorkomt. Tot deze familie behoorde de op 6 Januari 1803 geboren MATTHEUS J. DE LOOZE, overleden 7 Mei 1869. Deze apotheker vestigde zich omstreeks 1828 op den hoek van den Dam te Zierikzee. Hij was geen leerling der School. In de keurige nette apotheek is hij door zijn zoon GERRIT ADRIAAN opgevolgd, dien wij weldra als leerling zullen

aantreffen. Thans woont er in CORNELIS DE LOOZE, zoon van den vorigen, die den 5 Juni 1895 tot apotheker is bevorderd.

Een tweede zoon van den apotheker M. J. DE LOOZE was onze AREND. Ten huize van zijn vader ontving hij een goede practische opleiding. Daarop is hij in 1852 naar VAN DISHOECK te Leiden gegaan, waar hij als bediende werkzaam was. Hier deed zich het geval voor, dat men hem, den bediende, volgens de oude wet een klein examen afnam, hetgeen men bijv. te Middelburg nooit deed. Men vergenoegde zich met slechts den naam van den nieuwen bediende op te schrijven. Hij bleef er twee jaren. De heer DE LOOZE is vervolgens bij HERKLOTS te Middelburg op de apotheek gekomen en deed daar de ondervinding op, dat èn patroon èn patrones zonderlinge menschen waren.

Na een typhus te hebben doorstaan, deed hij in 1858 zijn examen in Den Haag. Zijn gezondheid echter was niet van de beste en dwong hem nog al eens tot verhuizen.

Monnikendam was zijn volgende woonplaats, daarna Meppel. In 1861 was hij genoodzaakt een herexamen te Assen te doen. Het provisorschap aldaar werd slecht betaald, zijn traktement bedroeg slechts *f* 200 en dat nog wel als extern. Dit kon zoo niet blijven, en daarom besloot de heer DE LOOZE zich te Anna-Parochie te vestigen, was echter genoodzaakt opnieuw een herexamen te doen. Dit had 7 October 1862 te Leeuwarden plaats. Twaalf jaren lang bleef de apotheker op zijn nieuwe woonplaats gevestigd, tot zich in 1874 de gelegenheid voordeed de zaak over te nemen van de Wed^e^ DE WIJS, op het Noordeinde in Den Haag. DE LOOZE woonde er zes jaren, moest daarna om gezondheidsredenen van verblijf verwisselen en verplaatste in 1880 zijn zaak naar de Borneostraat aldaar.

Eindelijk werd in 1902 Rotterdam zijn standplaats. Hij neemt er de zaak waar van SPETTER & Co., doch gebruikt zijn vrije uren om in zijn eigen apotheek, die hij niet heeft weggedaan, chemische proeven te doen.

De heer en mevr. DE LOOZE hebben vier zoons en twee dochters, waarvan een der eerstgenoemden, als geëxamineerd assistent, te Groningen werkzaam is.

130. HENDRIK RIPPING.

Geb. te Middelburg, 1 Aug. 1841. Inges. Aug. 1857. Op verzoek de School verlaten in 1861. Bev. 28 Sept. 1861.

De heer RIPPING is een kleinzoon van den in mijn eerste stukje vermelden doctor HENDRIK RIPPING, naar wien hij zijn voornaam heeft. Deze was geneesheer te Middelburg en bereikte den ruim 90-jarigen leeftijd.

RIPPING's vader was de vroeger vermelde, in 1902 te Zutphen overleden apotheker L. RIPPING. Deze laatste was pharmaceut te Middelburg en te jong en te bedrijvig om zijn zoon bij zich in de apotheek te nemen. De jonge RIPPING had, behalve aan de Clinische School, ook geprofiteerd van privaatonderwijs van den lector P. M. DE LIGNY.

Daar hij niet bij zijn vader in de apotheek kon komen, vertrok RIPPING naar Rotterdam, waar hij, na herexamen in Dordrecht gedaan te hebben, in 1862 provisor werd in de zaak van wijlen den heer KLOETE NORTIER, doch hij associeerde zich een paar jaar later met diens weduwe onder de firma Wed[e] KLOETE NORTIER en RIPPING, welke zaak tot op heden onder zijne leiding wordt gedreven.

Inmiddels was de heer RIPPING gehuwd met de dochter der weduwe, Mej. C. H. KLOËTE NORTIER.

Een tante van den heer RIPPING, de 80-jarige, in 1903 weduwe geworden, Mevr. SERLÉ, woont eveneens te Rotterdam.

131. DIEDERIK PIETER VERMAAS.

Geb. te Vlissingen 21 Mei 1839. Inges. Aug. 1856. Ontsl. Aug. 1859. Bev. te Middelburg in 1859 en in datzelfde jaar tot militair apotheker in Den Haag.

Deze heer is geboren in de Vrouwestraat te Vlissingen, waar zijn vader eene bakkerij had. Hij genoot zijne pharmaceutische opleiding bij de heeren MAHUTTE, zie n°. 79, en G. BAERT en te Middelburg bij HENRY. Hij had dus uitnemende leermeesters. Na zijn bevordering tot militair-apotheker 3[e] klasse, is hij een jaar in Den Haag gebleven bij het Rijks Magazijn van geneesmid-

delen. Na dien tijd heeft hij verschillende garnizoenen gevolgd, te weten Venlo, Breda, zijn geboorteplaats Vlissingen en Leiden. Te Venlo stond hij van 60—67; te Breda van 67—74; te Vlissingen van 74—81 en na 1881 vinden wij hem in Leiden.

Omstreeks 1895 werd de heer VERMAAS gepensionneerd als apotheker 1ste klasse, doch rusten beviel hem niet. Hij verbond zich daarom aan het groote ziekenfonds aldaar, dat een eigen apotheek heeft. Hij is daar chef voor de receptuur. Aan deze apotheek zijn niet minder dan zes jonge dames werkzaam.

De heer VERMAAS is den 11 Mei 1861 gehuwd met eene Vlissingsche dame, Mej. A. J. P. DELVOYE. Zij bezitten 4 kinderen. Niet onaardig te zien, welke goede positie deze verkregen.

De oudste J. P. is arts te Vlissingen, geb. te Venlo 13 Juli 1864.

De tweede, C. C., is arts en off. van Gez. 1ste klasse te Bergen op Zoom, geb. 22 Sept. 1865.

De derde, Mevr. P. D., geboren te Breda, 11 Jan. 1872, is gehuwd met den heer DEN BEER POORTUGAEL BARENDREGT, kapitein Inf. te 's Hage.

De vierde, DR. W. A., arts te Amsterdam is ongehuwd.

De oude heer zelf woonde te Leiden aan den Morschweg n°. 12.

132. JOHANNES MARINUS VAN DER HOEK.

Geb. te Goes 12 Jan. 1838. Ing. Januari 1858 en reeds in datzelfde jaar ontslagen.

Deze was een zoon van den bekenden, in 1830 geëxamineerden, drogist D. v. D. HOEK, die in de Lange Kerkstraat te Goes woonde. Genoemde zoon heeft zijn studiën aan de School niet kunnen voortzetten en overleed spoedig daarop. Gelukkiger was een andere zoon, D. A. v. D. HOEK, die geen leerling aan de Clinische School is geweest maar te Middelburg met goed gevolg de apotheek van BORRENDAMME, Lange Burg — zie n°. 94 — heeft overgenomen. Hij wordt als apotheker alhier vermeld van de jaren 1854 tot 1877.

Dit is echter onjuist, immers volgens opgave zijner familie, overleed deze kundige, eenvoudige man reeds den 31 Mei 1875.

Met den dood van dezen apotheker hield ook tevens de zaak op. Zijne weduwe, een Juffr. STEENMEIJER, woont thans met hare dochter te samen met hare zuster Mevr. de Wed^{e} DE WILDE—STEENMEIJER in de Lange Noordstraat.

De latere apother KROL v. D. Hoek te Goes, was geen broeder van hem, maar een zoon van een vroegeren apotheker HENDRIK, die zijn apotheek ook in de Lange Kerkstraat had.

133. GERRIT ADRIAAN DE LOOZE.

Geb. te Zierikzee 7 Sept. 1834. Inges. Jan. 1858. Eervol ontsl. in Aug. 1859. Bev. 21 Sept. 1859. Overl. 15 Juni 1895.

De kundige GERRIT DE LOOZE heeft zonder twijfel veel geleerd in de zaak zijns vaders, die hij later overnam. Hij was apotheker te Zierikzee van 1858 tot zijn overlijden. DE LOOZE had zieh reeds onderscheiden toen hij leerling was bij HERKLOTS. Hij was de broeder van den onder n^{0}. 129 opgenoemden heer A. W. A. DE LOOZE.

GERRIT had in de zaak zijns vaders een nette en gemoderniseerde apotheek, die een zeer goeden naam had, evenals hij zelf. Men hield hem voor zeer bekwaam; hij was lid van den Geneesk. Raad, zoodat ik meermalen met hem heb vergaderd. Hij was een aangenaam en vroolijk mensch, misschien iets te luchthartig. Zonderling, terwijl in den regel gevoel voor securiteit de bekende eigenschap is en zijn moet van den pharmaceut, die dan ook aan hem niet ontbrak, had hij daarnevens eene in het oog loopende voorliefde voor loterijen, vooral van paarden. Zonderling moest het ook wel schijnen, dat juist in het stille Zierikzee een apotheker in de dagbladen werd genoemd als winner van een paard, somtijds, als ik mij goed herinner, zelfs van rijtuig of equipage. Op den langen duur bracht dat wagen echter geen voordeel aan.

Hij overleed slechts 61 jaren oud.

Zijn zoon, de heer C. DE LOOZE, volgde hem op en is dus thans nog te Zierikzee gevestigd.

134. GILLES CORNELIS VAN NEDERVEEN.

Geb. te Middelburg 23 Aug. 1841. Inges. Aug. 1858. Bev. 28 Sept. 1861. Overl. 23 Aug. 1903.

GILLES VAN NEDERVEEN, zoon van den, op de Noordzijde van den Dam wonenden loodgieter JASPER, die eerst gehuwd is geweest met Mej. SOUTE en later met Mej. M. VAN HEUSDEN, nam de bekende apotheek over van HERKLOTS, zie n°. 31.

In den naamwijzer staat HERKLOTS bekend van 1840 tot 1868 en apotheker v. NEDERVEEN van 1867 tot 1902. Vergis ik mij niet, dan heeft v. NEDERVEEN zich reeds onmiddellijk na zijn bevordering met HERKLOTS geassocieerd. In den beginne ging het den jongen man in deze keurig in orde zijnde zaak zeer goed, doch van lieverlede ging hij tengevolge van zijn celibatair leven achteruit en de zaak met hem. Vandaar dat hij bij de nieuwe geneeskundige staatsregeling besloot zijn zaak te sluiten; dit had in October 1902 plaats. Hij bleef echter zijn oude woning betrekken.

Tegelijkertijd met het doen ophouden zijner apotheek verscheen in de Korte Noordstraat een nieuwe apotheker, de heer VAN DE GARDE.

Na de sluiting zijner apotheek, ging VAN NEDERVEEN, die een paar jaar te voren door een val reeds een arm had gebroken, en bovendien door hand en voeteuvel zich zeer moeilijk bewoog, physisch en psychisch steeds achteruit. Eindelijk overleed hij 23 Aug. 1903, 62 jaren oud.

In deze loodgietersfamilie heb ik den oud geworden overgrootvader nog gekend, wiens kleine Goudsche pijp blauw was gekleurd door het loodhoudend speeksel!

135. ADRIAAN GERNLER.

Geb. te Middelburg 7 Sept. 1840. Ing. Aug. 1858. School verl. 1861.

De familie GERNLER is reeds lang bekend door hare zeilmakerijen, die trouwens thans niet meer zooveel van noode zijn.

In mijn eerste stuk vermeldde ik den voormaligen leerling, den thans te Souburg wonenden heer M. GERNLER.

Een ander lid der familie, dien ik vaak met Anthritis

deformans heb behandeld en die thans door zijn zoon in de zaak is opgevolgd, woonde in het onlangs geheel nieuw opgebouwde café op het Zand, langen tijd onder den naam van „Bremerton" bekend, doch dat later den naam van „Pax Intrantibus" heeft gekregen.

Van dezen jichtlijder nu was ADRIAAN de broeder. Zijne leerjaren heeft hij in de apotheek bij den heer KOOLE doorgebracht, vóórdat VAN DER HAAR — zie n°. 151 — daar zijn anker nederlegde.

A. GERNLER is niet bij het vak zijner keuze gebleven, doch heeft, zooals mij de heer LE CLERCQ, zijn tijdgenoot, berichtte, in Den Haag een handel in minerale wateren opgezet. Hij is later in die stad overleden.

136. PIETER POST.

Geb. te Middelburg 28 Juli 1840. Inges. Jan 1859. De School verlaten in 1863. Bev. 27 Mei 1863.

POST was een nette en goed onderlegde jongeling en zoon van den scheepgezagvoerder POST, wonende Smallekade. Middelburg had toen nog op Oost en West varende schepen en het mag ter eere van POST worden gezegd, dat hij de eerste was, althans zeker onder de kapiteins uit Zeeland, die aan boord het geregeld gebruik van spiritueuse dranken afschafte.

Na zijn te Middelburg afgelegd examen is POST geëxamineerd bediende geworden in den Haag bij den heer KOOLEMAN BEIJNEN; deze apotheek was om haar schoon uiterlijk bekend als het pillen-paleis. De van 1838 dagteekenende apotheker wordt in 1865 nog als zelfstandig genoemd.

De heer STADES, die hem ook in Den Haag goed gekend heeft, zeide mij, dat POST naar Tiel is vertrokken en daar later is overleden. Ik ken zijne jaartallen niet maar teeken als merkwaardig op, dat in Tiel in 1842 gevestigd was M. L. POST van 1838; in 1865 was M. L. POST geassocieerd met G. POST van 24 September 1861, terwijl daar nog een G. W. POST wordt genoemd, evenals de anderen apotheker en drogist. Thans vind ik slechts te Rhenen een J. J. POST terug. De POSTEN hebben dus wel te Tiel een tijdlang post gevat, maar zij hebben hun post verlaten.

137. ABRAHAM AGATHUS NONHEBEL.

Geb. 19 Juni 1833 te Est en Opijnen bij Zalt-Bommel. Inges. April 1859. Bev. 30 Juni 1861. Overl. 12 Mei 1890.

De NONHEBELS waren geen medische maar daarentegen een predikantenfamilie. Reeds op het laatst der 18e eeuw, meen ik, predikte een NONHEBEL te Kleverskerke. Toen ABRAHAM aan de Clinische School studeerde of misschien reeds apotheker was, stond zijn vader als leeraar te Serooskerke; een broeder elders; een andere broeder was predikant te Middelburg. Allen genoten volop het vertrouwen en de liefde hunner gemeenteleden.

Onze ABRAHAM was leerling bij HERKLOTS. Vóór zijn vestiging nam hij nog een jaar de apotheek waar van de Wede MARSELIS te Tholen. Toen genoot hij het voorrecht de apotheek van A. TAK — zie n°. 30 — te kunnen overnemen, daar de eigenaar zijn rust wenschte te nemen. Die apotheek, uiterst geschikt tegenover de Nieuwstraat in de Kortedelft gelegen, kreeg na den spoorwegaanleg aan den gevel een grooten vergulden vijzel. De zaak floreerde spoedig, dank zij de voorkomendheid van den nieuwen eigenaar en van den even behulpzamen JOHANNISSEN, terwijl de naam van NONHEBEL er ook het zijne toe bijbracht om aan de apotheek een zeer groote clientèle te bezorgen.

NONHEBEL huwde Mej. STERK uit Goes en leefde gelukkig met haar. Jammer dat hij van zijne zes kinderen één vrij onverwacht verloor, hetgeen hem zeer trof.

De NONHEBELS waren schijnbaar groot en sterk, maar inderdaad tot slepende ziekten, maaglijden en Albuminurie geneigd.

Ook ABRAHAM werd niet oud, hij bereikte slechts den leeftijd van 57 jaren.

Hij zag zijn oudste dochter gehuwd met den predikant J. W. DROST te Wemeldinge, die een groot gezin verkreeg.

Na het overlijden van NONHEBEL, die zeer geacht was geweest en menige betrekking had waargenomen, vooral op kerkelijk gebied, hield mevrouw de Wede de zaak met provisors aan. Deze waren de heeren VAN RIJN, SMEEDING, TINKELENBERG en SYTSEMA. 25 Juli 1895 had

zij het voorrecht haar zoon Gijsbregt Kornelis Adriaan, geb. 19 September 1870, tot apotheker bevorderd te zien. Deze betrok toen zijns vaders apotheek, terwijl de weduwe met hare kinderen een ander huis ging bewonen. De heer Nonhebel Jr. huwde Mej. Faro en heeft thans, 1903, twee dochtertjes.

Hij legt zich, evenals zijn collega de heer J. C. van der Harst, voornamelijk op bacteriologie en scheikundig onderzoek toe. Hieraan hebben beiden het voornamelijk te danken dat zij tot lid van het Zeeuwsch Genootschap zijn benoemd en dat hun een plaats is aangewezen in de onlangs aangestelde Gezondheidscommissie. De heer Van der Harst echter bedankte voor de laatste betrekking, waarop de heer Nonhebel werd gekozen in zijne plaats.

138. MARIUS NICOLAAS BAERT.

Geb. te Middelburg 2 Aug. 1843. Inges. Aug. 1860. Bev. 27 Mei 1863.

Vóordat men te Vlissingen, omstreeks 25 jaren geleden, namelijk in 1880, een door den heer Den Hollander gemaakt borstbeeld van den dichter Bellamy plaatste — een ander monument vond men reeds in de kerk — droeg de Bellamykade den naam van Oostzijde Nieuwehaven; aan deze lag de oude welbekende apotheek van den heer G. Baert, die reeds dagteekende van 1809. Terwijl een zoon zich te Middelburg en een ander zich te Groede hadden gevestigd — zie n°s 57 en 70 — volgde de kleinzoon, onze Marius zijn grootvader in de zaak te Vlissingen op. Reeds in 1865 staat hij daar vermeld, als een voor zich zelven handelend apotheker.

Baert was de zoon van den bekenden Middelburgschen apotheker in de Gortstraat K 17 — thans een gesloten huis. De vader, die lid was van de Prov. Geneesk. Commissie en later van den Geneesk. Raad zal zijn zoon wel een goede pharmaceutische opleiding hebben gegeven, waartoe dan ook diende de zaak van den grootvader te Vlissingen.

Baert huwde Mej. Alida Magdalena de Borst Verdoorn, had een gelukkig gezin en eene goed beklante zaak; ook hij werd lid van den Geneeskundigen Raad, die

later het toezicht had niet alleen op Zeeland maar ook op Westelijk Noord-Brabant, zoodat Baert ook daar op zijne beurt de apotheken inspecteerde.

Getrouw aan de traditiën zijner wegens haar godvruchtige richting geachte familie, was hij bij het Nederduitsch Hervormd kerkgenootschap meermalen in dienst, doch ook werkzaam in andere betrekkingen.

Terwijl Baert nog steeds zijne eigene zaak met goed gevolg bestuurt, heeft hij het geluk, dat ook zijn zoon, den 6 Juli 1895 geadmitteerd, zich te Vlissingen heeft gevestigd. De heer C. G. Baert, die zich vooral toelegt op bacteriologie en scheikundig onderzoek, heeft zijne apotheek in de Walstraat I 189.

139. CHRISTIAAN NICOLAAS WOUTERSEN.

Geb. te Domburg 20 Dec. 1843. Inges. Aug. 1860. Ontsl. 1864. Bev. te Middelburg 3 Dec. 1864.

Deze hupsche, nette, in alles wat noodig was, goed onderwezen jongeling was de zoon van den met eene juffrouw Jutting gehuwden Notaris, die later te Middelburg is gaan wonen, Markt C 9 en Noordstraat L 130. Hij werd aan de School ontslagen met cert. 1. Te Middelburg was hij bij den lector De Ligny werkzaam geweest van 1 Maart 1859 tot 1865. Er was toen echter geen kans om zich hier te vestigen, doch te Kampen werd eene zaak ter overname aangeboden; het was die van den heer Top. De in Den Haag wonende heer Lehman de Lehnsfelt, ons n°. 122, zou ze overnemen, doch deze stierf onverwachts en daardoor opende zich een toekomst voor Woutersen. Hij was echter toen — in 1868 — slechts 25 jaren oud, begon dan ook met zich slechts te associeeren met den heer Top doch nam de zaak voorgoed over den 1 Januari 1872.

Het ging hem uitstekend goed; nog in het laatstgenoemd jaar huwde hij met eene jonge dame, Mej. Hendriks uit Kampen. Deze echt schonk hun vijf kinderen; het oudste, eene dochter, fungeert bij haar vader als assistente, het derde, een eenige zoon, zal eindexamen doen aan de H. B. School om daarna voor apotheker te studeeren met de hoop eenmaal zijn vader te kunnen opvolgen. Uit alles blijkt dus een hoogst gelukkige toestand.

140. ADRIAAN JAN VAN OCKENBURG.

Geb. te Middelburg 14 Dec. 1844. Inges. Aug. 1860. Ontslagen Maart 1865. Bev. 25 Febr. 1865. (In de officieele lijst van 1903 staat bij vergissing 1825).

Zijn geboortehuis was Kortedelft G 10, waar zijn vader eene zaak had in koloniale waren, die thans nog voortgezet wordt door de firma K. MEERTENS JR.

Zijn geslachtsnaam staat misschien in verband met eene plaats in Delftland. Volgens door hem zelven verstrekte opgaven, werd de flink ontwikkelde jongeling, goed van studie en van gedrag, 1 April 1865 bediende bij GULDENSTEEDE EGELING te Zeist, kwam in 1867 in betrekking bij C. KUYK te Arnhem en in 1868 bij de firma DE BLAECKE DE LIGNY & ZOON te Middelburg. In 1870 werd VAN OCKENBURG provisor bij den heer MARINISSEN op de Noordzijde van den Dam, wiens gezondheid aan het wankelen was gegaan. De zoon van den heer MARINISSEN, zie n^0. 126, had zijn vader moeten opvolgen, maar dat is niet gebeurd.

In 1871 werd VAN OCKENBURG waarnemend apotheker in de apotheek van de Wed. W. K. DE WIJS te 's-Gravenhage en vestigde zich eindelijk 1 Febr. 1872 in de zaak van MAHUTTE te Vlissingen, zie n^0. 79, in het Groenewoud H 21, die hij had overgenomen, toen deze heer zich in België metterwoon begaf.

Thans, 1903, woont de heer VAN OCKENBURG echter niet meer in dat huis, doch heeft de zaak overgedaan aan zijnen, den 7 Juli 1899, gepromoveerden zoon, die dezelfde initialen voert. Hij zelf heeft voor zich eene nieuwe zaak gesticht in de levendige moderne Badhuisstraat n^0. 136. De heer VAN OCKENBURG had het ongeluk in Januari 1892 zijne echtgenoote THERESIA JOHANNA BRONS te verliezen. Hij hertrouwde, 21 November 1893, met HENRIETTE BARTHOLDINA DUTILH.

141. WILLEM JACOBUS ZEEGELAAR.

Geb. te Vlissingen 22 Sept. 1843. Inges. Aug. 1860. Ontslagen met cert. 1 in 1863. Bev. te Middelburg 11 Febr. 1864.

Ik weet weinig van de loopbaan van dezen Vlissingschen heer. Alleen vond ik hem in het officieele ver-

slag van 1885 vermeld als staande te Maassluis. Mij is gemeld, dat deze apotheker thans ambteloos leeft in Den Haag, Kanaal 23.

Zijn huwelijk is kinderloos gebleven.

142. JAN WILLEM LIENS KOK.

Geb. te Middelburg 15 Maart 1844. Inges. Aug. 1860. Is overleden.

Deze was de zoon van JOACHIM LIENS KOK, kruidenier in de Langeviele K 195, wiens broeders de onder n°. 20 en 60 vermelde apothekers FILEDT KOK en WILLEM MARINUS KOK waren. Van onzen JAN WILLEM leeft thans nog een broeder te Middelburg.

Naar men mij verhaalde, had JOACHIM LIENS KOK niet veel lust in de kruidenierszaak, liet deze meestal aan zijn vrouw over en handelde liever op koopdagen in oudheden. Hij is er niet rijk door geworden.

Op blz. 18 heb ik reeds gezegd, dat de naam van LIENS die was zijner moeder en dat zij afstamde van eene vroeger te Zierikzee en vooral te St. Maartensdijk in aanzien gestaan hebbende familie, maar onze antiquair noch zijn zoon, de aanstaande apotheker, hebben dien familienaam getracht er weder bovenop te brengen.

De zoon, JAN WILLEM namelijk, heeft nooit examen gedaan en had dit kunnen doen, omdat niet alleen de School hem de gelegenheid daartoe aanbood, maar omdat hij tevens leerling was en bleef bij den heer J. A. P. VAN DEINSE. Er haperde iets aan zijn levenswijs! Een huwelijk met Mej. VAN DER ELST, een Middelburgsche, bracht geen verbetering aan, zoodat er scheiding op volgde. Er leeft nog een zoon uit dit huwelijk.

J. W. LIENS KOK zelf is niet oud geworden.

143. PIETER ANTONY WATTEZ.

Geb. te Vlissingen 28 October 1841. Inges. Aug. 1860. Ontsl. met cert. 1, Juli 1863. Bev. 1863. Overl. 22 December 1898 te Amsterdam.

Een verstandige burgerjongen uit Vlissingen, wiens broeder thans nog te Middelburg woont. Van dezen vernam ik, dat PIETER leerling-bediende is geweest bij

ker HERKLOTS en later provisor bij den heer LMAN te Vlissingen.

ITEZ heeft geen apotheek opgericht of overgenomen, koos de militaire loopbaan. Hij werd dus ir apotheker, was in verschillende plaatsen in zoen, o. a. te Deventer en te Kampen en heeft tot den rang van kapitein gebracht.

ı dien tijd was hij te Amsterdam woonachtig. Het jnt dat zijn gestel door een hartkwaal werd ondernd, althans in het jaar 1898, toen hij een uitvoering . Artis was gaan bijwonen, stierf hij onverwachts in een tramwagen. Zijn weduwe overleed een jaar later. Het huwelijk bleef kinderloos.

144. ROBERT THOMAS WINKELMAN.

Geb. te Vlissingen 1 Oct. 1843. Ing. Aug. 1860. Ontsl. in 1863 met cert. I. Bev. 16 Dec. 1863.

Over deze familie is reeds bij den vader van onzen ROBERT — zie n°. 37 — gesproken. Deze had zijn apotheek in 1834 overgenomen van de erven van wijlen J. VAN DEN HOUTE, die in 1826 tot apotheker was bevorderd.

ROBERT THOMAS WINKELMAN volgde zijn vader in de apotheek op. Hij maakte en maakt het daar uitstekend. Jammer dat hij een tijdlang met zenuwlijden had te tobben. Toen kwam het hem uitmuntend te pas, dat zijne bij den heer WIJNNE en bij den heer V. D. HARST onderwezene dochters hem in de apotheek konden behulpzaam zijn. WINKELMAN bleef bij het vak, maar de jonge dames niet. Zij heeten thans Mevr. C. M. FEESSEN–WINKELMAN en J. M. SIPKES–WINKELMAN. Ook geen zijner drie zonen heeft de apothekers loopbaan gekozen. De eerste is Officier van administratie bij de Marine, de tweede is gediplomeerd aan de Rijks-Landbouwschool en de derde heeft het reeds tot candidaat in de medicijnen gebracht.

145. PIETER GASILLE.

Geb. te Goes 3 Febr. 1834. Inges. Sept. 1860. Ontsl. met cert. 1 in 1861. Bev. 13 Aug. 1863.

GASILLE, na goed volbrachte studiën, vestigde zich in 1866 op de Oude Markt te Vlissingen. Dit was

de apotheek van B. FLANDER, ten onrechte op blz. 30 als in de Kerkstraat vermeld. Daar was hij een tijdlang provisor geweest. In 1875 verplaatste GASILLE zijne apotheek naar de Kerkstraat F 32. Thans — 1903 — is die zaak onder zijne leiding nog steeds als goed beklant bekend. De apotheek van B. FLANDER hield van dien tijd op te bestaan. De zoon van den heer GASILLE zal zijn vader in de soliede zaak niet opvolgen, daar deze reeds ruim drie jaar bij de Provincie als veearts werkzaam is.

De naam GASILLE is geen Zeeuwsche, men is dan ook van meening, dat de voorouders réfugié's zijn geweest.

146. PHILIP ABRAHAM LE CLERCQ.

Geb. te Groede 22 Sept. 1837. Inges. 7 Febr. 1861. Bev. 28 Sept. 1861.

DE KLERK en LE CLERCQ zijn in Noord- en Zuid-Nederland zeer verspreide namen, en geen wonder, want het zeer bekende woord beteekende zooveel als schrijver. De naam moest dan ook voorkomen onder de zoogenaamde Hugenootsche immigranten. Een latere nakomeling van hen was bovengenoemde PH. ABR. LE CLERCQ. Deze werd geboren in het land van Cadzand, waarheen zoovele om het geloof vervolgden hun toevlucht hebben genomen, waaronder de uitgetrokken Salzburgers in de eerste plaats moeten worden geteld. Deze waren echter Duitschers. LE CLERCQ telde bij zijn komst aan de Clinische School reeds 24 jaren, zoodat hij elders pharmaceutisch onderwijs moet hebben genoten. Zoo had hij in de apotheek van den bekenden G. BAERT te Vlissingen op de Bellamykade geleerd en evenzoo bij diens bekwamen zoon te Middelburg.

In 1861 bezocht hij onze School, voornamelijk met het doel om van den hortus te kunnen gebruik maken.

Reeds in datzelfde jaar kreeg hij zijn ontslag en deed zijn eindexamen den 28 September 1861, dat even goed verliep als zijne studiën waren geweest. Daarop ging de jonge apotheker als provisor de zaak der Wed^e^ VAN DEINSE in Den Haag waarnemen. Daar was tegelijkertijd met hem de in 1868 overleden LEHMAN DE LEHNSFELD—

zie n°. 122. — Alles was daar dus Zeeuwsch. In Febr. 1867 verliet LE CLERCQ reeds deze zaak, om een eigen apotheek te gaan oprichten in het vrij uitgebreide Zeeuwsche dorp Kruiningen. Die apotheek was keurig ingericht, werd accuraat bestuurd, zeer ten voordeele der gemeente, doch minder voordeelig voor de geneesheeren, die nà Doctor JANSSEN omstreeks 1871 zich daar wilden vestigen.

LE CLERCQ bleef echter niet in die plaats van 1500 zielen, doch nam 1 Januari 1890 de apotheek over van den heer HOUTZAGER — zie n°. 109 — in het dubbel zoo groote Terneuzen. Hij heeft thans een zeer goede zaak. Evenals te Oostburg een naburig geneesheer, had ook te Kruiningen de thans te Kochengen wonende heer MASSÉE, die niet op de plaats zelve maar in de nabijheid ervan woonde, getracht verlof te erlangen voor het leveren van medicijnen. Het is hem echter niet toegestaan.

147. MEIJER SAMUEL POLAK.

Geb. 15 Juli 1830. Inges. 9 Febr. 1861. In datzelfde jaar vertrokken. Bev. 14 Febr. 1862 als drogist.

Het Israëlietisch Kerkgenootschap en de naam duiden op Duitschen oorsprong. Te Vlissingen woont thans een zeer geaffaireerd industrieel en in Holland bekwame medici van dien naam.

Onze POLAK is korten tijd op de Clinische School geweest, waarschijnlijk om van den hortus gebruik te maken. De vriendelijke, flinke man heeft zich te Zierikzee op goeden stand als drogist neergezet. Hij is in die stad zeer gezien, werd lid der onlangs opgerichte Gezondheidscommissie, en heeft een bloeiende zaak.

De Polen hebben het hier beter dan in hun eigen land. Bij gelegenheid van haar 23sten geboortedag, 31 Aug. 1903, begiftigde H. M. de Koningin den heer POLAK, drogist, met de zilveren medaille van de orde van Oranje-Nassau.

148. FERDINAND HENRI VAN LIER.

Geb. te Vlissingen 18 Oct. 1843. Inges. Aug. 1861. Bev. 3 Dec. 1864.

Ik vermeen, dat de heer D. VAN LIER, die heelmeester

te Vlissingen en vroeger, als ik mij niet vergis, Off. van Gezondheid is geweest, een nabestaande was van bovengemelden FERDINAND. De heer D. VAN LIER is uit Vlissingen naar Amsterdam vertrokken.

Onze VAN LIER, een Israëliet, wiens naam aan de Belgische stad Lier herinnert, bleef maar kort aan de Clinische School. Hij is van hier vertrokken en is wellicht dezelfde als zekere heer F. H. DE JONGE VAN LIER, die in het jaarboekje van 1885 aangegeven staat als een ook op 3 Dec. 1864 te Vlissingen — dit zal wel te Middelburg of Amsterdam moeten zijn — geadmitteerd apotheker, thans nog aldaar werkzaam. Mij zijn zijne lotgevallen niet bekend.

De VAN LIER's vormen thans te Amsterdam eene uitgebreide medische familie.

149. JACOBUS MARINIS GASILLE.

Geb. te Goes 9 Maart 1830. Inges. als uit Zierikzee komende, 22 Febr. 1862. Ontsl. in dat zelfde jaar. Bev. 30 Aug. 1862.

Oudere broeder van den thans te Vlissingen wonenden heer PIETER GASILLE — zie n°. 145 —, die vroeger met FLANDER heeft samengewerkt.

De heer J. M. GASILLE vestigde zich te Zierikzee en heeft daar in de Korte St. Janstraat C 114, een bloeiende zaak. Vroeger was de apotheek van PHILIBERT LYPHART MAATJES, geb. 20 Sept. 1788, ongehuwd overleden 25 Juni 1848.

Daarop volgde FRANS JOHANNES VORSTHEUVEL LABRAND, die later — zie n°. 96 — een tabakszaak heeft overgenomen. Van dezen nu werd JACOB M. GASILLE de opvolger. Zijne ouders waren HYACINTHE JEAN, die tot het Waalsche kerkgenootschap behoorde en JACOBA VAN STRIEN, te Goes woonachtig. GASILLE is gehuwd met eene dochter van den ouden apotheker DE LOOZE. Hun zoon GERRIT ADRIAAN heeft zijne examens voor apotheker reeds afgelegd en is zijn vader in de zaak behulpzaam.

150. PETRUS TAK.

Geb. te Middelburg 29 Oct. 1845. Inges. Aug. 1862. Bev. te Utrecht Dec. 1871.

De in alle opzichten goed onderwezen jongeling was

de zoon van den tabakshandelaar FREDERIK JAN TAK, Giststraat F 175, en van Mej. EPKEMA. De vader was Doopsgezind en verwant aan de drie reeds vroeger vermelde apothekers van dien naam te Middelburg.

Mevrouw's vader was de om zijn geleerdheid geachte rector der Latijnsche school alhier, die bij zijn dood een zoon PETRUS naliet, die te Amsterdam rector geworden is en naar wien onze PETRUS was genoemd. Deze, van plan apotheker te worden, werd leerling der School en studeerde verder bij den heer P. M. DE LIGNY. Zijn ouders verlieten later de stad en de tabakszaak werd voortgezet door den thans in de Koepoortstraat E 63 ambteloos levenden heer A. TAK, die geparenteerd was van vrouwszijde aan den heer MARINISSEN, secretaris der Prov. Geneesk. Commissie. PETRUS TAK liet zich als apothekersbediende bij de genoemde Commissie inschrijven hetgeen ook voor de toekomst het recht gaf zonder examen in een apotheek werkzaam te zijn.

De Clinische School moest echter ten gevolge van de nieuwe wet ophouden te bestaan en, wilde TAK apotheker worden, dan moest hij zich elders voor de zware examens bekwamen. Hij begaf zich daarvoor naar Deventer en werd te zijner tijd tot apotheker bevorderd. Van Maart 1872 tot 30 October 1873 werd TAK provisor te Rotterdam bij de firma J. DE LOOS & ZOON, doch reeds in December 1873 besloot hij Nederland te verlaten en als privaat apotheker naar Indië te gaan. Het ging toen reeds met de aangename stoombooten langs den veel korteren weg wat gemakkelijker dan oudtijds met een zeilschip! In Januari 1874 landde hij te Batavia. Hier werd hij provisor bij de firma RATHKAMP & Co.; dit duurde tot Augustus 1876, om in December van dat jaar over te gaan bij de firma A. STEUDEMANN & Co., te Soerabaja, waarvan de heer W. G. VAN DER HELL aan het hoofd stond. In April 1879 werd hij deelgenoot in de zaak. Deze positie van samenwerken duurde slechts een dag of tien, omdat de heer VAN DER HELL overleed.

De heer TAK deed in 1891 zijne zaak aan een ander over en vond zich verplicht om gezondheidsredenen te repatrieeren. Zijn verblijf in Holland duurde tot November 1893; weêr trok TAK naar Soerabaja, maar

ditmaal plaatste hij zich in de Simpangsche apotheek om daarvan de leiding te voeren. Deze zaak werd in 1897 omgezet in een Naamlooze Vennootschap. Twee jaren daarna moest TAK het allesbehalve gezonde Soerabaja reeds verlaten en voorgoed terugkeeren, deels tot eigen herstel van gezondheid, deels voor de opvoeding zijner drie zonen.

De zaak had vele voordeelen afgeworpen, vooral door handel in geneesmiddelen en de groote behoefte daaraan wegens den in de buurt gevoerden Lombok-krijg.

Inmiddels was de heer TAK den 22 Juni 1882 te Probolingo gehuwd met Mej. A. C. M. BROEKHOFF, onderwijzeres aldaar.

Hun gezin bestond later uit:

1°. FREDERIK JAN, geb. 15 Jan. 1884, naar den grootvader geheeten.

2°. ANNE CAREL MARIE, geb. 1 Maart 1885.

3°. Ecco, geb. 23 Sept. 1888.

De heer TAK vestigde zich eerst te Apeldoorn, doch toen het Instituut daar werd opgeheven, vertrok hij in 1901 naar Voorburg, waar hij nu nog aangenaam woont.

In het Pharm. Jaarboekje van 1902 staat TAK nog vermeld als apotheker te Batavia; dat mag de redactie dus wel veranderen!

151. WILLEM VAN DER HAAR.

Geb. 25 Maart 1845 te Den Helder. Inges. Aug. 1862. Ontsl. in Juni 1865 met cert. n°. 1. Overl. in 1890 te Djokjokarta.

VAN DER HAAR was de broeder van een met den Middelburgschenboekhandelaar L. VAN BENTHEM JUTTING gehuwde dame. Thans 1903 zijn alle drie reeds overleden.

Aan zijne opvoeding en aan zijn gedrag ontbrak niets. Hij is te Middelburg, behalve op de school, ook leerling geweest bij den heer KOOLE, Rouaansche kade. Na zijn examen is hij gaan inwonen als provisor in den Haag bij de Wed. DE LANGE. Zijn verblijf te 's Hage heeft echter niet lang geduurd. Uit verlangen misschien naar warmer landen, is hij naar O.-Indië vertrokken, heeft zich te Djokjokarta als apotheker nedergezet, doch is daar weldra overleden.

152. FRANÇOIS HENRI LE CLERCQ.

Geb. te Middelburg 4 Mei 1846. Inges. Aug. 1863. Op verzoek ontsl. in Juni 1866. Bev. 24 Dec. 1873. Overl. 1889.

Le Clercq, wiens moeder tijdens zijn verblijf aan de School reeds weduwe was, had tot vader een welbekenden boomkweeker. Zijne zusters hebben nog heden eene modiste-zaak, Segeerstraat H 98, alhier.

Zoo als zóo velen is ook Le Clercq in zijn examens tegengehouden door de nieuwe wetten. Hij is te Middelburg werkzaam geweest in de bekende, nu gesloopte apotheek van den heer Herklots en heeft, als ik mij niet vergis, nog te Middelburg zijnde, zijn eerste staatsexamen gedaan en is toen vertrokken naar Amsterdam, te Middelburg een goeden naam achterlatende. Hij heeft zijn eindexamen volgens de nieuwe wet gedaan in 1873, 10 jaren na zijn inschrijving aan onze School.

Te Amsterdam is Le Clercq provisor geworden in de zaak van de weduwe Vogel op Kattenburg. In 1888 nam hij daarop de apotheek over van den heer Zembsch, een naam, die herinnert aan den Middelburgschen Officier van Gezondheid, over wien in het kort iets is gezegd in de „Levensberichten van Fokker en De Man".

Le Clercq heeft te Amsterdam eene goede zaak gehad, doch overleed reeds in 1889, ongeveer 44 jaren oud. Hij liet na eene thans eveneens overledene weduwe en vier kinderen, die bij familieleden zijn gaan inwonen en in betrekkingen geplaatst.

153. PIETER CORNELIS PLUGGE.

Geb. te Middelburg 12 April 1847. Inges. Aug. 1863. Overl. op Java 22 Juni 1897.

Plugge's bejaarde vader, die vele huiselijke rampen heeft doorstaan, doch in zijn zoon zeer veel geluk heeft gezien, leefde tot Febr. 1903 als rustend koopman op de Dwarskade alhier. De jonge Plugge is gedurende langen tijd werkzaam geweest in de apotheek van den heer Hackenberg — zie n^{0}. 107. — Merkwaardig dat aan dezen later zoo beroemden hoogleeraar de scheikunde toenmaals zoo onbegrijpelijk voorkwam, dat hij vast had besloten het vak te verlaten. Men heeft het dus aan

apoth. HACKENBERG te danken, dat dit niet gebeurde. Ik zal over die ster aan onzen pharmaceutischen hemel hier niet veel zeggen, elders is er genoeg over hem geschreven en zeer terecht.

Voor zijn verdere studiën vertrok PLUGGE naar de hoofdstad. Daar werd hij later voor zijne bijdrage over carboolzuur met goud bekroond. Vervolgens is hij tot assistent benoemd aan het Physiologisch Laboratorium te Groningen, in welke stad hij in 1876 tot doctor in de natuurkunde promoveerde. Tien jaren later genoot hij de eer tot doctor honoris causa in de geneeskunde te worden benoemd.

Japan vraagt aan den hoogleeraar GUNNING een bekwamen man te willen aanwijzen om in dat land het onderwijs te reglementeeren. PLUGGE is de uitverkorene; hij richt te Tokio een uitmuntend Laboratorium op. Van daar roept men hem in het vaderland terug om hoogleeraar in de toxicologie en zoo meer te Groningen te worden. PLUGGE vaart de aarde rond, reist over Californie, langs de Niagara, naar Nederland terug.

Te Groningen teruggekeerd, werkt en schrijft hij onophoudelijk.

Het lacht hem toe het schoone Noorwegen te gaan zien. Hij breekt dáár door een val zijn dijbeen. Er was daar in de binnenlanden zóó weinig medische hulp beschikbaar, dat men, vergis ik mij niet, te Christiania het been opnieuw heeft moeten reponeeren of breken. De kuur duurde lang, maar er is herstel opgevolgd.

Daar valt den weetgierigen man de gedachte in, de Laboratoria van Buitenzorg te gaan bestudeeren. Men raadt hem echter de reis, om gezondheidsredenen, af.

Ook ik, bekend met den minder gunstigen toestand van zijn hart, zag hem, bij zijn afscheidsbezoek ten mijnent, noode gaan.

De reis ging echter goed en het verblijf in Indië in den beginne evenzeer. Daarna begonnen er sporen van ongesteldheid voor den dag te komen en vrij onverwacht bezwijkt PLUGGE aan de zoo geduchte tropische koorts den 22 Juni 1897. En dit terwijl het stoomschip voor de reede lag, dat hem den anderen dag naar het vaderland zou terugvoeren!

PLUGGE is ongehuwd gestorven. Het Zeeuwsch

Genootschap ontving van den heer P. C. PLUGGE, overleden 24 Febr. 1903, volgens aan mij gedane belofte, het in olieverf geschilderde portret van den overledene, benevens de gouden medaille door de Amsterdamsche faculteit aan hem verleend, eindelijk twee kostbare Japansche vazen, door het Japansche Gouvernement aan PLUGGE vereerd. Wij bewaren eveneens de geschiedenis van zijn laatste ziekte, geschreven door den heer TREUB te Buitenzorg.

154. LEENDERT JOHANNES VAN DER HARST.

Geb. te Middelburg 22 Nov. 1846. Inges. Aug. 1863. School verl. Bev. in 1869 en later in 1884 tot doctor in de pharmacie. Overl. 22 Nov. 1897 te Utrecht.

Een tijd- en stadgenoot van PLUGGE en iemand die hem in kunde en ijver naderde. Zijn vader was de gegoede koopman JOHANNES GERARDUS en zijne moeder JOHANNA HENDRIKA VLIEGER. In hun laatste jaren gingen deze rustend levend in het groote huis in de Lange Giststraat F 163.

Twee zijner zonen zijn hem in de koloniale zaak, Groenmarkt C. 87 88, opgevolgd. De familie VAN DER HARST, waarvan ik reeds n°. 78 vermeldde, is zeer uitgebreid te Middelburg; een lid daarvan is Med. doctor in het naburige Koudekerke.

VAN DER HARST had de geneesk. School bezocht van 1863 tot 1865, na in 1862 als leerling in de apotheek van den heer STADES te zijn gekomen. Hij genoot daar privaatonderwijs van diens zoon, den heer J. L. STADES, later voortgezet door NOORTHOEK. Omdat de School ophield te bestaan, verkreeg hij een plaats in de hoogste klasse der Rijks H. Burgerschool. Dankbaar erkende hij het daar ontvangen onderwijs van HENNEKELER en SEELHEIM. Daarna bezocht hij de Pharmaceutische School te Deventer, de opvolgster van het voormalig Athenaeum. Toen deed VAN DER HARST in 1869 het staatsexamen als apotheker en in dat jaar werd hij leeraar aan de Rijks Hoogere Burgerschool te Utrecht.

Het blijkt alzoo, dat de kundige jonge man met voortvarend karakter en vooruitstrevenden aard zich liever aan het onderwijs wilde wijden, dan aan eene apotheek. Spoedig was zijne geschiktheid daarvoor be-

kend en dit had tengevolge, dat hij in 1873, als leeraar in de Nat. historie, Scheikunde en Pharmacographie aan de Veeartsenijschool te Utrecht werd benoemd. Daar is hij tot aan zijn dood toe met glans werkzaam geweest.

Nog was het den eerzuchtigen man niet genoeg, hij wilde doctor zijn in zijn vak en verkreeg dien graad in 1884, op een Dissertatie over Taxus baccata.

Op al dat werken en dien strijd om hooger te klimmen dat zóó vaak gepaard gaat met een niet al te voorzichtige wijze van leven, volgde een spoedig kwijnen. Hij overleed diep betreurd 22 Nov. 1897, aan suikerziekte.

Zooals meer begaafde menschen, was ook hij prikkelbaar van natuur. Eens heeft de Gezondheidscommissie te Middelburg het met hem aan den stok gehad, omdat haar secretaris, tijdens het onderzoek van Conium in Anijszaad, van zaadjes gesproken had in plaats van vruchtjes.

Hij heeft vele bijdragen nagelaten, doch ik zal ze hier niet opnoemen.

Van der Harst was lid van het Zeeuwsch Genootschap.

In 1903 leefden van hem nog vele nabestaanden te Middelburg. Hij zelf liet twee zonen na; de een de heer J. G. v. d. Harst is thans — Juli 1903 — candidaat in de Medicijnen te Utrecht en de andere — C. J. H. — is 1e luit. der infanterie te Middelburg.

155. WILLEM ADRIAAN VAN SWERS.

Geb. te Middelburg 6 Jan. 1847. Inges. Aug. 1863. Overl. 3 Juli 1864.

Deze uitnemende jongeling was de zoon van den heer Van Swers op de Wal. Met den heer Johannissen leerde hij vooral bij den apotheker Van Dolder. Toen hij op het punt stond zijn eindexamen te doen, waarvan ieder de beste verwachtingen had, stierf zijne moeder tengevolge van tering en enkele dagen daarna hijzelf aan typhus. Beiden rusten in hetzelfde graf.

156. JOHANNES ADRIAAN ROELSE.

Geb. te Vrouwepolder 21 Juni 1842. Inges. 1864. Bev. te 's Hage 4 Juni 1874. Overl. 7 Oct. 1893.

Roelse, die een paar jaren te laat op de School kwam om nog te Middelburg te worden toegelaten, be-

hoorde tot een aan den waterstaat verbonden familie. Zijn vader was commies bij de Oostwatering in Walcheren. Zijn geboortehuis aldaar, aan den zeedijk nabij Vrouwepolder gelegen, verheugt zich des zomers in een verrukkelijke ligging, maar is des winters aan al de guurheid blootgesteld van een op het Noorden liggenden zeedijk. Zijn vader HUIBRECHT werd niet oud en liet als weduwe na Mej. ELISABETH CORNELIA LA SAGE. Deze ging met haar eenigen zoon te Vlissingen wonen. Haar neef, de heer STEWART SCHULTZ, geneesheer aldaar, werd voogd over den jeugdigen knaap. Zij zelve overleed in 1859. Zijn bekwame voogd bespeurde in den 17-jarigen jongeling den lust om apotheker te worden, zoodat hij te Vlissingen leerling werd bij de heeren LE COINTRE en MAHUTTE, beide als bekwame pharmaceuten bekend; daarbij volgde hij tevens ook de lessen te Middelburg, doch de School ging te niet. Hier ter stede is hij niet op een apotheek geweest.

De heer SCHULTZ besloot hem voor de nieuwe examens te laten doorstudeeren, zoodat ROELSE de lessen aan het Athenaeum te Amsterdam ging volgen en onder de weinigen onzer School behoorden die na veel inspanning slaagden. Hij werd toegelaten in Juni 1874, na eenigen tijd vóór zijne promotie werkzaam te zijn geweest als assistent bij de H. Burgerschool te Deventer.

ROELSE heeft zich daarop in 1875 neergezet te Apeldoorn waar slechts één apotheker was, de heer ROMIJN, huwde met Mej. J. A. VAN DER JAGT en had er een welvarende zaak. Hij overleed in Oct. 1893, nalatende zijne nog thans aldaar levende weduwe met een zoon en eene dochter.

157. JACOB VAN SPRANG.

Geb. 22 Maart 1842. Inges. Aug. 1863 en in Dec. van datzelfde jaar de School verlaten. Bevorderd 16 Dec. 1863.

Waar deze jongeling was geboren is mij onbekend. Ik weet evenmin of hij verwant was aan zekeren heelmeester VAN SPRANG, die nog eenigen tijd te Kapelle bij Goes en ook te Middelburg heeft gewoond.

Uit den korten tijd, dien VAN SPRANG aan de School heeft doorgebracht, maak ik op, dat het weder slechts

eene captatio benevolentiae is geweest van den lector en lateren examinator en een poging om kennis te maken met den Hortus en Simplicie-kast.

Van zijn tijdgenoot, den heer apotheker Le Clercq te Terneuzen, heb ik vernomen, dat Van Sprang naar Dordrecht is gegaan, om de apotheek van den heer Kluit waar te nemen. Daar deze heer nog in de officieele lijst van 1865 wordt vermeld, zal het in 1866 zijn geweest. Van Sprang is er niet gebleven, doch achtereenvolgens is hij naar verschillende plaatsen vertrokken; mij zijn opgenoemd Roozendaal, Hilversum, Nieuwediep en eindelijk is hij ambteloos te Utrecht gaan leven.

158. TJEERD REEN CANNEGIETER.

Geb. te Heinkenszand 19 Oct. 1844. Inges. 1863. Bev. 18 Oct. 1875.

Deze heer was de zoon van den geneesheer F. H. Reen Cannegieter en Mej. Heijstek. Zijn vader overleed plotseling te Heinkenszand in 1866. Te Vlissingen woonde zijn kundige zwager, de heer Le Cointre, die vele leerlingen had en daar leerde ook hij en onderwijl bezocht hij twee jaren lang getrouw de School. Toen verplichtte hem de wet van 1866 een anderen weg in te slaan, zoodat hij naar Amsterdam vertrok en daar werkzaam werd in de apotheek van den heer Meijboom, waar hij ruimschoots gelegenheid had de lessen van het Athenaeum bij te wonen, zoodat hij het examen als hulpapotheker doen kon. De heer Meijboom legde zijne zaak neder, Cannegieter had echter het voorrecht in een andere betrekking te kunnen komen, en wel in eene die hem vrijen tijd vergunde zoodat hij in 1875 zijn Staatsexamen doorstond. Na dien tijd is Cannegieter als provisor werkzaam geweest te Amsterdam, 's Hage, en nog korten tijd te Monnikendam. Na dat zwerven is hij benoemd tot gemeente-apotheker te Gouda; hier bleef hij zeven jaren, waarop zijne benoeming volgde tot gemeente-apotheker te Arnhem.

Ook daar bleef C. zeven jaren en richtte eindelijk in 1893 een eigen zaak op te Amsterdam. Dit duurde tot Nov. 1898, waarop hem de betrekking werd opgedragen van apotheker in de volks-apotheek *Den Eenhoorn*, die hij nog vervult.

In Amsterdam huwde de heer CANNEGIETER, den 12 April 1877, Mej. ANNA ELISABETH POPPELBAUM maar heeft geene kinderen. Zijne beide zusters wonen te Middelburg; eene dezer is de weduwe van den Vlissingschen apotheker LE COINTRE, later weduwe van apotheker VAN KROON, die in 1864 de apotheek voor haar had waargenomen en daarna te Velp een eigen apotheek heeft gehad.

159. JACOB HERMANUS HAMMACHER.

Geb. te Groede 28 Febr. 1845. Inges. 1864 tot 1866. Bev. na Staatsexamen. Overl. 10 Nov. 1901.

De naam der familie is Duitsch, doch staat niet in verband met de in Groede gewoond hebbende Salzburgers, waarvan de overlevenden na hun treurig verblijf in Zeeland allen naar hun land zijn teruggekeerd. De familie H. is echter sedert lang bekend te Groede. De heer H. G. HAMMACHER is lid der Prov. Staten.

Onze JACOB had een goed onderwijs genoten in die daarvoor gunstig bekende plaats. Te Middelburg heeft hij zich bekwaamd bij apotheker HERKLOTS op de Groote Markt. Later heeft hij Staatsexamen gedaan na assistent geweest te zijn in het groote ziekenhuis aan den Coolsingel te Rotterdam. Daarop is hij in 1871 provisor geworden te Vlaardingen. Een jaar daarna zette hij zich in zijn geboorteland te IJzendijke, waar onderscheidene apotheken houdende dokters waren, neder. Minder om deze reden, dan wel om dichter te zijn bij plaatsen geschikt voor de opleiding zijner kinderen, ging hij in 1875 te Sliedrecht wonen, om deze plaats reeds in 1897 voor Amsterdam te verruilen. Daar nam hij een zaak op den Kadijk over.

De heer HAMMACHER overleed 10 Nov. 1901 aldaar na een langdurig lijden aan kanker. In 1903 zal de apotheek vermoedelijk worden opgeheven.

160. HERMANUS BASTIAAN MARSELIS.

Geb. te Tholen 5 April 1846. Inges. Januari 1864. De School verlaten Aug. 1865. Overl. 20 Sept. 1903.

Bovengenoemde leerling was de zoon van den Thoolschen apotheker DANIEL MARSELIS en CORNELIA T. JOPPE.

Deze, ofschoon reeds in 1824 te Middelburg geadmitteerd, staat in 1842 vermeld als provisor bij de Wed[e] VAN RIJSSEL te Tholen. Later werd deze zaak door den jongen VAN RIJSSEL waargenomen — zie n°. 69 — totdat zij ten slotte is opgeheven.

Omstreeks 1843, heeft DANIEL MARSELIS zich ten slotte zelfstandig te Tholen gevestigd, maar zijn vroegtijdig overlijden op 11 December 1856 maakte dat provisors de zaak der weduwe moesten besturen. Hun zoon, bovengenoemde HERMANUS B. MARSELIS was bij het overlijden zijns vaders slechts een jongen van een jaar of tien. Ook later is hij niet in de apotheek opgevolgd omdat hem de wetenschappelijke opleiding ontbrak voor het Staats-examen, doch hij heeft het in zijne jeugd gekozen vak niet vaarwel gezegd. Hij is te Utrecht verscheidene jaren als bediende werkzaam geweest, eerst in de apotheek van VAN KALKEN, later in die van de Firma VIEL & C°. Het laatst was hij een apotheker behulpzaam te Nijkerk o./d. Veluwe. Na het overlijden van dezen heeft hij zijn vroegeren patroon VAN KALKEN, die stil was gaan leven, opgepast en verzorgd, doch deze blies spoedig daarna ook den laatsten adem uit. MARCELIS werd door hem in zijn testament zoo goed bedacht, dat hij kalm kon gaan leven. Hij is toen te Breda gaan wonen en aldaar op 20 September 1903 overleden.

In de apotheek zijner moeder vond ik van 1858 tot 1866 de volgende provisors:

J. KAUTZ, G. A. DE LOOZE, F. PLANKEEL, A. A. NONHEBEL, A. DE HAAN, I. J. D. BUIJS, J. E. KAUTZ, E. B. W. LOS en B. W. H. VAN ARK. Daarna is de apotheek door J. E. KAUTZ overgenomen.

Het schijnt dat veel later zich nog een zekere heer ROLDANUS in Tholen heeft neergezet, doch thans vindt men er, zoo min als op het geheele eiland, een zelfstandig apotheker gevestigd.

161. APOLLONIUS MESLIER.

Geb. 10 Juli 1846 te Vlissingen. Inges. Aug. 1864. School verlaten in 1866.

Deze leerling, die ijverig en nauwlettend zijn studiën aan de School volbracht, was tegelijkertijd met den heer

Cannegieter, leerling bij den bekwamen apotheker Le Cointre te Vlissingen.

Ondanks den lust en den ijver, heeft de heer Meslier het niet gewaagd het Staatsexamen te doen.

De heer Gasille te Vlissingen deelde mij mede, dat Meslier drogist is geworden in Rotterdam.

162. ABRAHAM ALBERTUS LAGAAIJ.

Geb. te Vlissingen 15 Sept. 1846. Inges. Aug. 1864. School verl. 1866. Staatsexamen gedaan 22 Dec. 1877. Overl. 12 Oct. 1900.

Boven bij n°. 11, iets over de apothekersfamilie der Lagaaij's mededeelende, zagen wij dat de heer J. Lagaaij de vader was van den daar vermelden Pieter en grootvader van Abraham, met wien ik den bovenstaande bedoelde.

Te Middelburg heeft Abraham de School geheel afgeloopen en den naam nagelaten van een bekwaam en ijverig leerling. Dat hij bekwaam was blijkt hieruit dat hij later zijn Staatsexamen deed en in 1877 bevorderd werd.

De heer Lagaaij vestigde zich te Rotterdam en had daar een goede zaak, doch werd niet oud. Hij overleed aan influenza en bereikte slechts den leeftijd van 54 jaren.

De apotheek in de Westerstraat 32 wordt waargenomen door den heer Hartog Cohen.

De apotheek is volgens het Jaarb. van 1903 ook ingericht voor Microscopisch-scheikundig onderzoek.

Lagaaij liet eene weduwe na met zes kinderen. Zij was eene dame Hondius uit Wageningen.

163. DIRK NICOLAAS APPEL.

Geb. te Middelburg 26 April 1847. Inges. Aug. 1864. School verlaten 1865. Overleden omstreeks 1901.

Tot hen, die afgeschrikt werden door de spookgestalten van aanstaande Staats-examinators volgens de nieuwe wet, en wien in de toekomst voor apotheker minstens twee zware examens voor den geest schemerden,

behoorde ook DIRK APPEL. Het was een jongmensch van goede vorming en manieren, met veel geest en veel aanleg maar met weinig lust voor mathematische studie.

APPEL was de zoon van den collecteur der Staatsloterij W. APPEL en Mej. NOÉ. Zijn begaafde vader was een voornaam lid van het kunstminnend gezelschap V. W. en zoo ook zijn broeder en vele familieleden. Dit genootschap werd eenmaal, als ik mij goed herinner, zoo genaamd naar de initialen van den oprichter. Het lidmaatschap ervan gaf, evenals dit bij K. BAERT en anderen het geval was, een litterarischen tint aan deze burgerfamilie en ook aan onzen DIRK. Deze verliet dan ook de pharmacie; is na geruimen tijd op het kantoor zijns vaders te zijn werkzaam geweest en geen vooruitzichten hebbende naar Amerika, naar de Hudsons-baai, vertrokken, waarvan de brave LINDENHOUT in zijne reis door Noord-Amerika had geschreven dat zij omringd was door bergen van *lijm;* hij had het Engelsche woord *Lime,* dat kalk beduidt, maar als lijm wordt uitgesproken, door lijm vertaald! Daar maakte APPEL het goed, keerde nog eens naar Zeeland terug doch overleed in Amerika omstreeks het jaar 1901. Hij was ongehuwd.

164· PIETER KETNER.

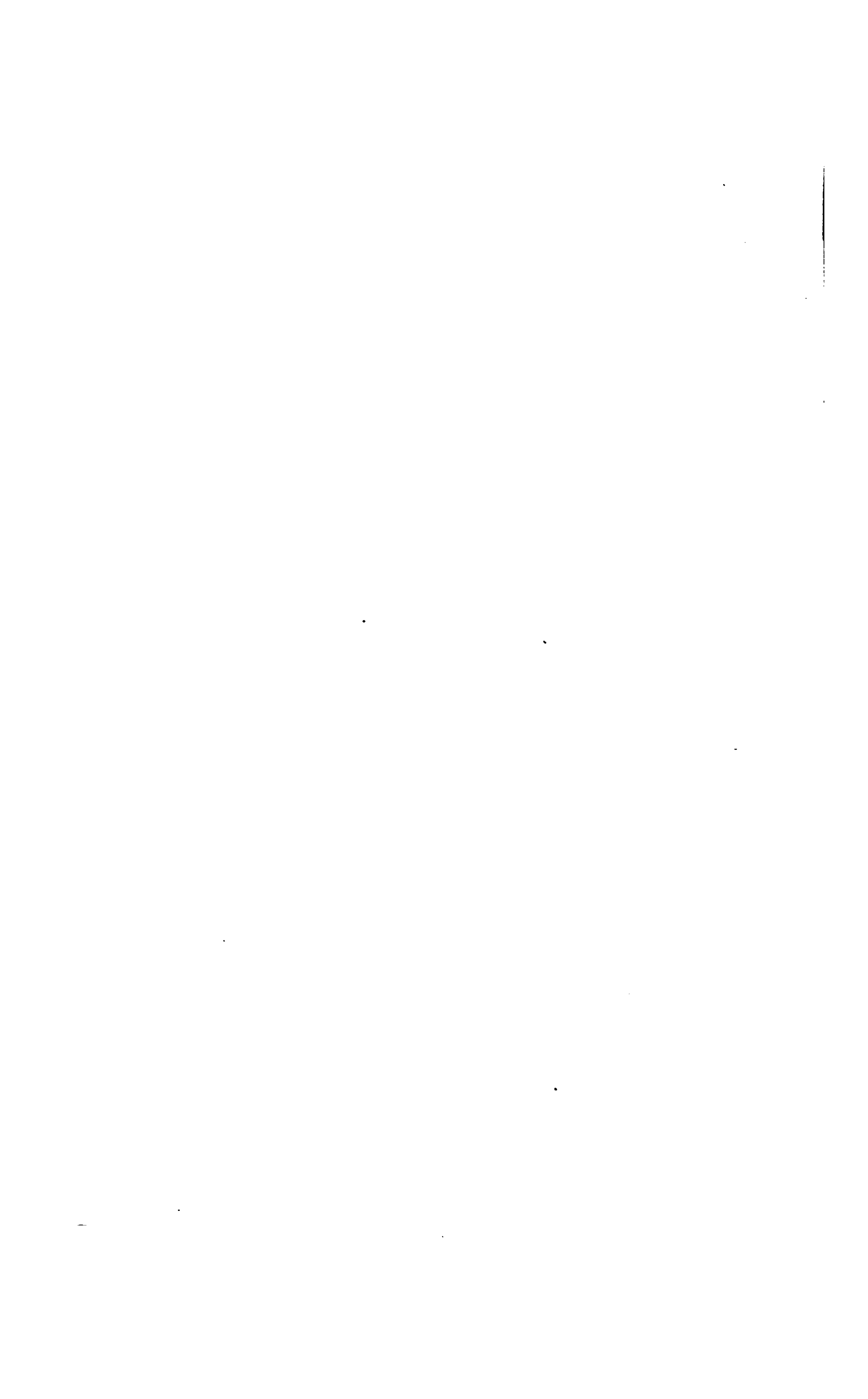
Geb. te Middelburg 20 April 1849. Inges. Sept. 1866.

De vader van PETRUS was bontwerker, Langedelft B 121, en droeg, zonderling genoeg, ook weder een niet Nederlandschen naam; zijne vrouw was een dochter van zijn voorganger ARENDS. Deze juffrouw ARENDS was verwant aan den in het eerste stukje vermelden, op Java overleden leerling der Clinische School A. M. ARENDS. De inrichting was dus aan de familie bekend, doch waarom PIETER op het laatst nog leerling werd begrijp ik niet. Een tijdlang was hij op het Gymnasium geweest, maar had daar geen kans gehad op een præmium ornatius voor trouw schoolbezoek.

Hij is toen naar Gent vertrokken, eene uitnemende plaats voor Medische wetenschap maar ook vol verleiding. Het ging er ook niet. PIETER is teruggekeerd en huzaar geworden. Ik herinner mij hoe een vriend

van mij, lid der Eerste Kamer, in een waggon eerste klasse door een huzaar, dien hij niet kende, werd aangesproken met de woorden „Domine, quo modo vales et quo vadis". In dienst ging het echter ook niet en wat er verder met hem is gebeurd, bleef mij onbekend. Hij overleed spoedig.

Kettner was dus de slipdrager, de rouwsluiter der Pharmaceutische School. Van hem kon men niet zeggen: „Finis coronat opus".

Oude Kraamkamer.

De Vrouwelijke Leerlingen bij de Geneeskundige School.

In het Koninklijk Besluit dat de oprichting der Scholen voorschreef, werd al aanstonds de wensch uitgedrukt ook voor vroedvrouwen het onderwijs open te stellen; dat was een goed denkbeeld, want er werd nu gelegenheid gegeven om van het betere classikaal onderwijs gebruik te maken, terwijl het vroeger aan vrouwen werd overgelaten, van welke geene enkele door wetenschappelijke vorming uitblonk. Zij die in eene stad zich oefende, kon het onderwijs ontvangen van een chirurg, doch om zulk een docent te betalen zal het wel aan geld ontbroken hebben en zij die ten plattelande het vak leeren moest, was verplicht zich veelal te bepalen tot een vrij eenvoudigen leermeester, die haar voor het examen opleidde, om mogelijk van haar admissie nut te trekken en die misschien niet eens een fantôme of andere hulpmiddelen bezat. Vroeger was de verloskunde geheel in handen van vrouwen, zoodat de heelmeesters zelven maar slechte docenten waren en geen ondervinding hadden. Te Middelburg b. v. werden in 1768, slechts vier accouchementen door accoucheurs verricht — de gevallen van consult niet medegerekend — en daarentegen door vrouwen 881.

Dit veranderde overal ook in Zeeland. De eenmaal beroemde J. de Puyt heeft de verdienste gehad voor mannelijke accoucheurs te zorgen.

Weldra ging het bedrijf in handen over van chirurgen, des te grooter werd het dus plicht om de vrouwen goed op te leiden. Ik herinner mij ten plattelande, als overblijfsel uit vroegeren tijd, nog één of twee accoucheurs, die geen examen hadden gedaan als heelkundigen en ik herinner mij, helaas, tevens dat die zich veel inbeeldende maar weinig beteekenende heeren, die intusschen het recht hadden om instrumenten te gebruiken, met hun vectis ontzettend veel kwaad hebben gesticht. Classikaal onderwijs voor vrouwen was dus

gewenscht, zij leerden daardoor zelve meer en werden tevens beter in staat gesteld het werk te kunnen beoordeelen van de altoos en altoos boven haar geplaatste en uit de hoogte op haar nederziende heeren.

De School is in dit opzicht zeer nuttig geweest. Menige vroedvrouw heeft mij verzekerd, dat zij met dankbaarheid zich dien tijd herinnerde. Het onderwijs was eenvoudig, haast huiselijk, van daar ook begrijpelijk. Men had fantômes, goede platen en praeparaten, doch velen beschouwden het als een fout, dat de stedelijke School, en dus in de laatste jaren van haar bestaan, als lector iemand benoemde, die wel in andere opzichten voortreffelijk was, doch het vak niet meer praktisch beoefende.

Het aantal inschrijvingen heeft slechts 47 bedragen. In mijn eerste stukje sprak ik van 51; dit is ontstaan door het medetellen van dubbele inschrijvingen.

Op het aantal van vroedvrouwen heeft de School geen grooten invloed gehad. In 1825 en 1865 waren in de grootere plaatsen respectievelijk 9 en 14 en in de kleinere 17 en 18 vroedvrouwen.

Dit kon niet anders omdat de School stad en lande volop met dokters voorzag, die gaarne, als het niet anders kon, met drie gulden belooning tevreden waren. De nieuwe wetten hebben de School gedood en de zwaardere eischen meer kundige vrouwen geleverd, doch het aantal bleef gering: in 1901 waren er slechts 39, waarvan 29 in plaatsen kleiner dan Goes.

Daar ook het aantal geneeskundigen op de dorpen minder is dan voorheen, moet wel dikwerf op afgelegen plaatsen de hulp aan onbevoegden overgelaten worden. Het is dus onbillijk deze te vervolgen.

De Zeeuwsche Sage-Femmes waren ook niet allen Femmes-Sages; ik zal mij echter in de volgende bladzijden maar niet bemoeien met haar zedelijk leven en vermeld van haar meestal korte berichten, voor zoover ik die ken, om den afloop van haar studiën mede te deelen, evenals dat van de mannelijke leerlingen is geschied. Ook hier is dwalen verre van uitgesloten.

Korte Biografiën van de Vrouwelijke leerlingen.

1. CORNELIA JACOBA PONTE.

Geb. te Middelburg 7 April 1793. Inges. December 1824. Bevorderd tot vroedvrouw te Middelburg 6 October 1827. Overleden 20 Juni 1845.

De ongehuwde juffrouw PONTE was de eerste ingeschrevene. Zij telde toen echter reeds 31 jaren. Haar ouders waren JAN PONTE en SARA MARIA JANSEN. De naam PONTE komt nog te Middelburg voor. Zij bleef drie jaren aan de School en vestigde zich omstreeks 1828 in haar geboorteplaats. Er waren toen hier slechts twee vroedvrouwen: juffr. HARDIJZER van 1793 en juffr. VERMIJLE-BROEDER van 1824. Zekere juffrouw DALING was overleden en zoo ook de in 1805 toegelaten juffr. M. KROONE. Evenwel vertrok zij omstreeks 1830 naar Axel, waar de welvaart in dat jaar toenam door de Belgische Revolutie. Daar was in 1828 overleden Mej. LAGRA.

Juffrouw PONTE is te Axel tot aan haar overlijden — Juni 1845 — gebleven. Zij was toen weduwe van J. W. SLIJPEN en liet een zeer goeden naam achter.

2. ELISABETH COLIJN.

Geb. te Dordrecht 30 Juni 1802. Inges. 31 Dec. 1824. Bev. 15 Sept. 1826. Overl. te Veere, 22 Juni 1896.

Met uitzondering van haar rustjaren heeft deze vlugge en bekwame vrouw altoos te Middelburg gewoond. Zij is eerst gehuwd geweest met VAN DER ZWALP en later met LOENE. Als Juffr. LOENE kende ieder haar. Zij is eerst gaan wonen in een buitenwijk, namelijk buiten de Veersche poort, doch weldra ging zij haar zetel vestigen in de Nederstraat en later op andere plaatsen, Korte Noordstraat en Dam; dat verhuizen is voor het publiek lastig. De ijverige vrouw, die nooit moeite

ontzag en van haar laatsten man kinderen overhad, waaronder haar dochter, ons n°. 42, heeft verbazend veel gedaan. Zij was bij de dokters zeer gezien en toen zij op ondervinding kon bogen, als stads-vroedvrouw voor de leerlingen van veel waarde. Zij is, toen hare krachten gingen falen, bij familie te Veere gaan uitrusten. Ik vond haar te Middelburg tot ongeveer 1869. Jammer dat zij, die zooveel goeds had gedaan, behoeftig bij behoeftige kinderen leven moest met een pensioen van ƒ 80. »Lex dura sed ita" en daarbij kwam dat zij haar dochter zag wegkwijnen aan kanker. Zij zelve werd bijna 94 jaar oud.

Vóór juffr. LOENE was de wijk buiten de Veersche poort zonder hulp. In den strengen winter van 1817, toen de haven gemaakt werd, verleende mijn vader hulp bij de eerstbarende vrouw van een polderwerker; er was geen baker, geen buurvrouw tot bijstand. Toen des avonds alles goed was afgeloopen, liet haar man mijn vader uit en zeide dat hij zeer vermoeid was en aanstonds naar bed wenschte te gaan, doch dat hij, den volgenden morgen zeer vroeg naar zijn werk moetende gaan, de deur slechts op het klinkje zou sluiten. Toen mijn vader des morgens zijne visite maakte, vond hij moeder en kind dood en bevroren. De vrouw had in den voornacht een toeval gekregen en de man dacht, dat alles sliep. Het was een slaap maar een doodslaap. Zóó iets zal nu te Middelburg niet meer gebeuren.

In den tijd, dat ik mij met statistiek bezig hield, verzocht ik juffr. LOENE mij voor dat doel eens een groot aantal „blauwe" boekjes te bezorgen. Dit zijn ten gerieve van den Burgerlijken Stand hier reeds lang ingevoerde boekjes, waarin de trouwdag en alle geboorte- en sterfgevallen worden opgeteekend. De altoos bereidvaardige vroedvrouw bezorgde er mij honderd, onder voorgeven aan de bezitters, dat de Burgemeester deze zien moest. Ik zag toen met verbazing, dat in de rangen, waarin zij hulp verleende, verreweg de eerste geboorten vroeggeboorten waren, en dat, in strijd met hetgeen de leerboeken schrijven, toch bijna al die kinderen bleven leven! Er waren er bij van eenige dagen of weken na het huwelijk geboren en toch had de dood er geen vat op.

Als stedelijke beambte verleende zij diensten bij beval-

lingen of lavementen bij armen. Eens deed een vroolijk gezelschap Luikenaars een uitstapje naar hier en een hunner had de beleefdheid mij een gedrukt „compte-rendu" van zijn reisje te zenden. Wat hem vooral had vermaakt, was een uithangbordje van zekere juffrouw LOENE met het opschrift: Stads-vroedvrouw en Lavementzetster. Verbeeldt u, een clysopompière de la Municipalité!

3. ELISABETH JOHANNA SCHERER,
vrouw van DHONT.

Geb. te Middelburg 1 Juli 1800. Inges. Dec. 1825. Bevorderd 3 Jan. 1828.

Evenals de vorige eervol ontslagen. Zij was een eenvoudige geen opspraak makende, eenigszins loensch ziende vrouw, die tot haar dood toe in de zorgen zat. Na haar examen heeft zij van 1830 tot 1832 te Zaamslag gewoond, waar de vorige vroedvrouwen overleden waren. Te Middelburg teruggekeerd heeft zij genoeg te doen gehad; zij woonde in het westen der stad, juffrouw LOENE daarentegen in het oostelijk deel. Er waren echter nog de twee collega's HARDIJZER van 1793 en VERMIJLE, doorgaans juffr. BROEDER genoemd, van 1824. In het huis in de Langeviele, waar juffr. SCHERER woonde, huisden toevallig ook twee broeders RENS, geloof ik, die drie maanden na elkander geboren waren.

Eens werd ik bij haar in consult geroepen bij een zoogenaamde Anencephalus; het gold een 19e bevalling bij een arme vrouw. Ik veroorloofde mij de opmerking, dat 19 bevallingen voor een behoeftige vrouw wel wat te veel van hare krachten vorderden.

„Wat, dokter", zei de vroedvrouw, „ik ben nog zeer goed voor mijn werk, en heb er wel 22 gehad". En toen zeide ik: „Juffrouw, gij doet uw vak eere aan!" Haar man heette, meen ik, VERBEEK. Haar tweede echtgenoot, DHONT, was stads-werker.

In vroegere jaren had men afzonderlijke stadsvroedvrouwen voor de stads-ambachten.

4. CORNELIA GUNST.

Geb. te Oud-Vossemeer 22 Febr. 1801. Inges. Aug. 1826. Bev. 5 Oct. 1827. Overl. 1888.

In het aloude eiland Tholen, dat door de Eendracht

of Eëentrecht? van de even oude Toxandra gescheiden wordt, ontmoet men herhaaldelijk den naam van Geluk en dien van Gunst; den laatsten zullen wij in onze lijst nog twee malen vermelden. Cornelia Gunst zette zich in haar geboortedorp neder en heeft er tot aan haar dood een goeden naam gehad. Tot 1826 vinden wij in dezelfde betrekking eene juffrouw C. J. Geluk vermeld.

Haar echtgenoot heette Ary Ruitenburg. Thans praktizeert er, na eene vacature van vele jaren, juffr. P. J. Ruitenburg, in 1889 tot vroedvrouw bevorderd.

5. JOHANNA CATHARINA KERSSEN.

Geb. 3 Oct. 1798, waarschijnlijk te Middelburg. Inges. 1827.

Deze R. K. dame, die reeds haar eerste jeugd was gepasseerd toen zij zich als leerling liet inschrijven, is vermoedelijk afgeschrikt geworden door de anatomie der bekkenbanden. In ieder geval bedankte zij reeds in hetzelfde jaar van hare inschrijving.

6. MARIA GUNST.

Geb. 12 Juni 1807. Inges. Juli 1827. Bev. 4 Juli 1829.

Maria, zonder twijfel eene nabestaande van de zoo even genoemde Cornelia, was zes jaren ouder dan deze. Zij kwam als leerling aan de school, toen Cornelia Gunst op het punt stond deze te verlaten. Na een tweejarigen studietijd zette Maria Gunst zich in 1830 te Tholen neder, waar slechts de oude juffrouw Balk, wier admissie van 1787 dagteekende, de eenige vroedvrouw was. Deze laatste bleef te Tholen tot 1846 werkzaam. Intusschen heeft juffrouw Gunst er tot 1881 gelukkig gepraktizeerd. Zij is door juffrouw Jochem, die te Leiden in 1881 was bevorderd, in hare functiën opgevolgd.

7. MARTINA VISSER.

Geb. te Ouwerkerk bij Zierikzee 23 Juni 1797. Inges. Maart 1828. Bev. 5 Juli 1830. Overl. 7 Oct 1858.

De ouders dezer Schouwsche juffrouw waren Adriaan Visser en Lena van Oeveren, die later hare dochter

gevolgd en te Scherpenisse gestorven zijn. Op dit aloude dorp stond MARTINA VISSER alleen, daar de vroedvrouwen A. VAN DEN BERGHE, D. J. SJERP en C. SMIT sedert 1822 niet meer worden vermeld in de officieele lijsten.

Juffr. VISSER, gehuwd met IMAN DE BRUINE, bleef tot aan haar overlijden te Scherpenisse wonen. Ik ben deze inlichtingen aan de tegenwoordige vroedvrouw aldaar, juffr. TAZELAAR, verschuldigd. In 1817 komt de naam TAZELAAR onder de Middelburgsche vroedvrouwen voor.

8. PETRONELLA JOHANNA VAN DER SLUIS,
vrouw van A. BOUWENSE.

Geb. te Middelburg 26 April 1806. Inges. Aug. 1828.

Deze 22-jarige gehuwde juffrouw verliet zeer spoedig de School, zonder van haar vertrek kennis te geven. Zij miste dus de Hof-etiquette en is van vak veranderd.

9. CORNELIA DELS,
vrouw van J. VAN ZWEDEN.

Geb. 13 Jan. 1806. Inges. Juli 1829. Bev. 6 Oct. 1831.

Ik meen dat deze van geboorte een Middelburgsche was, doch weet geen goed of kwaad van haar te zeggen. Zij koos in 1835 Aardenburg tot standplaats en wordt daar tot 1850 als vroedvrouw vermeld.

Na haar zijn in deze van medici goed voorziene plaats geene opvolgers gekomen. CORNELIA DELS is meer dan eens verhuisd; van 1851 tot 1856 woonde zij te Sluis, na dien tijd langdurig te Ovezande.

10. GEERTRUIDA DE VRIENDT,
vrouw van JACOB SCHERER.

Geb. 16 Oct. 1806. Inges. Sept. 1829 en voor de tweede keer in 1839.

Wederom eene die spoedig zonder kennisgeving wegbleef. Dat zij tweemaal is ingeschreven, bewijst dat haar leven niet voor studeeren geschikt was.

11. MAATJE GUNST.

Geb. 31 Mei 1811 te Oud-Vossemeer. Inges. Jan. 1831. Bev. 26 Juli 1832.

De geboorteplaats wijst al dadelijk aan dat MAATJE tot dezelfde familie behoorde als de reeds vroeger genoemde. Toen zij de School had afgeloopen, koos zij Oostburg, waar toen geene vroedvrouw gevestigd was, tot standplaats. Door de Belgische revolutie was deze plaats zeer in bloei toegenomen. MAATJE GUNST is gehuwd geweest met den stijfselfabrikant GEORG HEINRICH BAERT. Zij hadden vele kinderen. In Sept. 1832 te Oostburg gekomen, vertrok zij echter met haar gezin in 1848 naar Amerika.

Drie jaren daarna werd hare plaats door juffrouw ANEMAET ingenomen. Thans — 1903 — vinden wij er juffrouw PASMA als vroedvrouw gevestigd.

Toen ik in mijne jeugd den rechten weg wandelde van Schoondijke naar Oostburg, las ik op het laatste vensterluik van het laatste huis van Schoondijke de woorden: „Ik woon hier op den hoek en heb niets meer te wenschen, dan Zegen van den Heer en Gunst van alle menschen.” Zulk een reclame heb ik bij juffr. GUNST te Oostburg niet gezien, doch dat zij toch wel gedeeld heeft in de gunst der kraamkamers blijkt uit het feit, dat zij geld genoeg had overgespaard om met haar groot gezin den Oceaan over te steken.

12. CORNELIA MARIA DE BOOIJ, huisvrouw van P. GOUDERON.

Geb. 22 Juni 1811. Inges. 12 Jan. 1831. Bev. April 1833. Overl. 11 Juni 1873.

Vóor haar vertrek naar Axel, dat in 1844 geschiedde, woonde CORNELIA DE BOOIJ in Middelburg. Juffr. PONTE overleed te Axel in 1845. Hare ouders waren, zooals de tegenwoordige vroedvrouw, mej. DE VOS, mij wel heeft willen melden, HERMANUS DE BOOIJ en J. P. ANTHONI. Juffr. BOOIJ is gehuwd geweest met P. GOUDERON, die te Gombong op Java is overleden. Haar tweede man was CORNELIS DE BLAAIJ, terwijl zij voor de derde maal is gehuwd geweest met C. JORIS. Zij zelve overleed 11 Juni 1873 te Axel.

13. ANNA VERBEET.

Geb. 29 Mei 1811. Ing. 1831. Bev. 4 Juli 1834.

ANNA VERBEET is van 1835 tot 1863 eene zeer gezochte verloskundige te Vlissingen geweest. Zij was gehuwd met zekeren POLM. Bij hare komst te Vlissingen moest zij de praktijk met de reeds daar gevestigde vrouwen E. LENGE, J. GABIJ en M. M. LAZARON, respectievelijk van de jaren 1800, 1814 en 1832, deelen.

14. CATHARINA WAS.

Geb te Middelburg 16 Aug. 1790. Ing. Aug. 1830. Bev. 4 Oct. 1832. Overl. 4 Dec. 1864.

De naam van deze Middelburgsche juffrouw is nu eens als „WAS" geschreven, dan weder als „WASCH", eene verwarring uit den Franschen tijd afkomstig. CORNELIA was eene nette, aangenaam uitziende vrouw, en ging eerst toen zij 40 jaren telde tot het vak over. Vergis ik mij niet, dan had zij echter reeds bakerdiensten uitgeoefend, hetgeen men hier den eigenaardigen naam gaf „van uit minnen gaan." Zij was ongehuwd, woonde in de Vlissingsche straat en verkreeg een niet uitgebreide maar nette praktijk.

Ik vind haar naam als vroedvrouw van 1833 tot aan haar overlijden vermeld.

Zij woonde in den laatsten tijd bij hare familie in de Langedelft.

15. JANNA ADRIANA WILLEMSE.

Geb. te Tholen 22 Nov. 1799. Ing. Jan. 1832. Bev. 1835.

Het eiland Tholen, genoemd naar een grafelijken tol en nog thans bekend door vroegeren meekrap- en ansjovishandel en door de, vóór het uitbreken der aardappelziekte in 1845, zeer gezochte aardappelen, was juffrouw WILLEMSE's geboorteland.

Na behoorlijke studiën vertrok zij naar Neuzen, of, zoo als men thans volgens Belgisch spraakgebruik zegt, Terneuzen, een naamsverandering, die een soort van inschikkelijkheid is tegenover onze buren.

Wij vinden haar daar van 1836—45, na dien tijd

woonde zij in de duinstreek van Schouwen, te weten in Haamstede, nadat zekere juffrouw KOUWEN van daar was vertrokken, daarentegen stond nog op dat dorp de bejaarde juffrouw SPEELMAN, die reeds in 1807 was begonnen.

Te Terneuzen volgden haar R. C. REIJERS op, zie n° 23, en later juffrouw ANEMAET.

16. PIETERNELLA CORNELISSE KOUWEN.

Geb. te Haamstede 22 April 1800. Ing. Jan. 1833. Bev. 5 April 1834.

Deze was, toen zij te Middelburg kwam, reeds elders onderwezen, hetzij door den geneesheer van Haamstede of door een collega uit Zierikzee. Ik noemde zoo even haar naam.

Juffr. KOUWEN vestigde zich in hare geboorteplaats; verwisselde dit dorp echter in 1840 voor Zierikzee, waar wij haar in 1878 nog vermeld vonden.

In 1901 woonde te Zierikzee de vroedvrouw M. A. ENSLIN, geb. STEKETEE.

Te Haamstede zijn thans — 1904 — geen geneesheer noch vroedvrouw meer.

17. ADRIANA VERMAAT.

Geb. te Steenbergen 10 Maart 1803. Inges. Aug. 1833.

en

18. ADRIANA MARIA BOOGAARTS.

Geb. te Steenbergen 7 Dec. 1805. Inges. Jan. 1834.

Beide deze jonge dames kwamen uit het dicht bij Tholen gelegen Noord-Brabantsche Steenbergen. Zij zijn, na verloop van een jaar op zijn hoogst, van de lijst geschrapt, omdat zij waren weggebleven zonder kennisgeving. Doodschuld bestond niet als men wegbleef! Zij kenden eenvoudig de gewoonte niet en goedkoope briefkaarten kende men toen ook nog niet! Hare namen als elders bevorderde verloskundigen heb ik niet gevonden.

19. ANNA MARIA KOOMAN.

Geb. te Middelburg 2 April 1813. Inges. Jan 1834. Bev. 3 Jan. 1839. Overleden 29 Sept. 1899.

Juffrouw KOOMAN had hare ouders in de Nederstraat

te Middelburg. In dit, bij hare komst aan de School reeds 21-jarig, aardig, vlug en handig meisje zat iets medisch. Haar vader was barbier geweest te Oostkapelle en had daar ook als chirurg gefungeerd. Er stond daar toen ter tijde slechts een zeer eenvoudig mannetje als chirurg, een zekere KLAASSEN van 1790. Deze man kende zóó weinig de stadsgebruiken, dat hij mijn vader, die als secretaris der Prov. Geneesk. Commissie eenigszins zijn superieur was, nog altoos aansprak met den voor winkeliers nog overgebleven titel van sinjeur.

Gemelde KOOMAN is als barbier naar Middelburg verhuisd. Zijne dochter, onze juffr. KOOMAN, heeft goede studiën gemaakt en zette zich te Middelburg op het Koorkerkhof neder, waar zij tot 1843 verbleef.

Later is zij gehuwd met een gewezen leerling der Clinische school, den kundigen en tot zijn overlijden toe zeer geachten A. WALRAVEN, wiens levensloop ik in het eerste stukje geschetst heb. Zij is haar vak tot op hoogen ouderdom blijven uitoefenen en is haar man van verbazend veel nut geweest, hem steeds getrouw volgende naar 's-Heer Arendskerke, Hoek, Lamswaarde en Nieuw- en St. Joosland. Op dit lief gelegen dorp dat in vroeger tijd van Walcheren door het overblijfsel der oude haven was gescheiden, had WALRAVÈN voor zich een goed woonhuis aan den straatweg naar het Sloe, weleer een drukken postweg doch thans veel minder in gebruik, laten bouwen. Daar is juffr. KOOMAN korten tijd na haar echtgenoot, ruim 86 jaren oud, overleden, steeds gezond geweest zijnde, maar erg doof. Thans wonen hare kindskinderen in dat huis. Zonder haar had WALRAVEN het nooit gewaagd zoo dikwijls en verre van huis te gaan ten behoeve van zijne kruidkundige studiën. Toen hij te Nieuwland woonde, trok zij menigmaal op een open wagen naar het door WALRAVEN waargenomen Arnemuiden.

Hare ongeveer 88-jarige zuster, Mevrouw de wed. HÖLSCHER, woont thans — 1904 — nog te Helmond.

20. ADRIANA VAN PELT.

Geb. 22 Juni 1798 te Veere. Inges. Aug. 1835.

Hare studiën verliepen niet regelmatig, want zij ver-

liet de School en werd in 1835 opnieuw ingeschreven. Later heeft zij echter van het vak afgezien.

21. JOHANNA MARIA LANG.

Geb. 10 Oct. 1805. Inges. Sept. 1835.

Ook deze Juffrouw verliet de School.

22. JOHANNA ADRIANA VAN METEN.

Geb. te Middelburg 26 Mei 1809. Inges. Jan. 1837. Bev. 15 April 1842. Overleden.

JANS VAN METEN, later gehuwd met den koetsier SAS, staat reeds in 1843 als verloskundige te Middelburg bekend. Zij bleef hier tot 1871 werkzaam, wonende den grootsten tijd van haar verblijf alhier in de Lange Giststraat.

Om familieredenen is zij naar Breda vertrokken, waar zij zich als verloskundige beschikbaar heeft gesteld, immers zij stond in 1885 als zoodanig bekend. Zij was toen weduwe.

In Middelburg is zij assistent stads-vroedvrouw geweest.

Het was een doorgoed mensch, met tamelijk veel praktijk. Wanneer zij hare patienten beklaagde, was dit niet, zooals dikwijls het geval is, gewoonte of geveinsdheid, maar inderdaad oprecht medelijden. Hare stadgenooten, die haar op de lagere scholen hadden gekend, gaven haar echter niet den eeretitel van slim.

Eens hield ik mij bezig met het opmaken van een lijst van de in de laatste jaren geboren misvormde kinderen, als daar zijn: aanééngegroeide, met hazenlip, met te veel armen of beenen en zóó meer; ik zond brieven aan alle collega's en vroedvrouwen en dus ook aan haar, die toen reeds onze gemeente had verlaten. „Och dokter," antwoordde zij mij, „breng me toch niet „voor den rechter, ik verzeker u, dat ik nooit een kind „heb ongelukkig gemaakt!"

Nu ik denk ook wel, dat de lessen in Teratologie niet professoraal zullen zijn geweest.

Waarlijk, ware zij een man geweest, men had hem, volgens het Oude Testament, een „houthakker en waterputter" genoemd.

23. REINA CATHARINA REIJERS.

Geb. te Middelburg 4 Dec. 1804. Inges. Dec. 1838. Bev. 11 Oct. 1842.

Deze Middelburgsche juffrouw was ook reeds vrij bejaard, toen zij werd ingeschreven. Het was geen lust in het vak, maar zekere behoefte om wat te verdienen, welke deze reeds haar eerste jeugd gepasseerde menschen dat lastige vak deed kiezen. In den regel brachten zij het dan ook niet ver.

Juffrouw R. is gaan wonen in de Bogardstraat en verkreeg een kleine, maar niet uitgezochte praktijk. Zij bleef dan ook niet, maar is naar Terneuzen vertrokken en staat daar tot 1848 vermeld.

24. ANNA CASTELEIJN, Wed. SNEUKELAAR.

Geb. 19 Nov. 1804. Inges. Maart 1839.

De SNEUKELAARS waren een R. K. burgerfamilie te Middelburg. ANNA was weduwe en telde bij haar inschrijving 35 jaren. Later hertrouwde zij met C. CARELSE. Zij bezocht de lessen zeer onregelmatig en bleef eindelijk geheel weg.

25. MARIA ELISABETH DRAECK.

Geb. 3 April 1816. Inges. Aug. 1840. Bev. 6 Jan. 1843.

Van deze later gehuwde dame, wier naam allesbehalve Zeeuwsch klinkt, en juist niet aanlokkelijk om mede te gaan dolen, is mij alleen bekend, dat zij zich te Vlissingen in 1844 heeft nedergezet. Ik vond haar daar reeds vermeld, voordat de weldra volgende juffrouw PAUWELS er kwam. Zij volgde op juffrouw VERBEET — zie n°. 13 — en staat geboekt van 1846 tot 1865. Juffrouw DRAECK is vermoedelijk te Vlissingen overleden.

26. PETRONELLA JACOBA PAUWELS,
vrouw van JERONIMUS MARCHAND.

Geb. te Vlissingen 14 Feb. 1807. Bev. 6 Jan. 1843.

Zij is na goede studiën eene geachte vroedvrouw te Vlissingen geworden en aldaar overleden. Zij schijnt

in 1843 daar gekomen te zijn en er 25 of 30 jaren het vak te hebben uitgeoefend, en is opgevolgd door de thans nog levende juffrouw FLORISSE. Haar kerkgenootschap was niet het Roomsch-Katholieke; daartoe behooren wel de uit Frankrijk gekomen en te Middelburg lang vertegenwoordigde LE MARCHAND'S.

27. LOUISE VICTOIRE FANNI VAN DE WALLE.

Geb. te Grevelinge boven Duinkerke, 21 Nov. 1813. Inges. Aug. 1842. Admissie 4 Jan. 1844.

Dit Juffrouwtje moet een bijzonder goeden naam als student gehad hebben, want het staat van haar opgeteekend, dat men haar met den titel van buitengewoon bekwaam heeft vereerd. Uit haar geboorteplaats maak ik op, dat zij R. Kath. was. Merkwaardig, dat er in het toen nog niet floreerende, doch een Belgisch loodswezen hebbend Vlissingen, drie vroedvrouwen te gelijk kwamen, DRAECK, PAUWELS en zij.

28. ELISABETH MACHIELSE, vrouw van JACOBUS HERMANS.

Geb. te Middelburg 7 Oct. 1818. Inges. Aug. 1843. Bev. 4 Juli 1845.

Juffrouw MACHIELSE behoorde tot den kleinen burgerstand, was echter tante of nicht van den vice-admiraal MACHIELSE. Van dezen heb ik in mijn vorig opstel „Over den Zuidelijken Muur van Oud-Middelburg" medegedeeld dat zijne moeder eene eenvoudige, gehuwde vrouw was, die in een klein gebouwtje op de toen nog bestaande Dambrug appelen en borreltjes verkocht aan de daar altoos aanwezige baliekluivers of leden van het St. Jansgilde. De flinke zeeman was omstreeks 1817 als jongen zonder opleiding in dienst gegaan en heeft het door zeemanstalenten zoover gebracht. In de Bogardstraat, perceel D 38, heb ik nog over een paar oude juffrouwen van haar naam gepraktizeerd. Ook BETJE is in de Bogardstraat gaan wonen en heeft het vak uitgeoefend van 1845 tot 1859, maar had geen groote praktijk. Op haar gedrag en plichtsvervulling was niets aan te merken. Haar komst lag

tusschen de reeds genoemde VAN METEN — zie n°. 22 — en de weldra volgende VAN SIMMEREN. Men was wel genoodzaakt in de steden te blijven, omdat op de dorpen steeds meer naar praktijk verlangende dokters kwamen.

29. MARIA VAN BODEGHEM, vrouw van HENDRIK BLOM.

Geb. te Steenbergen 9 Sept. 1809. Inges. Jan. 1844.

Zij heeft door den dood van haar man slechts weinig lessen gevolgd en heeft toen het vak vaarwel gezegd. Te Groede woonde eveneens een zekere juffrouw BLOM, die later naar St. Maartensdijk vertrok, doch deze heette H. B. en was van 1832.

30. ADRIANA MARIA BAUER.

Geb. te Middelburg 14 Febr. 1815. Inges. Oct. 1846. Bev. 11 Juli 1849.

Deze heeft zich niet te Middelburg gevestigd, maar ging in 1849 of 1850 te Kruiningen wonen, hetwelk door juffrouw VAN NOPPEN voor Wissekerke was geruild. Behalve den in de drie vakken gepromoveerden, zeer bemiddelden Doctor JANSSEN, die nu juist niet naar bevallingen in de boerenwoningen verlangde, stond op dat dorp geen andere geneesheer.

Het mag van haar worden gezegd, dat zij bij haar bevordering de eer genoot een boekwerk als belooning ten geschenke te ontvangen.

31. GEERTRUIDA VAN PUFFELEN, vrouw van ARY HUISSEN.

Geb. te Middelburg 22 Dec. 1822. Inges. Oct. 1846 en Aug. 1853. Bev. 18 Nov. 1857. Overl. 1898.

TRUI VAN PUFFELEN behoorde tot een uitgebreide burgerfamilie te Middelburg; bekend was onder deze een koffiehouder aan den Abeele, waar, op den rit van Middelburg naar Vlissingen, de Pietjeswagens altoos moesten stilstaan om de afgeleefde paarden met water te voeden. Zij waren niet bemiddeld en zij zelve heeft in den beginne nog eerst van het vak afgezien en is

om die reden tweemaal ingeschreven. Bij haar promotie telde zij reeds 35 jaren.

Eerst heeft zij te Middelburg de praktijk uitgeoefend ongeveer tot 1863 en woonde toen op de Bree. Daarna is zij vertrokken naar de gemeente Kattendijke of eigenlijk naar het lief gelegen Wilhelminadorp waar geen geneesheer stond.

Met een klein bestaan tevreden, bleef zij er tot 1892 en is toen, reeds 70 jaren oud, verhuisd naar het nabij Middelburg gelegen, eveneens kleine dorpje St. Laurens; zij overleed er zes jaren later, namelijk 4 Januari 1898. Zij heeft nog een bord uitgehangen, doch veel praktijk kreeg zij niet; zij was ook geen gemeente-vroedvrouw aldaar. De reden van haar verplaatsing was, dat haar eenige dochter gehuwd was met den hoofdonderwijzer De Hulle.

Te Middelburg was zij stads-vroedvrouw, naar ik meen, doch haar gewone bevallingen, die thans op *f* 5 worden geschat leverden in haar tijd in de stad maar *f* 2.50 op.

32. ADRIANA JOHANNA VAN SIMMEREN.

Geb. te Steenbergen 21 Sept. 1823. Inges. Febr. 1847. Bev. 10 April 1850.

Faal ik niet, dan was deze de dochter van den in de Reigerstraat wonenden bode, rijdende op Goes of Vlissingen. Zij vestigde zich in 1851 te Middelburg bij hare ouders tot zij in 1860 naar het land harer geboorte vertrok. Zij koos echter niet Steenbergen maar Geertruidenberg tot woonplaats.

Johanna van Simmeren bleef ongehuwd, was goed van zeden maar niet recht van leden tengevolge van een hoogen rug.

Hare nabestaanden wonen nog hier.

33. CHRISTIANA FRANKEN,
vrouw van J. B. de Wolff.

Geb. te Amsterdam 20 Nov. 1812. Inges. Aug. 1847. Bev. 5 Juli 1850.

Ook deze moest, evenals zoo vele anderen, wegens haar leeftijd dispensatie om op de Clinische school te komen,

van den Minister verkrijgen. Zij bleef, ofschoon geene familie te Middelburg hebbende, hier ter stede op de Londensche kade wonen; mogelijk had haar man, een zekere de WOLFF, hier eene betrekking. Zij wordt van 1850—1855 vermeld, wat er na dien met haar is gebeurd, weet ik niet te zeggen.

34. ANNA DE KEIJ, vrouw van P. BAUER.

Geb. te Middelburg 9 Febr. 1830. Inges. Sept. 1852 en in 1858. Bev. 22 Febr. 1858. Overleden.

Tweemaal ingeschreven en eerst in 1858 bevorderd, wijst op ongeregelde studie. Dit zal grootendeels door financieele omstandigheden zijn ontstaan. Het is haar voornaamste gebrek geweest dat zij altoos behoeftig was. Ik meen dat haar man ook geen verdienste aanbracht. ANNA heeft steeds haar best gedaan, maar ondanks de groote praktijk, hielp het niets. Ofschoon deze eenvoudige vrouw hard werkte bleef zij arm, de reden hiervan is te zoeken doordat zij veel geld voor hare kinderen noodig had. ANNA BAUER woonde geruimen tijd in de Langedelft, later, toen zij veel ging sukkelen, op de Turfkade.

35. ADRIANA DANA DEN HOLLANDER, vrouw van ROBERT WILSON.

Geb. te Vlissingen 19 Oct. 1817. Inges. Febr. 1853.

Ook deze had dispensatie noodig, maar wat er verder met haar is gebeurd, is mij onbekend gebleven. In Zeeland komt zij onder de vroedvrouwen niet voor.

36. JOHANNA OTTO, vrouw van W. SCHWARTSEN.

Geb. te Gorinchem 20 Sept. 1829. Inges. Feb. 1853. Bev. 15 Aug. 1855. Overleden in Amerika.

Tot het jaar 1857 was VAN SIMMEREN de jongste vroedvrouw in Middelburg. Omstreeks dien tijd kwam juffr. SCHWARTSEN er bij, die op de Heerengracht ging wonen. Evenals meer andere, die men niet als kind heeft gekend, was zij bij het publiek steeds onder haar mans naam bekend. Haar man, die een commies-baantje bij de stad had, was iemand die weinig uitvoerde en reeds lang zijn post zou hebben verloren, indien zijne vrouw

door invloedrijke begunstigers hem niet het hoofd boven water had gehouden. Juffr. SCHWARTSEN, die een zeer beschaafd uiterlijk had, kreeg voor haar stand nog al goed betalende klanten; hun aantal was evenwel maar gering. Zij was bij de faculteit zeer gezien.

Het was een vlugge bevallige vrouw, innemend van voorkomen en manieren. Zooals dit in kleinere plaatsen meer gebeurt, kwaadsprekende tongen brachten haar in opspraak, en daarvoor waren inderdaad wel gronden aan te voeren. Dit had natuurlijk invloed op de praktijk. Een en ander kon de energieke vrouw niet verdragen, vandaar dat zij naar Grand-Rapids in Amerika vertrok. Daar heeft zij het verder goed gemaakt en is vóór eenige jaren overleden. Van tijd tot tijd las ik in de nieuwsbladen harer plaats advertenties en reclames van hare hand, die aantoonden dat het haar niet aan geld en vernuft ontbrak. In Amerika is haar eenige dochter met een gegoeden landbouwer gehuwd geweest.

37. JANNETJE VAN DEN BERG, gehuwd met JACOBUS JANSE.

Geb. te Ellemeet in Schouwen 13 Nov. 1823. Inges. in 1853. Bev. 13 Sept 1856.

Toen JANNETJE vroedvrouw werd telde zij reeds meer dan dertig jaren, was gehuwd en woonde te Vlissingen. Financieel bezwaar zal wel meer dan ambitie de reden geweest zijn, waarom zij dat lastige vak op zich nam. Haar huwelijk heeft haar zeker genoodzaakt te Vlissingen te wonen, zij was er dan ook in 1863, had er een goeden naam en goede praktijk. Later toen de Marine Werf, waarbij haar man werkzaam was, naar Amsterdam werd overgeplaatst, is zij ook in die stad als vroedvrouw werkzaam geweest.

De duinen en de reeds voor een goed deel verdwenen vluchtheuvels zijn onze Zeeuwsche bergen, oudtijds was het gewoonte aan de kinderen te verhalen dat de boer hen uit een berg had gehaald. Eigenaardig is het wel, dat in die streek van duinen en vliedbergen in Schouwen onderscheidene vroedvrouwen hebben gewoond met den naam van BERG, BERGHE of VAN DEN BERGE; ik vond er te Zierikzee eene van 1760 tot 1821. Er was toen ook

een wed. PLEITE, die v. D. BERG heette, geadmitteerd in 1780 en omstreeks 1823 was er ook eene v. D. BERG te Ellemeet of te Renesse.

38. ELISABETH MALLET,
gehuwd met JOHAN BUT.

Geb. te Vlissingen 7 Febr. 1827. Inges. Sept. 1853. Bev. 15 Sept. 1856.

De naam MALLET komt te Vlissingen niet meer voor, doch des te meer die van BUT. Oorspronkelijk wellicht Engelsch behoort hij vooral aan loodsen en zeelieden. De Juffrouw heeft zich niet in Zeeland nedergezet, doch was in 1865 verloskundige in eene andere zeeplaats, namelijk Den Helder. Zij was er nog in 1885 en toen leefde haar man ook nog. In 1901 vond ik haar niet meer.

39. ROSALIA JOHANNA PICHAL,
gehuwd met POLIJ.

Geb. te Vlissingen 17 Juni 1817. Inges. Nov. 1853. Bev. 13 Sept. 1856.

Mej. PICHAL behoorde tot eene Vlissingsche familie en was R. K., niet verwant aan de Protestantsche familie, die medici heeft opgeleverd. Zij heeft zich in haar geboorteplaats gevestigd en is er tot 1880 werkzaam geweest. Een geneesheer aldaar heeft mij verzekerd, dat haar naam steeds met eere is genoemd.

40. MARIA MAGDALENA FLORUSSE,
vrouw van J. H. VAN WEERD te Arnemuiden
en later van een zekeren WIELIX.

Geb. 17 Mei 1826. Inges. Aug. 1855. Bev. 14 Mei 1859.

Een vroolijke, opgewekte Juffrouw, die in 1903 nog te Vlissingen praktizeerde, doch onlangs om gezondheidsredenen voor haar gemeente-ambt heeft moeten bedanken. Zij behoort tot het R. K. kerkgenootschap. Sedert 1854 was aan de tweede School het onderwijs in de verloskunde aan den lector Dr. Y. KEIJZER opgedragen, en het is verkwikkend te hooren, hoe dankbaar

juffr. FLORUSSE thans nog over die haar zoo dierbare leerjaren spreekt.

Na haar bevordering heeft zij zich in het stille Veere nedergezet. Juffr. CAPPON was in 1859 uit dat stedeke vertrokken, dus de plaats was vacant. Dr. STEEHLER, een kundig, maar juist niet op accouchementen onder de arme bevolking gestelde geneesheer, verlangde vrouwelijke hulp, en juffr. FLORUSSE verstrekte hem die van 1860 tot 1865. Daarna is zij naar Vlissingen verhuisd, misschien is dit tengevolge van een harer huwelijken geweest. Zij kreeg er een goede praktijk. Te Vlissingen wonen thans nog vele personen, die den naam van FLORUSSE voeren.

41. MARIA VAN DUIJN SUURMONT,
vrouw van DIRK GEUZE.

Geb. te Middelburg 8 Oct. 1823. Ing. Aug. 1855.

Deze heeft in dezelfde maand van hare inschrijving de School en bijgevolg ook het vak verlaten. Zij bleef echter te Middelburg wonen, is later gehuwd, maar had geen gelukkig leven.

Haar vader was de wel bekende bode bij het Armbestuur in de Oude-Kerkstraat.

42. CORNELIA JOHANNA LOENE,
vrouw van A. J. DE LANGE.

Geb. te Middelburg 4 Sept. 1831. Inges. Jan. 1857. Bev. 26 Aug. 1859. Overl. 28 Juni 1879.

De naam dezer dame, die met certificaat 1 werd ontslagen, herinnert aan het dorp Loenen in Utrecht of aan Loenen op de Veluwe. Wij hebben haar reeds genoemd, toen wij het levensbericht van hare moeder, Mej. COLIJN — zie n° 2 — mededeelden. Beiden hebben nog een tijdlang samen gewoond in de Korte Noordstraat E 17. Juffr. LOENE's man was commies. Zij zelve was, evenals hare moeder, eene vlugge, kundige en gedienstige vroedvrouw, die ook veel te doen heeft gekregen. Maar zij had niet het sterke, gezonde gestel harer moeder en ging sukkelen. Menigmaal heb ik haar behandeld; haar lijden was een slepende ziekte. Ik vond haar

te Middelburg genoteerd van 1860 tot 1879, het jaar van haar overlijden, op 47-jarigen leeftijd.

Hare moeder, die te Veere ook het lijden eener andere dochter moest bijwonen, werd integendeel bijna 94 jaren oud. Juffr. LOENE's echtgenoot is thans werkzaam aan de gasfabriek. Hare vier zonen leven eveneens alhier.

43. ISABELLA JOHANNA KROMBOOM,
vrouw van een zekeren TERWOERT te Vlissingen.

Geb. 29 Oct. 1832. Inges. Oct. 1857. Ontsl. 1860.

Juffrouw TERWOERT, wier familie nog te Vlissingen woont, heeft zich niet in die stad gevestigd. In het jaarboekje vind ik haar als verloskundige te Zaltbommel.

44. MARIA HENRIETTA BECHTHOLT,
vrouw van J. ST. VAN GOETHEM.

Geb. 12 Nov. 1825, waarschijnlijk te Vlissingen. Inges. Aug. 1858. Ontsl. in 1859.

Ook van deze dame weet ik niets te melden. Onder de verloskundigen komt zij thans niet voor.

45. SAARTJE CAMELOT.

Geb. te Middelburg 12 Aug. 1839. Inges. Aug. 1861. School verl. in 1861.

De familie CAMELOT is in Middelburg goed bekend. Onze Juffrouw, die maar ééne maand op de School heeft vertoefd, zal ook wel van het vak hebben afgezien. Zij behoorde tot den min gegoeden burgerstand.

46. MACHALINA VAN DEN ENDE MEIJNDERTS,
weduwe JAC. BAIJÉ.

Geb. 6 Aug. 1831, denkelijk te Vlissingen. Inges. Jan. 1862. Ontsl. met cert. 1. Bev. 14 Aug. 1863

Deze blijkens haar certificaat kundige en werkzame leerling heeft in tegenstelling met de beide vorige, de studie volgehouden en heeft haar examen met glans doorstaan.

Zij staat reeds in 1864 vermeld als te Goes gevestigd, en was toen reeds weduwe. Haar gunstig certificaat zal haar ook daar van veel nut zijn geweest.

Thans — 1904 — is zij nog aldaar werkzaam, evenals de, acht jaren na haar daar gekomen, te Leeuwarden geëxamineerde juffrouw De Ronde.

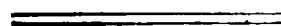
Ik twijfel niet of het is juffrouw Meijnderts–Baljé te Goes steeds zeer goed gegaan.

47. ADRIANA CATHARINA BOGERS BRAND, echtgenoote van Roger de Heer.

Geb. 23 Juli 1827, waarschijnlijk onder Vlissingen of te Ritthem. Ing. Maart 1862, doch verliet de School reeds in Aug. 1862 met certificaat 3.

Mij is van deze bij hare inschrijving reeds gehuwde en te Vlissingen wonende Juffrouw alleen bekend dat zij spoedig van de studie afzag. Mogelijk kon zij de lessen niet al te geregeld bijwonen of volgen. Dit verklaart het certificaat 3.

Zij bleef te Vlissingen wonen. De naam De Heer komt nog in het adresboek van 1903 voor.

Een oude Kraamkamer.

Napoleon heeft in zijne wet op de patenten de lavementzetters en zetsters vergeten alsmede de bakers; het waren vrije beroepen en zonder examens.

In 1824 kende men te Middelburg den naam van baker nog niet; men noemde ze minnen en had er twee soorten van, gewone minnen en zuigminnen; het woord baker is overgewaaid uit Holland.

In de geschiedenis der geneeskunde hebben evenwel de Middelburgsche minnen eenige beruchtheid, omdat in 1654 eene door A. Everaert beschreven zoogster-ziekte van suspecten aard toenmaals epidemisch geheerscht heeft, waarvan men het ontstaan aan eene zuigminne toeschreef. Eene zoogster was echter niet zoo zeer eene minne, maar iemand die de borsten uitzoog.

Iedereen weet, dat oudtijds vele bakers te wenschen overlieten maar de Geneeskundige School heeft zich om haar niet bekommerd. De Afdeeling der Nederlandsche Maatschappij voor Geneeskunde heeft dit wél gedaan; vele jaren achtereen heeft zij ze aan een soort van examen onderworpen, aan de goedgekeurden zelfs diplomas met vergulden rand uitgereikt en eene handleiding uitgegeven, doch veel hielp dat boekje niet maar wel het toezicht zelf. Thans bedienen alleen de mindergegoeden en de buitenlui zich nog van bakers; de meergegoeden noodigen de gediplomeerde pleegzusters daartoe uit, die zonder twijfel beter beantwoorden aan hetgeen de dokter van haar verlangt. Of ze voor het huishouden even werkzaam en gezellig zijn kan *ik* niet beslissen.

Mijn luttele arbeid is slechts geschiedkundig en daarom zij het mij vergund eene oude kraamkamer te laten afbeelden en ze even te bekijken. Zij is ontleend aan „'t Boeck van de Vroetwijfs" van Jacob Ruffen van 1580, vertaald door Martijn Everaert, waarvan de eerste Duitsche uitgaaf dateert van 1554; men vergete dus niet, dat het geen Zeeuwsch vertrek

is uit dien tijd maar mogelijk een van vreemd allooi. Ons prentje komt reeds in de 1ste Hollandsche vertaling van 1591 voor, het is dus ruim 300 jaar oud. In de oorspronkelijke Duitsche uitgaaf van 1554 is de voorstelling der kraamkamer, alhoewel in gelijken geest, eenigszins anders.

De vloer bestaat afwisselend uit witte en roode of blauwe plavuizen, in gewone tijden met eene mat belegd. Het is gelukkig, dat die steenen vloeren door houten vervangen zijn, al mogen deze dan ook gevaarlijk wezen in geval van brand. Niemand zal die duurzame maar koude vloeren verdedigen, doch het valt niet te ontkennen, dat, als men in geval van sommige zenuwziekten zich koude voeten bezorgen wil, ze meer bij de hand en goedkooper waren dan eene dure badreis van tegenwoordig, waar men de patiënten aanraadt blootvoets in de sneeuw te gaan loopen. De bacterioloog zal ook moeten toestemmen, dat ze met hun uitklopbare matten en hun dagelijksch dweilen meer waarborg gaven tegen de voortplanting van de ook in een kraamzaal zóó te vreezen smetstoffen. Dit laatste geldt ook voor de kille, gekalkte muren uit den ouden tijd.

De teekenaar heeft slechts één raampje aan de achterzijde geteekend en de lichtzijde niet. Deze zal wel half openslaande slagvensters hebben gehad met kleine, in lood bevatte, uit groenachtig glas bestaande ruitjes; zij waren warmer dan de latere schuiframen en spiegelruiten, hetgeen wel noodig was in die koude, met open schoorsteenen voorziene vertrekken. Van buiten waren dus slagvensters te zien, waarmede men goed kon ventileeren; zij dienden tevens tot beschutsel tegen dieven en straatschenderijen. Men luchtte toen niet veel in een kraamkamer; had de oppasseres den raad gegeven om, zóóals men nu wel doet, des nachts zelfs in een malariaoord de ramen open te zetten, men had haar krankzinnig beschouwd.

De teekenaar heeft ook vergeten de onmisbare, maar ongezonde vuurmand en den koperen bed-verwarmer, daarentegen staat een ander noodzakelijk meubel midden op den vloer. Hij vergat ook plaatstoof en andere stoven, met haar testen en kolen en tangetjes om te ronkelen.

De slaapkoets, of couche verschilt niet veel van de

moderne, doch tusschen dien tijd en 1904 liggen groote variaties van ledikanten, lits d'anges, bedsteden met en zonder deuren en rustbedden zonder hemel. Den trouwens in Zeeland ook later weinig gebezigden kraamstoel ziet men er niet. In dat alles speelde niet de hygiène de hoofdrol, maar mode en weelde. Hoe zal men er na 300 jaren over denken? Er waren bedgordijnen.

Een Accoucheur ziet men niet. RUFF zegt dan ook, dat, als de bevalling niet wilde gelukken, vier of vijf vrouwen de barende over den grond moesten rollen; heelkundige hulp riep men eerst in, als men zeker was, dat het kind niet meer leefde.

De kraamvrouw ligt op den rug te bed en het ontbreekt haar niet aan hulp. Eene vrouw brengt aan de „gelegene", zooals men vroeger zeide, een papje, zeker aangemaakt met kaneel of een ander pijnstillend middel. Eene andere brengt een kan, gewis met bier gevuld: dit was in alles de gewone drank, die eenige dagen later door wijn of kandeel werd vervangen. Warme koffie werd voor verslappend gehouden en thee kende men in 1591 nog niet. In mijn tijd was bierpap voor het kind nog het gewone voedsel. Een derde staat met kleedingstukken te wachten en eindelijk geeft eene vierde de pasgeborene een badje. De teekenaar had zeker den zomer in het hoofd, want men ziet nergens een verwarmingstoestel. Eindelijk nog een gast, het is een zusje, dat een pop in den arm heeft en uit vermaak schommelt aan de ledige wieg.

De wieg zelve is van beschilderd hout, zooals men ook in Zeeland nog langen tijd zag op het platteland. Om insecten te weren, waren die wiegen van hout zeker beter dan de latere van riet.

Napoleon heeft indertijd eene prijsvraag uitgeschreven over de toen voor het eerst vermelde hersenwaterzucht bij kinderen; ik meen, dat er meer dan duizend antwoorden op zijn gevolgd. Na dien tijd heeft het wiegen een duchtigen tik gekregen en zóo is het ook gegaan met de slaapmuts en met de met beschuit gevulde dotjes, die men in Zeeland totjes noemde. Men heeft de eerste voor de oorzaak der hersenziekte gehouden en de „totjes" voor die der spruw. Deze hield men vroeger evenals de kinderpokken, voor een nood-

zakelijk kwaad, dat driemaal moest aangroeien. Thans weet men, dat de spruw door een schimmelplant ontstaat.

In een hoek van het vertrek zit een man te smullen uit een schotel met spijs, die zeker geen aardappelen bevatte, want die waren toen nog onbekend. Van vorken wist men ook nog niet. Hij schijnt dan ook maar een mes in de hand te houden. Er staat nog eene vrouw bij, die drinkt uit de onafscheidelijke bierkan; bier maakte men in Duitschland in vele huisgezinnen zelf. Zij heeft een rond plankje bij zich bij wijze van een bord, zooals men nog veelal ten plattelande gebruikt. Men weet, dat het woord boord of bord oorspronkelijk een plank beteekende.

Eindelijk zien wij bij de deur nog een man, wiens bedoeling ik niet bevroed; misschien is het de bode, die „de wete" gedaan heeft en op belooning wacht.

Nog wordt in een vertrekje iemand afgebeeld, die bij een driepoot staat en pap schijnt te bereiden voor het avondmaal. Men zou zeggen, dat zij een lepel in de hand houdt en dat er een schotel op een bankje staat:

Ten laatste zien we, niettegenstaande de vele goed toeziende oogen, den hond wegloopen met de worst. Een hongerige Engelschman zou zeggen: That is the worst!

Verbetering en toevoegingen.

1ste stuk (Heelkundige leerlingen).

Blz.	16,	5e	regel	v. o.	staat, kinderloos, lees: liet kinderen na.
"	21,	15e	"	v. o.	staat, LODEWIJK PIETER, lees: LEENDERT PIETER.
"	22,	7e	"	v. b.	staat, Mej. LOEFF, lees: WILHELMINA PIETERNELLA JÄGER.
"	62,	8e	"	v. o.	staat, Noord-Brabant, lees: Arnemuiden.
"	74,	3e	"	v. b.	staat, KERN, lees: VAN EMBDEN.
"	74,	8e	"	v. b.	staat, geloofsgenooten, lees: familie.
"	78,	10e	"	v. b.	staat, M. M. lees: M. G.
"	82,	15e	"	v. o.	staat, E. S. M. VAN TONNINGEN, lees: ANNA MARIA BROS.
"	84,	12e	"	v. o.	staat, FRANS, lees: NICOLAAS.
"	86,	5e	"	v. o.	voeg bij: en naar NAGTGLAS „de Zeeuwen" in voce.
"	96,	5e	"	v. o.	staat, dochter, lees: kleindochter.
"	97,	7e	"	v. b.	Zie over De Bree 2e stuk, blz. 68.
"	105,	18e	"	v. b.	staat, MIERAS, lees: VOORBEIJTEL.
"	106,	1e	"	v. o.	voeg bij: GANZEL is gestorven in 1858 te Clan WILLIAM in de Kaapkolonie. In 1822 was een zekere P. v. D. MATTE GANZEL geneesheer te Borssele. Deze was in Haarlem geadmitteerd.
"	111,	7e	"	v. o.	staat, April, lees: April 1839.
"	115,	5e	"	v. o.	staat, 15 Jan. 1891, lees: 8 Oct. 1878.
"	120,	10e	"	v. b.	staat, Zalt Bommel, lees Kuilenburg.
"	138,	2e	"	v. b.	staat, die hij echter in 1897 te Oud-Vossemeer verloor, lees: die thans — 1904 — nog leeft.

Blz.	159,	18e regel	v. b.	staat, gehuwd geweest, lees: gehuwd.
„	162,	9e „	v. o.	staat, MOLENBURG, lees: DE BRUIJNE.
„	170,	6e „	v. o.	staat, 1875, lees: 1867 te Amsterdam.
„	176,	20e „	v. b.	staat, PLATTÉ, lees: PLATING.
„	180,	11e „	v. b.	staat, Osaka in Japan, lees: In het Zuiden van Frankrijk.
„	182,	10e „	v. b.	voeg bij: Deze vertrok echter in Januari 1904 naar den Haag.
„	199,			WILLEM DE BRUIJNE. Zie ook: 2e stuk blz. 83.

2de stuk (Pharmaceutische leerlingen).

Blz.	20,	8e regel	v. o.	staat, inwonenden zoon, zie evenwel hierover blz. 96.
„	27,	16e „	v. b.	staat, doch prijkt thans boven den gevel. Voeg hierbij: De apotheek heette eigenlijk „De laurierboom". De „Turk" is dus vermoedelijk uit een andere apotheek daarheen gebracht.
„	30,	13e „	v. o.	staat, in de Kerkstraat, lees: op de Oude Markt.
„	57,	17e „	v. o.	staat, waar het hem zeer goed is blijven gaan. Voeg bij: tot dat zij geheel is opgeheven.
„	57,	18e „	v. o.	staat, zijne apotheek is door Dr. v. D. BURGHT overgenomen. Lees: Een andere, toen nog bestaande apotheek van ANDRIESSEN is door Dr. v. D. BURGHT overgenomen.
„	76,	5e „	v. o.	staat, tot hij haar in 1866 voorgoed overnam. Voeg bij: en ze later naar de Kerkstraat verplaatste en deze thans nog als eigenaar bestuurt.

NAAMREGISTER.

